

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

## نظرات استدلالی شورای نگهبان

در بررسی

لایحه برنامه پنجم توسعه جمهوری اسلامی ایران (۱۳۹۴-۱۳۹۰)

جلسات مرحله اول:

۸۹/۹/۱۸(۹)	۸۹/۸/۱۲(۱)
۸۹/۹/۲۲(۱۱و۱۰) (صبح و عصر)	۸۹/۸/۱۹(۲)
۸۹/۹/۲۳(۱۲)	۸۹/۸/۲۳(۳)
۸۹/۹/۳۰(۱۴و۱۳) (صبح و عصر)	۸۹/۹/۳(۴)
۸۹/۱۰/۱(۱۵)	۸۹/۹/۱۰(۶و۵) (صبح و عصر)
۸۹/۱۰/۸(۱۶)	۸۹/۹/۱۷(۸و۷) (صبح و عصر)

جلسه مرحله سوم:

۱۳۸۹/۱۰/۱۶

جلسات مرحله دوم:

۸۹/۱۰/۱۵(۲و۱) (صبح و عصر)

استخراج، تنقیح و تدوین: کاظم کوهی اصفهانی

بازبین: محمد امینی زاده - یاسر مجاهد

## ۱- مقدمه

لایحه «برنامه پنجم توسعه جمهوری اسلامی ایران» پس از بررسی و تصویب در هیأت وزیران، در تاریخ ۱۳۸۸/۱۰/۲۰ برای طی تشریفات قانونی و تصویب در مجلس شورای اسلامی به این نهاد ارسال شد. گفتنی است پیش از آن در تاریخ ۱۳۸۸/۱۰/۲۰، مقام معظم رهبری سیاست‌های کلی برنامه پنجم توسعه را به دولت ابلاغ کرده بودند. در مقدمه لایحه تقدیمی دولت، بیان شده که این برنامه با رعایت اصول زیر تهیه و تدوین شده است: دستیابی به جایگاه ترسیم شده برای کشور در سند چشم‌انداز بیست ساله در منطقه؛ تحقق کامل سیاست‌های کلی ابلاغی مقام معظم رهبری؛ توجه به خطوط راهنمای الگوی اسلامی- ایرانی توسعه در ابعاد مختلف فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی؛ عدالت اجتماعی، دفاع از حقوق و کرامت انسانی، تأمین اجتماعی، توزیع مناسب درآمد به دور از فقر، فساد و تبعیض؛ جلب گسترده مشارکت مردم و مردمی کردن حوزه‌های اقتصادی و اجتماعی؛ ایجاد فضای مناسب برای تحقق جهش بلند اقتصادی و اجتماعی. در این مقدمه، بیان شده که تدوین برنامه پنجم توسعه در قالب الزام‌های سند چشم‌انداز و اهداف مورد نظر آن تهیه شده است. همچنین تصریح شده که برای تدوین این لایحه تلاش شده با تغییر رویکرد، به سمت تحقق دو شاخص پایه‌ای پیشرفت و عدالت و توجه به دین‌باوری و خودباوری حرکت شود و به ترسیم الگوی بومی و نقشه اسلامی- ایرانی به منظور حرکت شتابنده به سمت تحقق جامعه اسلامی اسوه و شاهد با رویکرد عدالت-محوری و مشارکت مردمی در تمام عرصه‌ها با بهره‌مندی از قابلیت‌ها و ظرفیت‌های مادی و معنوی کشور پرداخته شود. توجه ویژه به تحول در ساختار اداری و مدیریتی برای تحقق دولت اسلامی، تحول در خانواده، مدرسه، دانشگاه، مسجد، رسانه و اداره بر پایه هویت اسلامی و انقلابی، پیشروی از لحاظ اقتصادی، علمی و فناوری، الهام‌بخشی در عرصه بین‌المللی به ویژه جهان اسلام، اهداف مورد انتظار از اجرای این برنامه توصیف شده است.

این لایحه، در مجلس شورای اسلامی برای بررسی به صورت یک شوری به کمیسیون تلفیق لایحه برنامه پنجم توسعه به عنوان کمیسیون اصلی ارجاع شد که کمیسیون مزبور گزارش بررسی خود را در ۱۳۸۹/۸/۴ به مجلس شورای اسلامی ارائه کرد. مجلس شورای اسلامی نیز پس از بررسی این لایحه در جلسات متعدد، نهایتاً در تاریخ ۱۳۸۹/۹/۱۷، مصوبه مزبور را با اصلاحاتی تصویب و برای طی مراحل قانونی مقرر در اصل ۹۴ قانون اساسی به شورای نگهبان ارسال کرد. این شورا نیز با تشکیل جلسات متعدد و بررسی لایحه، مصوبه مجلس را دارای ایرادات متعددی از جهت مغایرت با موازین شرع و قانون اساسی و در برخی موارد، مبهم دانست و برای رفع ایراد به مجلس برگشت داد. این ایرادات طی نامه‌های ۸۹/۳۰/۴۰۷۳۳ مورخ ۸۹/۹/۱۳ (غیررسمی)، ۸۹/۳۰/۴۰۹۶۸ مورخ ۸۹/۱۰/۶، ۸۹/۳۰/۴۱۰۲۱ مورخ ۸۹/۱۰/۹ و ۸۹/۳۰/۴۱۰۴۱ مورخ ۸۹/۱۰/۱۱ به مجلس شورای اسلامی اعلام شد. کمیسیون تلفیق برنامه پنجم توسعه مجلس برای رفع ایرادات شورای نگهبان با تشکیل جلسات متعدد، در نهایت در جلسه مورخ ۱۳۸۹/۱۰/۱۱ اصلاحات لازم را در این مصوبه انجام داد که در جلسه علنی مجلس مورخ ۱۳۸۹/۱۰/۱۴ به تصویب نمایندگان رسید. پس از وصول مصوبه به شورای نگهبان، این شورا در جلسه ۱۳۸۹/۱۰/۱۵ پس از بررسی مجدد مصوبه، همچنان ایراداتی را متوجه مصوبه دانست و نظر خود را طی نامه شماره ۸۹/۳۰/۴۱۱۱۴ مورخ ۸۹/۱۰/۱۵ به مجلس اعلام کرد. مجلس شورای اسلامی با تشکیل جلسه علنی در تاریخ ۱۳۸۹/۱۰/۱۵، اصلاحاتی را در مصوبه برای رفع ایرادات شورا اعمال کرد و با اصرار بر برخی مواد مصوبه، بر مصوبه پیشین خویش اصرار نمود.

بدین لحاظ، شورای نگهبان نیز در مرحله سوم بررسی خود، بر مغایرت‌های پیشین خود به سبب عدم اصلاح مجلس اصرار و طی نامه شماره ۴۱۱۲۳/۳۰/۸۹ مورخ ۱۳۸۹/۱۰/۱۶ به مجلس اعلام کرد. بدین جهت، مجلس شورای اسلامی این مصوبه را طی نامه شماره ۴۱۹/۶۹۴۱۳ مورخ ۱۳۸۹/۱۰/۱۶، برای رفع اختلاف وفق اصل ۱۱۲ قانون اساسی به مجمع تشخیص مصلحت نظام ارجاع شد. سرانجام، با نهایی شدن این مصوبه در مجمع تشخیص مصلحت نظام، قانون برنامه پنجم توسعه برای اجرا به دولت ابلاغ گردید.

## ۲- بحث و بررسی شورای نگهبان پیرامون لایحه برنامه پنجم توسعه جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۸۹/۹/۱۷ مجلس شورای اسلامی (مرحله اول)

### ۲-۱- ماده ۱

«ماده ۱- دولت موظف است با همکاری سایر قوا «الگوی توسعه اسلامی- ایرانی» که مستلزم رشد و بالندگی انسان‌ها بر مدار حق و عدالت و دستیابی به جامعه‌ای متکی بر ارزش‌های اسلامی و انقلابی و تحقق شاخص‌های عدالت اجتماعی و اقتصادی باشد را تا پایان سال سوم برنامه تدوین و جهت تصویب به مجلس شورای اسلامی ارائه دهد. این الگو پس از تصویب در مجلس شورای اسلامی مبنای تهیه برنامه ششم و برنامه‌های بعدی قرار می‌گیرد.»

### ۲-۱-۱- نظرات استدلالی

#### ۲-۱-۱-۱- دیدگاه مغایرت

الف) در اصل ۷۴ قانون اساسی دو طریق برای تقنین پیش‌بینی شده است: ارائه طرح از طریق نمایندگان مجلس و ارائه لایحه از طرف دولت. فلسفه این وضع در خصوص طرح، وظیفه ذاتی داشتن مجلس در زمینه تقنین و در خصوص لایحه، رفع نیازهای اجرایی و عملی دولت با تهیه لایحه‌های کارشناسی شده در دولت است. با این وصف و بر اساس اصل مزبور، مجلس شورای اسلامی که اختیار تهیه طرح قانونی و تصویب آن در مجلس را به عنوان وظیفه ذاتی خویش دارد، نمی‌تواند به رغم این صلاحیت و اختیار خویش، دولت را ملزم به ارائه لایحه در خصوص یک موضوع کند؛ چه با این تحمیل، اختیار مصرح در اصل ۷۴ قانون اساسی برای دولت مورد خدشه قرار گرفته است.

ب) مجلس شورای اسلامی می‌تواند دولت را به تهیه و ارائه الگوی توسعه یا هر موضوع دیگری در برنامه‌های پنج ساله مکلف و ملزم نماید؛ زیرا مجلس می‌تواند برای این برنامه‌ها به دولت خط مشی بدهد و یا رعایت ضوابط خاصی را در تدوین برنامه لازم شمرد و آن را به دولت تکلیف کند، اما نمی‌تواند دولت را ملزم به تدوین و ارائه لایحه قانونی کند؛ زیرا مجلس خود در این زمینه، وفق اصل ۷۴ قانون اساسی مبسوط الید و صاحب اختیار در زمینه تهیه طرح قانونی و تبدیل آن به قانون است و نمی‌تواند با وجود این اختیار خود، دولت را ملزم به ارائه لایحه کند.

ج) مجلس نمی‌تواند دولت را موظف و ملزم به ارائه لایحه کند، همچنان که نمی‌تواند در نحوه تنظیم و تهیه لوایح دولت دخالت کند؛ زیرا چنین دخالتی از سوی مجلس با اصول کارشناسی دولت و اینکه دولت به عنوان مجری قانون باید امکانات عملی خویش را در تهیه لوایح قانونی مد نظر قرار دهد، منافات دارد. مجلس صرفاً حق دارد پس از تهیه لایحه توسط دولت و ارائه آن به مجلس شورای اسلامی، اقدام به تغییر و اصلاح لایحه و کم و زیاد کردن مفاد آن نماید. بنابراین، الزام دولت به مشورت و همکاری با سایر قوا در تهیه «الگوی اسلامی- ایرانی توسعه» نیز مغایر با اطلاق اختیار دولت در ارائه لایحه، مصرح در اصل ۷۴ قانون اساسی است.

#### ۲-۱-۱-۲- دیدگاه عدم مغایرت

الف) با توجه به لایحه پیشنهادی دولت که در آن، خود دولت تهیه و تدوین «الگوی اسلامی- ایرانی توسعه» را پذیرفته و آن را به عهده معاونت برنامه‌ریزی و نظارت راهبردی رئیس جمهور گذارده است<sup>۱</sup>، اصلاحیه مجلس در خصوص این ماده، ناظر بر تغییر نحوه و طریق تدوین الگوی مزبور است. به عبارت دیگر، مجلس شورای اسلامی به دولت تکلیف کرده که پس از تدوین الگوی مزبور، لازم است که این الگو به مجلس نیز ارائه گردیده و به تصویب نمایندگان مجلس شورای اسلامی نیز برسد. بر این اساس، مجلس شورای اسلامی ابتدائاً الزامی را برای دولت در جهت تدوین لایحه ایجاد نکرده، بلکه طریق پیشنهادی تدوین الگوی مزبور، مندرج در لایحه دولت را تغییر داده است. لذا مغایرتی با اصل ۷۴ و اختیار دولت در ارائه لایحه ندارد.

ب) همان گونه که تعیین ضوابط و سبک اجرای اختیارات و وظایف مصرح رئیس جمهور و قوه مجریه در قانون اساسی، توسط مجلس شورای اسلامی بی‌اشکال است، تعیین نحوه و شیوه ارائه لایحه قانونی توسط مجلس شورای اسلامی نیز اشکالی ندارد؛ زیرا در این موارد، مجلس شورای اسلامی حقی از دولت سلب نکرده، بلکه به دولت در استفاده از حق خویش، خط مشی داده است. حتی به نظر می‌رسد الزام دولت به تهیه لایحه قانونی و ارائه آن به مجلس نیز سالب حق دولت نیست؛ زیرا همچنان دولت در کیفیت ارائه لایحه و اجزای آن دارای اختیار و ابتکار عمل است. علت این استنباط هم آن است که مجلس شورای اسلامی ابزار، اطلاعات و تخصص لازم را برای تهیه بعضی از طرح‌های قانونی ندارد، لذا می‌تواند از دولت بخواهد که با توجه به در دست داشتن امکانات مزبور، لایحه قانونی تهیه و برای بررسی و تصویب به مجلس شورای اسلامی ارائه دهد.

ج) اولاً تدوین «الگوی اسلامی- ایرانی توسعه»، یقیناً از اموری است که دارای ماهیت تقنینی است و بنابراین، تصویب آن وفق اصول ۵۸ و ۸۵ قانون اساسی بر عهده مجلس شورای اسلامی است؛ ثانیاً دولت با انجام مطالعاتی در زمینه دستیابی به الگوی مزبور، به ابتکار خویش پیش قدم شده و در لایحه پیشنهادی برنامه پنجم توسعه پیشنهاد کرده که قصد دارد با همکاری دستگاه‌های دیگر الگوی مزبور را تهیه نماید. بر این اساس، از آنجا که تدوین الگوی اسلامی- ایرانی توسعه، ماهیت تقنینی دارد، مجلس شورای اسلامی با تأیید ابتکار دولت در زمینه تهیه این الگو، جهت انطباق آن با قانون اساسی، مسیر آن را از طریق تصویب در مجلس شورای اسلامی مقرر کرده است. لذا اگر این ماده را به صورت ابتدایی، مجلس شورای اسلامی اضافه کرده بود، ممکن بود با ایراد شورای نگهبان مواجه می‌شد، لیکن این ماده اصلاً انشاء مجلس نیست، بلکه انشاء دولت است و خود دولت جهت تهیه این الگو، اعلام آمادگی کرده است که با توجه به شأن تقنینی آن، باید به تصویب مجلس شورای اسلامی نیز برسد.

## ۲-۱-۲- نظر شورای نگهبان

شورای نگهبان، ماده مذکور را مغایر با قانون اساسی تشخیص نداد.

<sup>۱</sup> ماده (۱) لایحه پیشنهادی دولت: «معاونت برنامه‌ریزی و نظارت راهبردی رئیس جمهور که در این قانون به اختصار «معاونت» نامیده می‌شود با همکاری دستگاه‌های ذیربط «الگوی اسلامی- ایرانی توسعه» را تا پایان سال دوم برنامه تدوین و شاخص‌ها و معیارهای منبعث از الگوی فوق را به کلیه دستگاه‌های اجرایی برای اجرا ابلاغ می‌نماید.»

## ۲-۲-۲- ماده ۲

"ماده ۲- دولت موظف است بر اساس نقشه مهندسی فرهنگی کشور و نظامنامه پیوست فرهنگی که تا پایان سال اول برنامه به تصویب شورای عالی انقلاب فرهنگی می‌رسد نسبت به تهیه پیوست فرهنگی برای طرح‌های مهم و جدید اقدام نماید."

### ۲-۲-۱- نظرات استدلالی

#### ۲-۲-۱-۱- دیدگاه مغایرت

با توجه به اینکه اخبار موجود در این ماده، دلالت بر الزام شورای عالی انقلاب فرهنگی نسبت به ارائه نظامنامه پیوست فرهنگی تا پایان سال اول برنامه پنجم دارد، مغایر با اصول ۵۷ و ۱۱۰ قانون اساسی در زمینه اختیارات مقام رهبری است؛ چه آنکه شورای عالی انقلاب فرهنگی بر اساس حکم ولی فقیه تأسیس گردیده و در راستای وظایف تعیین شده برای آن، انجام وظیفه می‌کند. بر این اساس، مجلس شورای اسلامی هیچ گونه تفوقی بر این شورا نداشته تا بتواند این نهاد را ملزم به انجام کاری نماید. بر همین اساس و به همین استناد، مفاد این ماده مغایر با موازین شرع نیز می‌باشد.

#### ۲-۲-۱-۲- دیدگاه عدم مغایرت

تکلیفی که در این ماده ذکر شده است، تکلیف دولت در تهیه پیوست فرهنگی برای طرح‌های مهم و جدید، بر اساس نقشه مهندسی فرهنگی کشور و نظامنامه پیوست فرهنگی مصوب شورای عالی انقلاب فرهنگی است. تدوین نقشه مهندسی فرهنگی و نظامنامه‌های پیوست فرهنگی برای کلیه طرح‌های مهم کشوری نیز بر اساس دستوری است که مقام معظم رهبری به شورای عالی انقلاب فرهنگی جهت بررسی ابعاد فرهنگی طرح‌های مزبور ارائه کرده‌اند. بنابراین، این ماده در پی ایجاد تکلیف و وظیفه‌ای برای شورای عالی انقلاب فرهنگی نیست و در اختیارات این شورا نیز هیچ محدودیتی ایجاد نمی‌کند. بنابراین، این ماده مغایرتی با شرع و قانون اساسی ندارد.

#### ۲-۲-۲- نظر شورای نگهبان

شورای نگهبان، ماده مذکور را مغایر با قانون اساسی تشخیص نداد.

## ۲-۳-۲- ماده ۳

"ماده ۳- به منظور تعمیق ارزش‌ها، باورها و فرهنگ مبتنی بر هویت اسلامی- ایرانی، اعتلای معرفت دینی و تقویت هنجارهای فرهنگی و اجتماعی و روحیه کار جمعی، ابتکار، ترویج فرهنگ مقاومت و ایثار، تبلیغ ارزش‌های اسلامی و انقلاب اسلامی و گسترش خط و زبان فارسی، دولت مکلف است حمایت‌های لازم را از بخش غیردولتی اعم از حقیقی و حقوقی در موارد زیر به عمل آورد:  
الف- برنامه‌های اجرایی دینی، مذهبی، هنری، فرهنگی، آموزشی و علمی

ب- طراحی، تولید، توزیع، انتشار و صدور خدمات و محصولات فرهنگی، هنری، رسانه‌ای، صنایع دستی و میراث فرهنگی

ج- توسعه تولیدات و فعالیت‌های رسانه‌ای، فرهنگی و هنری دیجیتال و نرم‌افزارهای چند رسانه‌ای و نیز حضور فعال و تاثیرگذار در فضای مجازی

د- توسعه و راه‌اندازی مؤسسات، هیأت‌ها و تشکل‌های فرهنگی، هنری، رسانه‌ای، دینی و قرآنی

ه- اقدام برای حذف اسامی لاتین از سردر اماکن عمومی، شرکت‌ها و بسته‌بندی کالاهای غیرصادراتی."

## ۲-۳-۱- نظرات استدلالی

### ۲-۳-۱-۱- دیدگاه ابهام

با توجه به اینکه در این ماده، وظیفه «تعمیق ارزش‌های و باورهای فرهنگی مبتنی بر هویت اسلامی- ایرانی» را به طور مطلق، از جمله وظایف دولت مقرر کرده است، بدون آنکه مشخص شده باشد که مراد از «هویت اسلامی- ایرانی» چیست، در نتیجه تعمیق ارزش‌ها و باورهای فرهنگی مبتنی بر این هویت نیز مبهم و نامشخص است؛ به عبارت دیگر، در بکارگیری عبارت «هویت اسلامی- ایرانی»، مشخص نیست مؤلفه‌های مد نظر در آن چیست و نسبت میان ارکان این هویت (اسلامیت و ایرانیت) به چه صورت می‌باشد. از این حیث، این ماده دارای ابهام می‌باشد و اظهارنظر را برای شورای نگهبان ناممکن می‌کند.

### ۲-۳-۲- نظر شورای نگهبان

نظر به اینکه در ماده (۳) منظور از هویت اسلامی ایرانی روشن نیست و ابهام دارد، پس از رفع ابهام اظهارنظر خواهد شد.

### ۲-۴- ماده ۴

"ماده ۴- به منظور تبیین مبانی اسلام ناب محمدی (ص) و فرهنگ غنی قرآن کریم، انقلاب اسلامی و اندیشه‌های دینی و سیاسی حضرت امام خمینی (ره) و مقام معظم رهبری و نیز شناساندن و معرفی فرهنگ و تمدن اسلامی- ایرانی و گسترش خط و زبان و ادبیات فارسی به ویژه برای ایرانیان خارج از کشور، با تأکید بر تقریب مذاهب اسلامی و تقویت گفت‌وگو و همگرایی بین پیروان ادیان و نخبگان علمی و فکری جهان و توسعه ارتباط و همکاری با مراکز ایران‌شناسی، اسلام‌شناسی و صیانت از مفاخر معنوی، فرهنگی و علمی «سند ملی توسعه روابط فرهنگی جمهوری اسلامی ایران در سطح بین‌الملل» تا پایان سال اول برنامه توسط وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی (سازمان فرهنگ و ارتباطات اسلامی) با همکاری وزارت امور خارجه و سایر دستگاه‌های مرتبط، شورای عالی حوزه علمیه قم و جامعه المصطفی‌العالمیه تهیه و به تصویب هیأت وزیران می‌رسد."

## ۲-۴-۱- نظرات استدلالی

### ۲-۴-۱-۱- دیدگاه مغایرت

با توجه به اینکه «سند ملی توسعه روابط فرهنگی جمهوری اسلامی ایران در سطح بین‌الملل»، سندی ملی است که تعیین کننده روابط فرهنگی ما با سایر مذاهب، گروه‌ها و نحله‌های مختلف است و از این جهت، واجد شأنی تقنینی و یا حتی شأنی فراتر از «قانون» دارد که سایر قوانین باید با تکیه بر این «سند» تنظیم شود، نمی‌توان آن را در حد «آئین-نامه» تلقی کرد و وظیفه تصویب آن را به هیأت وزیران واگذار نمود. از این جهت، این ماده مغایر با اصل ۸۵ قانون اساسی مبنی بر صلاحیت مجلس در امر قانونگذاری و غیر قابل تفویض بودن آن به دیگری می‌باشد.

### ۲-۴-۲- نظر شورای نگهبان

شورای نگهبان، ماده مذکور را مغایر با قانون اساسی تشخیص نداد.

## ۲-۵- ماده ۵

«ماده ۵- به منظور توسعه فضاهای مذهبی فرهنگی و بهره‌گیری بهینه از بقاع متبرکه، گلزار شهدا و اماکن مذهبی و تثبیت جایگاه مسجد به عنوان اصلی‌ترین پایگاه عبادی و تربیتی، سیاسی، اجتماعی و فرهنگی اقدامات زیر انجام می‌شود:

الف- ...

و- به منظور ارتقاء کارکرد فرهنگی و هنری مساجد، برقراری عدالت فرهنگی و ترویج فرهنگ اسلامی و جذب جوانان و نوجوانان به مساجد، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی مکلف است ترتیبی اتخاذ نماید تا پایان برنامه پنجم حداقل یک چهارم مساجد شهری و روستاهای بالای هزار نفر جمعیت برخوردار از کانون فرهنگی و هنری باشند.»

## ۲-۵-۱- نظرات استدلالی

### ۲-۵-۱-۱- دیدگاه مغایرت

با توجه به اینکه در بند (و) این ماده، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی را به طور مطلق، مکلف کرده که یک چهارم مساجد را برخوردار از کانون فرهنگی و هنری نماید، بدون آنکه در این خصوص، این وزارتخانه را موظف به رعایت موازین شرعی؛ از جمله جلب رضایت و تقاضای متولیان مساجد جهت ایجاد کانون‌های مزبور نماید، مغایر موازین شرع می‌باشد.

### ۲-۵-۲- نظر شورای نگهبان



اطلاق بند (و) ماده (۵) در مواردی که رعایت موازین شرعی نگردد، خلاف موازین شرع است.

## ۲-۶-۱۱ ماده ۱۱

”ماده ۱۱- دولت موظف است به منظور ساماندهی فضای رسانه‌ای کشور، مقابله با تهاجم فرهنگ بیگانه و جرایم و ناهنجاری‌های رسانه‌ای، در چهارچوب سیاست و ضوابط مصوب شورای عالی انقلاب فرهنگی و فراهم آوردن زمینه بهره‌برداری حداکثری از ظرفیت رسانه‌ای اقدامات ذیل را انجام دهد:  
الف- تدوین «لایحه نظام جامع رسانه‌ها» تا پایان سال اول برنامه با رویکرد تسهیل فعالیت‌های بخش غیردولتی  
ب- ...”

## ۲-۶-۱۰ نظرات استدلالی

### ۲-۶-۱-۱ دیدگاه مغایرت

با توجه به اصل ۷۴ قانون اساسی، مجلس شورای اسلامی که اختیار تهیه طرح قانونی و تصویب آن در مجلس را به عنوان وظیفه ذاتی خویش دارد، نمی‌تواند به رغم این صلاحیت و اختیار خویش، دولت را ملزم به ارائه لایحه در خصوص یک موضوع کند؛ چه با این تحمیل، اختیار مصرح در اصل ۷۴ قانون اساسی برای دولت مورد خدشه قرار گرفته است. بر این اساس، بند (الف) ماده ۱۱ که دولت را ملزم به ارائه لایحه «نظام جامع رسانه‌ها» تا پایان سال اول برنامه پنجم کرده، مغایر با اصل مزبور است.

### ۲-۶-۲ نظر شورای نگهبان

ماده (۱۱) مغایر با اصل ۷۴ قانون اساسی شناخته شد.

## ۲-۷-۱۳ ماده ۱۳ بند (الف) و (ب)

”ماده ۱۳- سازمان میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی مجاز است:  
الف- ضوابط و مقررات ایجاد مراکز مؤسسات تخصصی غیردولتی را در زمینه میراث فرهنگی از قبیل امور موزه‌ها، مرمت آثار فرهنگی و تاریخی، کارشناسی اموال تاریخی و فرهنگی تهیه و ابلاغ نماید.  
ب- ضوابط و مقررات تأسیس مراکز غیردولتی برای نظارت بر مراکز اقامتی، پذیرایی دفاتر خدمات مسافرتی و گردشگری با استاندارد لازم و شرایط سهل و آسان را تهیه و ابلاغ نماید.”

## ۲-۷-۱۰ نظرات استدلالی

## ۲-۷-۱-۱- دیدگاه مغایرت

با توجه به اینکه در بندهای (الف) و (ب) این ماده، واگذاری «تعیین ضوابط و مقررات» ایجاد مراکز مؤسسات تخصصی غیردولتی در زمینه میراث فرهنگی و همچنین تأسیس مراکز غیردولتی برای نظارت بر مراکز اقامتی، پذیرایی به عهده سازمان میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی نهاده شده، این ماده مغایر با اصل ۸۵ قانون اساسی است؛ زیرا تعیین ضوابط و مقررات، موضوعی تقنینی است که وفق اصل ۸۵ قانون اساسی، بر عهده مجلس شورای اسلامی و غیر قابل تفویض به غیر است.

## ۲-۷-۲- نظر شورای نگهبان

تهیه و ابلاغ ضوابط و مقررات در جزءهای (الف) و (ب) ماده (۱۳) که شامل تقنین نیز می‌شود، مغایر اصل ۸۵ قانون اساسی شناخته شد.

## ۲-۸-۱- ماده ۱۳ بند (د)

«ماده ۱۳- سازمان میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی مجاز است:  
الف- ...»

د- از ایجاد مراکز حفظ آثار و فرهنگ سنتی عشایری و روستایی توسط بخش خصوصی و نهادهای عمومی غیردولتی و تعاونی به منظور توسعه گردشگری آن مناطق حمایت مالی نماید.»

## ۲-۸-۱- نظرات استدلالی

### ۲-۸-۱-۱- دیدگاه مغایرت

با توجه به اینکه در بند (د) ماده ۱۳، دولت را به طور مطلق و بدون هیچ گونه قیدی موظف به حمایت مالی از «ایجاد مراکز حفظ آثار و فرهنگ سنتی عشایری و روستایی توسط بخش خصوصی و...» نموده است و اطلاق این عبارت، مستلزم حمایت مالی از کلیه آثار و فرهنگ سنتی عشایری و روستایی است که شامل آثار و فرهنگ سنتی خلاف موازین شرع نیز می‌باشد، مغایر با موازین شرع است.

### ۲-۸-۲- نظر شورای نگهبان

اطلاق موارد مذکور در بند (د) ماده (۱۳) که شامل موارد خلاف شرع نیز می‌شود، اشکال دارد. باید از این حیث مقید شود و الاً خلاف موازین شرع است.

”ماده ۱۸- به منظور تحول بنیادین در آموزش عالی به ویژه در رشته‌های علوم انسانی، تحقق جنبش نرم افزاری و تعمیق مبانی اعتقادی، ارزش‌های اسلامی و اخلاق حرفه‌ای و با هدف ارتقاء کیفی در حوزه دانش و تربیت اسلامی، وزارتخانه‌های علوم، تحقیقات و فناوری و بهداشت، درمان و آموزش پزشکی مکلفند اقدامات زیر را انجام دهند:

الف- ...

ه- استقرار نظام جامع نظارت و ارزیابی و رتبه بندی دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی و پژوهشی بر اساس شاخص‌های مورد تأیید وزارتخانه‌های مذکور با هدف ارتقاء کیفیت آموزشی و پژوهشی”

## ۲-۹-۱- نظرات استدلالی

### ۲-۹-۱-۱- دیدگاه مغایرت

با توجه به اینکه در بند (ه) این ماده، از یک سو، استقرار نظام جامع نظارت و ارزیابی و رتبه‌بندی دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی و پژوهشی را صرفاً بر اساس شاخص‌های مورد تأیید وزارتخانه‌های علوم، تحقیقات و فناوری و بهداشت، درمان و آموزش پزشکی مقرر کرده است، و از سوی دیگر، شورای عالی انقلاب فرهنگی به عنوان متولی سیاست‌گذاری در امور فرهنگی - که بر اساس فرمان مقام رهبری و ولایت امر، بدین منظور تشکیل شده است - ممکن است شاخص‌هایی لازم الرعایه در خصوص موضوع مزبور تدوین کرده باشد، لذا عدم تقیید اصل مزبور به رعایت شاخص‌های مدون شورای عالی انقلاب فرهنگی و منحصر کردن مفاد ماده به شاخص‌های مورد تأیید دو وزارتخانه مزبور، مستلزم نادیده گرفتن مصوبات شورای عالی انقلاب فرهنگی است. بدین لحاظ، این ماده مغایر با اصل ۵۷ قانون اساسی در خصوص اختیارات ولایت مطلقه امر و امامت امت در رابطه با اعطای صلاحیت به شورای عالی انقلاب فرهنگی است.

### ۲-۹-۲- نظر شورای نگهبان

حصر موارد مذکور در بند (ه) ماده (۱۸) به تأیید وزارتخانه‌های مزبور، چون نافی شاخص‌های مورد تأیید شورای عالی انقلاب فرهنگی است، مغایر اصل ۵۷ قانون اساسی شناخته شد.

## ۲-۱۰- ماده ۲۲

”ماده ۲۲- دولت به منظور گسترش حمایت‌های هدفمند مادی و معنوی از نخبگان و نوآوران علمی و فناوری اقدامات زیر را انجام دهد:

الف- ...

م- تأمین و پرداخت بخشی از هزینه‌های ثبت جواز امتیاز علمی (patent) در سطح ملی و بین‌المللی و ایجاد تمهیدات و تسهیلات لازم برای انتشار آثار مفید علمی آنان.”

## ۲-۱۰-۱- نظرات استدلالی

### ۲-۱۰-۱-۱- دیدگاه مغایرت

با توجه به صراحت اصل ۱۵ قانون اساسی مبنی بر لزوم انتشار متون رسمی با خط و زبان فارسی، استفاده از واژه انگلیسی (Patent) با خط و الفبای انگلیسی در این ماده، مغایر با اصل مزبور می‌باشد.

### ۲-۱۰-۲- نظر شورای نگهبان

شورای نگهبان، ماده مذکور را مغایر با قانون اساسی تشخیص نداد.

## ۲-۱۱- ماده ۲۳

"ماده ۲۳-

الف- ...

ج- آموزش و پرورش مجاز است گویش محلی و ادبیات بومی را در مدارس تقویت نماید."

## ۲-۱۱-۱- نظرات استدلالی

### ۲-۱۱-۱-۱- دیدگاه مغایرت

با توجه به اینکه در اصل ۱۵ قانون اساسی، قانونگذار تدریس ادبیات محلی و قومی را در کنار زبان فارسی آزاد اعلام کرده و به عبارت دیگر؛ در اصل مزبور، اصالت به زبان فارسی داده شده و استفاده از ادبیات محلی و بومی هم در کنار توجه به این اصل، آزاد گذاشته شده است، لذا تقویت زبان‌های محلی و بومی مندرج در بند (ج) ماده ۲۳ که مستلزم رکنیت قائل شدن برای این زبان‌ها و گویش‌ها است، مغایر با اصل ۱۵ قانون اساسی است.

### ۲-۱۱-۲- نظر شورای نگهبان

رعایت اصل ۱۵ قانون اساسی در بند (ج) ماده (۲۳) الزامی است. در صورتی که این اصلاح صورت نگیرد، مغایر اصل مذکور است.

## ۲-۱۲- ماده ۲۴ بند (ب)

"ماده ۲۴-

الف- ...

ب- دانشگاه‌ها، مراکز و مؤسسات آموزش عالی و پژوهشی و فرهنگستان‌هایی که دارای مجوز از شورای گسترش آموزش عالی وزارتخانه‌های علوم، تحقیقات و فناوری و بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و سایر مراجع قانونی ذی‌ربط می‌باشند، بدون الزام به رعایت قوانین و مقررات عمومی حاکم بر دستگاه‌های دولتی به ویژه قانون محاسبات عمومی، قانون مدیریت خدمات کشوری، قانون برگزاری مناقصات و اصلاحات و الحاقات بعدی آنها و فقط در چهارچوب مصوبات و آئین‌نامه‌های مالی، معاملاتی و اداری-استخدامی-تشکیلاتی مصوب هیأت امناء که حسب مورد به تأیید وزراء علوم، تحقیقات و فناوری و بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و در مورد فرهنگستان‌ها به تأیید رئیس جمهور می‌رسد، عمل می‌نمایند. اعضای هیأت علمی ستادی وزارتخانه‌های علوم، تحقیقات و فناوری و بهداشت، درمان و آموزش پزشکی نیز مشمول حکم این بند هستند. حکم این بند شامل مصوبات، تصمیمات و آئین‌نامه‌های قبلی نیز می‌گردد و مصوبات یاد شده مادام که اصلاح نگردیده، به قوت خود باقی هستند."

## ۲-۱۲-۱- نظرات استدلالی

### ۲-۱۲-۱-۱- دیدگاه مغایرت

بند (ب) این ماده که دانشگاه‌ها، مراکز و مؤسسات آموزش عالی و پژوهشی را از رعایت قوانین و مقررات عمومی حاکم بر دستگاه‌های دولتی و قانون محاسبات عمومی و... مستثنی کرده، خلاف اصل ۵۳ قانون اساسی است؛ زیرا وفق اصل مزبور، کلیه دریافت‌ها و پرداخت‌های دولتی باید بر اساس قانون انجام گیرد، اما در این ماده، با مستثنی کردن این دستگاه‌ها، دریافت‌ها و پرداخت‌های آنها را وفق مصوبات و آئین‌نامه‌های مالی، معاملاتی مصوب هیأت امنای دستگاه‌های خود دانسته است.

### ۲-۱۲-۱-۲- دیدگاه عدم مغایرت

**الف)** اولاً حکم مندرج در این ماده، مسبوق به سابقه در بند (الف) ماده ۴۹ برنامه چهارم توسعه و همچنین قوانین متعدد دیگری در پیش و پس از انقلاب است؛ ثانیاً علت وضع این مقرر هم آن است که دانشگاه‌ها و مؤسسات مزبور به اقتضای وضعیت علمی و حیثیت متفاوتشان، به صورت هیأت امنایی اداره می‌شوند؛ ثالثاً این مؤسسات بدون قانون عمل نمی‌کنند، بلکه بر اساس مصوبات هیأت امناء که در چهارچوب قوانین وضع شده و مشمول حسابرسی و بازرسی تشکیلاتی دستگاه مربوطه می‌شود، عمل می‌کنند. ضمن اینکه، کلیه این مصوبات برای اعتبار یافتن و لازم‌الرعایه شدن می‌باید به تأیید وزیر مربوطه نیز برسد و فقط تشریفات ترک شده است.

**ب)** طرز عمل مؤسسات مزبور در این ماده بر اساس مصوبات هیأت امناء، همچون هزینه‌های خارج از شمول در قوانین است که هر چند دریافت‌ها و پرداخت‌ها بر اساس قوانین کلی است، لیکن تشخیص محل و نحوه هزینه‌کرد در این موارد بر عهده مراکز تصمیم‌گیر (هیأت امناء و...) نهاده شده است که در جهت تسهیل در انجام وظایف محوله مشمول حسابرسی قانون محاسبات عمومی و... نمی‌شود. از این رو، این ماده مغایرتی با اصل ۵۳ قانون اساسی ندارد.

## ۲-۱۲-۲- نظر شورای نگهبان

شورای نگهبان، بند (ب) ماده مذکور را مغایر با قانون اساسی تشخیص نداد.

## ۲-۱۳-۲- ماده ۲۴ بند (ح)

"ماده ۲۴-

الف- ...

ح- دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی و تحقیقاتی مجازند از ظرفیت مازاد بر سهمیه آموزش رایگان خود و یا ظرفیت‌های جدیدی که ایجاد می‌کنند، براساس قیمت تمام‌شده یا توافقی با بخش غیردولتی و با تأیید هیأت امناء در مقاطع مختلف دانشجو بپذیرند و منابع مالی دریافتی را حسب مورد پس از واریز به خزانه کل، به حساب درآمدهای اختصاصی منظور کنند."

## ۲-۱۳-۱- نظرات استدلالی

### ۲-۱۳-۱-۱- دیدگاه مغایرت

الف) با توجه به اینکه در این بند، مجلس شورای اسلامی هیچ گونه ضابطه‌ای برای پذیرش دانشجویان بدون آزمون، در مقابل دریافت هزینه تحصیلی تعیین نکرده و صرفاً آن را منوط به تأیید هیأت امناء دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی و تحقیقاتی نموده است، مغایر با اصل ۸۵ قانون اساسی مبنی بر شأن تقنینی و ضابطه‌گذاری مجلس شورای اسلامی برای دستگاه‌های اجرایی است.

ب) پذیرش دانشجوی بدون آزمون در دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی و تحقیقاتی در مقابل دریافت هزینه‌های تحصیلی، موجبات تبعیض ناروا در میان افراد جامعه را ایجاد کرده و سبب می‌شود افرادی که از امکانات مالی مناسبی برخوردار هستند از امکان تحصیل در مقاطع دانشگاهی برخوردار شوند و افراد کم‌بضاعت، چنین امکانی را نداشته باشند. بر این اساس، حکم مندرج در این ماده، مغایر با بند (۹) اصل ۳ قانون اساسی است.

## ۲-۱۳-۲- نظر شورای نگهبان

در بند (ح) ماده (۲۴) اطلاق پذیرش دانشجو در مقاطع مختلف بدون وجود ضابطه، مغایر اصل ۸۵ قانون اساسی شناخته شد.

## ۲-۱۴-۲- ماده ۲۴ بند (ی)

"ماده ۲۴-

الف- ...

ی- دانشگاه‌های کشور، حسب مورد به تشخیص وزارتخانه‌های علوم، تحقیقات و فناوری و بهداشت، درمان و آموزش پزشکی با تصویب شورای گسترش وزارتخانه‌های مربوط، می‌توانند نسبت به تأسیس شعب در شهر محل استقرار خود یا دیگر شهرها و مناطق آزاد داخل کشور و نیز در خارج کشور به صورت خودگردان و با دریافت شهریه از داوطلبان اقدام کنند.

## ۲-۱۴-۱- نظرات استدلالی

### ۲-۱۴-۱-۱- دیدگاه مغایرت

الف) با توجه به اینکه در این بند، مجلس شورای اسلامی هیچ گونه ضابطه‌ای برای پذیرش دانشجو توسط شعب دانشگاه‌های مذکور در شهر محل استقرار، شهرهای دیگر و یا مناطق آزاد داخل و نیز خارج کشور تعیین نکرده و صرفاً آن را منوط به پیشنهاد دانشگاه‌ها و تصویب شورای گسترش وزارتخانه‌های مربوطه نموده، مغایر با اصل ۸۵ قانون اساسی مبنی بر شأن تقنینی و ضابطه‌گذاری مجلس شورای اسلامی برای دستگاه‌های اجرایی است.

ب) مجوز داده شده در این ماده به دانشگاه‌ها برای تأسیس شعبه در شهر محل استقرار خود، موجبات تبعیض ناروا در میان افراد جامعه را ایجاد می‌کند؛ زیرا این حکم باعث می‌شود که در یک شهر و در یک منطقه، دو شعبه از یک دانشگاه ایجاد شده، یکی دانشجویان را در مقابل دریافت پول و هزینه تحصیلی و دیگری بر اساس آزمون پذیرش نماید. در این صورت، بدیهی است که همه افراد جامعه، توانایی پرداخت هزینه تحصیلی برای پذیرش در شعبه پولی دانشگاه مزبور را ندارند. بر این اساس، حکم مندرج در این ماده، مغایر با بند (۹) اصل ۳ قانون اساسی است.

### ۲-۱۴-۲- نظر شورای نگهبان

پذیرش دانشجو توسط شعب دانشگاه‌های مذکور در واحدهای محل استقرار خود یا دیگر شهرها موضوع بند (ی) ماده (۲۴) بدون وجود ضابطه، مغایر اصل ۸۵ قانون اساسی شناخته شد.

## ۲-۱۵- ماده ۳۳

”ماده ۳۳- کلیه تصویب‌نامه‌ها، بخشنامه‌ها، دستورالعمل‌ها و همچنین تصمیمات و مصوبات هیأت‌های امناء و سایر مقامات و مراجع اجرایی به استثناء احکام محاکم قضائی که متضمن بار مالی برای صندوق‌های بازنشستگی یا دستگاه‌های اجرایی و دولت باشد، در صورتی قابل اجراء است که بار مالی ناشی از آن قبلاً محاسبه و در قوانین بودجه کل کشور و یا بودجه سالانه دستگاه یا صندوق ذی‌ربط تأمین اعتبار شده باشد. در غیر این صورت، عمل مراجع مذکور در حکم تعهد زائد بر اعتبار است و مشمول پرداخت از سوی دستگاه یا صندوق‌های مربوطه نخواهد بود. دستگاه‌ها و صندوق‌های مربوط مجاز به اجرای احکامی که بار مالی آن تأمین نشده است، نیستند. اجرای احکام یادشده فقط در حدود منابع مذکور ممکن است. در هر حال، تحمیل کسری

بودجه به دولت و دستگاه‌های اجرایی و صندوق‌ها غیرقابل پذیرش می‌باشد. مسئولیت اجرای این بند به عهده رؤسای دستگاه‌ها و صندوق‌ها و مدیران و مقامات مربوط است.

## ۲-۱۵-۱- نظرات استدلالی

### ۲-۱۵-۱-۱- دیدگاه مغایرت

**الف)** حکم مقرر در این ماده، امکان فرار از پرداخت حقوق افرادی که از دستگاه‌های دولتی طلبکار هستند را فراهم می‌آورد و بنابراین، تضییع حقوق مردم را موجب می‌شود.

**ب)** حکم مقرر در این ماده مبنی بر سلب حق پرداخت دیون دستگاه‌ها توسط مدیران دستگاه مربوط، در صورتی که بار مالی این دیون در قانون بودجه پیش‌بینی نشده باشد، خلاف موازین شرع است؛ زیرا اصل بر آن است که هر بدهکار، ابتدا مبادرت به ادای دیون حال شده خود کند و سپس اقدام به سرمایه‌گذاری و خرید و... نماید؛ بنابراین اطلاق حکم مقرر در این ماده مبنی بر جایز نبودن پرداخت دیون در شرایط پیش‌گفته، بدون آنکه فرجه‌ای قانونی برای پرداخت دیون دستگاه‌ها مقرر شود و یا به طور کلی نحوه پرداخت دیون دستگاه، تعیین تکلیف شود، مغایر با حقوق مکتسبه طلبکاران و مغایر با موازین شرع است.

### ۲-۱۵-۱-۲- دیدگاه عدم مغایرت

دارایی هر دستگاه، همان بودجه‌ای است که برای او معین شده است. در بودجه هر دستگاه نیز درآمدها به همراه ردیف‌های هزینه‌ای آن دستگاه، دقیقاً مشخص شده است. با این وصف، مدیر دستگاه دولتی، صرفاً می‌تواند در چارچوب ردیف‌های هزینه‌ای پیش‌بینی شده در بودجه اقدام کند و در صورتی که ردیفی برای پرداخت بدهی‌های دستگاه پیش‌بینی نشده باشد، اجازه پرداخت در این مورد را ندارد. بنابراین، این ماده حکم جدیدی را مقرر نکرده است، بلکه دقیقاً وفق قواعد و مقررات بودجه است. برای پرداخت این بدهی‌ها، دولت باید آنها را در لایحه بودجه پیش‌بینی کند.

### ۲-۱۵-۱-۳- دیدگاه ابهام

**الف)** با توجه به اینکه درباره نحوه و زمان پرداخت دیون دستگاه‌ها و چگونگی پیش‌بینی آن در بودجه‌های سنواتی، قانون مصوب مجلس شورای اسلامی وجود دارد و با عنایت به اینکه حکم مقرر در این ماده، به صورت مطلق پرداخت دیون پیش‌بینی نشده در قوانین بودجه را ممنوع کرده است، روشن نیست که آیا در عمل به این ماده، رعایت قانون پیش‌گفته نیز ملحوظ است یا خیر. (در صورتی که قانون پیش‌گفته ملحوظ باشد، این ماده مغایرتی با موازین شرع نخواهد داشت؛ زیرا در این قانون، نحوه پیش‌بینی دیون حال در قانون بودجه و لزوم پرداخت این دیون، حداکثر تا ۱۸ ماه پس از آن ذکر شده است. اما در صورتی که قانون مزبور در عمل به این ماده، لازم‌الرعایه نباشد، حکم مقرر در این ماده به دلیل تضییع حقوق طلبکاران، مغایر با موازین شرع است.)



ب) با توجه به اینکه مقصود از عبارت «سایر مقامات و مراجع اجرایی» در ماده ۳۳ مشخص نیست، این ماده واجد ابهام است. توضیح اینکه مقامات اجرایی هم می‌تواند ناظر بر مسئولان دستگاه‌های زیر مجموعه قوه مجریه باشد و هم می‌تواند شامل مسئولین دستگاه‌های حاکمیتی مافوق دولت و قوه مجریه؛ همچون شورای نگهبان و... را در بر گیرد که در صورت اخیر، این مصوبه با ایراد مواجه است.

## ۲-۱۵-۲- نظر شورای نگهبان

در ماده (۳۳) مشخص شود مراد از «سایر مقامات» چیست تا اظهار نظر گردد.

## ۲-۱۶-۲- ماده ۳۵

«ماده ۳۵- در صورتی که نرخ رشد حقوق و دستمزد اعلام شده بیمه‌شدگان در دو سال آخر خدمت آنها بیش از نرخ رشد طبیعی حقوق و دستمزد بیمه‌شدگان باشد و با سال‌های قبل سازگار نباشد، مشروط بر آن که این افزایش دستمزد به دلیل ارتقاء شغلی نباشد، صندوق بیمه‌ای مکلف است برقراری حقوق بازنشستگی بیمه‌شده را بر مبنای میانگین حقوق و دستمزد پنج سال آخر خدمت محاسبه و پرداخت نماید.

آئین‌نامه اجرائی این ماده مشتمل بر نحوه تشخیص موارد تخلف و تعیین مرجع رسیدگی‌کننده به اعتراض ذی‌نفعان به تصویب هیأت وزیران می‌رسد.»

## ۲-۱۶-۱- نظرات استدلالی

### ۲-۱۶-۱-۱- دیدگاه مغایرت

با توجه به اینکه در قسمت اخیر این ماده، «نحوه تشخیص موارد تخلف» از مقررات بیمه‌ای و همچنین «تعیین مرجع رسیدگی‌کننده» به اعتراض ذی‌نفعان را به آئین‌نامه اجرایی مصوب هیأت وزیران واگذار کرده است، مغایر با اصل ۸۵ قانون اساسی است؛ زیرا امور مذکور، ماهیتی تقنینی دارند که بر اساس اصل ۸۵ قانون اساسی، ضابطه‌گذاری و تعیین این امور بر عهده مجلس شورای اسلامی و غیر قابل واگذاری به غیر می‌باشد.

### ۲-۱۶-۲- نظر شورای نگهبان

واگذاری ضوابط مربوط به نحوه تشخیص موارد تخلف و تعیین مرجع رسیدگی‌کننده به اعتراض ذی‌نفعان در قسمت اخیر ماده (۳۵) به هیأت‌وزیران، از این جهت که نیاز به قانون دارد، مغایر اصل ۸۵ قانون اساسی شناخته شد.

## ۲-۱۷-۲- ماده ۴۲ بند (ز)

”ماده ۴۲- به منظور توسعه کمی و کیفی بیمه‌های سلامت، دستیابی به پوشش فراگیر و عادلانه خدمات سلامت و کاهش سهم مردم از هزینه‌های سلامت به سی درصد (۳۰٪) از طرق مختلف مانند اصلاح ساختار صندوق‌ها، مدیریت منابع، متناسب نمودن تعرفه‌ها، استفاده از منابع داخلی صندوق‌ها و در صورت لزوم از محل کمک دولت در قالب بودجه سنواتی و در طول برنامه اقدامات زیر انجام می‌شود:

الف- ...

ز- سازمان بیمه سلامت ایران مکلف است با رعایت نظام ارجاع و سطح‌بندی خدمات بر اساس سیاست‌های مصوب نسبت به خرید راهبردی خدمات سلامت از بخش‌های دولتی و غیردولتی اقدام نماید. دستورالعمل اجرایی این بند مشتمل بر اصلاح نظام پرداخت و فهرست خدمات مورد تعهد بیمه پایه سلامت ظرف یک‌سال توسط وزارتخانه‌های رفاه و تأمین اجتماعی و بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و معاونت تهیه و ابلاغ می‌شود.”

## ۲-۱۷-۱- نظرات استدلالی

----

## ۲-۱۷-۲- نظر شورای نگهبان

در این قانون در موارد متعدد ... اجرای مواد را بر اساس دستورالعمل قرار داده، که نیازمند به تعیین ضوابط توسط مجلس شورای اسلامی و یا تصویب آیین‌نامه اجرایی توسط وزیر یا هیأت وزیران است، فلذا لازم است نسبت به اصلاح آنها اقدام، و الا مغایر اصول ۸۵ و ۶۰ قانون اساسی است.<sup>۱</sup>

## ۲-۱۸- ماده ۴۸ بند (الف)

”ماده ۴۸- دولت به منظور استمرار، توسعه و ترویج فرهنگ ایثار و شهادت، در جهت حفظ کرامت ایثارگران با اولویت عرضه منابع مالی، فرصت‌ها، امکانات و تسهیلات و امتیازات به ایثارگران، پدر، مادر، همسر و فرزندان شهداء و همچنین جانبازان، آزادگان و افراد تحت تکفل آنان، اقدامات زیر را انجام می‌دهد:

الف- فرزندان شهداء از کلیه امتیازات و مزایای مقرر در قوانین و مقررات مختلف برای جانبازان پنجاه درصد (۵۰٪) و بالاتر، به استثناء تسهیلات خودرو و حق پرستاری و کاهش ساعت کاری برخوردارند.”

## ۲-۱۸-۱- نظرات استدلالی

## ۲-۱۸-۱-۱- دیدگاه ابهام

---

<sup>۱</sup>. با توجه به اینکه بحث در خصوص این ایراد در ذیل ماده ۹۷ انجام شده است، برای ملاحظه نظریات استدلالی راجع به این ایراد شورای نگهبان، به نظریات استدلالی ذیل ماده ۹۷ مراجعه شود.

حکم مقرر در بند (الف) این ماده، ناظر بر برخورداری بودن فرزندان شهدا از کلیه امتیازات و مزایای پیش‌بینی شده در قوانین برای جانبازان ۵۰ درصد به بالا، از حیث دامنۀ شمول امتیازات و مزایا مبهم است. توضیح آنکه برخی از امتیازات و مزایای پیش‌بینی شده در قوانین برای جانبازان مذکور، امتیازی است که افراد وابسته به جانباز از آن بهره‌مند می‌شوند؛ همچون معافیت فرزند جانباز از خدمت سربازی و یا استفاده از سهمیه کنکور و ...؛ حال مشخص نیست منظور از امتیازات و مزایای مدّ نظر در این مصوبه شامل موارد مزبور نیز می‌شود یا خیر؟ در صورت شمول، مصوبه با ایراد مواجه است؛ زیرا به عنوان مثال، در خصوص معافیت فرزند فرزند شهید از خدمت سربازی، نیازمند موافقت فرماندهی کل قوا است.

## ۲-۱۸-۲- نظر شورای نگهبان

بند (الف) ماده (۴۸) از حیث برخورداری فرزندان شهدا از کلیه امتیازات و مزایای مقرر در قوانین، مبهم است؛ پس از رفع ابهام اظهار نظر می‌گردد.

## ۲-۱۹-۲- ماده ۴۸ بند (و)

"ماده ۴۸- دولت به منظور استمرار، توسعه و ترویج فرهنگ ایثار و شهادت، در جهت حفظ کرامت ایثارگران با اولویت عرضه منابع مالی، فرصت‌ها، امکانات و تسهیلات و امتیازات به ایثارگران، پدر، مادر، همسر و فرزندان شهداء و همچنین جانبازان، آزادگان و افراد تحت تکفل آنان، اقدامات زیر را انجام می‌دهد:  
الف- ...

و- دستگاه‌های اجرایی موظفند حداقل بیست و پنج درصد (۲۵٪) نیاز استخدامی خود را از میان فرزندان شهداء، جانبازان پنجاه درصد (۵۰٪) و بالاتر و آزادگانی که حداقل پنج‌سال سابقه اسارت دارند و فرزندان جانبازان هفتاد درصد (۷۰٪) و بالاتر، بدون الزام به رعایت شرط سنی، تحصیلی و آزمون‌ی تأمین و از ابتداء آنان را به صورت رسمی قطعی استخدام نمایند. پنج درصد (۵٪) سهمیه استخدامی به سایر جانبازان، آزادگان، رزمندگان و همسر و فرزندان آنان اختصاص می‌یابد."

## ۲-۱۹-۱- نظرات استدلالی

### ۲-۱۹-۱-۱- دیدگاه ابهام

با توجه به اینکه در بند (و) این ماده، دستگاه‌های اجرایی موظف شده‌اند تا به میزان مشخصی از نیروی انسانی خویش را از خانواده ایثارگران تأمین نمایند، و با عنایت به اینکه برخی از پست‌های سازمانی و مشاغل، نیازمند احراز شرایط ویژه و صلاحیت‌های تخصصی است، مشخص نیست که آیا این مقرره، نافی قانون‌گزینش و لزوم احراز صلاحیت‌های تخصصی است یا خیر؟

## ۲-۱۹-۲- نظر شورای نگهبان

بند (و) ماده (۴۸)، از این حیث نسبت به جاهایی که نیاز به تخصص دارد، را نیز شامل می‌شود یا خیر؟ ابهام دارد؛ پس از رفع ابهام اظهار نظر خواهد شد.

## ۲-۲۰-۲- ماده ۴۹ بند (الف)

”ماده ۴۹- به منظور بسط خدمات دولت الکترونیک، صنعت فناوری اطلاعات، سواد اطلاعاتی و افزایش بهره‌وری در حوزه‌های اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی اقدامات زیر انجام می‌شود:

الف- وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات مکلف است نسبت به ایجاد و توسعه شبکه ملی اطلاعات و مراکز داده داخلی امن و پایدار با پهنای باند مناسب اقدام و با استفاده از توان و ظرفیت بخش‌های عمومی غیردولتی، خصوصی و تعاونی، امکان دسترسی پرسرعت مبتنی بر توافقنامه سطح خدمات را به صورتی فراهم نماید که تا پایان سال دوم کلیه دستگاه‌های اجرایی و واحدهای تابعه و وابسته و تا پایان برنامه، شصت درصد (۶۰٪) خانوارها و کلیه کسب و کارها بتوانند به شبکه ملی اطلاعات و اینترنت متصل شوند. میزان پهنای باند اینترنت بین‌الملل و شاخص آمادگی الکترونیک و شاخص توسعه دولت الکترونیک باید به گونه‌ای طراحی شود که سرانه پهنای باند و سایر شاخص‌های ارتباطات و فناوری اطلاعات در پایان برنامه در رتبه دوم منطقه قرار گیرد. حمایت از بخش‌های عمومی غیردولتی، خصوصی و تعاونی در صنعت فناوری اطلاعات کشور به ویژه بخش نرم‌افزار و امنیت باید به گونه‌ای ساماندهی شود که سهم این صنعت در تولید ناخالص داخلی در سال آخر برنامه به دو درصد (۲٪) برسد. دستورالعمل حمایت از صنعت فناوری اطلاعات توسط وزارتخانه‌های ارتباطات و فناوری اطلاعات، صنایع و معادن و بازرگانی با هماهنگی معاونت، ظرف شش ماه اول برنامه تدوین می‌گردد.”

## ۲-۲۰-۱- نظرات استدلالی

### ۲-۲۰-۱-۱- دیدگاه مغایرت

اطلاق حکم مندرج در بند (الف) این ماده مبنی بر «لزوم ارتقای میزان پهنای باند اینترنت کشور به گونه‌ای که در پایان برنامه، ایران در رتبه دوم منطقه قرار گیرد»، مغایر با موازین شرعی می‌باشد؛ زیرا صرف ارتقای میزان پهنای باند اینترنت، بدون توجه به ملاحظات اخلاقی و بدون رعایت موازین شرعی، می‌تواند موجبات گسترش فساد و فحشاء در جامعه را فراهم آورد. همچنین اطلاق این حکم بدون رعایت ملاحظات امنیتی، ممکن است تهدیدات امنیتی برای کشور را فراهم کند.

## ۲-۲۰-۲- نظر شورای نگهبان

- در بند (الف) ماده (۴۹)، اطلاق میزان پهنای باند بدون تقیید به رعایت موازین شرعی و امنیتی خلاف شرع شناخته شد.

- در این قانون در موارد متعدد ... اجرای مواد را بر اساس دستورالعمل قرار داده، که نیازمند به تعیین ضوابط توسط مجلس شورای اسلامی و یا تصویب آئین‌نامه اجرایی توسط وزیر یا هیأت وزیران است، فلذا لازم است نسبت به اصلاح آنها اقدام، و الا مغایر اصول ۸۵ و ۶۰ قانون اساسی است.<sup>۱</sup>

- ... اطلاق موکول کردن تصویب دستورالعمل در موارد متعدد در این مصوبه به تأیید معاونت برنامه‌ریزی و نظارت راهبردی رئیس جمهور، در اموری که انجام آن از وظایف یا اختیارات وزیر یا هیأت وزیران باشد منوط نمودن آن به تأیید اشخاص دیگر مغایر اصول متعدد از جمله اصل ۱۳۸ قانون اساسی شناخته شد.<sup>۲</sup>

## ۲-۲۱- ماده ۴۹ بند (ب)

"ماده ۴۹- به منظور بسط خدمات دولت الکترونیک، صنعت فناوری اطلاعات، سواد اطلاعاتی و افزایش بهره‌وری در حوزه‌های اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی اقدامات زیر انجام می‌شود:

الف- ...

ب- کلیه دستگاه‌های اجرایی مکلفند ضمن اتصال به شبکه ملی اطلاعات و توسعه و تکمیل پایگاه‌های اطلاعاتی خود حداکثر تا پایان سال دوم برنامه بر اساس فصل پنجم قانون مدیریت خدمات کشوری، اطلاعات خود را در مراکز داده داخلی با رعایت دستورالعمل‌های امنیتی و استانداردهای لازم نگهداری و به‌روزرسانی نمایند و بر اساس دستورالعملی که در شش‌ماهه اول برنامه توسط وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات و وزارت اطلاعات با هماهنگی معاونت، تدوین و ابلاغ خواهد شد نسبت به تبادل و به اشتراک‌گذاری رایگان اطلاعات به منظور ایجاد سامانه‌های اطلاعاتی و کاهش تولید و نگهداری اطلاعات تکراری در این شبکه با تأمین و حفظ امنیت تولید، پردازش و نگهداری اطلاعات اقدام نمایند. قوه قضائیه از شمول این بند مستثنی است."

## ۲-۲۱-۱- نظرات استدلالی

----

## ۲-۲۱-۲- نظر شورای نگهبان

- در این قانون در موارد متعدد ... اجرای مواد را بر اساس دستورالعمل قرار داده، که نیازمند به تعیین ضوابط توسط مجلس شورای اسلامی و یا تصویب آئین‌نامه اجرایی توسط وزیر یا هیأت وزیران است، فلذا لازم است نسبت به اصلاح آنها اقدام، و الا مغایر اصول ۸۵ و ۶۰ قانون اساسی است.<sup>۱</sup>

<sup>۱</sup>. با توجه به اینکه بحث در خصوص این ایراد در ذیل ماده ۹۷ انجام شده است، برای ملاحظه نظریات استدلالی راجع به این ایراد شورای نگهبان، به نظریات استدلالی ذیل ماده ۹۷ مراجعه شود.

<sup>۲</sup>. با توجه به اینکه بحث در خصوص این ایراد در ذیل ماده ۹۷ انجام شده است، برای ملاحظه نظریات استدلالی راجع به این ایراد شورای نگهبان، به نظریات استدلالی ذیل ماده ۹۷ مراجعه شود.

- ... اطلاق موکول کردن تصویب دستورالعمل در موارد متعدد در این مصوبه به تأیید معاونت برنامه‌ریزی و نظارت راهبردی رئیس جمهور، در اموری که انجام آن از وظایف یا اختیارات وزیر یا هیأت وزیران باشد منوط نمودن آن به تأیید اشخاص دیگر مغایر اصول متعدد از جمله اصل ۱۳۸ قانون اساسی شناخته شد.<sup>۲</sup>

## ۲-۲۲- ماده ۴۹ بند (ج)

"ماده ۴۹- به منظور بسط خدمات دولت الکترونیک، صنعت فناوری اطلاعات، سواد اطلاعاتی و افزایش بهره‌وری در حوزه‌های اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی اقدامات زیر انجام می‌شود:  
الف- ...

ج- کلیه دستگاه‌های اجرایی مکلفند:

۱- ...

۲- تا پایان برنامه، خدمات قابل ارائه خود را به صورت الکترونیکی از طریق شبکه ملی اطلاعات عرضه نمایند و نیز کلیه خدمات قابل ارائه در خارج از محیط اداری خود و قابل واگذاری یا برون‌سپاری را به دفاتر پستی و پیشخوان خدمات دولت که توسط بخش‌های غیردولتی اعم از خصوصی یا تعاونی ایجاد و مدیریت می‌شود، واگذار کنند. سایر دفاتر دایر فعلی که این نوع خدمات را ارائه می‌کنند باید به دفاتر پیشخوان دولت تغییر یابند. دستورالعمل این جزء ظرف مدت شش ماه، توسط وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات با هماهنگی معاونت، تدوین می‌گردد."

## ۲-۲۲-۱- نظرات استدلالی

----

## ۲-۲۲-۲- نظر شورای نگهبان

- در این قانون در موارد متعدد ... اجرای مواد را بر اساس دستورالعمل قرار داده، که نیازمند به تعیین ضوابط توسط مجلس شورای اسلامی و یا تصویب آیین‌نامه اجرایی توسط وزیر یا هیأت وزیران است، فلذا لازم است نسبت به اصلاح آنها اقدام، و الا مغایر اصول ۸۵ و ۶۰ قانون اساسی است.<sup>۳</sup>

۱. با توجه به اینکه بحث در خصوص این ایراد در ذیل ماده ۹۷ انجام شده است، برای ملاحظه نظریات استدلالی راجع به این ایراد شورای نگهبان، به نظریات استدلالی ذیل ماده ۹۷ مراجعه شود.

۲. با توجه به اینکه بحث در خصوص این ایراد در ذیل ماده ۹۷ انجام شده است، برای ملاحظه نظریات استدلالی راجع به این ایراد شورای نگهبان، به نظریات استدلالی ذیل ماده ۹۷ مراجعه شود.

۳. با توجه به اینکه بحث در خصوص این ایراد در ذیل ماده ۹۷ انجام شده است، برای ملاحظه نظریات استدلالی راجع به این ایراد شورای نگهبان، به نظریات استدلالی ذیل ماده ۹۷ مراجعه شود.

- ... اطلاق موکول کردن تصویب دستورالعمل در موارد متعدد در این مصوبه به تأیید معاونت برنامه‌ریزی و نظارت راهبردی رئیس جمهور، در اموری که انجام آن از وظایف یا اختیارات وزیر یا هیأت وزیران باشد منوط نمودن آن به تأیید اشخاص دیگر مغایر اصول متعدد از جمله اصل ۱۳۸ قانون اساسی شناخته شد.<sup>۱</sup>

## ۲-۲۳- ماده ۴۹ بند (ه)

" ماده ۴۹- به منظور بسط خدمات دولت الکترونیک، صنعت فناوری اطلاعات، سواد اطلاعاتی و افزایش بهره‌وری در حوزه‌های اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی اقدامات زیر انجام می‌شود:  
الف- ...

ه- معاونت نسبت به ایجاد زیرساخت ملی داده‌های مکانی (NSDI) در سطوح ملی تا محلی و تدوین معیارها و ضوابط تولید و انتشار آنها حداکثر تا پایان سال سوم برنامه اقدام نماید."

## ۲-۲۳-۱- نظرات استدلالی

### ۲-۲۳-۱-۱- دیدگاه مغایرت

به کارگیری واژه و خط و الفبای انگلیسی در بند (ه) این ماده با توجه به الزام مندرج در اصل ۱۵ قانون اساسی مبنی بر لزوم استفاده از خط و زبان فارسی در کلیه متون رسمی، مغایر با قانون اساسی است.

### ۲-۲۳-۱-۲- دیدگاه عدم مغایرت

با توجه به اینکه عبارت انگلیسی به کار رفته در این بند، یک اصطلاح اختصاری است که غیر قابل نگارش به زبان فارسی است، این بند، مغایرتی با اصل ۱۵ قانون اساسی ندارد، ضمن آنکه معادل فارسی کامل اصطلاح مزبور نیز در این بند، ذکر شده است.

## ۲-۲۳-۲- نظر شورای نگهبان

شورای نگهبان، بند (ه) ماده مذکور را مغایر با قانون اساسی تشخیص نداد.

## ۲-۲۴- ماده ۴۹ بند (ط)

"ماده ۴۹- به منظور بسط خدمات دولت الکترونیک، صنعت فناوری اطلاعات، سواد اطلاعاتی و افزایش بهره‌وری در حوزه‌های اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی اقدامات زیر انجام می‌شود:

---

<sup>۱</sup>. با توجه به اینکه بحث در خصوص این ایراد در ذیل ماده ۹۷ انجام شده است، برای ملاحظه نظریات استدلالی راجع به این ایراد شورای نگهبان، به نظریات استدلالی ذیل ماده ۹۷ مراجعه شود.

الف- ...

ط- به وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات اجازه داده می‌شود با تصویب کمیسیون تنظیم مقررات ارتباطات، مبالغی به‌عنوان حق امتیاز، خسارت و جریمه عدم انجام تعهدات مذکور در پروانه‌های صادره اخذ و به حساب درآمد عمومی نزد خزانه‌داری کل کشور واریز نماید. وجوه مورد نیاز جهت توسعه زیرساخت‌های ارتباطی و فناوری اطلاعات مناطق کمتر توسعه‌یافته در قالب بودجه سنواتی تأمین می‌گردد.

## ۲-۲۴-۱- نظرات استدلالی

### ۲-۲۴-۱-۱- دیدگاه مغایرت

از آنجا که در این بند، تعیین مبالغ حق امتیاز، خسارت و جریمه عدم انجام تعهدات مذکور در این مقرر که شأنی تقنینی دارد را بر عهده وزارت ارتباطات و فناوری ارتباطات و با تصویب کمیسیون تنظیم مقررات ارتباطات واگذار کرده است، مغایر با اصل ۸۵ قانون اساسی است.

### ۲-۲۴-۱-۲- دیدگاه ابهام

با توجه به اینکه اخذ جریمه و خسارت مقرر در این بند، مشخص نیست که در قرارداد فی‌مابین طرفین به صورت شرط ضمن عقد می‌باشد یا تعیین آن در هر مورد بر عهده کمیسیون تنظیم مقررات ارتباطات، این بند واجد ابهام است.

## ۲-۲۴-۲- نظر شورای نگهبان

اخذ خسارت و جریمه در بند (ط) ماده (۴۹) از این جهت که مشخص نیست که به صورت شرط ضمن عقد است یا خیر؟ ابهام دارد، پس از رفع ابهام اظهار نظر خواهد شد.

## ۲-۲۵- ماده ۵۲ بند (ح)

"ماده ۵۲-

الف- ...

ح- هرگونه پرداخت خارج از مقررات فصل دهم قانون مدیریت خدمات کشوری ممنوع است، مگر درمورد فوق‌العاده خاص شرکت‌های دولتی و بانک‌ها و بیمه‌های مشمول ماده (۴) و قسمت اخیر ماده (۵) قانون مدیریت خدمات کشوری که طبق دستورالعمل مصوب کارگروهی مرکب از معاونت، معاونت توسعه مدیریت و سرمایه انسانی رئیس جمهور و بالاترین مقام دستگاه متقاضی، اقدام می‌شود.

## ۲-۲۵-۱- نظرات استدلالی



## ۲-۲۵-۱-۱- دیدگاه مغایرت

با توجه به آنکه وفق اصل ۵۳ قانون اساسی، کلیه پرداخت‌های دولتی باید در حدود اعتبارات مصوب و به موجب قانون انجام گیرد، مستثنی کردن پرداخت فوق‌العاده خاص شرکت‌های دولتی و بانک‌ها و بیمه‌ها از قانون مدیریت خدمات کشوری در این بند و واگذاری تعیین میزان پرداخت فوق‌العاده خاص به دستورالعمل مصوب کارگروه مقرر در این بند، مغایر با اصل ۵۳ قانون اساسی است.

## ۲-۲۵-۱-۲- دیدگاه عدم مغایرت

با توجه به اینکه بانک‌ها، بیمه‌ها و شرکت‌های دولتی، شخصیت مستقل حقوقی داشته و پرداخت فوق‌العاده حقوق آنها بر اساس تصمیم هیئت مدیره آنها صورت می‌گیرد، این بند از ماده در حقیقت، محدود کننده اختیار تام هیئت مدیره این شرکت‌ها در تعیین میزان پرداخت حقوق فوق‌العاده می‌باشد و به عبارتی، کنترل کننده پرداخت‌های بی-ضابطه و غیر عادی است و این قبیل پرداخت‌ها را تحت ضابطه و کنترل در می‌آورد.

## ۲-۲۵-۲- نظر شورای نگهبان

شورای نگهبان، بند (ح) ماده مذکور را مغایر با قانون اساسی تشخیص نداد.

## ۲-۲۶-۲- ماده ۵۵ مکرر ۲

"ماده ۵۵ مکرر ۲- به منظور ایجاد یکنواختی در امر تولید نقشه و اطلاعات مکانی در کشور، راهبری، هماهنگی و اقدامات مورد نیاز در زمینه کلیه فعالیت‌های مرتبط با نقشه‌برداری و اطلاعات مکانی، عکسبرداری هوایی، تهیه و تولید نقشه‌های پوششی و شهری در مقیاس‌های مختلف و نظارت بر آن در بخش غیرنظامی، بر عهده سازمان نقشه‌برداری کشور است. ضوابط، دستورالعمل‌ها و استانداردهای مربوطه توسط معاونت تهیه و ابلاغ می‌گردد."

## ۲-۲۶-۱- نظرات استدلالی

----

## ۲-۲۶-۲- نظر شورای نگهبان

- در این قانون در موارد متعدد ... اجرای مواد را بر اساس دستورالعمل قرارداد، که نیازمند به تعیین ضوابط توسط مجلس شورای اسلامی و یا تصویب آیین‌نامه اجرایی توسط وزیر یا هیأت وزیران است، فلذا لازم است نسبت به اصلاح آنها اقدام، و الا مغایر اصول ۸۵ و ۶۰ قانون اساسی است.<sup>۱</sup>

---

<sup>۱</sup> با توجه به اینکه بحث در خصوص این ایراد در ذیل ماده ۹۷ انجام شده است، برای ملاحظه نظریات استدلالی راجع به این ایراد شورای نگهبان، به نظریات استدلالی ذیل ماده ۹۷ مراجعه شود.

## ۲-۲۷- ماده ۵۵ مکرر ۵

"ماده ۵۵ مکرر ۵- حق الزحمه تشویقی مدیریت برای کارآیی و تولید محصول اعم از کالا یا خدمات یا فعالیت بیش از ارقام پیش‌بینی شده در تفاهم‌نامه مربوط در واحدهایی که براساس قیمت تمام‌شده و کنترل محصول و نتیجه در قالب تفاهم‌نامه به مدیران مربوط واگذار می‌شود، بر مبنای تحلیل منابع و مصارف و کارآیی واحد مربوط ظرف ده سال گذشته بدون رعایت محدودیت‌های مقرر در قوانین و مقررات استخدامی پرداخت می‌گردد. اجرای این حکم در دستگاه‌های اجرایی ماده (۵) قانون مدیریت خدمات کشوری تنها در قالب موافقتنامه متبادله با معاونت مجاز است."

## ۲-۲۷-۱- نظرات استدلالی

### ۲-۲۷-۱-۱- دیدگاه مغایرت

حکم مندرج در این ماده که حق الزحمه تشویقی مدیریت برای کارآیی و ... را بدون رعایت محدودیت‌های مقرر در قوانین و مقررات استخدامی مقرر کرده است، مغایر با اصل ۵۳ قانون اساسی مبنی بر لزوم انجام کلیه پرداخت‌های دولتی در حدود اعتبارات مصوب و به موجب قانون می‌باشد؛ چه آنکه بر اساس این مقرر که بدون هیچ گونه ضابطه مشخص و سقف معین برای پرداخت چنین حق الزحمه‌هایی است، قوانین قبلی در این خصوص را نیز از بین می‌برد و عملاً امکان پرداخت‌های بدون ضابطه و محدودیت را به وجود می‌آورد.

### ۲-۲۷-۱-۲- دیدگاه عدم مغایرت

با توجه به اینکه در این ماده، پرداخت حق الزحمه تشویقی را ضابطه‌مند کرده؛ بدین صورت که پرداخت این حق- الزحمه‌ها را منوط به تبادل موافقتنامه با معاونت برنامه‌ریزی ریاست جمهوری کرده است؛ از این رو کلیه این پرداخت‌ها در چارچوب قانون خواهد بود؛ زیرا تنظیم و تبادل موافقتنامه با معاونت مزبور بر اساس و در چارچوب قانون بودجه و احکام مقرر در آن صورت می‌پذیرد.

### ۲-۲۷-۲- نظر شورای نگهبان

شورای نگهبان، ماده مذکور را مغایر با قانون اساسی تشخیص نداد.

## ۲-۲۸- ماده ۶۵ مکرر ۱ بند (الف)

"ماده ۶۵ مکرر ۱- به منظور ساماندهی و کاهش نیروی انسانی و کوچک‌سازی دولت:  
الف- هرگونه انتقال به کلان‌شهرها جز در مورد مقامات و در موارد خاص ممنوع است. این حکم و سایر مقررات مربوط به انتقال و مأموریت کارکنان رسمی و ثابت بین دستگاه‌ها در مورد کارکنان پیمانی و قراردادی (در طول

قرارداد) قابل اجراء است. موارد خاص با تشخيص كارگروهي با عضويت نمايندگان معاونت، معاونت توسعه  
مديريت و سرمايه انساني رئيس جمهور و دستگاه متبوع تعيين مي شود.

## ۲-۲۸-۱- نظرات استدلالی

### ۲-۲۸-۱-۱- دیدگاه مغایرت

با توجه به اینکه در این ماده، هرگونه انتقال کارمندان دولت به کلان شهرها ممنوع شده است، واگذاری تشخيص موارد خاص انتقال کارمندان دولت به کلان شهرها به كارگروه مذکور در ذيل این ماده، بدون مشخص کردن هرگونه ضابطه و معيار در این خصوص، مغاير با اصل ۸۵ قانون اساسی مبنی بر صلاحیت مجلس شورای اسلامی در خصوص تقنین و ضابطه گذاری است؛ به عبارت دیگر، همان گونه که ممنوع کردن انتقال کارمندان دولت به کلان شهرها که در این ماده مقرر شده، یک امر تقنینی است، استثنای از این حکم قانونی نیز، موضوعی تقنینی است که باید با تعیین ضوابط و معیارهای مربوط به آن توسط مجلس شورای اسلامی مشخص گردد.

### ۲-۲۸-۱-۲- دیدگاه عدم مغایرت

واگذاری تشخيص موارد خاص انتقال کارمندان دولت به کلان شهرها به كارگروه مذکور در این ماده، مغاير با اصل ۸۵ قانون اساسی نیست؛ زیرا مجلس شورای اسلامی گاهی در مقام تقنین، خود اقدام به «تعیین ضابطه» در خصوص یک موضوع می نماید و گاهی «ضابطه تعیین ضابطه» را مشخص می کند. در این ماده نیز، مجلس شورای اسلامی «ضابطه تعیین ضابطه» را مشخص کرده، بدین صورت که با تعیین مرجعی تخصصی برای بررسی موارد خاص انتقال کارکنان، تشخيص موارد استثنای از حکم ممنوعیت مقرر در این ماده را به كارگروه مذکور واگذار کرده است.

### ۲-۲۸-۲- نظر شورای نگهبان

شورای نگهبان، بند (الف) ماده مذکور را مغاير با قانون اساسی تشخيص نداد.

## ۲-۲۹- ماده ۶۵ مکرر ۴

«ماده ۶۵ مکرر ۴- به منظور تهیه آمار و اطلاعات مورد نیاز برای محاسبه شاخص های حوزه های تخصصی مختلف از قبیل:

۱- الگوی توسعه اسلامی- ایرانی

۲- ارزیابی سند چشم انداز بیست ساله کشور

۳- ارزیابی عملکرد قانون برنامه پنجم

۴- بهره وری ملی

۵- توسعه انسانی

- ۶- الگوی مصرف
- ۷- تدوین استانداردهای ملی
- ۸- داده‌های مکانی
- ۹- آمایش سرزمین
- ۱۰- نظام اداری و مدیریت و فناوری اطلاعات
- ۱۱- اهداف توسعه هزاره (MDG)
- ۱۲- نقشه جامع علمی کشور"

## ۲-۲۹-۱- نظرات استدلالی

### ۲-۲۹-۱-۱- دیدگاه مغایرت

به کار بردن واژه غیر فارسی (MDG) در بند ۱۱ این ماده، با اصل ۱۵ قانون اساسی مبنی بر لزوم استفاده از خط و زبان فارسی در کلیه متون رسمی مغایرت دارد.

### ۲-۲۹-۲- نظر شورای نگهبان

شورای نگهبان، ماده مذکور را مغایر با قانون اساسی تشخیص نداد.

## ۲-۳۰-۲- ماده ۶۷

"ماده ۶۷- در مورد آن دسته از فعالیت‌های اقتصادی که نیازمند اخذ مجوز از دستگاه‌های متعدد می‌باشند، دستگاه اصلی موضوع فعالیت، وظیفه مدیریت یکپارچه، هماهنگی و اداره امور اخذ و تکمیل و صدور مجوز را بر عهده خواهد داشت و از طریق ایجاد پنجره واحد به صورت حقیقی یا در فضای مجازی با مشارکت سایر دستگاه‌های مرتبط به گونه‌ای اقدام می‌نماید که ضمن رعایت اصل همزمانی صدور مجوزها، سقف زمانی مورد نظر برای صدور مجوز از زمان پیش‌بینی شده در قانون نحوه اجرای سیاست‌های کلی اصل (۴۴) تجاوز ننماید. در ایجاد فرآیند پنجره واحد، دستگاه‌های فرعی صدور مجوز موظفند نسبت به ارائه خدمات از طریق استقرار نماینده تام‌الاختیار در محل پنجره‌های واحد و یا در فضای مجازی اقدام و همکاری لازم را به عمل آورند. دستورالعمل مربوط شامل رویه‌ها و ضوابط و نحوه برخورد با متخلفین و همچنین فهرست دستگاه‌های اصلی در صدور مجوز در فعالیت‌های مختلف به تصویب کارگروه موضوع ماده (۶۲) این قانون می‌رسد."

## ۲-۳۰-۱- نظرات استدلالی

### ۲-۳۰-۱-۱- دیدگاه مغایرت

از آنجا که تعیین تخلفات اداری، با حق و تکلیف کارمندان در ارتباط است و نحوه برخورد با این تخلفات نیز مستلزم اعمال تزییقات و محرومیت‌هایی برای متخلفین است و این هر دو، واجد شأنی تقنینی است که وفق اصل ۸۵ در صلاحیت مجلس شورای اسلامی و غیر قابل واگذاری به غیر است. بنابراین، واگذاری تعیین ضوابط و نحوه برخورد با متخلفین از حکم مذکور در ماده ۶۷، به یک کارگروه دولتی، مغایر با اصل ۸۵ قانون اساسی است.

## ۲-۳۰-۲- نظر شورای نگهبان

شورای نگهبان، ماده مذکور را مغایر با قانون اساسی تشخیص نداد.

## ۲-۳۱-۲- ماده ۶۸ مکرر ۸

”ماده ۶۸ مکرر ۸- کلیه اعضاء اتاق بازرگانی و صنایع و معادن ایران و اتاق تعاون مرکزی جمهوری اسلامی ایران مکلفند یک در هزار رقم فروش کالا و خدمات خود را حسب مورد به حساب اتاق‌های مذکور واریز نمایند و تأییدیه اتاق‌های مذکور را هنگام صدور و تمدید کارت بازرگانی تسلیم کنند.“

## ۲-۳۱-۱- نظرات استدلالی

### ۲-۳۱-۱-۱- دیدگاه مغایرت

با توجه به اینکه در این ماده، واگذاری کارت مجوز بازرگانی از طرف دولت به اعضای اتاق بازرگانی و صاحبان صنایع و معادن، منوط به واریز مبالغی به حساب اتاق‌های اصناف مذکور شده است، با اصل ۵۳ قانون اساسی در تغایر است؛ زیرا وفق اصل مزبور، کلیه دریافت‌های دولت باید در حساب خزانه‌داری کل متمرکز شود، حال آنکه در این ماده، واریز مبالغ تعیین شده را به حساب اتاق‌های اصناف مقرر کرده است.

### ۲-۳۱-۱-۲- دیدگاه عدم مغایرت

مبالغ تعیین شده در این ماده، مربوط به حق عضویت اعضای اتاق بازرگانی و صاحبان صنایع و معادن و تعاون ایران در این اصناف است و ارتباطی با درآمدهای دولت، مالیات و... ندارد تا وفق اصل ۵۳ به حساب خزانه‌داری کل واریز شود، لذا مغایرتی با اصل ۵۳ قانون اساسی ندارد. بر این اساس، صدور کارت بازرگانی و تمدید آن، مقررات خاص خود را دارد که این ماده متعرض بیان آن نیست. منوط کردن صدور و تمدید کارت بازرگانی مشاغل مزبور به واریز مبالغ مربوط به حق عضویت در اصناف مزبور در این ماده نیز، صرفاً جهت تأیید پرداخت حق عضویت است، نه تأیید کارت بازرگانی. حکم این ماده، همچون مقررات مربوط به کانون وکلا است که اخذ و تمدید پروانه فعالیت وکلا، در اختیار کانونهای وکلا و منوط به پرداخت حق عضویت مقرر آنها است.

### ۲-۳۱-۱-۳- دیدگاه ابهام

**الف)** اصل اولیه در شرع آن است که نمی‌توان از کسی طلب مال کرد، مگر آن مقداری که برای تنظیم امور اجتماع و تمشیت امور در حکومت لازم است و به عبارت دیگر، لازمه حکومتداری است. از جمله اموری که در دنیای امروز از لوازم حکومتداری و تمشیت امور اجتماع است، تشکیل اتاق بازرگانی و صنایع و معادن برای تنظیم امور بازرگانان و صنعتگران است که تشکیل این مجامع و رسیدگی به امور مربوط به آنها، به یقین مستلزم صرف هزینه‌ها و امکاناتی است که می‌باید توسط اعضای شاغل در این اصناف تأمین شود که البته امتیازاتی را نیز برای اعضای مزبور ایجاد خواهد کرد. بر این اساس، اصل اخذ مبالغی از اعضای این اتاق‌ها به عنوان حق عضویت یا سایر عناوین برای پیشبرد امور مربوط به این تشکلهای بدون اشکال است، لیکن باید بین میزان مبالغ پرداختی توسط اعضای این اتاق‌ها با هزینه‌ها و نیازهای این اتاق‌ها موازنه و تناسب معقولی وجود داشته باشد تا اخذ آن از لحاظ شرعی موجه باشد. اما در ماده ۶۸ مکرر ۸، علاوه بر آنکه مشخص نیست وجوه قابل دریافت از اعضای این اتاق‌ها تحت چه عنوانی اخذ می‌شود، مشخص نیست که آیا تناسبی میان درآمد مکتسبه اتاق‌های مذکور با نیازها و هزینه‌های آنها وجود دارد یا خیر؟

**ب)** با توجه به آنکه مبالغ پرداختی توسط اعضای اتاق‌های بازرگانی و صنایع و معادن، سبب بالارفتن قیمت تمام شده اجناس این بازرگانان و صنعتگران می‌شود، بنابراین نامتناسب و نامعقول بودن مبالغ مزبور، سبب اجحاف به مردم و تعدی و تجاوز به حقوق مردم خواهد گردید؛ زیرا نهایتاً این مردم هستند که به عنوان مصرف‌کننده، از کالاها و اجناس تولیدی و خدماتی مزبور بهره‌مند می‌شوند که بالابودن نرخ این کالاها، مستلزم وارد آمدن ضرر به آنان است.

## ۲-۳۱-۲- نظر شورای نگهبان

ماده (۶۸ مکرر ۸) از این حیث که مشخص نیست وجوه مذکور تحت چه عنوانی اخذ می‌شود و چه تناسبی بین این درآمد و نیازهای اتاق‌های مزبور وجود دارد، مبهم است؛ پس از رفع ابهام اظهار نظر می‌گردد.

## ۲-۳۲- ماده ۶۸ مکرر ۱۰

”ماده ۶۸ مکرر ۱۰- به دولت اجازه داده می‌شود به منظور تسهیل شکل‌گیری و گسترش بنگاه‌های بزرگ، نوآور، برخوردار از صرفه‌های ناشی از مقیاس، به ویژه تعاونی‌های فراگیر و حضور مؤثر و رقابت‌پذیر در بازارهای منطقه‌ای و جهانی و جهش صادرات غیرنفتی کشور و نیز ارتقاء سطح و جذب فناوری‌های نوین و برتر به داخل کشور، با رعایت قانون اجرای سیاست‌های کلی اصل چهل و چهارم (۴۴) قانون اساسی:

۱- از شکل‌گیری نهادهای مالی بزرگ در زمینه فعالیت‌های بانکی، بیمه‌ای و نظایر آن، به ویژه توسط بخش غیردولتی با سرمایه‌گذاری مشترک خارجی جهت تأمین مالی و کاهش خطرپذیری سرمایه‌گذاری طرح‌های بخش غیردولتی حمایت نماید.

۲- نسبت به سازماندهی ارائه خدمات تخصصی بانکی به بنگاه‌های بزرگ در نظام بانکی کشور اقدام کند.

۳- نسبت به شناسایی و رفع موانع توسعه بنگاه‌های بزرگ به‌ویژه با سرمایه‌گذاری مشترک خارجی دارای نام و نشان تجاری معتبر در سال اول برنامه اقدام قانونی به‌عمل آورد.

۴- به منظور حمایت از ادغام شرکت‌های کوچک و متوسط جهت تبدیل آنها به بنگاه‌های رقابت‌پذیر، به ویژه در عرصه منطقه‌ای، منابع لازم را در بودجه‌های سنواتی در قالب وجوه اداره شده و یارانه سود تسهیلات پیش‌بینی نماید.

۵- از تشکیل اتحادیه شرکت‌های (کنرسیوم‌ها) پیمانکاری بزرگ که منجر به حضور فعال آنها در سایر کشورها شود، به منظور توسعه روابط خارجی با سایر کشورها حمایت نماید.

تبصره- هرگونه تبعیض به ضرر بنگاه‌های بزرگ در ارائه کالاها و خدمات یکسان؛ از جمله قیمت مواد اولیه تحویلی به این بنگاه‌ها، نرخ حق بیمه، ضرایب مالیاتی، نرخ خدمات آب، برق، سوخت، نرخ تسهیلات، خرید محصولات تولیدی آنها و هرگونه نرخ تعرفه و غیرتعرفه‌ای توسط دستگاه‌های اجرایی موضوع ماده (۵) قانون مدیریت خدمات کشوری و ماده (۵) قانون محاسبات عمومی کشور در طول برنامه، به استثناء موارد قانونی مربوط به حمایت بنگاه‌های کوچک ممنوع است.

آئین‌نامه اجرایی این ماده به پیشنهاد مشترک معاونت و وزارت امور اقتصادی و دارایی، مرکز ملی رقابت، اتاق‌های تعاون و بازرگانی و صنایع و معادن ایران، حداکثر ظرف سه ماه پس از تصویب این قانون به تصویب هیأت وزیران می‌رسد.

## ۲-۳۲-۱- نظرات استدلالی

### ۲-۳۲-۱-۱- دیدگاه مغایرت

اطلاق مندرج در این ماده مبنی بر تکلیف دولت جهت تسهیل شکل‌گیری بنگاه‌های بزرگ اقتصادی و ادغام بنگاه‌های کوچک و متوسط، از آنجا که ممکن است موجبات بروز انحصار در فعالیت‌های اقتصادی را فراهم آورد، همچنین با گرفتن قدرت رقابت از بنگاه‌های کوچک، اضرار به شرکت‌های کوچک موجب شود، مغایر با بند (۵) اصل ۴۳ قانون اساسی مبنی بر ممنوعیت اضرار به غیر و انحصار در نظام اقتصادی جمهوری اسلامی ایران می‌باشد.

### ۲-۳۲-۲- نظر شورای نگهبان

از آن جا که اطلاق ماده (۶۸ مکرر ۱۰) موجب اضرار به غیر و انحصار می‌گردد، مغایر بند (۵) اصل ۴۳ قانون اساسی شناخته شد.

### ۲-۳۳- ماده ۷۱ بند (ز)

”ماده ۷۱- به دولت اجازه داده می‌شود در راستای ایجاد اشتغال پایدار، توسعه کارآفرینی، کاهش عدم تعادل منطقه‌ای و توسعه مشاغل نو اقدام‌های زیر را انجام دهد:

الف- ...

ز- برای استمرار فرصت‌های شغلی، ماده (۱۰) قانون تنظیم بخشی از مقررات تسهیل نوسازی صنایع کشور و اصلاح ماده (۱۱۳) قانون برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران را تمدید نماید.

## ۲-۳۳-۱- نظرات استدلالی

### ۲-۳۳-۱-۱- دیدگاه مغایرت

صلاحیت اعطا شده به دولت توسط مجلس شورای اسلامی در بند (ز) این ماده، ناظر بر واگذاری اختیار تمدید ماده (۱۰) قانون نوسازی صنایع به دولت، با توجه به شأن تقنینی این موضوع، با اصل ۸۵ قانون اساسی مبنی بر غیر قابل واگذاری به غیر بودن صلاحیت تقنینی مجلس شورای اسلامی، مغایرت دارد.

### ۲-۳۳-۲- نظر شورای نگهبان

تجویز تمدید قوانین مذکور در بند (ز) ماده (۷۱)، مغایر اصل ۸۵ قانون اساسی شناخته شد.

## ۲-۳۴-۱- تبصره ماده ۷۱

"ماده ۷۱- ...

تبصره- آئین‌نامه اجرایی این ماده شامل نحوه، میزان و مدت زمان استفاده از امتیازات موضوع بندهای فوق حداکثر ظرف شش ماه پس از تصویب این قانون به تصویب هیأت وزیران می‌رسد."

## ۲-۳۴-۱- نظرات استدلالی

### ۲-۳۴-۱-۱- دیدگاه مغایرت

با توجه به ایراد وارد بر بند (ز) ماده ۷۱، تبصره این ماده ناظر بر واگذاری حق تدوین آئین‌نامه اجرایی به دولت در خصوص نحوه، میزان و مدت زمان استفاده از امتیازات و احکام مندرج در بندهای ماده ۷۱ که شامل بند (ز) نیز می‌شود، واجد ایراد است.

### ۲-۳۴-۲- نظر شورای نگهبان

تبصره ماده (۷۱)، مبنیاً بر ایراد بند (ز) اشکال دارد.

## ۲-۳۵-۱- ماده ۷۳

"ماده ۷۳-



الف- به دستگاه‌های اجرایی اجازه داده می‌شود برای تأمین منابع مالی طرح‌های خود از روش بیع متقابل با رعایت اصل عدم تضمین بازگشت تعهدات ایجاد شده توسط دولت، بانک مرکزی و بانک‌های دولتی پس از تصویب شورای اقتصاد استفاده نمایند.

ب- بانک‌های تجاری و تخصصی مجازند بدون تضمین دولت، نسبت به تأمین منابع مالی طرح‌های سرمایه‌گذاری بخش‌های غیردولتی و شهرداری‌ها از منابع بین‌المللی اقدام نمایند. تعیین نسبت بدهی به دارایی‌های ارزی هر بانک با تصویب شورای پول و اعتبار خواهد بود.

ج- در استفاده از تسهیلات مالی خارجی، رعایت موارد زیر توسط دستگاه‌های اجرایی و بانک‌های عامل ضروری است:

۱- تمامی طرح‌های دستگاه‌های اجرایی با رعایت سیاست‌های کلی اصل چهل و چهارم (۴۴) قانون اساسی با مسئولیت وزیر و یا بالاترین مقام اجرایی دستگاه ذی‌ربط و تأیید شورای اقتصاد، باید دارای توجیه فنی، اقتصادی و مالی باشند و مجموع هزینه‌های اجرای کامل آنها از سقف‌های تعیین شده تجاوز نکند. زمان‌بندی دریافت و بازپرداخت تسهیلات هر طرح و میزان استفاده آن از ساخت داخل با توجه به ظرفیت‌ها، امکانات و توانایی‌های داخلی و رعایت قانون «حداکثر استفاده از توان فنی و مهندسی، تولیدی، صنعتی و اجرایی کشور در اجرای پروژه‌ها و ایجاد تسهیلات به منظور صدور خدمات مصوب ۱۳۷۵/۱۲/۱۲» و نیز رعایت شرایط زیست‌محیطی در اجرای هر یک از طرح‌ها باید به تصویب شورای اقتصاد برسد.

۲- استفاده‌کنندگان از بیع متقابل و تسهیلات مالی خارجی شامل تسهیلات مالی خارجی (فاینانس) و وام‌های مستقیم باید ظرف دو ماه از زمان انعقاد قرارداد، جدول زمانی و میزان تعهدات ایجاد شده و یا استفاده شده و نیز زمان‌بندی بازپرداخت بدهی‌ها و تعهدات ارزی خود را در اختیار بانک مرکزی قرار دهند. پس از اجرایی شدن طرح‌های مذکور، گزارش عملکرد طرح مشتمل بر اصل و سود وجوه دریافتی یا پرداختی و باقیمانده تعهد در فواصل سه‌ماهه به بانک مرکزی و معاونت اعلام می‌شود.

تبصره- استفاده‌کنندگان از وام‌های مستقیم موظفند در ایجاد تعهد با بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران هماهنگی لازم را به عمل آورند.

## ۲-۳۵-۱- نظرات استدلالی

### ۲-۳۵-۱-۱- دیدگاه مغایرت

اطلاق این ماده در تجویز استفاده از منابع مالی خارجی؛ همچون بیع متقابل، فاینانس و وام مستقیم، به دلیل آنکه شامل تسهیلات و معاملات ربوی و غیرشرعی نیز می‌شود، خلاف موازین شرع می‌باشد. مؤیدات و قرائن ناظر بر این اشکال عبارتند از: الف) محدود نکردن استفاده از تسهیلات مذکور در بند (ج) به موازین شرعی، با آنکه در این بند، در «مقام بیان» ذکر موارد لازم‌الرعايه و ضروری است؛ ب) طبع «فاینانس»؛ یعنی تأمین مالی در دنیای کنونی، مشتمل بر ربا و معاملات ربوی است و اساساً وجود فاینانس به صورت غیر ربوی، استثنایی و نادر است؛ ج) به کارگیری عبارت

«اصل و سود» در جزء (۲) از بند (ج)، نشانگر و مؤید دیگری بر ربوی بودن تأمین مالی و فاینانس مورد اشاره در این ماده است.

## ۲-۳۵-۲- نظر شورای نگهبان

اطلاق ماده (۷۳)، از این حیث که شامل معاملات غیر شرعی نیز می‌گردد، خلاف موازین شرع شناخته شد.

## ۲-۳۶-۲- ماده ۷۳ بند (د)

«ماده ۷۳-

الف- ...

د- تمامی معاملات و قراردادهای خارجی که بیش از یک میلیون (۱,۰۰۰,۰۰۰) دلار باشد با رعایت قانون «حداکثر استفاده از توان فنی و مهندسی، تولیدی، صنعتی و اجرایی کشور در اجرای پروژه‌ها و ایجاد تسهیلات به منظور صدور خدمات مصوب ۱۳۷۵/۱۲/۱۲» تنها از طریق مناقصه محدود و یا بین‌المللی با درج آگهی در روزنامه‌های کثیرالانتشار و رسانه‌های الکترونیکی داخلی و خارجی انجام و منعقد می‌شود. موارد استثناء به تأیید کمیته سه نفره متشکل از وزیر امور اقتصادی و دارایی، معاون برنامه‌ریزی و نظارت راهبردی ریاست جمهوری و وزیر وزارتخانه مربوطه یا بالاترین مقام اجرایی ذی‌ربط می‌رسد. در کلیه مناقصه‌ها، حق کنترل و بازرسی کمی و کیفی و کنترل قیمت برای کلیه کالاهای وارداتی و پروژه‌ها برای خریدار محفوظ است. وزیر یا بالاترین مقام اجرایی ذی‌ربط، مسئول حسن اجراء این موضوع است. بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران فقط مجاز به تعهد یا پرداخت بهای معاملات و قراردادهایی است که تأیید بالاترین مقام دستگاه‌های اجرایی، مبنی بر رعایت مفاد این بند را داشته باشد.»

## ۲-۳۶-۱- نظرات استدلالی

### ۲-۳۶-۱-۱- دیدگاه ابهام

حکم مندرج در این بند از ماده، در خصوص تشخیص موارد استثنایی معاملات و قراردادهای خارجی که نیازی به انجام مناقصه ندارد، واجد ابهام است؛ زیرا مشخص نیست که تشخیص موارد استثنایی مذکور، مقید به رعایت ضوابط مندرج در قانون «حداکثر استفاده از توان فنی و مهندسی، تولیدی، صنعتی و اجرایی کشور...» مصوب ۱۳۷۵ است یا ناظر بر لغو ضوابط مندرج در این قانون و واگذاری تشخیص کلیه موارد استثناء به کمیته سه نفره مصرح در این ماده؛ چه آنکه در صورت اخیر، واگذار کردن اختیار تشخیص موارد استثنایی معاملات مذکور به کمیته سه نفره، بدون وجود هرگونه ضابطه و معیار، واجد اشکال خواهد بود.

### ۲-۳۶-۱-۲- دیدگاه مغایرت

اطلاق صدر بند (د) در تجویز انجام معاملات و قراردادهای بین‌المللی، بدون تقیید به لزوم رعایت اصل ۷۷ قانون اساسی، این بند را در تغایر با اصل مزبور قرار می‌دهد؛ چه آنکه وفق اصل ۷۷ قانون اساسی، کلیه قراردادها و موافقتنامه‌های بین‌المللی باید به تصویب مجلس شورای اسلامی برسد. بنابراین، لازم است که در بند (د)، تصریح به رعایت اصل ۷۷ قانون اساسی گردد.

## ۲-۳۶-۲- نظر شورای نگهبان

در بند (د) ماده (۷۳)، از این جهت که مشخص نیست رعایت قانون مربوط می‌گردد یا خیر؟ ابهام دارد پس از رفع ابهام اظهار نظر خواهد شد.

## ۲-۳۷-۲- ماده ۷۴

”ماده ۷۴-

الف- به بانک مرکزی اجازه داده می‌شود در چهارچوب قانون بودجه سنواتی جهت تأمین مالی پروژه‌های زیربنایی توسعه ای دولتی نسبت به انتشار اوراق مالی ارزی در بازارهای بین‌المللی اقدام نماید.  
ب- به شرکت‌های دولتی و شهرداری‌ها اجازه داده می‌شود در راستای تأمین منابع ارزی طرح‌های سرمایه‌گذاری خود، پس از تأیید وزارت امور اقتصادی و دارایی و بانک مرکزی، اقدام به انتشار اوراق مالی ارزی نمایند. تضمین اصل و سود این اوراق با شرکت‌ها و شهرداری‌های مذکور است.”

## ۲-۳۷-۱- نظرات استدلالی

### ۲-۳۷-۱-۱- دیدگاه ابهام

با توجه به اطلاق مندرج در این ماده در به کارگیری عبارت «اوراق مالی ارزی» و تجویز واگذاری انتشار این اوراق به بانک مرکزی، شرکت‌های دولتی و شهرداری‌ها و عرضه این اوراق در بازارهای بین‌المللی، از آنجا که این اطلاق، ممکن است شامل اوراق قرضه ربوی هم شود، خلاف موازین شرع است. لذا باید منظور از این عبارت روشن شود.

## ۲-۳۷-۲- نظر شورای نگهبان

در ماده (۷۴)، عبارت «اوراق مالی ارزی» روشن نیست، پس از رفع ابهام اظهار نظر خواهد شد.

## ۲-۳۸- ماده ۷۶ بند (الف)

”ماده ۷۶- صندوق توسعه ملی که در این ماده صندوق نامیده می‌شود، با هدف تبدیل بخشی از عواید ناشی از فروش نفت و گاز و میعانات گازی به ثروت‌های ماندگار، مولد و سرمایه‌های زاینده اقتصادی و نیز حفظ سهم

نسل‌های آینده از منابع نفت و گاز و فرآورده‌های نفتی به صورت مؤسسه عمومی غیردولتی، تشکیل می‌شود و این ماده در حکم اساسنامه صندوق است.

صندوق در تهران مستقر است و در تهران و سایر نقاط کشور شعبه‌ای نخواهد داشت.

الف- ارکان صندوق عبارتند از:

۱- هیأت امناء

۲- هیأت عامل

۳- هیأت نظارت"

## ۲-۳۸-۱- نظرات استدلالی

### ۲-۳۸-۱-۱- دیدگاه مغایرت

الف) با توجه به اینکه تمام سرمایه صندوق توسعه ملی از طریق فروش نفت است؛ بنابراین «مؤسسه غیردولتی» نامیدن آن در این ماده، ناصحیح و مغایر با اصل ۴۴ قانون اساسی است. مؤسسه غیردولتی، مؤسسه‌ای است که بیش از پنجاه درصد سرمایه آن متعلق به بخش غیردولتی باشد؛ حال آن‌که کل سرمایه این صندوق، بخشی از کل خزانه دولت و حاکمیت را تشکیل می‌دهد و کار حاکمیتی نیز انجام می‌دهد؛ بنابراین ماهیت آن، کاملاً دولتی است. غیردولتی قلمداد کردن آن باعث خارج شدن عملکرد این صندوق از تحت قوانین مالی- محاسباتی و بازرسی و نظارت می‌شود. ب) تعریفی که از مؤسسات دولتی و غیردولتی در قانون آمده، تعریف قراردادی و اعتباری نیست که با قانون‌گذاری و اراده افراد قابل تغییر باشد، بلکه وصف این مؤسسات است؛ لذا وقتی گفته می‌شود مؤسسه غیردولتی؛ یعنی آن‌که بیش از پنجاه درصد سرمایه‌اش متعلق به دولت نیست. بر این اساس، صندوق توسعه ملی را که کل سرمایه آن متعلق به دولت و حاکمیت است، نمی‌توان با قانون‌گذاری، غیردولتی و غیرحاکمیتی قلمداد کرد.

ج) آنچه از ظاهر عبارات مندرج در سیاست‌های کلی برنامه پنجم توسعه برمی‌آید، آن است که مدیریت صندوق توسعه ملی، دولتی است، لیکن تسهیلات اعطایی از منابع این صندوق به بخش‌های خصوصی، تعاونی و عمومی غیردولتی تعلق می‌گیرد؛ بنابراین با عنایت به ظاهر عبارات به کار رفته در سیاست‌های کلی ناظر بر مدیریت دولتی این صندوق، همچنین اعضای پیش‌بینی شده برای هیأت امنای این صندوق که از بخش دولتی هستند و نیز با توجه به این‌که منابع اصلی این صندوق، از فروش نفت است، ماهیت این صندوق، دولتی است و نمی‌توان آن را مؤسسه‌ای غیردولتی قلمداد کرد.

د) غیردولتی مقرر کردن صندوق توسعه ملی در این ماده، مغایر با بند (۲۲) سیاست‌های کلی برنامه پنجم توسعه، ابلاغ شده توسط مقام معظم رهبری (بر اساس اختیار مندرج در بند (۱) اصل ۱۱۰ قانون اساسی) می‌باشد؛ زیرا در سیاست‌های ابلاغی، ماهیت صندوق و مدیریت آن، دولتی و در اختیار حاکمیت در نظر گرفته شده است. بر این اساس، با مغایر بودن این ماده با سیاست‌های کلی برنامه پنجم، این ماده با اصل ۵۷ قانون اساسی مبنی بر لزوم زیر نظر ولایت مطلقه عمل کردن قوای سه‌گانه مغایرت دارد.

## ۲-۳۸-۱-۲- دیدگاه عدم مغایرت

الف) از آنجا که دولت می‌تواند در لایحه خود به مؤسسه‌ای غیردولتی، کمک مالی کند و مجلس شورای اسلامی نیز می‌تواند آن را تصویب کند؛ بنابراین حکم به تأسیس صندوقی با ماهیت مؤسسه غیردولتی در این ماده و تملیک مبلغی به این صندوق دارای شخصیت حقوقی مستقل از سوی دولت، مغایرتی با قانون اساسی ندارد.

ب) این که در قانون مدیریت خدمات کشوری یا هر قانون عادی دیگر، مؤسسه غیردولتی با اوصافی مورد تعریف قرار گرفته، نافی قانون‌گذاری مجلس شورای اسلامی بر خلاف آن تعریف نیست و مجلس می‌تواند اقدام به نسخ، تخصیص یا تغییر مصوبه قبلی خود کند. در این ماده نیز، مجلس اقدام به استثنای صندوق توسعه ملی از تعریف مؤسسه غیردولتی کرده است.

ج) فلسفه تشکیل صندوق توسعه ملی بر اساس سیاست‌های کلی برنامه پنجم توسعه، تخصیص بخشی از درآمدهای نفتی کشور برای سرمایه‌گذاری مولد در بخش غیردولتی، خصوصی و تعاونی است؛ بنابراین با توجه به هدف این صندوق و این که تسهیلات اعطایی از آن به بخش دولتی داده نخواهد شد، غیردولتی قرار دادن ماهیت آن توجیه می‌شود؛ زیرا بنا بر آن است که فعالیت و عملکرد این صندوق در گیر و دار کارهای اداری معطل نماند. ضمن آنکه اصل حکم به تأسیس مؤسسه‌ای غیردولتی توسط مجلس شورای اسلامی اشکالی ندارد.

## ۲-۳۸-۲- نظر شورای نگهبان

از آنجا که در ماده (۷۶) ماهیت صندوق توسعه ملی، مؤسسه عمومی غیر دولتی دانسته شده است، مغایر اصل ۴۴ قانون اساسی شناخته شد.

## ۲-۳۹- ماده ۷۶ بند (ب)

”ماده ۷۶- ...

ب- هیأت امناء به‌عنوان بالاترین رکن صندوق، دارای وظایف و اختیارات زیر است:

۱- راهبری، تعیین سیاست‌ها و خط مشی‌ها

۲- تصویب شرایط و نحوه اعطاء تسهیلات برای تولید و سرمایه‌گذاری به بخش‌های خصوصی، تعاونی و عمومی غیردولتی

۳- تصویب نظامنامه‌ها، برنامه‌های راهبردی بودجه سالانه، صورت‌های مالی و گزارش عملکرد صندوق

۴- نصب رئیس و اعضای هیأت عامل با پیشنهاد رئیس‌جمهور

۵- عزل رئیس و اعضای هیأت عامل با پیشنهاد هر یک از اعضای هیأت امناء و تصویب هیأت امناء

۶- اتخاذ تصمیم درباره ارجاع دعاوی به داوری و صلح دعاوی

۷- تعیین انواع فعالیت‌های مورد قبول و واجد اولویت پرداخت تسهیلات در بخش‌ها و زیربخش‌های تولیدی و خدماتی زاینده و با بازده مناسب اقتصادی

۸- تعیین حداقل نرخ بازده مورد انتظار از منابع صندوق و همچنین نرخ بازده مورد قبول طرح‌های تولیدی و سرمایه‌گذاری برای پرداخت تسهیلات و تعیین نرخ سهم مشارکت در طرح‌های سرمایه‌گذاری به نحوی که میانگین این نرخ کمتر از متوسط نرخ بازده سپرده‌های بانک مرکزی در بازارهای خارجی نباشد.

## ۲-۳۹-۱- نظرات استدلالی

### ۲-۳۹-۱-۱- دیدگاه مغایرت

واگذاری اختیار تصمیم‌گیری نسبت به ارجاع دعاوی به داوری و صلح دعاوی مربوط به صندوق توسعه ملی به هیأت امنای این صندوق در جزء (۶) بند (ب)، مغایر با اصل ۱۳۹ قانون اساسی است؛ زیرا سرمایه و اموال متعلق به صندوق توسعه ملی، از جمله اموال عمومی است که وفق اصل ۱۳۹ قانون اساسی، صلح دعاوی مربوط به این اموال و ارجاع به داوری آنها، تنها از طریق تصویب در هیأت وزیران و با اطلاع مجلس شورای اسلامی مجاز است.

### ۲-۳۹-۲- نظر شورای نگهبان

جزء (۶) بند (ب) ماده (۷۶) مغایر اصل ۱۳۹ قانون اساسی شناخته شد.

## ۲-۴۰- ماده ۷۶ بند (ج)

"ماده ۷۶- ...

ج- هیأت امناء

ترکیب اعضای هیأت امناء به شرح زیر است:

۱- رئیس جمهور (رئیس هیأت امناء)

۲- معاون برنامه‌ریزی و نظارت راهبردی رئیس جمهور (دبیر هیأت امناء)

۳- وزیر امور اقتصادی و دارایی

۴- وزیر جهاد کشاورزی

۵- وزیر صنایع و معادن

۶- وزیر کار و امور اجتماعی

۷- رئیس کل بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران

۸- رئیس اتاق بازرگانی و صنایع و معادن ایران

۹- رئیس اتاق تعاون ایران

۱۰- دو نفر نماینده از کمیسیون‌های اقتصادی و برنامه و بودجه و محاسبات به انتخاب مجلس شورای اسلامی

۱۱- دادستان کل کشور"

## ۲-۴۰-۱- نظرات استدلالی

### ۲-۴۰-۱-۱- دیدگاه مغایرت

الف) با توجه به آنکه ماهیت صندوق توسعه ملی و وظایف تعیین شده برای آن در این ماده و بند (۲۲) سیاست‌های کلی برنامه پنجم توسعه، ماهیتی «اجرایی» است و با عنایت به اینکه وفق اصل ۶۰ قانون اساسی، اعمال قوه مجریه و امور اجرایی، از طریق رئیس جمهور و وزرا می‌باشد؛ بنابراین، ترکیب پیش‌بینی شده برای هیأت امنای این صندوق در بند (ج) که شامل افرادی غیر از رئیس جمهور و وزرا (همچون معاونت رئیس جمهور، رئیس کل بانک مرکزی، رئیس اتاق بازرگانی و صنایع و معادن، رئیس اتاق تعاون، دادستان کل کشور و دو نفر از نمایندگان مجلس) هم می‌باشد، مغایر با اصل ۶۰ قانون اساسی است

ب) پیش‌بینی عضویت دو نفر از نمایندگان مجلس شورای اسلامی در ترکیب هیأت امنای صندوق توسعه ملی در جزء (۱۰) بند (ج) این ماده که مستلزم حق رأی آنها و مشارکت در تصمیم‌گیری راجع به وظایف این صندوق می‌باشد، مغایر با اصول ۵۷ و ۵۸ قانون اساسی می‌باشد؛ زیرا وفق اصل ۵۸ قانون اساسی، وظیفه نمایندگان مجلس شورای اسلامی، اعمال قوه مقننه و قانون‌گذاری است؛ بنابراین تصمیم‌گیری راجع به امور اجرایی در صلاحیت نمایندگان مجلس نمی‌باشد. از سوی دیگر، دخالت نمایندگان مجلس در امور اجرایی، با اصل ۵۷ قانون اساسی مبنی بر استقلال قوای سه‌گانه مجریه، مقننه و قضائیه از یکدیگر در تضاد است.

### ۲-۴۰-۱-۲- دیدگاه عدم مغایرت

با توجه به این‌که در ماده ۹۱ قانون اجرای اصل ۴۴ قانون اساسی، دولت مکلف به عضویت رسمی رئیس اتاق بازرگانی و صنایع و معادن و همچنین رئیس اتاق تعاون در ترکیب شوراهای تصمیم‌گیری اقتصادی؛ همچون شورای اقتصاد، هیأت امنای حساب ذخیره ارزی و... شده است؛ بنابراین جزءهای (۸) و (۹) بند (ج) این ماده که افراد مزبور را به عضویت هیأت امنای صندوق توسعه ملی درآورده است، مغایرتی با قانون اساسی ندارد.

### ۲-۴۰-۲- نظر شورای نگهبان

همچنین نظر به اینکه ماهیت صندوق توسعه ملی و وظایفی که برای آن تعیین شده، اجرایی است، اجرای این امور به غیر مجرای قوه مجریه مغایر اصل ۶۰ قانون اساسی است. ترکیب اعضاء در بند (ج) ماده (۷۶) با توجه به وظایف محوله در این مصوبه، مغایر اصل ۶۰ قانون اساسی شناخته شد.

## ۲-۴۱- ماده ۷۶ بندهای (و) و (ز) و تبصره‌های (۱) و (۲) آن

ماده ۷۶- ...

و- هیأت نظارت:

به منظور حصول اطمینان از تحقق اهداف صندوق و نظارت مستمر بر عملیات جاری آن و جلوگیری از هرگونه انحراف احتمالی از مفاد اساسنامه، خط مشی‌ها و سیاست‌ها، هیأت نظارت با ترکیب پنج نفر صاحب‌نظر در امور حسابرسی، مالی، اقتصادی و حقوقی با معرفی کمیسیون برنامه و بودجه و محاسبات مجلس و رأی اکثریت مجلس شورای اسلامی برای مدت دو سال انتخاب می‌شوند.

تبصره- هیأت نظارت دارای یک رئیس، یک نایب‌رئیس و یک دبیر خواهد بود که در اولین جلسه هیأت نظارت انتخاب خواهند شد.

ز- وظایف هیأت نظارت:

۱- رسیدگی به صورت‌ها و گزارش‌های مالی صندوق و تهیه گزارش‌های موردی و ادواری برای هیأت امناء و مجلس شورای اسلامی؛

۲- رسیدگی به صورت ریز دارایی‌ها، مطالبات، تعهدات و خلاصه حساب‌های صندوق و گواهی آنها برای انتشار در روزنامه رسمی کشور؛

۳- رسیدگی به عملکرد صندوق از لحاظ انطباق با موازین قانونی و اساسنامه و اهداف صندوق.

این هیأت در ایفای وظایف خود و بدون مداخله در امور جاری، کلیه اسناد و دارایی‌ها و حساب‌های صندوق را مورد رسیدگی قرار داده و می‌تواند به اطلاعات و مدارک و مستندات صندوق که لازم می‌داند دسترسی داشته باشد. این هیأت موظف است گزارش نظارتی خود را هر شش ماه یک‌بار به هیأت امناء و مجلس شورای اسلامی ارائه دهد.

تبصره ۱- هیأت نظارت می‌تواند برای حسابرسی از عملکرد صندوق، از خدمات اشخاص حقیقی و حقوقی صاحب صلاحیت استفاده نماید.

تبصره ۲- حقوق و مزایای اعضای هیأت نظارت و همچنین امکانات مورد نیاز هیأت توسط هیأت رئیسه مجلس تعیین و از محل بودجه مجلس شورای اسلامی تأمین می‌گردد.

تبصره ۳- اعضای هیأت نظارت در دوران تصدی خود نمی‌توانند در دستگاه‌های دولتی، تعاونی، خصوصی و عمومی غیردولتی به جز تدریس در دانشگاه یا مؤسسات آموزش عالی سِمَت داشته باشند.

## ۲-۴۱-۱- نظرات استدلالی

### ۲-۴۱-۱-۱- دیدگاه مغایرت

با توجه به این‌که در قانون اساسی دستگاه‌های نظارتی که بر اعمال دولت نظارت می‌کنند، همچنین نحوه نظارت و حیطه صلاحیتی آنها صریحاً پیش‌بینی شده است، تعبیه «هیأت نظارت» خاص در این ماده از سوی مجلس، برای نظارت بر عملکرد صندوق توسعه ملی در هیچ یک از قالب‌های پیش‌بینی شده در قانون اساسی و صلاحیت‌های نظارتی مجلس شورای اسلامی نمی‌گنجد؛ از این رو، پیش‌بینی این هیأت با ترکیب مورد نظر و با تصویب مجلس، مغایر با صلاحیت در نظر گرفته شده برای مجلس در اصل ۵۸ قانون اساسی (= اعمال قوه مقننه) می‌باشد. همچنین، پیش‌بینی این هیأت برای نظارت بر عملکرد صندوق توسعه ملی به عنوان بخشی از قوه اجرایی کشور، با اصل



«استقلال قوای حاکم در ایران» و عدم جواز دخالت قوه مقننه در قوه مجریه، مصرح در اصل ۵۷ قانون اساسی در تغایر است.

همچنین بند (ز) و تبصره‌های (۱) و (۲) این ماده که درصدد تعیین «وظایف هیأت نظارت» است، مبنیاً بر ایراد وارد بر بند (و)، مغایر با اصول ۵۷ و ۵۸ قانون اساسی است.

## ۲-۴۱-۲- نظر شورای نگهبان

عضویت دو نفر نماینده مجلس شورای اسلامی در ترکیب اعضای هیأت امناء صندوق توسعه ملی در بند (و) ماده (۷۶)؛ مغایر اصول ۵۷ و ۵۸ قانون اساسی شناخته شد.

بند (و) ماده (۷۶) و بند (ز) و تبصره‌های (۱) و (۲) آن، مغایر با اصول ۵۷ و ۵۸ قانون اساسی شناخته شد.

## ۲-۴۲- ماده ۷۶ بند (ح)

”ماده ۷۶- ...

ح- منابع صندوق:

- ۱- حداقل معادل بیست درصد (۲۰٪) از منابع حاصل از صادرات نفت (نفت خام و میعانات گازی، گاز و فرآورده‌های نفتی) در سال‌های برنامه و تعیین مبلغ آن در قوانین بودجه سنواتی؛
  - ۲- حداقل بیست درصد (۲۰٪) ارزش صادرات تهاتری اقلام فوق‌الذکر؛
  - ۳- افزایش سهم واریزی از منابع بندهای (۱) و (۲) هر سال به میزان سه واحد درصد؛
  - ۴- پنجاه درصد (۵۰٪) مانده حساب ذخیره ارزی در پایان سال ۱۳۸۹ و سال‌های بعد؛
  - ۵- منابع قابل تحصیل از بازارهای پولی بین‌المللی با مجوز هیأت امناء؛
  - ۶- سود خالص صندوق طی سال مالی؛
  - ۷- درآمد حاصل از سود موجودی حساب صندوق در بانک مرکزی، معادل میانگین نرخ سود سپرده‌های بانک؛ مرکزی در بازارهای خارجی با محاسبه و پرداخت هر سه ماه یک‌بار؛
  - ۸- بیست درصد (۲۰٪) منابع موضوع جزء (د) بند (۴) قانون بودجه سال ۱۳۸۹ کل کشور.
- تبصره ۱- بازپرداخت اصل و سود تسهیلات پرداختی از محل صندوق توسعه ملی به حساب صندوق واریز و مجدداً در جهت اهداف صندوق به کار گرفته می‌شود.
- تبصره ۲- حساب‌های صندوق فقط نزد بانک مرکزی نگهداری خواهد شد.

## ۲-۴۲-۱- نظرات استدلالی

### ۲-۴۲-۱-۱- دیدگاه ابهام

جزء (۵) بند (ح) این ماده، یکی از منابع صندوق توسعه ملی را «منابع قابل تحصیل از بازارهای بین‌المللی با مجوز هیأت امناء» دانسته است؛ با توجه به اطلاق این عبارت، مشخص نیست که آیا تحصیل درآمد از این منبع، صرفاً نیازمند مجوز هیأت امنای صندوق است؛ بدین معنی که با وجود این مجوز، رعایت سایر قوانین و مقررات مربوط به اخذ منابع از بازارهای بین‌المللی لازم نیست؛ یا آنکه علاوه بر لزوم رعایت قوانین و مقررات مربوط به اخذ منابع از بازارهای بین‌المللی، مجوز هیأت امنای این صندوق نیز لازم است. با توجه به واجد اشکال بودن فرض نخست از برداشت‌های مزبور، جزء (۵) بند (ح) دارای ابهام است که نیازمند روشن شدن مفهوم این بند، جهت اظهارنظر شورای نگهبان می‌باشد.

## ۲-۴۲-۲- نظر شورای نگهبان

جزء (۵) بند (ح) ماده (۷۶)، از این نظر که مشخص نیست که آیا تنها مجوز هیأت امنای کافی است یا علاوه بر آن باید سایر مقررات نیز رعایت شود، یا خیر ابهام دارد؛ پس از رفع ابهام اظهارنظر می‌گردد.

## ۲-۴۳- ماده ۷۶ تبصره (۲) بند (ط)

”ماده ۷۶- ...

ط- مصارف صندوق:

۱- اعطاء تسهیلات به بخش‌های خصوصی، تعاونی و بنگاه‌های اقتصادی متعلق به مؤسسات عمومی غیردولتی برای تولید و توسعه سرمایه‌گذاری‌های دارای توجیه فنی، مالی و اقتصادی از طریق اعطای عاملیت به بانک‌های دولتی و غیردولتی؛

۲- اعطای تسهیلات صادرات خدمات فنی و مهندسی به شرکت‌های خصوصی و تعاونی ایرانی که در مناقصه‌های خارجی برنده می‌شوند، از طریق منابع خود یا تسهیلات سندیکایی؛

۳- اعطای تسهیلات خرید به طرف‌های خریدار کالا و خدمات ایرانی در بازارهای هدف صادراتی کشور؛

۴- سرمایه‌گذاری در بازارهای پولی و مالی خارجی؛

۵- اعطای تسهیلات به سرمایه‌گذاران خارجی و داخلی با در نظر گرفتن شرایط رقابتی و بازدهی مناسب اقتصادی به منظور جلب و حمایت از سرمایه‌گذاری در ایران با رعایت اصل هشتماد (۸۰) قانون اساسی؛

۶- تأمین هزینه‌های صندوق

تبصره ۱- استفاده از منابع صندوق برای اعتبارات هزینه‌ای و تملک دارایی‌های سرمایه‌ای و بازپرداخت بدهی- های دولت به هر شکل ممنوع است.

تبصره ۲- اعطای تسهیلات موضوع این ماده فقط به صورت ارزی است و سرمایه‌گذاران استفاده کننده از این تسهیلات اجازه تبدیل ارز به ریال در بازار داخلی را ندارند.

## ۲-۴۳-۱- نظرات استدلالی

### ۲-۴۳-۱-۱- دیدگاه مغایرت

منحصر کردن اعطای تسهیلات صندوق توسعه ملی به صورت «ارزی»، مغایر با اطلاق بند (۲-۲۲) سیاست‌های کلی ابلاغی برنامه پنجم توسعه توسط مقام معظم رهبری است. توضیح آنکه، در بند (۲-۲۲) به صورت عام و مطلق تصریح شده که تسهیلات صندوق توسعه ملی به بخش‌های خصوصی، تعاونی و عمومی غیردولتی با هدف تولید و توسعه سرمایه‌گذاری در داخل و خارج کشور با در نظر گرفتن شرایط رقابتی و بازدهی مناسب اقتصادی، اعطا شود. این بند از سیاست‌ها، الزامی در خصوص لزوم اعطای این تسهیلات به صورت «ارزی» ندارد؛ ضمن آنکه انحصار مزبور در ارائه تسهیلات و عدم اجازه به سرمایه‌گذاران استفاده‌کننده از این تسهیلات برای تبدیل ارز به ریال در بازار داخلی، به دلیل آنکه بسیاری از کشاورزان و صنعتگران بخش‌های خصوصی، تعاونی و عمومی غیردولتی نیازمند هزینه‌کرد این تسهیلات در داخل از کشور هستند، آنها را با مشکل مواجه می‌سازد و عملاً امکان استفاده از این تسهیلات را از آنها می‌گیرد و در نتیجه، موجب اجرایی نشدن هدف مدّ نظر در بند (۲-۲۲) سیاست‌ها خواهد شد.

### ۲-۴۳-۱-۲- دیدگاه عدم مغایرت

الف) صرفاً به صورت «ارزی» ارائه کردن تسهیلات صندوق توسعه ملی در این تبصره، به دلیل آن است که عمده منبع صندوق مزبور، ۲۰ درصد درآمدهای حاصل از فروش نفت و... است که به صورت ارزی به این صندوق واریز می‌شود و بنا بر آن است که از منافع حاصل از منابع صندوق مزبور، تسهیلات و منابع در اختیار سرمایه‌گذاران بخش‌های خصوصی، تعاونی و عمومی غیردولتی قرار گیرد. همچنین بنا نیست کلیه سرمایه‌گذاری‌های لازم برای بخش کشاورزی و صنعتی و... از طریق این منابع این صندوق انجام گیرد تا مشکل تبدیل ارز به ریال و یا عدم استفاده کشاورزان از منابع ارزی به وجود آید، بلکه می‌توان این منابع را از سایر منابع ملی تأمین کرد.

ب) ممنوعیت تبدیل ارز به ریال در بازارهای داخل کشور توسط سرمایه‌گذاران استفاده‌کننده از تسهیلات صندوق توسعه ملی، به دلیل زیان‌های اقتصادی قطعی است که به کشور وارد می‌آید، لذا دولت خود می‌تواند ارز مزبور را توسط بانک مرکزی، تبدیل به ریال کرده و در اختیار سرمایه‌گذاران واجد شرایط قرار دهد.

ج) بند (۲-۲۲) سیاست‌های کلی برنامه پنجم، سخنی در خصوص کیفیت سرمایه‌گذاری و ارزی یا ریالی بودن آن بیان نکرده است، بلکه صرفاً ناظر بر حق استفاده بخش‌های خصوصی، تعاونی و عمومی غیردولتی از تسهیلات صندوق توسعه ملی برای سرمایه‌گذاری در داخل و خارج از کشور است. بنابراین، با توجه به اینکه بسیاری از سرمایه‌گذاری‌های داخلی در بخش صنعت و کشاورزی و... نیز ممکن است ارزبر باشد، این ماده بیان می‌کند که تسهیلات اعطایی این صندوق، منحصرأً به کسانی اعطا می‌شود که سرمایه‌گذاری آنها ارزبری دارد. لذا به نظر می‌رسد مغایرتی با موازین شرع و قانون اساسی نداشته باشد.

د) صرفاً «ارزی» ارائه کردن تسهیلات صندوق توسعه ملی به دلیل آن است که جلوی برخی زیان‌های احتمالی به اقتصاد کشور گرفته شود؛ چه آنکه در صورت تبدیل ارز به ریال توسط دولت در این موارد، موجبات افزایش بودجه فراهم می‌شود که اقدامی نادرست است.

## ۲-۴۳-۲- نظر شورای نگهبان

شورای نگهبان، تبصره (۲) از بند (ط) ماده مذکور را مغایر با قانون اساسی و موازین شرع تشخیص نداد.

## ۲-۴۴-۲- ماده ۷۶ بند (ی)

«ماده ۷۶- ...

ی- سایر مقررات:

۱- سهم عاملیت بانک‌ها در شرایط رقابتی متناسب با نرخ کارمزد و توان تخصصی و کارشناسی بانک‌ها توسط هیأت عامل تعیین می‌شود.

۲- سهم صندوق از منابع موضوع جزء (۱) و (۲) بند (ح) این ماده ماهانه توسط بانک مرکزی به حساب صندوق واریز و در پایان سال مالی با توجه به قطعی شدن منابع تسویه می‌شود.

۳- پرداخت تسهیلات از محل منابع صندوق بدون تأیید توجیه فنی، اقتصادی، مالی و اهلیت متقاضی توسط بانک عامل ممنوع است و در حکم تصرف غیرقانونی در اموال عمومی خواهد بود. ارزیابی گزارش‌های توجیه فنی، اقتصادی و مالی و احراز کفایت بازدهی طرح‌های سرمایه‌گذاری با لحاظ عامل خطرپذیری، به میزانی که از نرخ سود تسهیلات مورد انتظار اعلام شده توسط هیأت امناء کمتر نباشد، به عهده بانک عامل و به مثابه تضمین بانک عامل در بازپرداخت اصل و سود تسهیلات به صندوق است.

صندوق، منابع مورد نیاز طرح‌های سرمایه‌گذاری بخش کشاورزی، آب و منابع طبیعی را از طریق بانک عامل یا صندوق حمایت از توسعه سرمایه‌گذاری بخش کشاورزی به صورت ارزی و با سود انتظاری کمتر در اختیار سرمایه‌گذاران بخش قرار می‌دهد.

۴- مجموع تسهیلات اختصاص یافته از منابع صندوق با عاملیت بانک‌ها به مؤسسات و نهادهای عمومی غیردولتی و شرکت‌های تابعه و وابسته، در هر حال نباید بیش از بیست درصد (۲۰٪) منابع صندوق باشد.

تبصره ۱- از نظر این ماده، مؤسسات و شرکت‌ها در صورتی غیر عمومی محسوب می‌شوند که حداقل هشتاد درصد (۸۰٪) سهام، یا سهم‌الشرکه آنها مستقیم و یا با واسطه اشخاص حقوقی متعلق به اشخاص حقیقی باشد. مؤسسات و شرکت‌هایی که اکثریت مطلق سهام آنها متعلق به مؤسسات عمومی و عام‌المنفعه نظیر موقوفات، صندوق‌های بیمه‌ای و بازنشستگی و مؤسسات خیریه عمومی است، از نظر این ماده در حکم مؤسسات و شرکت‌های وابسته به نهادهای عمومی غیردولتی هستند.

تبصره ۲- بنگاه‌های اقتصادی که صرف‌نظر از نوع مالکیت بیش از بیست درصد (۲۰٪) اعضاء هیأت مدیره آنها توسط مقامات دولتی تعیین می‌شوند، از نظر این ماده دولتی محسوب می‌گردند و پرداخت از منابع صندوق به آنها ممنوع است.

تبصره ۳- صندوق موظف است در توزیع منابع بین بخش‌های اقتصادی و استان‌ها، توازن منطقه‌ای را مدنظر قرار دهد.

۵- سال مالی صندوق از اول فروردین‌ماه هر سال تا پایان اسفندماه همان سال است.

۶- اداره صندوق در چهارچوب این اساسنامه است و در موارد پیش‌بینی نشده تابع مقررات عمومی می‌باشد.

۷- رئیس هیأت عامل صندوق توسعه ملی موظف است هر شش ماه یک‌بار میزان منابع و مصارف و محل مصارف صندوق را به هیأت امناء، هیأت نظارت و کمیسیون‌های برنامه و بودجه و محاسبات و اقتصادی مجلس گزارش نماید.

۸- هیأت نظارت در صورت برخورد با تخلف در اجرای احکام این ماده، پرونده تخلف را به قوه قضائیه ارجاع می‌کند.

۹- ترازنامه و حساب سود و زیان صندوق باید حداقل پانزده روز قبل از تشکیل جلسه و طرح در هیأت امناء به هیأت نظارت تسلیم گردد.

۱۰- صدور هرگونه ضمانت‌نامه و پرداخت هرگونه تسهیلات از محل منابع صندوق فقط از طریق بانک‌های عامل اعم از دولتی یا غیردولتی و صندوق حمایت از توسعه سرمایه‌گذاری بخش کشاورزی انجام می‌شود.

۱۱- تغییر در اساسنامه و انحلال صندوق تنها با تصویب مجلس شورای اسلامی است."

## ۲-۴۴-۱- نظرات استدلالی

### ۲-۴۴-۱-۱- دیدگاه مغایرت

الف) ایراد پیش‌گفته در تبصره (۲) بند (ط) ماده ۷۶، ناظر بر لزوم «ارزی» پرداخت شدن تسهیلات صندوق توسعه ملی، در جزء (۳) بند (ی) نیز وجود دارد؛ زیرا بر اساس این الزام، کشاورزان و صنعتگران داخلی، به دلیل عدم امکان مصرف ارز در داخل کشور، نمی‌توانند با امکانات داخلی اقدام به سرمایه‌گذاری در بخش‌های مربوط به خود کنند. این امر به معنای عملی نشدن اهداف مدّ نظر از تشکیل صندوق توسعه ملی در سیاست‌های کلی برنامه پنجم؛ از جمله بند (۲-۲۲) می‌باشد.

ب) ارائه تعریفی جدید از مؤسسات و شرکت‌های غیرعمومی در تبصره (۱) بند (ی) این ماده و محدود کردن مؤسسات و شرکت‌های غیرعمومی به مواردی که حداقل ۸۰ درصد سهام آنها متعلق به اشخاص حقیقی باشد، مغایرت با بند (۲۲) سیاست‌های کلی برنامه پنجم توسعه است؛ زیرا در بند مزبور، کلیه مؤسسات و شرکت‌های غیردولتی؛ اعم از عمومی و غیرعمومی، مشمول دریافت تسهیلات اعطایی از صندوق توسعه ملی می‌گردند که شامل مؤسساتی که حداقل ۵۱ درصد سهام آنها متعلق به بخش غیردولتی می‌باشد نیز می‌شود؛ حال آنکه در این تبصره، اعطای این تسهیلات محدود شده و در نتیجه، به بخشی از مؤسسات مزبور تعلق نخواهد گرفت. مغایرت این مصوبه با سیاست-

های کلی برنامه پنجم توسعه که بر اساس بند (۱) اصل ۱۱۰ قانون اساسی، تعیین آنها در صلاحیت مقام رهبری است، این مصوبه را در مغایر با اصل ۵۷ قانون اساسی قرار می‌دهد؛ زیرا بر اساس اصل ۵۷، قوای سه‌گانه؛ از جمله مجلس شورای اسلامی زیر نظر ولایت مطلقه امر و امامت امت به وظایف مقرر در قانون اساسی مبادرت می‌کنند و بر این اساس، لازم است که از سیاست‌های کلی نظام که از سوی ولی فقیه تعیین می‌شود، تبعیت کنند.

ج) الزام رئیس هیأت عامل صندوق توسعه ملی به ارائه گزارش شش‌ماهه در خصوص میزان منابع و مصارف و همچنین ترازنامه و حساب سود و زیان صندوق به مجلس شورای اسلامی و کمیسیون‌های تخصصی مجلس در جزء (۷) و (۸) و (۹) بند (ی)، مغایر با قانون اساسی است؛ زیرا وفق اصول متعدد قانون اساسی؛ از جمله اصل ۸۸، ۸۹، ۱۲۲ و ۱۳۷ صرفاً رئیس جمهور و وزراء در مقابل مجلس شورای اسلامی مسئول و پاسخگو هستند و سایر مسئولین دولتی به صورت مستقیم، پاسخگوی مجلس شورای اسلامی نمی‌باشند و بر این اساس، نمی‌توان آنها را به صورت مستقیم به ارائه گزارش و پاسخگویی به مجلس شورای اسلامی ملزم کرد؛ ضمن آنکه لازمه اختیار و حاکمیت قوه مجریه بر دستگاه‌های زیر نظر خویش، پذیرش سلسله مراتب در پاسخگویی دستگاه‌های دولتی در مقابل مجلس است.

## ۲-۴۴-۱-۲- دیدگاه عدم مغایرت

الف) نتیجه تبصره (۱) بند (ی) آن می‌شود که به بخش خصوصی با مشخصات مد نظر در این تبصره، بیش از دیگران تسهیلات اعطا شود که این محدودیت، نه خلاف قانون اساسی و نه خلاف موازین شرعی است؛ ضمن آنکه تغییر تعریف مصطلح در عرف حقوقی راجع به «مؤسسه غیرعمومی» در این تبصره، هر چند خلاف عرف است، لیکن وظیفه شورای نگهبان، بررسی موارد مغایرت مصوبات مجلس با عرف نیست.

ب) الزام رئیس هیأت عامل صندوق توسعه ملی به ارائه گزارش شش‌ماهه در خصوص میزان منابع و مصارف و همچنین ترازنامه و حساب سود و زیان صندوق به مجلس شورای اسلامی و کمیسیون‌های تخصصی مجلس در جزء (۷) و (۸) و (۹) بند (ی)، مغایرتی با قانون اساسی ندارد؛ زیرا مجلس در جهت انجام وظیفه نظارتی خویش حق دارد با قانونگذاری در این زمینه، علاوه بر رئیس جمهور و وزراء، از سایر مدیران دولتی نیز به صورت مستقیم گزارش اخذ کند، بدون آنکه لازم باشد حتماً این کار را از طریق وزیر مربوطه پیگیری نماید.

## ۲-۴۴-۲- نظر شورای نگهبان

جزء‌های (۷)، (۸) و (۹) بند (ی) ماده (۷۶)، مبنیاً بر ایراد وارد بر بند (و) ماده (۷۶) مغایر شناخته شد.

## ۲-۴۵- ماده ۷۷ مکرر

”ماده ۷۷ مکرر- استفاده از تسهیلات مالی خارجی توسط دستگاه‌های اجرایی در طول برنامه در قالب قوانین بودجه سنواتی مجاز است. سهمیه‌های باقیمانده تسهیلات مصوب بیع متقابل و تسهیلات مالی خارجی (فاینانس) مربوط به برنامه‌های سوم و چهارم در طول برنامه پنجم نیز به قوت خود باقی است.“

## ۲-۴۵-۱- نظرات استدلالی

### ۲-۴۵-۱-۱- دیدگاه مغایرت

تجویز استفاده از تسهیلات مالی به صورت فاینانس در این ماده، با توجه به اینکه مقید به هیچ قیدی نشده است و عموماً دریافت چنین تسهیلاتی مشتمل بر معاملات ربوی است، خلاف موازین شرع می‌باشد.

### ۲-۴۵-۲- نظر شورای نگهبان

در ماده (۷۷ مکرر)، اطلاق استفاده از سهمیه‌های باقیمانده تسهیلات مالی «فاینانس»، چون شامل معاملات ربوی نیز می‌شود، خلاف موازین شرع شناخته شد.

## ۲-۴۶- ماده ۷۹

”ماده ۷۹- به منظور توسعه فعالیت‌های نظام بانکی کشور در سطح بین‌المللی، بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران در چهارچوب دستورالعملی که به تصویب شورای پول و اعتبار می‌رساند، مجاز به اجرای موارد زیر است:

الف- صدور مجوز تشکیل بانک‌های مشترک غیردولتی ایرانی و خارجی برای فعالیت در داخل و خارج از کشور و تعیین درصد مشارکت سرمایه‌گذار خارجی در سهام بانک‌های مزبور در ایران  
ب- صدور مجوز ایجاد شعب و نمایندگی بانک‌های خارجی در کشور و بانک‌های ایرانی در خارج از کشور.”

## ۲-۴۶-۱- نظرات استدلالی

### ۲-۴۶-۱-۱- دیدگاه مغایرت

الف) با توجه به اینکه وفق اصل ۸۵ قانون اساسی، ضابطه‌گذاری و تقنین از جمله صلاحیت‌های اختصاصی مجلس شورای اسلامی می‌باشد که غیرقابل واگذاری به غیر است، بنابراین، واگذاری تعیین ضوابط تشکیل بانک‌های مشترک غیردولتی ایرانی و خارجی برای فعالیت در داخل و خارج از کشور و همچنین تعیین درصد مشارکت سرمایه‌گذار خارجی در سهام بانک‌های مزبور در ایران و سایر ضوابط مقرر در این ماده، به شورای پول و اعتبار و تصویب آن در قالب دستورالعمل، با اصل ۸۵ قانون اساسی در تضاد است.

ب) از آنجا که شورای پول و اعتبار، در چارچوب هیچ یک از مراجع صالح برای تقنین و مقررات‌گذاری؛ اعم از مجلس، هیأت وزیران و یا وزیر نمی‌گنجد، صلاحیت مقررات‌گذاری و تصویب دستورالعمل، همچون دستورالعمل مصرح در این ماده را ندارد.

### ۲-۴۶-۱-۲- دیدگاه عدم مغایرت

با توجه به اینکه شورای پول و اعتبار، نهادی قانونی با اختیارات معین است و بر اساس ضابطه قانونی عمل می‌کند، واگذاری تهیه دستورالعمل ناظر بر صدور مجوز تشکیل بانک‌های مصرح در این ماده، در چارچوب وظایف این نهاد می‌باشد.

## ۲-۴۶-۲- نظر شورای نگهبان

ماده (۷۹)، از آنجا که امر قانونگذاری در چارچوب دستورالعمل واگذار گردیده است، مغایر اصل ۸۵ قانون اساسی است.

## ۲-۴۷-۲- ماده ۷۹ بند (الف) و (ب)

”ماده ۷۹- به منظور توسعه فعالیت‌های نظام بانکی کشور در سطح بین‌المللی، بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران در چارچوب دستورالعملی که به تصویب شورای پول و اعتبار می‌رساند، مجاز به اجرای موارد زیر است:

الف- صدور مجوز تشکیل بانک‌های مشترک غیردولتی ایرانی و خارجی برای فعالیت در داخل و خارج از کشور و تعیین درصد مشارکت سرمایه‌گذار خارجی در سهام بانک‌های مزبور در ایران  
ب- صدور مجوز ایجاد شعب و نمایندگی بانک‌های خارجی در کشور و بانک‌های ایرانی در خارج از کشور.”

## ۲-۴۷-۱- نظرات استدلالی

### ۲-۴۷-۱-۱- دیدگاه مغایرت

با توجه به وجود ضوابط و قوانین متعدد؛ از جمله سیاست‌های کلی اصل ۴۴ و قانون مرتبط با آن در خصوص نحوه فعالیت بانک‌ها در نظام اقتصادی ایران، واگذاری اختیار صدور مجوز تشکیل بانک‌های مشترک غیردولتی ایرانی و خارجی و تعیین درصد مشارکت سرمایه‌گذار خارجی در سهام بانک‌های مزبور در ایران در بند (الف) این ماده و همچنین اختیار صدور مجوز ایجاد شعب و نمایندگی بانک‌های خارجی در کشور و بانک‌های ایرانی در خارج از کشور در بند (ب) این ماده، به موجب دستورالعمل مصوب شورای پول و اعتبار، بدون مقید شدن به رعایت قوانین و مقررات مزبور، مغایر با اصل ۴۴ قانون اساسی و سیاست‌های کلی ناظر بر آن، ابلاغی از سوی مقام معظم رهبری می‌باشد.

## ۲-۴۷-۲- نظر شورای نگهبان

اطلاق بند (الف) ماده (۷۹)، بدون رعایت قوانین و مقررات مربوط، مغایر اصول ۴۴ و ۸۵ قانون اساسی شناخته شد.  
بند (ب) ماده (۷۹)، همان اشکال مذکور در بند (الف) را دارد.



”ماده ۸۰ - ترکیب و نحوه انتخاب مجمع عمومی بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران به شرح زیر تعیین می‌شود:

الف- مجمع عمومی بانک از یازده عضو تشکیل می‌شود، طول مدت انتصاب هر کدام از اعضاء ده سال و فقط برای یک‌دوره با ترکیب زیر انتخاب می‌شود.

وزیر امور اقتصادی و دارایی، معاون برنامه‌ریزی و نظارت راهبردی رئیس جمهور، دادستان کل کشور، رئیس اتاق بازرگانی و صنایع و معادن ایران، هفت نفر اقتصاددان که حداقل پانزده سال سابقه و تخصص فعالیت پولی و بانکی داشته باشند.

ب- در دوره اول رئیس‌جمهور هفت نفر اقتصاددان را همزمان به مجلس معرفی می‌کند و آنها با رأی اکثریت مجلس انتخاب می‌شوند.

ج- هر دو سال یک‌بار رئیس‌جمهور می‌تواند فقط یک نفر از هفت نفر اقتصاددان را با رأی اعتماد مجلس تغییر دهد.

د- اعضای مجمع عمومی از بین خود، فردی را به عنوان رئیس مجمع انتخاب می‌کنند.

ه- رئیس کل بانک مرکزی و قائم مقام وی توسط اعضای مجمع عمومی بانک تعیین و با حکم رئیس مجمع عمومی و تنفيذ رئیس‌جمهوری اسلامی ایران برای مدت هفت سال به این سمت‌ها منصوب می‌شوند. انتخاب مجدد رئیس کل بانک مرکزی و قائم مقام وی فقط برای یک‌بار مجاز است. اعضای مجمع نمی‌توانند فردی را از بین خود برای این دو سمت انتخاب کنند.

و- مصوبات و تصمیمات مجمع با امضای رئیس مجمع برای اجرا به رئیس کل بانک مرکزی ابلاغ می‌شود.”

## ۲-۴۸-۱- نظرات استدلالی

### ۲-۴۸-۱-۱- دیدگاه مغایرت

الف) با توجه به آنکه در اصل ۴۴ قانون اساسی، «بانکداری» از جمله مواردی ذکر شده که می‌باید به صورت مالکیت عمومی و در اختیار دولت باشد؛ بنابراین دخیل کردن نمایندگانی خارج از مجموعه دولت (رئیس اتاق بازرگانی و صنایع و معادن ایران و هفت نفر اقتصاددان) برای مدیریت بانک مرکزی مغایر با اصل مزبور می‌باشد. توضیح آنکه هر چند بر اساس برداشت به عمل آمده از اصل ۴۴، در حال حاضر، مالکیت خصوصی بر بانک‌ها به رسمیت شناخته شده، لیکن اداره، نظارت و تصمیم‌گیری‌های کلان در خصوص بانکداری قابل تفویض به بخش خصوصی نیست و در اختیار دولت می‌باشد که از طریق بانک مرکزی اعمال می‌شود. بر این اساس، مقرر مزبور که عمده افراد تشکیل‌دهنده مجمع عمومی بانک مرکزی را از خارج از مجموعه دولت تعیین کرده است، مغایر با اصل ۴۴ قانون اساسی است.

ب) دخیل کردن نمایندگانی از قوه قضائیه (دادستان کل کشور) در مجمع عمومی بانک مرکزی و همچنین دخالت دادن قوه مقننه در تأیید برخی افراد مجمع مزبور (هفت نفر اقتصاددان)، مغایر اصل استقلال قوا (اصل ۵۷) و اصل ۶۰

قانون اساسی مبنی بر اعمال قوه مجریه توسط رئیس جمهور و وزراء است؛ زیرا هر چند دولت در معنای عام، به معنای «حاکمیت» و مجموعه قوای سه‌گانه است، اما به موجب اصل استقلال قوا، وظایف حاکمیتی دولت در معنای عام میان سه قوه تقسیم شده و با توجه به اینکه وظیفه تعریف شده برای بانک مرکزی (برنامه‌ریزی و سیاست‌گذاری و نظارت بر عملکرد بانک‌ها، چاپ و نشر اسکناس و...) جزء وظایف قوه مقننه و قضائیه نیست، بنابراین این وظایف کاملاً اجرایی و در زمره اختیارات و صلاحیت‌های قوه مجریه محسوب می‌شود.

**ج) استقلال بانک‌های مرکزی در دنیا؛ اولاً در همه کشورها، با توجه به ساختار حقوقی مختلف، وضعیت یکسانی ندارد؛ ثانیاً باید دید استقلال مطرح شده برای بانک مرکزی از چه جهتی است؟ استقلال در ساختار حقوقی است یا استقلال در اهداف است یا در ابزار و...؟ به عنوان مثال، اداره شدن بانک‌های مرکزی به صورت مجمعی و هیئت امنایی، خود نوعی اعطای استقلال به بانک مرکزی است که به جای آنکه رئیس بانک مرکزی یک کشور، معاون رئیس جمهور یا معاون وزیر باشد و در نتیجه، باعث خدشه‌دار شدن استقلال بانک مرکزی شود، این سیستم و ساختار حقوقی و اداری برای تصمیم‌گیری در بانک مرکزی پیش‌بینی شده است. بر این اساس، در نظر گرفتن چنین استقلال نسبی برای بانک مرکزی از این جهت، باعث نمی‌شود که نوع وظایف و فعالیت‌های این بانک که عمدتاً ماهیت اجرایی دارد (همچون تنظیم بازار پولی و مالی، چاپ و نشر اسکناس و...)، آن را از ذیل قوه مجریه خارج سازد. بنابراین استناد به استقلال بانک مرکزی و توجیه حضور نماینده‌ای از قوه قضائیه و نمایندگانی خارج از قوای سه‌گانه در ترکیب پیش‌بینی شده برای مدیریت بانک مرکزی و همچنین دخالت قوه مقننه در تأیید برخی از اعضای مجمع عمومی این بانک، با ساختار قانون اساسی و اصل استقلال قوا سازگار نیست.**

**د) با توجه به آنکه همه وظایف و صلاحیت‌های در نظر گرفته شده در قوانین برای بانک مرکزی، محدود در بحث «نظارت» نیست و بسیاری دیگر از وظایف غیرنظارتی و کاملاً اجرایی؛ مانند سرمایه‌گذاری کلان خارجی و چاپ و نشر اسکناس و... به بانک مرکزی واگذار شده است؛ از این رو، با توجه به شمول وظایف بانک مرکزی بر امور اجرایی، واگذاری مدیریت آن به ترکیبی خارج از قوه مجریه، مغایر با اصل ۶۰ قانون اساسی می‌باشد.**

#### **۲-۴۸-۱-۲- دیدگاه عدم مغایرت**

با توجه به آنکه بانک مرکزی در تمام دنیا، صلاحیت نظارتی و حاکمیتی دارد که وابسته به دولت (قوه مجریه) نیست، بلکه وابسته به حکومت است و از همین رو، چاپ و نشر اسکناس و اوراق بهادار نیز به این بانک سپرده شده است، بنابراین بانک مرکزی را نمی‌توان زیر مجموعه یکی از قوای سه‌گانه (قوه مجریه) محسوب کرد، بلکه این بانک وظیفه-ای فراتر از اعمال امور اجرایی دارد و متکفل وظیفه‌ای حاکمیتی و نظارتی است و بر همین اساس، می‌تواند تحت نظر هر سه قوه باشد. در مقابل، نحوه فعالیت سایر بانک‌ها، به جز بانک مرکزی، صرفاً اجرایی و داخل در صلاحیت‌های قوه مجریه است. بنابراین، ماده ۸۰ و دخیل کردن نمایندگان دیگر قوا در ترکیب این بانک، مغایرتی با اصل ۶۰ قانون اساسی ندارد.

#### **۲-۴۸-۲- نظر شورای نگهبان**

از آنجا که وظایف مربوط به بانک مرکزی، امور حاکمیتی محسوب می‌شوند، بنابراین بند (الف) ماده (۸۰) مغایر با اصل ۴۴ قانون اساسی شناخته شد.

## ۲-۴۹- ماده ۸۱

”ماده ۸۱- ترکیب اعضاء شورای پول و اعتبار به شرح زیر تعیین می‌شود:

۱- رئیس کل بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران (رئیس شورا)

۲- وزیر امور اقتصادی و دارایی و یا معاون وی

۳- معاون برنامه‌ریزی و نظارت راهبردی رئیس جمهور یا معاون وی

۴- وزیر تعاون

۵- وزیر بازرگانی

۶- یک نفر از وزراء به انتخاب هیأت وزیران

۷- پنج نفر کارشناس صاحب‌نظر و متخصص پولی، بانکی و اقتصادی غیردولتی به استثناء اعضاء هیأت علمی

به پیشنهاد مشترک رئیس کل بانک مرکزی، وزیر امور اقتصادی و دارایی و معاون برنامه‌ریزی و نظارت

راهبردی رئیس جمهور و با تأیید رئیس جمهور

۸- دادستان کل کشور یا معاون وی

۹- یک نفر کارشناس متخصص پولی، بانکی و اقتصادی با پیشنهاد مجموعه بانک‌های خصوصی و تأیید رئیس

کل بانک مرکزی

۱۰- رئیس اتاق بازرگانی و صنایع و معادن ایران

۱۱- رئیس اتاق تعاون ایران

۱۲- دو نفر از اعضاء کمیسیون‌های اقتصادی و برنامه و بودجه و محاسبات مجلس شورای اسلامی به عنوان

ناظر با انتخاب مجلس شورای اسلامی.”

## ۲-۴۹-۱- نظرات استدلالی

### ۲-۴۹-۱-۱- دیدگاه مغایرت

با توجه به اینکه اولاً وفق اصل ۶۰ قانون اساسی، انجام وظایف اجرایی و اعمال قوه مجریه از طریق رئیس جمهور و وزراء دانسته شده است؛ ثانیاً ترکیب اعضاء پیش‌بینی شده برای شورای پول و اعتبار و دارای حق رأی و تصمیم‌گیری در این ماده، متشکل از افرادی غیر از اعضاء هیأت اجرایی کشور (وزراء و رئیس جمهور) نیز می‌باشد؛ ثالثاً وفق مفاد مندرج در مواد مختلف این مصوبه؛ همچون مواد ۷۹، ۸۵، ۸۷، ۸۹ مکرر ۲ و ۸۹ مکرر ۳، در شمار وظایف و اختیارات شورای مزبور، اختیار تصمیم‌گیری و وضع و تدوین مصوبات لازم‌الاجرا- و نه صرفاً مشورتی- برای دستگاه‌های

اجرایی کشور می‌باشد، نتیجتاً بنا به مراتب فوق، ترکیب در نظر گرفته شده برای شورای مزبور، با توجه به وظایف و اختیارات مقرر شده برای آن، به نحو مذکور در این ماده، مغایر با اصل ۶۰ قانون اساسی می‌باشد.

## ۲-۴۹-۲- نظر شورای نگهبان

در ماده (۸۱)، ترکیب این شورا با توجه به وظایفی که در قانون از جمله مواد (۸۵)، (۸۷)، (۸۹ مکرر ۲)، (۸۹ مکرر ۳) و بند (ه) ماده (۹۰) این قانون، به آن محول گردیده است، مغایر اصل ۶۰ قانون اساسی شناخته شد.

## ۲-۵۰-۵۰- ماده ۸۸

"ماده ۸۸- به بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران اجازه داده می‌شود با هدف ثبات نظام پولی کشور و حمایت از سپرده‌ها، تمهیدات لازم جهت ایجاد صندوق‌های غیردولتی تضمین سپرده را ایجاد نماید. دستورالعمل اجرایی این ماده حداکثر ظرف شش ماه پس از تصویب این قانون توسط بانک مرکزی تهیه و ابلاغ خواهد شد."

## ۲-۵۰-۱- نظرات استدلالی

### ۲-۵۰-۱-۱- دیدگاه ابهام

با توجه به اینکه «صندوق تضمین سپرده» تأسیس جدیدی است که ماهیت آن، قواعد و مقررات ناظر بر آن و وظایف و اختیارات مربوط به آن مشخص نبوده و ابهام دارد، اظهار نظر در خصوص مفاد مندرج در این ماده امکان‌پذیر نیست.

## ۲-۵۰-۲- نظر شورای نگهبان

در ماده (۸۸) مشخص شود که صندوق غیر دولتی تضمین سپرده چیست؟ و وظایف و اختیارات آن نیز مشخص گردد و مراد از دستورالعمل اجرایی آن که باید توسط بانک مرکزی تهیه و ابلاغ گردد هم روشن شود، تا اظهار نظر گردد.

## ۲-۵۱- تبصره (۱) ماده ۸۹ مکرر ۱

"ماده ۸۹ مکرر ۱- اداره امور بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران بر اساس قانون پولی و بانکی و مصوبات شورای پول و اعتبار است.

تبصره ۱- ایجاد و ثبت نهادهای پولی و اعتباری از قبیل بانک‌ها، مؤسسات اعتباری، تعاونی‌های اعتبار، صندوق‌های قرض‌الحسنه، صرافی‌ها و لیزینگ‌ها و همچنین ثبت تغییرات نهادهای مذکور فقط با اخذ مجوز از بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران امکان‌پذیر است."

## ۲-۵۱-۱- نظرات استدلالی

### ۲-۵۱-۱-۱- دیدگاه مغایرت

استفاده از واژه غیر فارسی «لیزینگ» در تبصره این ماده، مغایر با اصل ۱۵ قانون اساسی مبنی بر لزوم به کارگیری زبان فارسی در متون رسمی می‌باشد.

### ۲-۵۱-۲- نظر شورای نگهبان

تبصره (۱) ماده (۸۹ مکرر ۱)، کلمه «لیزینگ» مغایر اصل ۱۵ قانون اساسی است.

### ۲-۵۲- تبصره (۳) ماده ۸۹ مکرر ۱

«ماده ۸۹ مکرر ۱- اداره امور بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران بر اساس قانون پولی و بانکی و مصوبات شورای پول و اعتبار است.

...

تبصره ۳- بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران بر اساس ضوابطی که حداکثر تا شش ماه پس از ابلاغ این قانون به تصویب شورای پول و اعتبار می‌رسد، اختیار سلب صلاحیت حرفه‌ای و لغو مجوز و وضع جریمه برای تخلفات فعالان حوزه پولی را دارد.»

## ۲-۵۲-۱- نظرات استدلالی

### ۲-۵۲-۱-۱- دیدگاه مغایرت

واگذاری تعیین و تصویب ضوابط سلب صلاحیت حرفه‌ای، لغو مجوز و وضع جریمه برای تخلفات فعالان حوزه پولی در این ماده به عهده شورای پول و اعتبار، با توجه به ماهیت تقنینی این امور، مغایر با اصل ۸۵ قانون اساسی است؛ چه آنکه وفق اصل مزبور، ضابطه‌گذاری و تقنین از جمله کارویژه‌های مجلس شورای اسلامی است که غیر قابل واگذاری به غیر می‌باشد.

### ۲-۵۲-۲- نظر شورای نگهبان

در تبصره (۳) ماده (۸۹ مکرر ۱)، علاوه بر اشکال قبلی، واگذاری حق وضع جریمه به شورای پول و اعتبار، مغایر اصل ۸۵ قانون اساسی شناخته شد.

### ۲-۵۳- تبصره (۵) ماده ۸۹ مکرر ۱

”ماده ۸۹ مکرر ۱- اداره امور بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران بر اساس قانون پولی و بانکی و مصوبات شورای پول و اعتبار است.

...

تبصره ۵- شرایط و ضوابط ایجاد نهادهای پولی توسط بانک مرکزی اعلام می‌گردد.”

## ۲-۵۳-۱- نظرات استدلالی

### ۲-۵۳-۱-۱- دیدگاه مغایرت

واگذاری تعیین شرایط و تصویب ضوابط ایجاد نهادهای پولی به عهده بانک مرکزی، با توجه به ماهیت تقنینی این امور، مغایر با اصل ۸۵ قانون اساسی است؛ چه آنکه وفق اصل مزبور، ضابطه‌گذاری و تقنین از جمله کارویژه‌های مجلس شورای اسلامی است که غیر قابل واگذاری به غیر می‌باشد.

### ۲-۵۳-۲- نظر شورای نگهبان

در تبصره (۵) ماده (۸۹ مکرر ۱)، اعلام شرایط و ضوابط ایجاد نهادهای پولی توسط بانک مرکزی، مغایر اصل ۸۵ قانون اساسی است.

## ۲-۵۴- ماده ۸۹ مکرر ۳

”ماده ۸۹ مکرر ۳-

به عقود مندرج در فصل سوم قانون عملیات بانکی بدون ربا، عقود اسلامی استصناع، مرابحه و خرید دین اضافه می‌شود. دستورالعمل اجرائی این ماده به تصویب شورای پول و اعتبار می‌رسد.”

## ۲-۵۴-۱- نظرات استدلالی

----

### ۲-۵۴-۲- نظر شورای نگهبان

- در این قانون در موارد متعدد ... اجرای مواد را بر اساس دستورالعمل قرار داده، که نیازمند به تعیین ضوابط توسط مجلس شورای اسلامی و یا تصویب آیین‌نامه اجرایی توسط وزیر یا هیأت وزیران است، فلذا لازم است نسبت به اصلاح آنها اقدام، و الا مغایر اصول ۸۵ و ۶۰ قانون اساسی است.<sup>۱</sup>

<sup>۱</sup>. با توجه به اینکه بحث در خصوص این ایراد در ذیل ماده ۹۷ انجام شده است، برای ملاحظه نظریات استدلالی راجع به این ایراد شورای نگهبان، به نظریات استدلالی ذیل ماده ۹۷ مراجعه شود.

## ۲-۵۵- ماده ۹۰ بند (د)

”ماده ۹۰- به منظور ارتقاء جایگاه بازار سرمایه در اقتصاد کشور و ساماندهی بازار متشکل اوراق بهادار اقدامات زیر انجام می‌شود. سایر تدابیر ساماندهی، مطابق ماده (۴) قانون بازار اوراق بهادار جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۸۴ است.

...

د- سوابق معاملات اوراق بهادار و معامله‌کنندگان آنها باید به گونه‌ای ثبت و نگهداری شوند که قابلیت بازسازی معاملات را داشته باشند. دستورالعمل اجرایی این بند حداکثر تا دو ماه پس از ابلاغ قانون توسط سازمان بورس و اوراق بهادار تهیه و ابلاغ می‌گردد.”

## ۲-۵۵-۱- نظرات استدلالی

### ۲-۵۵-۱-۱- دیدگاه مغایرت

واگذاری تهیه و تدوین دستورالعمل اجرایی نحوه ثبت و نگهداری سوابق معاملات اوراق بهادار و معامله‌کنندگان آنها به عهده سازمان بورس، مغایر با اصل ۸۵ قانون اساسی است؛ زیرا آنچه تحت عنوان دستورالعمل اجرایی در این بند، مورد تصویب قرار می‌گیرد، متضمن تعیین ضوابط مربوط به این امور است که با توجه به ماهیت تقنینی آن، بر اساس اصل ۸۵ قانون اساسی در صلاحیت مجلس شورای اسلامی و غیرقابل واگذاری به غیر می‌باشد.

### ۲-۵۵-۱-۲- دیدگاه عدم مغایرت

نحوه ثبت و نگهداری سوابق معاملات اوراق بهادار، موضوعی است مربوط به چگونگی انجام کار در این حوزه و ناظر بر ضابطه‌گذاری نیست، لذا واگذاری تهیه دستورالعمل اجرایی آن به سازمان بورس و اوراق بهادار مغایرتی با اصل ۸۵ قانون اساسی ندارد.

### ۲-۵۵-۲- نظر شورای نگهبان

شورای نگهبان، بند (د) ماده مذکور را مغایر با قانون اساسی تشخیص نداد.

## ۲-۵۶- ماده ۹۰ بند (ه)

”ماده ۹۰- به منظور ارتقاء جایگاه بازار سرمایه در اقتصاد کشور و ساماندهی بازار متشکل اوراق بهادار اقدامات زیر انجام می‌شود. سایر تدابیر ساماندهی، مطابق ماده (۴) قانون بازار اوراق بهادار جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۸۴ است.

...

ه- اعضاء هیأت مدیره و مدیرعامل تمامی اشخاص حقوقی که تحت یکی از عناوین نهادهای مالی موضوع قانون بازار اوراق بهادار جمهوری اسلامی ایران و یا قانون توسعه ابزارها و نهادهای مالی جدید به منظور تسهیل اجرای سیاست‌های اصل چهل و چهارم (۴۴) قانون اساسی تاکنون تشکیل شده‌اند و نزد مرجع ثبت شرکت‌ها در سراسر کشور به ثبت رسیده‌اند و نیز آن دسته از اشخاص حقوقی که موضوع فعالیت اصلی آنها نهاد مالی است، موظفند نهاد مالی تحت مدیریت خود را نزد سازمان بورس و اوراق بهادار به ثبت برسانند. خودداری از ثبت نهاد مالی تخلف محسوب می‌شود و فعالیت مدیران آنها مشمول بند(۱) ماده (۴۹) قانون بازار اوراق بهادار جمهوری اسلامی ایران است. سازمان ثبت اسناد و املاک کشور مکلف است نهادهای مالی را فقط با مجوز سازمان بورس و اوراق بهادار ثبت نموده و از ثبت نهادهای مالی بدون مجوز خودداری نماید. هرگونه تغییرات در اساسنامه و سرمایه نهادهای مالی نیز منوط به تأیید سازمان بورس و اوراق بهادار طبق ضوابط مربوطه است. تأیید صلاحیت حرفه‌ای مدیران نهادهای مالی براساس دستورالعملی است که به تصویب شورای عالی بورس و اوراق بهادار می‌رسد.

## ۲-۵۶-۱- نظرات استدلالی

### ۲-۵۶-۱-۱- دیدگاه مغایرت

با توجه به آنکه تأیید صلاحیت حرفه‌ای مدیران نهادهای مالی، نیازمند تدوین ضوابط و قواعدی ناظر بر صلاحیت حرفه‌ای افراد مزبور می‌باشد و با حق مردم مرتبط است، تدوین و تصویب این ضوابط در قالب دستورالعمل مصوب شورای عالی بورس و اوراق بهادار، مغایر با اصل ۸۵ قانون اساسی مبنی بر صلاحیت مجلس شورای اسلامی در امر تقنین می‌باشد.

### ۲-۵۶-۱-۲- دیدگاه عدم مغایرت

وظیفه‌ای که در این ماده در قالب تهیه و تصویب دستورالعمل به عهده شورای عالی بورس و اوراق بهادار نهاده شده، تشخیص صلاحیت حرفه‌ای مدیران نهادهای مالی بر اساس ضوابط و مقررات مربوطه است، نه تعیین ضوابط. بنابراین، مغایرتی با اصل ۸۵ قانون اساسی ندارد.

### ۲-۵۶-۲- نظر شورای نگهبان

شورای نگهبان، بند (ه) ماده مذکور را مغایر با قانون اساسی تشخیص نداد.

## ۲-۵۷- ماده ۹۴

”ماده ۹۴- وزارت بازرگانی مجاز است در راستای اجرای سیاست‌های کلی اصل چهل و چهارم (۴۴) قانون اساسی، امور اجرایی تنظیم بازار اعم از تأمین، ذخیره‌سازی، توزیع، بازرسی و قیمت‌گذاری کالاها و خدمات را



به تشکل‌های صنفی تولیدی، توزیعی و خدماتی، اتحادیه‌ها و تعاونی‌ها و همچنین تشکل‌های مردم‌نهاد حمایت از مصرف‌کننده واگذار نماید.

تبصره ۱- تشکل‌ها، اتحادیه‌ها و تعاونی‌های موضوع این ماده، در مقابل اختیارات واگذار شده در چهارچوب دستورالعمل ابلاغی وزارت بازرگانی و معاونت، پاسخگو و مسؤول جبران خسارت خواهند بود.

تبصره ۲- وزارت بازرگانی مجاز است حسب ضرورت از طریق اعطاء مجوز واردات بدون انتقال ارز، نسبت به جبران نیازهای داخلی اقدام نماید.

## ۲-۵۷-۱- نظرات استدلالی

### ۲-۵۷-۱-۱- دیدگاه مغایرت

الف) در این ماده، امور اجرایی تنظیم بازار؛ اعم از تأمین، ذخیره‌سازی، توزیع، بازرسی و قیمت‌گذاری کالاها و خدمات را به طور کلی به تشکل‌های صنفی، اتحادیه‌ها، تعاونی‌ها و تشکل‌های مردم‌نهاد واگذار کرده است، حال آنکه وفق اصل ۶۰ قانون اساسی، انجام امور اجرایی کشور؛ از جمله مسائل مربوط به تنظیم بازار بر عهده قوه مجریه است.

ب) با توجه به اینکه در این ماده، به دولت اجازه داده شده تا امور اجرایی مربوط به تنظیم بازار را به تشکل‌های غیردولتی واگذار کند، مشخص می‌شود این امور تا کنون در زمره وظایف اجرایی دولت بوده که هم اینک بر طبق این ماده، اجازه واگذاری آنها داده شده، وگرنه چنانچه اساساً این قبیل امور در زمره وظایف اجرایی دولتی نبوده، اعطای مجوز به دولت برای واگذاری آنها به تشکل‌های مذکور در ماده فاقد وجه است.

ج) برخی از مصادیق امور اجرایی مذکور در این ماده؛ همچون قیمت‌گذاری (تسعیر) که در زمره مسائل مربوط به تنظیم بازار آمده و اجازه واگذاری آن از سوی دولت به تشکل‌های صنفی، اتحادیه‌ها، تعاونی‌ها و تشکل‌های مردم‌نهاد داده شده، یقیناً تنها در صلاحیت دولت می‌باشد و قابل واگذاری به غیر نیست؛ چه آنکه قیمت‌گذاری بنا بر روایات صحیح و نظر غالب فقها، حرام دانسته شده، مگر در موارد خاص. بر این اساس، قیمت‌گذاری از جمله امور حاکمیتی است و هیچ کس حق ندارد به طور شخصی، اقدام به قیمت‌گذاری نماید.

د) مصادیق امور اجرایی که در این ماده قابل واگذاری به تشکل‌های صنفی دانسته شده، از جمله امور تصدی‌گری نیست، بلکه دقیقاً از جمله مسائل بسیار مهم حاکمیتی است که با واگذاری آنها به بخش غیردولتی، امکان نظارت دولت سلب می‌شود. ضمن آنکه تنظیم بازار کالاها، نیاز به اطلاعات لازم در خصوص میزان نیاز جامعه، مقدار کالای موجود در بازار و ... دارد که بخش غیردولتی و از جمله تشکل‌های صنفی، چنین امکانات و اطلاعاتی را در اختیار ندارند تا قادر به تنظیم بهینه بازار باشند.

ه) تجویز امکان واگذاری موضوع «بازرسی» به تشکل‌های صنفی در این ماده به عنوان یکی از مصادیق قابل واگذاری، اولاً به هیچ وجه در راستای واگذاری‌های مشمول اصل ۴۴ قانون اساسی نیست؛ چون در زمره مسائل مربوط به تصدی‌گری قرار نمی‌گیرد؛ ثانیاً بازرسی، چیزی غیر از «نظارت» نیست؛ همچنانکه به قرینه اصل ۱۷۴ قانون اساسی مشخص می‌شود که قانونگذار، «سازمان بازرسی کل کشور» را برای «نظارت بر حسن جریان امور و اجرای

صحیح قوانین» تعبیه کرده است. بنابراین، جدا دانستن امر «بازرسی» از «نظارت» و قابل واگذار دانستن موضوع «بازرسی»، بر خلاف موضوع «نظارت» به بخش غیردولتی، منطقی به نظر نمی‌رسد.

و) از آنجا که در این ماده، «تشکل‌های مردم‌نهاد» به عنوان بخشی از تشکل‌های غیردولتی جهت واگذاری برخی از امور مربوط به تنظیم بازار به رسمیت شناخته شده‌اند، لیکن هیچ ضابطه و تعریفی از ماهیت این گونه نهادها و شرایط حاکم بر آنها توسط مجلس شورای اسلامی ارائه نگردیده است، مغایر با اصل ۸۵ قانون اساسی مبنی بر صلاحیت مجلس شورای اسلامی در خصوص اعمال حق قانونگذاری می‌باشد.

## ۲-۵۷-۱-۲- دیدگاه عدم مغایرت

الف) هر چند وفق اصل ۶۰ قانون اساسی، امور اجرایی کشور، بر عهده قوه مجریه است، لیکن این بدان معنا نیست که دولت کلیه امور جزئی اجرایی را مستقیماً بر عهده داشته باشد، بلکه دولت با در دست گرفتن امور اجرایی کلان و حاکمیتی؛ همچون سیاستگذاری و کنترل، اعمال قوه مجریه را به انجام می‌رساند و تصدی‌گری را واگذار می‌کند. بر این اساس، موارد واگذار شده در این ماده به تشکل‌های صنفی، از جمله مصادیق مربوط به امور اجرایی جزئی است که در زمره امور حاکمیتی و کلان قرار نمی‌گیرد، لذا مغایرتی با اصل ۶۰ قانون اساسی ندارد.

ب) قیمت‌گذاری کالاها به عنوان یکی از مصادیق مربوط به تنظیم بازار، متشکل از مراحل سیاستگذاری، انجام امور اجرایی و نظارت است. با توجه به اینکه در این ماده، صرفاً مسائل مربوط به انجام امور اجرایی قیمت‌گذاری به تشکل‌های صنفی واگذار شده و همچنان شئون حاکمیتی مربوط به قیمت‌گذاری (سیاستگذاری و نظارت) بر عهده دولت (وزارت بازرگانی) قرار دارد، مغایرتی با ممنوعیت واگذاری شئون حاکمیتی قیمت‌گذاری به بخش خصوصی ندارد. مؤید این استدلال، احکام مندرج در تبصره‌های (۱) و (۲) این ماده مبنی بر به رسمیت شناخته شدن حق اعمال سیاستگذاری و نظارت وزارت بازرگانی در این خصوص می‌باشد.

## ۲-۵۷-۲- نظر شورای نگهبان

شورای نگهبان، ماده مزبور را مغایر با قانون اساسی تشخیص نداد.

## ۲-۵۸- تبصره (۱) ماده ۹۴

”ماده ۹۴- ...

تبصره ۱- تشکل‌ها، اتحادیه‌ها و تعاونی‌های موضوع این ماده، در مقابل اختیارات واگذار شده در چهارچوب دستورالعمل ابلاغی وزارت بازرگانی و معاونت، پاسخگو و مسئول جبران خسارت خواهند بود.”

## ۲-۵۸-۱- نظرات استدلالی

## ۲-۵۸-۱-۱- دیدگاه مغایرت

از آنجا که در این تبصره، تعیین سیاست‌های مربوط به اختیارات واگذار شده به تشکل‌های غیردولتی و مسئولیت‌ها و تکالیف آنها، به دستورالعمل ابلاغی از سوی وزارت بازرگانی و معاونت برنامه‌ریزی و نظارت راهبردی رئیس جمهور واگذار شده، بدون آنکه ضوابط حاکم بر آنها تعیین شده باشد، مغایر با اصل ۸۵ قانون اساسی است؛ چه آنکه تعیین سیاست‌ها (سیاست‌گذاری) و ضوابط حاکم بر تنظیم بازار، از جمله مسائل تقنینی است که بنا بر مفاد اصل ۸۵ قانون اساسی، در صلاحیت مجلس شورای اسلامی و غیرقابل واگذاری به غیر می‌باشد.

## ۲-۵۸-۲- نظر شورای نگهبان

در تبصره (۱) ماده (۹۴)، واگذاری امور در چارچوب دستورالعمل وزارت بازرگانی، مغایر اصل ۸۵ قانون اساسی است.

## ۲-۵۹- ماده ۹۷ بند (الف) و تبصره آن

”ماده ۹۷-

الف- به منظور ارتقاء مشارکت بنگاه‌ها و افزایش سهم تشکل‌ها، شبکه‌ها، خوشه‌ها، اتحادیه شرکت‌ها (کنسرسیوم‌ها)، شرکت‌های مدیریت صادرات و شرکت‌های بزرگ صادراتی و دارای تنوع محصول، دولت مجاز است کمک‌ها، تسهیلات، مشوق‌ها و حمایت‌های مستقیم و غیرمستقیم خود در حوزه صادرات غیرنفتی را از طریق این تشکل‌ها و بر اساس دستورالعملی که ظرف شش ماه توسط وزارت بازرگانی تهیه و پس از تأیید معاونت ابلاغ خواهد شد، اعطاء نماید.

تبصره- تشکل‌های موضوع این ماده، در مقابل اختیارات واگذار شده در چارچوب دستورالعمل ابلاغی وزارت بازرگانی و معاونت پاسخگو و مسئول جبران خسارت خواهند بود.”

## ۲-۵۹-۱- نظرات استدلالی

### ۲-۵۹-۱-۱- دیدگاه مغایرت

الف) با توجه به اینکه دستورالعمل از لحاظ سلسله مراتب قوانین در ذیل آئین‌نامه و قانون قرار می‌گیرد و به عبارت دیگر، اصولاً صدور دستورالعمل در راستای اجرای آئین‌نامه است، بنابراین، در کلیه مواردی که ضوابط حاکم بر یک موضوع در قالب قانون تعیین نشده و یا در مواردی که با وجود قانون، آئین‌نامه اجرایی برای اجرایی کردن آن پیش-بینی نشده است، نمی‌توان با تمسک به صدور «دستورالعمل»، خلأ قانون یا آئین‌نامه اجرایی را برای اجرای مفاد یک حکم قانونی پر کرد. بر این اساس، منوط کردن اجرای بند (الف) ماده ۹۷ و تبصره آن به دستورالعمل ابلاغی از سوی وزارت بازرگانی و معاونت برنامه‌ریزی و نظارت راهبردی رئیس جمهور، حسب مورد مغایر با اصول ۸۵ (در خصوص صلاحیت ضابطه‌گذاری و تقنین مجلس شورای اسلامی) و ۱۳۸ قانون اساسی (در خصوص صلاحیت آئین-نامه‌گذاری هیأت وزیران یا هر یک از وزیران در حوزه وظایف خویش) می‌باشد.

ب) لازم شمردن تأیید معاونت برنامه‌ریزی و نظارت راهبردی رئیس جمهور نسبت به دستورالعمل‌های صادر شده از سوی وزیر در تبصره بند (الف) این ماده و مواد متعدد دیگر در این مصوبه، به جهات مختلف مغایر با قانون اساسی است: اولاً با توجه به اینکه وزیر در قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران و از جمله در اصل ۱۳۷، واجد شخصیت حقوقی مستقل و دارای اختیارات و مسئولیت‌های مخصوص به خود و مستقل از هیأت وزیران است و بر همین اساس نیز در مقابل مجلس به صورت مستقل پاسخگو است، لازم شمردن تأیید معاونت مزبور نسبت به دستورالعمل‌های صادر شده از سوی وزیر مغایر با اختیارات و مسئولیت‌های وزراء می‌باشد و باعث سلب اراده و اختیار وزراء می‌گردد. ثانیاً وفق اصل ۱۳۸ قانون اساسی، هر یک از وزیران در حدود وظایف خویش و مصوبات هیأت وزیران، به طور مطلق و بدون معلق شدن به تأیید مرجع و نهادی، حق وضع آئین‌نامه و صدور بخشنامه را دارند که از این لحاظ نیز، معلق کردن صدور دستورالعمل‌های صادره از سوی وزراء به تأیید معاونت مزبور، مغایر با اصل ۱۳۸ نیز می‌باشد. ثالثاً معلق کردن اجرای وظایف وزیر یا وزارتخانه به تأیید معاونت، مغایر با اطلاق اصل ۶۰ قانون اساسی نیز می‌باشد. رابعاً وفق اصل ۱۲۴ قانون اساسی، وظایف و اختیارات معاونان رئیس جمهور؛ از جمله معاون برنامه‌ریزی و نظارت راهبردی، در حدود صلاحیت‌ها و وظایف رئیس جمهور مصرح در اصول قانون اساسی؛ از جمله در اصل ۱۲۶ قانون اساسی (امور اداری و استخدامی و برنامه و بودجه) است که از این حیث نیز، صلاحیت واگذار شده به معاونت مزبور در خصوص تأیید دستورالعمل‌های صادر شده از سوی وزیر بازرگانی، ارتباطی با اختیارات مصرح در اصل ۱۲۶ و یا سایر اصول قانون اساسی ناظر بر صلاحیت‌های رئیس جمهور ندارد. خامساً بر فرض آنکه صلاحیت در نظر گرفته شده برای صدور دستورالعمل در این ماده، از اختیارات مربوط به رئیس جمهور مصرح در قانون اساسی باشد، واگذاری آن به وزیر بازرگانی ناموجه است و چنانچه از اختیارات مربوط به وزیر است، منوط کردن آن به تأیید معاونت برنامه‌ریزی رئیس جمهور وجهی ندارد. سادساً علاوه بر کلیه ایرادهای مذکور، گره زدن انجام کلیه مسائل به تصویب و تأیید معاونت مزبور، اشکالات عملی و اجرایی فراوان؛ از جمله معطل ماندن امور اجرایی و به تبع آن، فلج شدن مقدرات کشور را در پی خواهد داشت که با بند (۱۰) اصل ۳ قانون اساسی مبنی بر ایجاد یک نظام اداری صحیح مغایرت دارد.

ج) از آنجا که طبق اصل ۱۳۸ قانون اساسی، مجلس شورای اسلامی صرفاً می‌تواند وزیر یا هیأت وزیران را مأمور تدوین آئین‌نامه نماید و از سوی دیگر، اطلاق «دستورالعمل» در این مصوبه شامل آئین‌نامه هم می‌شود، بنابراین واگذاری تصویب دستورالعمل به وزارت بازرگانی و در عین حال، لازم شناختن تأیید معاونت برنامه‌ریزی و نظارت راهبردی رئیس جمهور برای این دستورالعمل‌ها، مغایر با اطلاق اصل ۱۳۸ قانون اساسی است.

## ۲-۵۹-۱-۲- دیدگاه عدم مغایرت

با توجه به اینکه وفق اصل ۱۱۳ قانون اساسی، رئیس جمهور پس از مقام رهبری عالی‌ترین مقام رسمی کشور است و ریاست قوه مجریه و کل امور اجرایی کشور را بر عهده دارد، و از طرف دیگر، وفق اصل ۱۳۴ قانون اساسی هیأت وزیران و یکایک وزراء، زیر نظر او عمل می‌کنند و ریاست هیأت وزیران نیز بر عهده وی بوده و خود نیز در برابر مجلس، مسئول اقدامات هیأت وزیران است، بنابراین، منوط کردن تصمیمات هیأت وزیران یا هر یک از وزراء به تأیید

رئیس جمهور یا معاونان وی به نیابت از رئیس جمهور در حیطة وظایف واگذار شده به آنها، مغایرتی با قانون اساسی ندارد؛ خصوصاً با عنایت به تمرکزی که در بازنگری قانون اساسی سال ۱۳۶۸ نسبت به رئیس قوه مجریه و صلاحیت‌های وی صورت گرفته است.

## ۲-۵۹-۲- نظر شورای نگهبان

- در این قانون در موارد متعدد از جمله در ماده (۹۷)، اجرای مواد را بر اساس دستورالعمل قرار داده، که نیازمند به تعیین ضوابط توسط مجلس شورای اسلامی و یا تصویب آئین‌نامه اجرایی توسط وزیر یا هیأت وزیران است، فلذا لازم است نسبت به اصلاح آنها اقدام، و الا مغایر اصول ۸۵ و ۶۰ قانون اساسی است.

- علاوه بر ایراد قبلی شورا در ماده (۹۷)، اطلاق موکول کردن تصویب دستورالعمل در موارد متعدد در این مصوبه به تأیید معاونت برنامه‌ریزی و نظارت راهبردی رئیس جمهور، در اموری که انجام آن از وظایف یا اختیارات وزیر یا هیأت وزیران باشد منوط نمودن آن به تأیید اشخاص دیگر مغایر اصول متعدد از جمله اصل ۱۳۸ قانون اساسی شناخته شد.

## ۲-۶۰- ماده ۹۹

”ماده ۹۹-

الف- ادغام شرکت‌های تجاری موضوع باب سوم «قانون تجارت»، مادامی که موجب ایجاد تمرکز و بروز قدرت انحصاری نشود، به شکل یک‌جانبه (بقاء یکی از شرکت‌ها- شرکت پذیرنده) و ادغام دو یا چند جانبه (محو شخصیت حقوقی شرکت‌های ادغام شونده و ایجاد شخصیت حقوقی جدید- شرکت جدید)، با تصویب صاحبان چهارپنجم سهام در مجمع عمومی فوق‌العاده شرکت‌های سهامی یا صاحبان چهار پنجم سرمایه در سایر شرکت‌های تجاری موضوع ادغام، مجاز است.

کلیه حقوق و تعهدات، دارایی، دیون و مطالبات شرکت یا شرکت‌های موضوع ادغام، به شرکت پذیرنده ادغام یا شرکت جدید منتقل می‌شود و پس از ادغام، شرکت پذیرنده ادغام، یا شرکت جدید باتوجه به نوع آن مطابق مقررات قانون تجارت، اداره می‌شود.

کارکنان شرکت‌های موضوع ادغام به شرکت پذیرنده یا شرکت جدید انتقال می‌یابند. در صورت عدم تمایل برخی کارکنان با انتقال به شرکت پذیرنده ادغام یا شرکت جدید، مزایای پایان کار مطابق مقررات قانون کار توسط شرکت مزبور به کارکنان یاد شده پرداخت می‌شود. در مورد نیروی کار مازاد مطابق قانون تنظیم بخشی از مقررات تسهیل نوسازی صنایع کشور و اصلاح ماده (۱۱۳) قانون برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران، مصوب ۱۳۸۲/۵/۲۶ عمل می‌شود.

سرمایه شرکتی که از ادغام شرکت‌های موضوع این بند حاصل می‌گردد تا سقف مجموع سرمایه شرکت‌های ادغام شده در آن، از پرداخت مالیات موضوع ماده (۴۸) قانون مالیات‌های مستقیم مصوب ۱۳۶۶/۱۲/۳ و اصلاحیه‌های آن معاف است.

## ۲-۶۰-۱- نظرات استدلالی

### ۲-۶۰-۱-۱- دیدگاه مغایرت

الف) با توجه به اینکه در قسمت دوم این ماده، پس از ادغام شرکت‌های تجاری، حکم به انتقال کلیه حقوق و تعهدات، دارایی، دیون و مطالبات شرکت‌های موضوع ادغام شده است، بدون آنکه مورد یا مواردی از تحت حکم عام مزبور استثناء شود، و از سوی دیگر، انتقال برخی از حقوق و تعهدات و... به شرکت جدید از لحاظ شرعی و جاهت ندارد، بنابراین، اطلاق این ماده با موازین شرعی مغایرت دارد. توضیح آنکه، برخی از حقوق و تعهدات؛ همچون حقوق و تعهداتی که در ایجاد یا بقای آنها، شخصیت فرد تعهد کننده یا تعهد پذیرنده، موضوعیت دارد با از بین رفتن یا انحلال شخصیت مزبور، تعهد یا حق موصوف نیز از بین خواهد رفت و انتقال این حق یا تعهد به دیگر اشخاص وجهی ندارد. همچنین نمی‌توان به طور عام و مطلق، قراردادی که دیون یک شخص حقیقی یا حقوقی را به دیگری قابل انتقال می‌داند، معتبر دانست، مگر تحت عناوین خاصی؛ همچون حواله.

ب) با توجه به اینکه قانون تجارت کنونی، از قوانین تصویب شده در پیش از انقلاب اسلامی است و بر این اساس، مواد آن از لحاظ عدم مغایرت با موازین شرع و قانون اساسی به تأیید شورای نگهبان نرسیده است، و با عنایت به اینکه موارد خلاف شرع متعددی در قانون تجارت کنونی وجود دارد، بنابراین، ارجاع به عمل نمودن بر اساس باب سوم «قانون تجارت» به صورت کلی در بخش اول این ماده، به دلیل شمول بر موارد خلاف شرع مذکور، واجد اشکال است.

ج) با توجه به اینکه شخصیت حقوقی شرکت‌ها، بر اساس اساسنامه آنها به رسمیت شناخته می‌شود، بنابراین چنانچه ما شخصیت حقوقی شرکت‌ها را از لحاظ شرعی مورد پذیرش قرار دادیم، در حقیقت کل اساسنامه این اشخاص حقوقی را به رسمیت شناخته‌ایم و لذا باید به مفاد مندرج در اساسنامه پایبند باشیم. بر این اساس، احکام مندرج در بخش اول این ماده مبنی بر امکان ادغام شرکت‌ها با یکدیگر و تجویز این ادغام و همچنین نصاب مقرر برای ادغام، در صورتی قابل پذیرش برای این شرکت‌ها است که چنین اجازه‌ای در اساسنامه شرکت‌های مربوطه با نصاب مزبور در این ماده، به مجمع عمومی این شرکت‌ها داده شده باشد. در غیر این صورت، اطلاق حکم به چنین ادغامی در این ماده، به دلیل مغایرت احتمالی با اساسنامه شرکت‌های مربوط، خلاف موازین شرع می‌باشد.

د) با توجه به اینکه حکم مندرج در قسمت سوم این ماده ناظر بر تعیین تکلیف کارکنان شرکت‌های موضوع ادغام، مستلزم توسعه قانون کار می‌باشد و قانون کار نیز از مصوبات مجمع تشخیص مصلحت نظام است، بنابراین، بر اساس

نظریه تفسیری شورای نگهبان در خصوص اصل ۱۱۲، مجلس شورای اسلامی نمی‌تواند نسبت به دخل و تصرف در آن قانون و توسعه یا تضییق مفاد آن اقدام کند.

## ۲-۶۰-۱-۲- دیدگاه عدم مغایرت

الف) با توجه به اینکه به رسمیت شناختن و ثبت شرکت‌ها و به عبارت دیگر، اعطای شخصیت حقوقی به شرکت‌ها، منوط به امضای حاکمیت و حکومت است، بنابراین، وضع قواعد آمره در خصوص شرکت‌ها؛ از جمله نحوه ادغام آنها - که در این ماده ذکر شده است - از حقوق حاکمیت است و شرکت‌های حقوقی نیز با قبول این شرایط، واجد شخصیت حقوقی می‌گردند. به عبارت دیگر، این حق دولت و قانونگذار است که مشخص کند با چه شرایط و ضوابطی، شخصیت حقوقی شرکت‌ها را به رسمیت می‌شناسد. بنابراین، به نظر می‌رسد مغایرتی با موازین شرعی نداشته باشد.

ب) حکم مندرج در قسمت سوم این ماده، به هیچ وجه توسعه‌ای در احکام مندرج در قانون کار نمی‌دهد، بلکه ذکر مجدد حکم مندرج در قانون کار است. بنابراین، مغایرتی با قانون اساسی ندارد.

## ۲-۶۰-۲- نظر شورای نگهبان

فراز اول ماده (۹۹) از این جهت که مشخص نیست آیا شامل مواردی که در اساسنامه شرکت‌های مذکور، اجازه برای انجام این امور پیش‌بینی نشده نیز می‌گردد یا خیر ابهام دارد؛ پس از رفع ابهام اظهار نظر می‌گردد. فراز دوم ماده (۹۹) نیز از این حیث که مشخص نیست که آیا شامل مواردی می‌شود که این حقوق شرعاً پس از ادغام، قابل انتقال نمی‌باشد یا خیر ابهام دارد؛ پس از رفع ابهام اظهار نظر می‌گردد. علاوه بر این ارجاع امر به قانون تجارت علی‌الاطلاق، چون شامل مواردی هم می‌شود که قانون مذکور خلاف شرع است، اشکال دارد.

## ۲-۶۱- ماده ۱۰۱

«ماده ۱۰۱- تشکیل گروه اقتصادی با منافع مشترک با مشارکت دو یا چند شخص حقیقی و حقوقی به منظور تسهیل و گسترش فعالیت اقتصادی و تجاری برای یک دوره محدود و بر اساس قراردادی کتبی پس از ثبت در مرجع ثبت شرکت‌ها مجاز است.»

## ۲-۶۱-۱- نظرات استدلالی

## ۲-۶۱-۱-۱- دیدگاه مغایرت

---

۱. نظریه تفسیری ۵۳۱۸ مورخ ۱۳۷۲/۷/۲۴ شورای نگهبان: «هیچ یک از مراجع قانونگذاری حق رد و ابطال و نقض و فسخ مصوبه مجمع تشخیص مصلحت نظام را ندارد، اما در صورتی که مصوبه مجمع مصلحت مربوط به اختلاف نظر شورای نگهبان و مجلس شورای اسلامی بود، مجلس پس از گذشت زمان معتدبه که تغییر مصلحت موجه باشد حق طرح و تصویب قانون مغایر را دارد و در مواردی که موضوع به عنوان معضل از طرف مقام معظم رهبری به مجمع ارسال شده باشد، در صورت استعلام از مقام رهبری و عدم مخالفت معظم له، موضوع قابل طرح در مجلس شورای اسلامی می‌باشد.»

الف) تجویز تشکیل گروه اقتصادی با منافع مشترک به صورت مطلق و بدون محدود کردن به حدود و ضوابط مقرر در قانون اساسی در این ماده، مغایر با قانون اساسی است؛ چه آنکه وفق بند (۵) اصل ۴۳ قانون اساسی، یکی از اصول و ضوابط حاکم بر نظام اقتصادی جمهوری اسلامی ایران که رعایت آن برای انجام کلیه فعالیت‌های اقتصادی لازم شمرده شده است، منع اضرار به غیر و انحصار است. با توجه به اینکه اجازه تشکیل گروه اقتصادی با منافع مشترک در این ماده، ممکن است موجب انحصار در فعالیت‌های اقتصادی یا ورود ضرر به دیگر فعالان اقتصادی را فراهم آورد، اطلاق چنین مجوزی، با بند (۵) اصل مزبور مغایرت دارد.

ب) با توجه به اینکه ماهیت و اوصاف «گروه اقتصادی»، ویژگی‌ها و مقررات حاکم بر آن، مشخص نشده و دارای ابهام است، احکام ناظر بر گروه اقتصادی مندرج در این ماده و تبصره‌های آن نیز قابل اظهار نظر نیست. به عنوان مثال، مشخص نیست که گروه اقتصادی متشکل از چند شخص حقیقی یا حقوقی، «شخصیت حقوقی» جدیدی را شکل می‌دهند یا گروهی است مجتمع از اشخاص حقیقی و حقوقی با ماهیت سابق خود. از آنجا که قبول هر یک از این دو وجه، آثار مختلفی خواهد داشت، نیازمند رفع ابهام نسبت به ذکر ماهیت، اوصاف و مقررات حاکم بر «گروه اقتصادی» می‌باشد.

## ۲-۶۱-۲- نظر شورای نگهبان

در خصوص ماده (۱۰۱) تعریف، ویژگی‌ها، نحوه تشکیل و وظایف گروه اقتصادی روشن شود تا اظهار نظر ممکن گردد. همچنین اطلاق تشکیل گروه اقتصادی با منافع مشترک چون شامل مواردی می‌شود که موجب اضرار به غیر و انحصار می‌شود، مغایر بند ۵ اصل ۴۳ قانون اساسی است.

## ۲-۶۲- تبصره (۱) ماده ۱۰۱

”ماده ۱۰۱- تشکیل گروه اقتصادی با منافع مشترک با مشارکت دو یا چند شخص حقیقی و حقوقی به منظور تسهیل و گسترش فعالیت اقتصادی و تجاری برای یک دوره محدود و بر اساس قراردادی کتبی پس از ثبت در مرجع ثبت شرکت‌ها مجاز است.

تبصره ۱- تغییر در حیطه اختیارات مدیران در قرارداد در قبال اشخاص ثالث قابل استناد نیست و اعضاء گروه بطور تضامنی مسئول پرداخت دیون گروه از اموال شخصی خود می‌باشند، مگر این‌که با اشخاص ثالث طرف قرارداد به ترتیب دیگری توافق شده باشد.”

## ۲-۶۲-۱- نظرات استدلالی

### ۲-۶۲-۱-۱- دیدگاه مغایرت

اطلاق حکم مندرج در این تبصره در خصوص مقرر کردن مسئولیت تضامنی برای مدیران که ناظر بر مواردی هم می‌شود که در قرارداد تشکیل گروه اقتصادی، چنین مسئولیتی پیش‌بینی نشده باشد و در ضمن، مدیران شرکت نیز از



حکم قانونی مقرر در این تبصره در هنگام انعقاد قرارداد، مطلع نبوده و خسارت وارده به شخص ثالث نیز مستند به مدیر نباشد، خلاف موازین شرع است؛ زیرا تحمیل مسئولیت بر کسی است که هیچ گونه ضمان شرعی و قراردادی بر عهده ندارد. چنین مدیری، از لحاظ شرعی ضامن نیست؛ زیرا خسارت وارده به شخص ثالث، مستند به وی نیست؛ وی در مقام مدیر شرکت، امین محسوب می‌شود و تنها در صورت تعدی و تفریط در انجام امور و وقوع خسارت به اشخاص، امکان استناد خسارت به وی وجود داشته و مسئولیت خواهد داشت. از لحاظ قراردادی هم ضامن نیست؛ چون در قرارداد تشکیل گروه اقتصادی، چنین مسئولیتی برای مدیران در نظر گرفته نشده تا بتوان بر اساس تعهد و پایبندی به موضوع قرارداد، مدیر موصوف را دارای مسئولیت تضامنی شناخت.

## ۲-۶۲-۱-۲- دیدگاه عدم مغایرت

با توجه به اینکه تاکنون در قوانین، تأسیسی تحت عنوان «گروه اقتصادی» نداشته‌ایم و این نهاد در این برنامه در حال شکل‌گیری است، بنابراین، قانونگذار در مقام بیان شرایط شکل‌گیری، نحوه تشکیل گروه اقتصادی و ضوابط حاکم بر آن، «وجود مسئولیت تضامنی» میان مدیران این قبیل شرکت‌ها را نیز از جمله قیود و ضوابط حاکم بر این گروه اقتصادی مقرر می‌دارد. به عبارت دیگر، همان گونه که قانونگذار حق تأسیس «گروه اقتصادی» را دارد، حق مقرر کردن «قیود و ضوابط» مربوط به آن را نیز دارد و از این رو، کلیه اشخاصی که مبادرت به تشکیل گروه اقتصادی می‌نمایند، مشمول ضوابط و مقررات قانونی حاکم بر آن نیز خواهند بود. ضمن آنکه «مسئولیت تضامنی»، به هیچ وجه به معنای مقصر و مسبب شناختن مدیران در ورود خسارت نیست، بلکه مسئولیت تضامنی، صرفاً به معنای امکان حق رجوع خسارت دیدگان به دارندگان مسئولیت تضامنی جهت تسهیل در جبران خسارت آنها است. بنابراین، مدیری که مسبب ورود خسارت نیست، پس از جبران خسارت زیان‌دیده، حق رجوع به مسبب اصلی ورود خسارت و مطالبه خسارات پرداختی را دارد.

## ۲-۶۲-۲- نظر شورای نگهبان

شورای نگهبان، تبصره (۱) ماده مذکور را مغایر با موازین شرع تشخیص نداد.

## ۲-۶۳- تبصره (۲) ماده ۱۰۱

«ماده ۱۰۱- تشکیل گروه اقتصادی با منافع مشترک با مشارکت دو یا چند شخص حقیقی و حقوقی به منظور تسهیل و گسترش فعالیت اقتصادی و تجاری برای یک دوره محدود و بر اساس قراردادی کتبی پس از ثبت در مرجع ثبت شرکت‌ها مجاز است.  
تبصره ۱- ...»

تبصره ۲- عملیات مربوط به دفاتر تجاری، بازرسی و تصفیه، مطابق ماده (۶) و احکام باب یازدهم قانون تجارت و مواد (۱۵۱) و (۱۵۲) لایحه قانونی اصلاح قسمتی از قانون تجارت مصوب سال ۱۳۴۷ انجام می‌شود.

## ۲-۶۳-۱- نظرات استدلالی

### ۲-۶۳-۱-۱- دیدگاه مغایرت

از آنجا که در تبصره (۲) این ماده، عملیات مربوط به دفاتر تجاری، بازرسی و تصفیه «گروه اقتصادی با منافع مشترک» را مطابق ماده (۶) و احکام باب یازدهم قانون تجارت مصوب ۱۳۱۱ و مواد (۱۵۱) و (۱۵۲) لایحه قانونی اصلاح قسمتی از قانون تجارت مصوب ۱۳۴۷ مقرر کرده است و با عنایت به اینکه قوانین مزبور، از حیث شرعی مورد بررسی و تأیید شورای نگهبان قرار نگرفته، لازم است که مواد مورد اشاره از این قوانین، از لحاظ انطباق یا عدم انطباق با موازین شرع مورد بررسی و اظهارنظر شورای نگهبان قرار گیرد. با این توضیح، ماده (۴۲۱) قانون تجارت در فصل مربوط به «اعلان ورشکستگی و اثرات آن»، مغایر با موازین شرع می‌باشد. این ماده بیان می‌دارد: «همین که حکم ورشکستگی صادر شد، قروض مؤجل با رعایت تخفیفات مقتضیه نسبت به مدت، به قروض حال مبدل می‌شود.» حکم مقرر در این ماده هم نسبت به «حال شدن دیون مؤجل» و هم نسبت به «تنزیل میزان دین»، خلاف موازین شرع است؛ زیرا همان گونه که اگر حکم به حجر یا افلاس شخصی حقیقی شد، قروض مؤجل وی حال نمی‌شود، در اشخاص حقوقی نیز نمی‌توان با ورشکستگی، حکم به حال شدن قروض و دیون مؤجل وی کرد. همچنین، مؤثر دانستن زمان پرداخت قروض در میزان بدهی و کم کردن از میزان دین شخص حقوقی، به خاطر حال شدن دین مؤجل نیز خلاف موازین شرع است.

### ۲-۶۳-۱-۲- دیدگاه عدم مغایرت

تشبیه ورشکستگی اشخاص حقوقی به حجر یا افلاس در اشخاص حقیقی ناصحیح است؛ زیرا ورشکستگی شرکت‌ها و اشخاص حقوقی وفق مقررات قانونی، به منزله فوت و پایان حیات اشخاص حقیقی است. به همین جهت است که به محض صدور حکم ورشکستگی شخص حقوقی، هیأت و مدیر تصفیه برای آن تشکیل می‌شود؛ به عبارت دیگر، پس از ورشکستگی، دیگر آن شرکت قادر به ادامه حیات و فعالیت تجاری نیست؛ همچون فوت در اشخاص حقیقی و به خلاف اعسار در اشخاص حقیقی. بر این اساس، همان گونه که با فوت مدیون در اشخاص حقیقی، دیون مؤجل وی حال می‌شود، در ورشکستگی اشخاص حقوقی نیز چنین خواهد شد.

### ۲-۶۳-۲- نظر شورای نگهبان

شورای نگهبان، تبصره (۲) ماده مذکور را مغایر موازین شرع تشخیص نداد.

## ۲-۶۴- تبصره ماده ۱۰۲ مکرر ۲

"ماده ۱۰۲ مکرر ۲- واردات هر نوع کالا به کشور موقوف به رعایت ضوابط فنی، ایمنی و بهداشتی قرنطینه‌ای است که پس از تصویب مرجع ذیصلاح مربوط، توسط وزارت بازرگانی به گمرک ابلاغ می‌شود. رعایت این ضوابط برای ترخیص کالاهای وارداتی از جمله کالاهای متروکه، ضبطی قطعیت یافته، کالاهای بلاصاحب، صاحب متواری و مکشوفات قاچاق الزامی است.

تبصره- کالاهای غیرمنطبق با ضوابط موضوع این ماده به هزینه صاحب اولیه کالا (در صورت وجود و احراز) یا ورثه وی، به خارج از کشور عودت می‌شود و در غیر این صورت معدوم می‌گردد و سازمان اموال تملیکی و ستاد اجرای فرمان حضرت امام (ره) مجاز به دراختیار گرفتن، فروش و عرضه آنها در داخل جز در موارد قابلیت استفاده برای مصرف ثانویه و اطمینان از مصرف ثانویه نیست."

## ۲-۶۴-۱- نظرات استدلالی

### ۲-۶۴-۱-۱- دیدگاه مغایرت

حکم به معدوم کردن کالاهای غیر استاندارد در این تبصره، از آنجا که ممکن است کالای مزبور به طور کامل یا جزئی از آن، قابل استفاده ولو برای مصارف ثانویه باشد، متضمن اسراف است که در شرع مقدس، اقدام به آن حرمت شرعی دارد. بر این اساس، اطلاق حکم به معدوم نمودن این کالاها در صدر تبصره، مغایر با موازین شرع می‌باشد.

### ۲-۶۴-۲- نظر شورای نگهبان

اطلاق حکم به معدوم نمودن در تبصره ماده (۱۰۲ مکرر ۲) در صورتی که این کالا به نوعی جزئاً یا کلاً ولو برای مصارف ثانویه قابلیت استفاده داشته باشد و این اقدام اسراف محرم باشد، اشکال شرعی دارد.

## ۲-۶۵- ماده ۱۰۵ بند (ج)

"ماده ۱۰۵- به منظور ساماندهی مناطق آزاد و ویژه اقتصادی و ایفاء نقش مؤثر آنها در تحقق اهداف سند چشم‌انداز بیست ساله نظام، اعمال مدیریت یکپارچه و ایجاد رشد اقتصادی مناسب در این مناطق، هم‌پیوندی و تعامل اثرگذار اقتصاد ملی با اقتصاد جهانی و ارائه الگوی توسعه ملی در بخش‌های مختلف:  
الف- ...

ج- هزینه‌های بندری مربوط که طبق قوانین جاری از کشتی‌ها و شناورها بابت خدمات بندری دریافت می‌شود در صورتی که این بنادر توسط بخش‌های خصوصی، تعاونی و مناطق آزاد تجاری-صنعتی در محدوده منطقه آزاد ایجاد شده باشند، توسط سازمان‌های مناطق آزاد مربوطه اخذ می‌گردد. مناطق آزاد مجازند نسبت به ثبت و ترخیص کشتی‌ها طبق قوانین جاری و بین‌المللی اقدام نمایند."

## ۲-۶۵-۱- نظرات استدلالی

### ۲-۶۵-۱-۱- دیدگاه مغایرت

حکم مقرر در بند (ج) این ماده مبنی بر آزاد بودن مناطق آزاد در اقدام نسبت به ثبت و ترخیص کشتی‌ها بر طبق قوانین بین‌المللی، واجد اشکال و مغایر با قانون اساسی است؛ زیرا قوانین بین‌المللی وقتی در کشور ایران، لازم‌الرعایه می‌شود که ما به معاهده یا موافقتنامه بین‌المللی مربوطه با طی تشریفات مقرر در اصول ۷۷ و ۱۲۵ قانون اساسی (امضای رئیس‌جمهور و تصویب در مجلس شورای اسلامی) پیوسته باشیم.

### ۲-۶۵-۱-۲- دیدگاه عدم مغایرت

با توجه به اینکه معاهدات بین‌المللی تا تشریفات مقرر در اصول ۷۷ و ۱۲۵ قانون اساسی را نگذرانده باشند، به آنها اطلاق «قانون» نمی‌شود، بنابراین، به کار بردن عبارت «قوانین بین‌المللی» در این ماده، تنها دلالت بر معاهداتی می‌نماید که سیر تصویب مربوط به معاهدات بین‌المللی را در کشور طی کرده باشد. بنابراین، قوانین بین‌المللی که مناطق آزاد در خصوص ثبت و ترخیص کشتی‌ها، مجاز به اقدام بر طبق آنها شده‌اند، منصرف از معاهدات و قواعدی است که جمهوری اسلامی ایران به آنها ملحق نشده است.

### ۲-۶۵-۲- نظر شورای نگهبان

شورای نگهبان، بند (ج) ماده مزبور را مغایر با قانون اساسی تشخیص نداد.

## ۲-۶۶- ماده ۱۰۵ بند (و)

«ماده ۱۰۵- به منظور ساماندهی مناطق آزاد و ویژه اقتصادی و ایفاء نقش مؤثر آنها در تحقق اهداف سند چشم‌انداز بیست ساله نظام، اعمال مدیریت یکپارچه و ایجاد رشد اقتصادی مناسب در این مناطق، هم‌پوندی و تعامل اثرگذار اقتصاد ملی با اقتصاد جهانی و ارائه الگوی توسعه ملی در بخش‌های مختلف:

...

و- محدوده آبی مناطق آزاد تجاری- صنعتی که با رعایت ملاحظات امنیتی- دفاعی به تصویب هیأت وزیران می‌رسد، از امتیازات قانون «چگونگی اداره مناطق آزاد تجاری- صنعتی ایران مصوب ۱۳۷۲/۶/۷» و اصلاحات بعدی آن برخوردار است.»

## ۲-۶۶-۱- نظرات استدلالی

### ۲-۶۶-۱-۱- دیدگاه مغایرت

با توجه به آنکه تعیین محدوده مناطق آزاد تجاری و ویژه اقتصادی، از جمله اموری است که ماهیت تقنینی دارد و وفق اصل ۸۵ قانون اساسی، در صلاحیت مجلس شورای اسلامی و غیرقابل واگذاری به غیر می‌باشد، واگذاری تعیین محدوده آبی مناطق آزاد تجاری- صنعتی به هیأت وزیران در بند (و) این ماده، مغایر با اصل ۸۵ قانون اساسی است.

## ۲-۶۶-۲- نظر شورای نگهبان

در بند (و) ماده (۱۰۵) ... همان طور که قبلاً در مصوبات دیگر اعلام گردید، تعیین محدوده مناطق آزاد تجاری و ویژه اقتصادی و نیز نحوه اداره شهر فرودگاهی از امور تقنینی است؛ بنابراین مغایر اصل ۸۵ قانون اساسی است.

## ۲-۶۷-۲- ماده ۱۰۶

”ماده ۱۰۶- مشارکت شرکت‌های بیمه خارجی با شرکت‌های بیمه تجاری داخلی با اولویت بخش غیردولتی به منظور ایجاد شرکت بیمه مشترک بازرگانی در ایران، جذب سرمایه خارجی توسط شرکت‌های بیمه داخلی و همچنین تأسیس و فعالیت شعب و نمایندگی شرکت‌های بیمه بازرگانی خارجی مجاز است.“

## ۲-۶۷-۱- نظرات استدلالی

### ۲-۶۷-۱-۱- دیدگاه ابهام

حکم مندرج در این ماده در خصوص تجویز فعالیت شرکت‌های بیمه خارجی در ایران، در خصوص کیفیت و نحوه فعالیت این شرکت‌ها و لازم‌الرعايه بودن یا نبودن قوانین و مقررات موجود داخلی در این زمینه، مواجهه با ابهام است. توضیح آنکه راجع به کیفیت، نحوه و میزان سهم سرمایه‌گذاری خارجی در شرکت‌ها و فعالیت‌های اقتصادی در داخل ایران، قواعدی لازم‌الرعايه؛ همچون سیاست‌های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی، ابلاغی توسط مقام معظم رهبری و «قانون تشویق و حمایت از سرمایه‌گذاری خارجی» -که به دلیل بروز اختلاف میان مجلس و شورای نگهبان، نهایتاً به تصویب مجمع تشخیص مصلحت نظام رسیده است- وجود دارد، این مصوبه مجلس به دلیل عدم تصریح به رعایت این موارد، مواجهه با ابهام است.

## ۲-۶۷-۲- نظر شورای نگهبان

در ماده (۱۰۶) از این جهت که معلوم نیست آیا رعایت «قانون تشویق و حمایت از سرمایه‌گذاری خارجی» و سیاست‌های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی و قانون مربوطه ضروری است یا خیر، ابهام دارد؛ پس از رفع ابهام اظهارنظر می‌گردد.

## ۲-۶۸- ماده ۱۰۸ بند (ب)

”ماده ۱۰۸-

الف- ...

ب- وزارت امور اقتصادی و دارایی مکلف است نسبت به بیمه شخص ثالث در مورد راننده همچون سرنشین بیمه شخص ثالث را اعمال نماید.”

## ۲-۶۸-۱- نظرات استدلالی

### ۲-۶۸-۱-۱- دیدگاه ابهام و مغایرت

با توجه به خصوصی بودن شرکت‌های بیمه و قرارداد فی مابین بیمه‌گذار و بیمه‌گر، مکلف شدن وزارت اقتصاد و دارایی برای اعمال بیمه شخص ثالث نسبت به رانندگان در بند (ب) این ماده، وجهی نداشته و تکلیف مزبور از لحاظ شأنیت وزارت اقتصاد و دارایی در خصوص این موضوع و چگونگی اعمال، واجد ابهام است. همچنین، در صورتی که منظور این حکم آن است که شرکت‌های بیمه خصوصی موظفند بدون تغییر تعرفه بیمه‌ای، رانندگان را نیز مشمول بیمه‌نامه و دریافت حق بیمه خسارت نمایند، مصداق «ظلم» بوده و خلاف موازین شرع است.

### ۲-۶۸-۱-۲- دیدگاه عدم مغایرت

اجرائی شدن حکم مندرج در بند (ب) این ماده، مستلزم ابلاغ قانون مربوطه در این خصوص به شرکت‌های بیمه و پیش‌بینی ساز و کار و مکانیزم لازم برای آن می‌باشد. همچنین، با توجه به اینکه شرکت‌های بیمه بر اساس مفاد قرارداد فیما بین خود و بیمه‌گذاران، اقدام به پرداخت خسارت می‌نمایند، ظلمی به شرکت‌های بیمه نخواهد بود؛ چه آنکه در صورت اضافه شدن رانندگان به اشخاص مستحق دریافت خسارت از بیمه، قرارداد بیمه و میزان حق بیمه پرداختی بیمه‌گذاران بر اساس محاسبات بیمه، دستخوش تغییر خواهد شد.

### ۲-۶۸-۲- نظر شورای نگهبان

شورای نگهبان، ماده مذکور را مغایر با قانون اساسی تشخیص نداد.

### ۲-۶۹- ماده ۱۱۰ بند (ج)

”ماده ۱۱۰- به منظور قطع کامل وابستگی اعتبارات هزینه‌ای به عواید نفت و گاز از طریق افزایش سهم درآمدهای عمومی در تأمین اعتبارات هزینه‌ای دولت، به نحوی اقدام شود که:

الف- ...

ج- اعتبارات هزینه‌ای دولت سالانه حداکثر دو درصد (۰.۲٪) کمتر از نرخ تورم، افزایش یابد.”

## ۲-۶۹-۱- نظرات استدلالی

## ۲-۶۹-۱-۱- دیدگاه مغایرت

حکم مقرر در بند (ج) این ماده مبنی بر افزایش اعتبارات هزینه‌ای دولت در هر سال، حداکثر به میزان دو درصد کمتر از نرخ تورم سالانه، با توجه به اینکه اولاً باعث انقباض در هزینه‌های دولت و پرداخت حقوق کارکنان دولت گردیده و اختلال در وظایف دولت را سبب می‌شود و ثانیاً این حکم در لایحه دولت بدین صورت نبوده<sup>۱</sup> و مجلس شورای اسلامی اقدام به اصلاح آن بدین صورت کرده است، مغایر با اصل ۷۵ قانون اساسی است.

## ۲-۶۹-۱-۲- دیدگاه عدم مغایرت

اولاً اعتبارات هزینه‌ای صرفاً شامل پرداخت حقوق کارکنان دولت نمی‌باشد و سایر هزینه‌های دولت؛ اعم از خرید وسایل، تعمیرات و... را نیز شامل می‌شود؛ ثانیاً در این ماده، افزایش بودجه هزینه‌ای را ممنوع نکرده، بلکه میزان رشد آن را نسبت به تورم سالانه، کاهش داده است، ثالثاً عبارتی که در لایحه دولت نیز به کار رفته، ناظر بر کاهش سالانه هزینه‌های دولت بوده که البته به نحو دیگری مقرر شده است. به هر حال، قصد دولت نیز کاهش سالانه هزینه‌های دولتی بوده است.

## ۲-۶۹-۲- نظر شورای نگهبان

شورای نگهبان، بند (ج) ماده مذکور را مغایر با قانون اساسی تشخیص نداد.

## ۲-۷۰- ماده ۱۱۵ مکرر

"ماده ۱۱۵ مکرر-

عوارض وصولی ارزش افزوده و عوارض آلودگی واحدهای تولیدی موضوع بند (الف) و تبصره (۱) ماده (۳۸) قانون مالیات بر ارزش افزوده در هر شهرستان به نسبت جمعیت بین شهرداری‌ها و دهیاری‌های همان شهرستان توزیع می‌گردد. در صورتی که آلودگی واحدهای بزرگ تولیدی (پنجاه نفر و بیشتر) به بیش از یک شهرستان در یک استان سرایت کند، عوارض آلودگی براساس سیاست‌های اعلامی معاونت به نسبت تأثیرگذاری، در کمیته‌ای مرکب از معاون برنامه‌ریزی استان، فرمانداران شهرستان‌های ذی‌ربط، مدیرکل محیط زیست و مدیرکل امور مالیاتی استان بین شهرستان‌های متأثر توزیع می‌شود.

در صورتی که شهرستان‌های متأثر از آلودگی در دو یا چند استان واقع شده باشند، اعضاء کمیته توزیع‌کننده عوارض آلودگی واحدهای بزرگ (پنجاه نفر و بیشتر) متشکل از نماینده معاونت، معاونین برنامه‌ریزی استان-های ذی‌ربط، نماینده سازمان حفاظت محیط زیست و نماینده اداره کل مالیاتی براساس سیاست‌های اعلامی معاونت اقدام به توزیع عوارض آلودگی خواهند کرد."

<sup>۱</sup> بند (ج) ماده ۱۱۰ لایحه دولت: «اعتبارات هزینه‌ای دولت به قیمت ثابت، افزایش پیدا نکند».

## ۲-۷۰-۱- نظرات استدلالی

### ۲-۷۰-۱-۱- دیدگاه مغایرت

از آنجا که اختیار واگذار شده به کمیته مذکور در این ماده، جهت توزیع عوارض آلودگی واحدهای تولیدی بر اساس سیاست‌های اعلامی معاونت برنامه‌ریزی و نظارت راهبردی رئیس جمهور، متضمن ضابطه‌گذاری و تقنین است که وفق اصل ۸۵ قانون اساسی، در صلاحیت مجلس شورای اسلامی و غیر قابل واگذاری به غیر می‌باشد، این ماده، مغایر با قانون اساسی است.

### ۲-۷۰-۱-۲- دیدگاه عدم مغایرت

اختیار واگذار شده به کمیته مذکور در این ماده، کاملاً شأنی اجرایی دارد؛ زیرا آنچه در این ماده، مورد نظر است، «توزیع عوارض» است، نه «تعیین عوارض» که باید توسط قوه مجریه انجام گیرد. بنابراین، مغایرتی با قانون اساسی ندارد.

### ۲-۷۰-۲- نظر شورای نگهبان

شورای نگهبان، ماده مذکور را مغایر با قانون اساسی تشخیص نداد.

## ۲-۷۱- ماده ۱۲۱ مکرر ۱ بند (ب)

«ماده ۱۲۱ مکرر ۱- وزارت نفت موظف است:

الف- ...

ب- برای فعالیتهای اکتشاف، توسعه، استخراج و تولید نفت و گاز توسط شرکتهای ملی نفت ایران، سایر شرکتهای تابعه وزارت نفت و شرکتهای صاحب صلاحیت، با اتخاذ ضوابط تولید صیانتی، پروانه بهره‌برداری بدون حق مالکیت نسبت به نفت و گاز تولیدی صادر و براساس طرح مصوب، بر عملیات اکتشاف، توسعه و تولید شرکتهای فوق‌الذکر از نظر مقدار تولید و صیانت مخزن و معیارهای سلامتی- ایمنی و زیست محیطی نظارت نماید.»

## ۲-۷۱-۱- نظرات استدلالی

### ۲-۷۱-۱-۱- دیدگاه ابهام

با توجه به عدم تصویب اساسنامه شرکت ملی نفت ایران به عنوان یک شرکت دولتی و در نتیجه، نامشخص بودن وضعیت این شرکت، استفاده از عنوان «شرکت ملی نفت ایران» در بند (ب) این ماده، واجد ابهام است.

### ۲-۷۱-۲- نظر شورای نگهبان



در بند (ب) ماده (۱۲۱ مکرر) عنوان «شرکت‌های ملی نفت ایران»، همان ابهام معموله در لوایح بودجه کل کشور را دارد، پس از رفع ابهام اظهار نظر خواهد شد.

## ۲-۷۲- ماده ۱۲۲ تبصره بند (ز)

«ماده ۱۲۲- به منظور تنوع در عرضه انرژی کشور، بهینه‌سازی تولید و افزایش راندمان نیروگاه‌ها، کاهش اتلاف و توسعه تولید همزمان برق و حرارت، شرکت توانیر و شرکت‌های وابسته و تابعه وزارت نیرو موظفند:

الف- ...

ز- چنانچه بخش خصوصی با سرمایه خود تلفات انرژی برق را در شبکه انتقال و توزیع کاهش دهد، وزارت نیرو موظف است نسبت به خرید انرژی بازیافت‌شده با قیمت و شرایط در دوره زمانی که به تصویب شورای اقتصاد می‌رسد، اقدام و یا مجوز صادرات به همان میزان را صادر نماید.

تبصره- دستورالعمل مربوط به این بند باید ظرف سه ماه پس از تصویب برنامه توسط وزارت نیرو تدوین و به تأیید معاونت برسد.»

## ۲-۷۲-۱- نظرات استدلالی

----

## ۲-۷۲-۲- نظر شورای نگهبان

- در این قانون در موارد متعدد ... اجرای مواد را بر اساس دستورالعمل قرار داده، که نیازمند به تعیین ضوابط توسط مجلس شورای اسلامی و یا تصویب آیین‌نامه اجرایی توسط وزیر یا هیأت وزیران است، فلذا لازم است نسبت به اصلاح آنها اقدام، و الا مغایر اصول ۸۵ و ۶۰ قانون اساسی است.<sup>۱</sup>

- ... اطلاق موکول کردن تصویب دستورالعمل در موارد متعدد در این مصوبه به تأیید معاونت برنامه‌ریزی و نظارت راهبردی رئیس جمهور، در اموری که انجام آن از وظایف یا اختیارات وزیر یا هیأت وزیران باشد منوط نمودن آن به تأیید اشخاص دیگر مغایر اصول متعدد از جمله اصل ۱۳۸ قانون اساسی شناخته شد.<sup>۲</sup>

## ۲-۷۳- تبصره (۲) ماده ۱۲۳

---

<sup>۱</sup>. با توجه به اینکه بحث در خصوص این ایراد در ذیل ماده ۹۷ انجام شده است، برای ملاحظه نظریات استدلالی راجع به این ایراد شورای نگهبان، به نظریات استدلالی ذیل ماده ۹۷ مراجعه شود.

<sup>۲</sup>. با توجه به اینکه بحث در خصوص این ایراد در ذیل ماده ۹۷ انجام شده است، برای ملاحظه نظریات استدلالی راجع به این ایراد شورای نگهبان، به نظریات استدلالی ذیل ماده ۹۷ مراجعه شود.

”ماده ۱۲۳- به منظور اعمال صرفه‌جویی، تشویق و حمایت از مصرف‌کنندگان در راستای منطقی کردن و اصلاح الگوی مصرف انرژی و برق، حفظ ذخایر انرژی کشور و حفاظت از محیط زیست به وزارتخانه‌های نیرو، نفت و صنایع و معادن اجازه داده می‌شود بر اساس دستورالعملی که حداکثر تا پایان سال اول برنامه به تصویب شورای اقتصاد می‌رسد، نسبت به اعمال مشوق‌های مالی جهت رعایت الگوی مصرف و بهینه‌سازی مصرف انرژی، تولید محصولات کم‌مصرف و با استاندارد بالا اقدام نمایند. منابع مالی مورد نیاز اجرای این ماده از محل وجوه حاصل از اجرای قانون هدفمند کردن یارانه‌ها، منابع داخلی شرکت‌های تابعه وزارتخانه‌های نفت، نیرو و صنایع و معادن و یا فروش نیروگاه‌ها و سایر دارائی‌ها از جمله اموال منقول و غیرمنقول، سهام و سهم‌الشرکه وزارت نیرو و سایر شرکت‌های تابعه و وابسته و بنگاه‌ها در قالب بودجه سنواتی تأمین می‌شود.

تبصره ۱- ...

تبصره ۲- به دستگاه‌های اجرایی اجازه داده می‌شود برای صرفه‌جویی در مصرف انرژی با حفظ و عدم کاهش میزان بهره‌مندی قبلی، نسبت به انعقاد قرارداد با بخش‌های خصوصی و تعاونی اقدام نمایند. مبلغ قرارداد فقط از محل صرفه‌جویی ناشی از کاهش مصرف به شرح قرارداد در قالب موافقتنامه متبادله با معاونت قابل تأمین و پرداخت است. دستورالعمل این تبصره با پیشنهاد وزارتخانه‌های نیرو و نفت به تأیید معاونت می‌رسد.”

## ۲-۷۳-۱- نظرات استدلالی

----

## ۲-۷۳-۲- نظر شورای نگهبان

- در این قانون در موارد متعدد ... اجرای مواد را بر اساس دستورالعمل قرار داده، که نیازمند به تعیین ضوابط توسط مجلس شورای اسلامی و یا تصویب آیین‌نامه اجرایی توسط وزیر یا هیأت وزیران است، فلذا لازم است نسبت به اصلاح آنها اقدام، و الا مغایر اصول ۸۵ و ۶۰ قانون اساسی است.<sup>۱</sup>

- ... اطلاق موکول کردن تصویب دستورالعمل در موارد متعدد در این مصوبه به تأیید معاونت برنامه‌ریزی و نظارت راهبردی رئیس جمهور، در اموری که انجام آن از وظایف یا اختیارات وزیر یا هیأت وزیران باشد منوط نمودن آن به تأیید اشخاص دیگر مغایر اصول متعدد از جمله اصل ۱۳۸ قانون اساسی شناخته شد.<sup>۲</sup>

## ۲-۷۴- ماده ۱۲۴ و به طور کلی مواد مربوط به مبحث انرژی پاک

”انرژی‌های پاک

<sup>۱</sup>. با توجه به اینکه بحث در خصوص این ایراد در ذیل ماده ۹۷ انجام شده است، برای ملاحظه نظریات استدلالی راجع به این ایراد شورای نگهبان، به نظریات استدلالی ذیل ماده ۹۷ مراجعه شود.

<sup>۲</sup>. با توجه به اینکه بحث در خصوص این ایراد در ذیل ماده ۹۷ انجام شده است، برای ملاحظه نظریات استدلالی راجع به این ایراد شورای نگهبان، به نظریات استدلالی ذیل ماده ۹۷ مراجعه شود.

الف - طرح جامع صیانت از نیروگاه‌های هسته‌ای توسط سازمان انرژی اتمی با همکاری وزارت کشور، وزارت امور خارجه، معاونت و سایر دستگاه‌های ذی‌ربط حداکثر تا پایان سال اول برنامه تهیه و به تصویب هیأت وزیران می‌رسد.

تبصره- اشخاص حقیقی و حقوقی اعم از دولتی و غیردولتی ملزم به رعایت مفاد طرح جامع موضوع این ماده می‌باشند.

ب- به منظور استفاده صلح‌آمیز از انرژی هسته‌ای برای تولید برق، دولت در طول برنامه اقدامات زیر را انجام دهد:

۱- تدوین برنامه بیست‌ساله تولید برق از انرژی هسته‌ای؛

۲- مکان‌یابی برای احداث نیروگاه‌های هسته‌ای و توسعه چرخه سوخت هسته‌ای؛

۳- استفاده از روش‌های مختلف سرمایه‌گذاری داخلی و خارجی برای احداث نیروگاه‌های هسته‌ای؛

۴- همکاری و بهره‌گیری از صاحبان دانش فنی سازنده نیروگاه هسته‌ای جهت ساخت نیروگاه در کشور؛

۵- برنامه‌ریزی برای تأمین سوخت مورد نیاز نیروگاه‌های هسته‌ای در داخل کشور؛

۶- برنامه ریزی جهت احداث رآکتورهای هسته‌ای تحقیقاتی در کشور در راستای اهداف صلح‌آمیز هسته‌ای و به منظور تأمین و تهیه رادیوداروها، فعالیت‌های تحقیقاتی و کشاورزی هسته‌ای؛

۷- تهیه برنامه جامع اکتشاف اورانیوم و تأمین مواد اولیه سوخت هسته‌ای در داخل کشور.

ج- پرداخت حق پرتوکاری و اشعه فقط به کارکنان کاربر دستگاه یا چشمه تولیدکننده اشعه، شاغل در معادن و کارخانه‌های وابسته به چرخه سوخت و فرآوری اورانیوم که در معرض مستقیم اشعه و مواد پرتوزا می‌باشند، متناسب با دریافت اشعه در دوره اشتغال بر اساس دستورالعملی که توسط سازمان انرژی اتمی ایران پیشنهاد شده و به تأیید معاونت می‌رسد، صورت می‌گیرد.

د- سازمان انرژی اتمی موظف است دفن پسماندها را فقط در چهارچوب نظام ایمنی هسته‌ای مصوب هیأت وزیران و مقررات مرتبط انجام دهد.

ماده ۱۲۵- ... "

## ۲-۷۴-۱- نظرات استدلالی

### ۲-۷۴-۱-۱- دیدگاه ابهام

با توجه به اینکه وفق اصل ۱۷۶ قانون اساسی، «تعیین سیاست‌های دفاعی- امنیتی کشور در محدوده سیاست‌های کلی تعیین شده از طرف مقام رهبری» و همچنین «مقابله با تهدیدهای داخلی و خارجی» بر عهده شورای عالی امنیت ملی است و با عنایت به اینکه در خصوص انرژی هسته‌ای و مباحث مربوط به امنیت نیروگاه‌های هسته‌ای و به طور کلی مبحث انرژی پاک، شورای عالی امنیت ملی ورود پیدا کرده و مصوباتی دارد، مشخص نیست ماده ۱۲۴ قانون برنامه

پنجم و به طور کلی مواد مربوط به مبحث انرژی پاک، با مدّ نظر قرار دادن مصوبات شورای مزبور به تصویب مجلس شورای اسلامی رسیده است یا خیر؟ از این لحاظ، مواد مربوط به این مبحث با ابهام مواجه است.

## ۲-۷۴-۲- نظر شورای نگهبان

در خصوص مواد مربوط به مبحث انرژی پاک (۱۲۴)، (۱۲۵)، (۱۲۶)، (۱۲۶ مکرراً) و (۱۲۶ مکرراً) با توجه به اینکه شورای عالی امنیت ملی در مورد مباحث مربوط به انرژی هسته‌ای مصوباتی دارد، بنابراین باید روشن شود که این مصوبه در خصوص این موارد با ملحوظ داشتن این امر تصویب شده است یا خیر؛ ابهام دارد پس از رفع ابهام اظهار نظر می‌گردد.

## ۲-۷۵-۲- ماده ۱۲۹ بند (ب)

”ماده ۱۲۹- به منظور تقویت بازارهای محلی و منطقه‌ای و توجه به ارزش آب:

الف- به وزارت نیرو اجازه داده می‌شود خرید آب استحصالی و پساب تصفیه شده از سرمایه‌گذاران؛ اعم از داخلی و خارجی، آب مازاد ناشی از صرفه‌جویی حقابه‌داران در بخش‌های مصرف و همچنین هزینه‌های انتقال آب توسط بخش غیردولتی را با قیمت توافقی یا با پرداخت یارانه، براساس دستورالعمل مصوب شورای اقتصاد، تضمین نماید.

ب- سرمایه‌گذاری و مالکیت، مدیریت و بهره‌برداری سدها و شبکه‌های آبرسانی با حفظ کلیه حقوق حقابه‌بران، توسط بنگاه‌ها و نهادهای عمومی غیردولتی و بخش‌های تعاونی و خصوصی مجاز است.”

## ۲-۷۵-۱- نظرات استدلالی

### ۲-۷۵-۱-۱- دیدگاه ابهام

اطلاق تجویز سرمایه‌گذاری و مالکیت کامل بنگاه‌ها و نهادهای عمومی غیردولتی و بخش‌های تعاونی و خصوصی نسبت به سدها و شبکه‌های آبرسانی در این بند، از آنجا که مشخص نیست که با رعایت سیاست‌های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی و قانون مربوط به آن می‌باشد یا خیر، ابهام دارد. توضیح آنکه وفق اصل ۴۴ قانون اساسی و سیاست‌های کلی مربوط به این اصل که توسط مقام معظم رهبری ابلاغ گردیده و قانون مربوط به این سیاست‌ها، امکان تصدّی و مالکیت بنگاه‌های غیردولتی، تعاونی و خصوصی بر سدها و شبکه‌های آبرسانی و تأمین نیرو به شرطی مجاز است که در زمره مسائل حاکمیتی نباشد. به عبارت دیگر، امور حاکمیتی در بخش‌های مزبور باید صرفاً در تحت اختیار دولت باشد و امکان خصوصی‌سازی و واگذاری آنها به بخش غیردولتی وجود ندارد. بر این اساس، در صورتی که اطلاق مندرج در بند (ب) ماده ۱۲۹، ناظر بر نادیده گرفتن محدودیت مزبور باشد، مغایر با اصل ۴۴ قانون اساسی می‌باشد.

## ۲-۷۵-۲- نظر شورای نگهبان

بند (ب) ماده (۱۲۹) از این جهت که مشخص نیست آیا رعایت سیاست‌های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی و قانون مربوطه الزامی است یا خیر، ابهام دارد؛ پس از رفع ابهام اظهارنظر خواهد شد.

## ۲-۷۶- ماده ۱۳۲ بند (ج)

”ماده ۱۳۲- به منظور اقتصادی و رقابتی نمودن تولید و افزایش صادرات محصولات کشاورزی، ساماندهی مدیریت منابع، حفاظت از منابع پایه و ارزش‌افزایی و تکمیل زنجیره ارزش محصولات کشاورزی:  
الف- ...

ج- عملیات تولید، فرآوری، ذخیره‌سازی، قرنطینه و بازاریابی محصولات، نهاده‌ها و کالاهای کشاورزی نوپدید، ارائه خدمات نوین کشاورزی، عاملین و گواهی‌کنندگان فرآیندها براساس ضوابط، مقررات و استانداردهایی خواهد بود که توسط وزارت جهادکشاورزی در سال اول برنامه تهیه و به تصویب هیأت وزیران می‌رسد.”

## ۲-۷۶-۱- نظرات استدلالی

### ۲-۷۶-۱-۱- دیدگاه مغایرت

واگذاری تعیین «ضوابط» و مقررات مربوط به عملیات تولید، فرآوری و... محصولات کشاورزی مقرر در بند (ج) این ماده به وزارت جهاد کشاورزی، مغایر با اصل ۸۵ قانون اساسی است؛ چه آنکه اطلاق واژه «ضوابط» و «تعیین ضابطه»، ناظر بر امر تقنین است که وفق اصل ۸۵ قانون اساسی در صلاحیت مجلس شورای اسلامی و غیر قابل واگذاری به غیر است. بنابراین واگذاری تهیه ضوابط مربوط به موارد مقرر در بند (ج) به وزارت جهاد کشاورزی و تصویب آن به هیأت وزیران، با قانون اساسی مغایرت دارد.

### ۲-۷۶-۲- نظر شورای نگهبان

در بند (ج) ماده (۱۳۲)، اطلاق واژه «ضوابط» چون شامل تقنین هم می‌شود، مغایر اصل ۸۵ قانون اساسی است.

## ۲-۷۷- ماده ۱۴۵ بند (ه)

”ماده ۱۴۵-

الف- ...

ه- شتاب دادن به توسعه فرودگاه بین‌المللی امام خمینی (ره) با هدف تبدیل شدن این فرودگاه به هاب دوم مسافری و هاب اول بار هوایی منطقه با تأکید بر استقلال سازمانی، مالی و مدیریتی، ایجاد جریان پایدار منافع

مالی متکی بر ذی نفعان، ایجاد شهر فرودگاهی، منطقه آزاد اقتصادی و ایجاد و تکمیل زیربنایها و زیرساخت‌های لازم، با اولویت احداث باند دوم فرودگاه.

## ۲-۷۷-۱- نظرات استدلالی

### ۲-۷۷-۱-۱- دیدگاه مغایرت

به کارگیری واژه غیرفارسی «هاب» در بند (ه) این ماده، مغایر با اصل ۱۵ قانون اساسی مبنی بر لزوم به کارگیری زبان فارسی در اسناد و متون رسمی می‌باشد.

### ۲-۷۷-۲- نظر شورای نگهبان

در بند (ه) ماده (۱۴۵)، استفاده از واژه «هاب»، مغایر اصل ۱۵ قانون اساسی است.

## ۲-۷۸- ماده ۱۴۷ بند (ه)

”ماده ۱۴۷-

الف- ...

ه- به شرکت‌های ایرانی حمل و نقل جاده‌ای اجازه داده می‌شود که با تأیید و تشخیص سازمان راهداری و حمل و نقل جاده‌ای، کامیون‌های مورد نیاز خود را که استانداردهای روز را دارا بوده و عمری کمتر از سه سال داشته باشند، مشروط به وجود خدمات پس از فروش موضوع قانون حمایت از حقوق مصرف‌کنندگان خودرو مصوب ۱۳۸۶/۳/۲۳ به نام شرکت خود وارد کنند. دولت مجاز است در این رابطه تخفیفات و تسهیلات گمرکی را اعمال نماید. استفاده از این تخفیفات منوط به خروج یک کامیون فرسوده با عمر بیش از بیست و پنج سال به ازای هر کامیون وارداتی است. دستورالعمل نحوه اجرای این بند توسط وزارتخانه‌های راه و ترابری و امور اقتصادی و دارایی تهیه و پس از تأیید معاونت حداکثر ظرف شش ماه پس از تصویب این قانون ابلاغ می‌گردد.”

## ۲-۷۸-۱- نظرات استدلالی

----

### ۲-۷۸-۲- نظر شورای نگهبان

- در این قانون در موارد متعدد ... اجرای مواد را بر اساس دستورالعمل قرار داده، که نیازمند به تعیین ضوابط توسط مجلس شورای اسلامی و یا تصویب آیین‌نامه اجرایی توسط وزیر یا هیأت وزیران است، فلذا لازم است نسبت به اصلاح آنها اقدام، و الا مغایر اصول ۸۵ و ۶۰ قانون اساسی است.<sup>۱</sup>

- ... اطلاق موکول کردن تصویب دستورالعمل در موارد متعدد در این مصوبه به تأیید معاونت برنامه‌ریزی و نظارت راهبردی رئیس جمهور، در اموری که انجام آن از وظایف یا اختیارات وزیر یا هیأت وزیران باشد منوط نمودن آن به تأیید اشخاص دیگر مغایر اصول متعدد از جمله اصل ۱۳۸ قانون اساسی شناخته شد.<sup>۲</sup>

## ۲-۷۹- ماده ۱۴۷ بند (ز)

”ماده ۱۴۷-

الف- ...

ز- به منظور تسهیل تجارت، رقابت‌پذیر کردن فعالیت‌های حمل و نقل با توجه به مزیت‌های نسبی در زنجیره عرضه و خدمات ترابری منطقه‌ای و بین‌المللی، دولت مجاز است:

۱- از ایجاد پارک‌های پشتیبانی (لجستیک)، احداث پایانه‌ها، شهرک‌های حمل و نقل ترکیبی مسافری و باری و گسترش بنادر خشک توسط بخش خصوصی و تعاونی حمایت نماید.

۲- نسبت به تهیه طرح مکان‌یابی پایانه‌های کانتینری و حمل و نقل ترکیبی در شبکه اصلی (ARTERIAL) و عبوری (ترانزیتی) کشور اعم از شمالی- جنوبی، شرقی- غربی و نیز شبکه آسیایی تا پایان سال دوم برنامه و اجرای آن از طریق بخش خصوصی و تعاونی اقدام نماید.”

## ۲-۷۹-۱- نظرات استدلالی

### ۲-۷۹-۱-۱- دیدگاه مغایرت

به کار بردن واژه‌های غیر فارسی «کانتینر» و (ARTERIAL) در جزء (۲) از بند (ز) این ماده، با اصل ۱۵ قانون اساسی مبنی بر لزوم استفاده از خط و زبان فارسی در کلیه اسناد و متون رسمی مغایرت دارد.

### ۲-۷۹-۲- نظر شورای نگهبان

جزء (۲) بند (ز) ماده (۱۴۷)، استفاده از واژه «کانتینر» و نیز ذکر لاتین «ARTERIAL»، مغایر اصل ۱۵ قانون اساسی است.

<sup>۱</sup>. با توجه به اینکه بحث در خصوص این ایراد در ذیل ماده ۹۷ انجام شده است، برای ملاحظه نظریات استدلالی راجع به این ایراد شورای نگهبان، به نظریات استدلالی ذیل ماده ۹۷ مراجعه شود.

<sup>۲</sup>. با توجه به اینکه بحث در خصوص این ایراد در ذیل ماده ۹۷ انجام شده است، برای ملاحظه نظریات استدلالی راجع به این ایراد شورای نگهبان، به نظریات استدلالی ذیل ماده ۹۷ مراجعه شود.

## ۲-۸۰-۱۴۸- ماده ۱۴۸

”ماده ۱۴۸- به دولت اجازه داده می‌شود به منظور ایجاد رویکرد توسعه‌ای در شبکه حمل و نقل ریلی و افزایش سهم بار و مسافر توسط بخش‌های خصوصی و تعاونی و با هدف تفکیک وظایف حاکمیتی و تصدی‌گری در حمل و نقل نسبت به اصلاح ساختار و تغییر اساسنامه راه آهن جمهوری اسلامی ایران و واگذاری بخش‌های غیرحاکمیتی آن به بخش‌های خصوصی و تعاونی و ایجاد ظرفیت‌های جدید توسط بخش‌های خصوصی و تعاونی اقدام قانونی معمول و زمینه استفاده از منابع داخلی و خارجی را برای رشد و توسعه فعالیت‌های ریلی فراهم نماید.

دولت می‌تواند به منظور تقویت حمل و نقل بار و مسافر ریلی، بخشی از پروژه‌های تجهیز، بهبود و افزایش ظرفیت زیرساخت از جمله دو خطه کردن، برقی نمودن، تراک‌بندی و تطویل ایستگاه‌ها را در قالب روش‌هایی نظیر مشارکت، ساخت، بهره‌برداری و انتقال (BOT) و طراحی، تدارک و تأمین (EPCF) با واگذاری امتیازاتی نظیر استفاده از زیربنای حمل و نقل ریلی و انتقال حق دسترسی آن تا استهلاك کامل سرمایه و سود مورد توافق به بخش خصوصی و تعاونی واگذار نماید.”

## ۲-۸۰-۱- نظرات استدلالی

### ۲-۸۰-۱-۱- دیدگاه مغایرت

به کار بردن واژه غیر فارسی «BOT» و «EPCF» در فراز دوم این ماده، با اصل ۱۵ قانون اساسی مبنی بر لزوم استفاده از خط و زبان فارسی در کلیه اسناد و متون رسمی مغایرت دارد.

### ۲-۸۰-۲- نظر شورای نگهبان

شورای نگهبان، ماده مذکور را مغایر با قانون اساسی تشخیص نداد.

## ۲-۸۱- ماده ۱۴۸ مکرر ۲ تبصره بند (الف)

”ماده ۱۴۸ مکرر ۲- به منظور تقویت موقعیت کشور در شبکه حمل و نقل هوایی بین‌المللی و افزایش درآمد ناشی از عبور (ترانزیت) و حمل و نقل کالا و مسافر و اشتغال مولد و تبدیل شدن فرودگاه بین‌المللی امام خمینی (ره) به قطب اول حمل و نقل بار منطقه و قطب دوم حمل و نقل مسافری منطقه با تأکید بر استقلال سازمانی، مالی و مدیریتی این فرودگاه و ایجاد جریان پایدار منابع مالی ذی‌نفعان، دولت اقدامات زیر را انجام دهد:



الف- ایجاد شهر فرودگاهی در محدوده فرودگاه بین‌المللی امام خمینی (ره) و ایجاد منطقه آزاد تجاری و منطقه ویژه اقتصادی در بخشی از اراضی فرودگاه جهت ارائه خدمات بانکی و بیمه‌ای و سایر خدمات شهر فرودگاهی از قبیل گردشگری، پزشکی، رفاهی و مشابه آن.

تبصره- دستورالعمل اجرایی این ماده شامل تعیین محدوده منطقه ویژه اقتصادی و آزاد تجاری در اراضی فرودگاه و برنامه زمانبندی اجرای آن و نحوه اداره شهر فرودگاهی به تصویب شورای اقتصاد می‌رسد.

## ۲-۸۱-۱- نظرات استدلالی

### ۲-۸۱-۱-۱- دیدگاه مغایرت

با توجه به آنکه تعیین محدوده مناطق آزاد تجاری و ویژه اقتصادی، از جمله اموری است که ماهیت تقنینی دارد و وفق اصل ۸۵ قانون اساسی، در صلاحیت مجلس شورای اسلامی و غیرقابل واگذاری به غیر می‌باشد، واگذاری تعیین محدوده منطقه ویژه اقتصادی و آزاد تجاری در اراضی فرودگاه به شورای اقتصاد در تبصره بند (الف) این ماده، مغایر با اصل ۸۵ قانون اساسی است. همچنین، در این مقرر، واگذاری تعیین «نحوه اداره شهر فرودگاهی» به شورای اقتصاد نیز به جهت ماهیت تقنینی آن، با اصل پیش‌گفته مغایرت دارد.

### ۲-۸۱-۲- نظر شورای نگهبان

در ... تبصره (الف) ماده (۱۴۸ مکرر ۲) همان طور که قبلاً در مصوبات دیگر اعلام گردید، تعیین محدوده مناطق آزاد تجاری و ویژه اقتصادی و نیز نحوه اداره شهر فرودگاهی از امور تقنینی است؛ بنابراین مغایر اصل ۸۵ قانون اساسی است.

## ۲-۸۲- ماده ۱۵۰ تبصره بند (الف)

”ماده ۱۵۰- به منظور مقاوم‌سازی ساختمان‌ها و اصلاح الگوی مصرف به ویژه مصرف انرژی در بخش ساختمان و مسکن اقدامات زیر انجام می‌شود:

الف- شهرداری‌ها مکلفند نسبت به درج الزام رعایت مقررات ملی ساختمان در پروانه‌های ساختمانی اقدام نمایند. صدور پایان‌کار برای واحدهای احداث شده بر مبنای این پروانه‌ها، منوط به رعایت کامل این مقررات است.

تبصره- متخلفان از مقررات ملی ساختمان از جمله طراح، ناظر، مجری و مالک براساس آئین‌نامه‌ای که به تصویب هیأت وزیران می‌رسد، علاوه بر رفع نقص و جبران خسارت، محکوم به پرداخت جریمه می‌شوند.

## ۲-۸۲-۱- نظرات استدلالی

### ۲-۸۲-۱-۱- دیدگاه مغایرت

در تبصره بند (الف) این ماده، جریمه متخلفان از مقررات ملی ساختمان و به تبع آن، نوع تخلف و میزان مجازات (جریمه) مورد نظر را بر اساس آئین‌نامه‌ای مقرر کرده است که به تصویب هیأت وزیران می‌رسد، حال آنکه موارد مذکور، از جمله امور تقنینی است که وفق اصل ۸۵ قانون اساسی در صلاحیت مجلس شورای اسلامی و غیرقابل واگذاری به غیر می‌باشد. بنابراین موارد مذکور باید در مجلس شورای اسلامی در ضمن تصویب قانون تعیین شود و قابل تعیین به وسیله آئین‌نامه مصوب هیأت وزیران نیست.

## ۲-۸۲-۲- نظر شورای نگهبان

در تبصره بند (الف) ماده (۱۵۰)، تصویب جریمه بر اساس آئین‌نامه، مغایر اصل ۸۵ قانون اساسی است.

## ۲-۸۳-۲- ماده ۱۵۴ تبصره بند (الف)

”ماده ۱۵۴-

الف- شورای عالی شهرسازی و معماری ایران مکلف است نسبت به احصاء مناطق ویژه نیازمند بهسازی و نوسازی در بافت‌های فرسوده و دسته‌بندی طرح‌های واقع در این مناطق، با اولویت:

۱- طرح‌هایی که به دلیل وجود منافع عمومی، اجرای آنها ضروری است،

۲- طرح‌هایی که از طریق تدوین ضوابط و مقررات و مشارکت مردم و حمایت دولت، شهرداری‌ها و دهیاری‌ها به مرور زمان قابل انجام است،

اقدام نماید.

تبصره- طرح‌های گروه (۱) مشمول برنامه‌های عمومی و عمرانی دولت موضوع «لایحه قانونی نحوه خرید و تملک اراضی و املاک مصوب ۱۳۵۸ شورای انقلاب» می‌باشد که تمام یا بخشی از منابع مورد نیاز آن می‌تواند از طریق بخش‌های غیردولتی تأمین شود.”

## ۲-۸۳-۱- نظرات استدلالی

### ۲-۸۳-۱-۱- دیدگاه مغایرت

با توجه به آنکه در تبصره بند (الف)، طرح‌های مورد اشاره در این ماده را مشمول مقررات مربوط به «لایحه قانونی نحوه خرید و تملک اراضی و املاک مصوب ۱۳۵۸ شورای انقلاب» مقرر کرده است و ماده (۴)<sup>۱</sup> لایحه قانونی مزبور، خلاف موازین شرع و اصل ۱۵۹ قانون اساسی است؛ لذا تبصره بند (الف) ماده ۱۵۴ نیز مغایر با موازین شرع و قانون اساسی است. توضیح آنکه، وفق اصل ۱۵۹ قانون اساسی، مرجع رسمی تظلمات و شکایات دادگستری است که همه

۱. ماده ۴: «هر گاه نسبت به تعیین بهای عادلانه اراضی و ابنیه و تأسیسات و حقوق و خسارات وارده بین دستگاه اجرایی و مالک توافق حاصل نشود، بهای عادلانه توسط هیأتی مرکب از سه نفر کارشناس رسمی دادگستری تعیین می‌گردد. کارشناسان، یک نفر از طرف دستگاه اجرایی، یک نفر از طرف مالک یا صاحب حق و نفر سوم به انتخاب طرفین و در صورت عدم توافق یا استنکاف به معرفی دادگاه صالحه محل وقوع ملک، انتخاب می‌شوند. رأی اکثریت هیأت مزبور قطعی و لازم‌الاجرا است.»

افراد جامعه می‌توانند جهت دادخواهی به دادگاه‌های صالح رجوع نمایند (اصل ۳۴). از سوی دیگر، حق تظلم‌خواهی و مراجعه به مرجع صالح قضایی برای احقاق حق، از سوی کسی که احساس می‌کند دیگری به وی ظلم کرده است نیز، از لحاظ شرعی حقی مسلم است. بنابراین، حکم مندرج در ماده (۴) لایحه قانونی پیش‌گفته که با قطعی و لازم-الاجرا دانستن رأی هیأت کارشناسی مقرر در این ماده، امکان تظلم‌خواهی و مراجعه به دادگاه‌های صالح دادگستری را از افراد سلب می‌کند، خلاف موازین شرع و مغایر با قانون اساسی است.

## ۲-۸۳-۲- نظر شورای نگهبان

نظر به اینکه تبصره بند (الف) ماده (۱۵۴)، «لایحه قانونی نحوه خرید و تملک اراضی و املاک مصوب ۱۳۵۸ شورای انقلاب» را ملاک عمل قرار داده است، عبارت «قطعی و لازم‌الاجرا است» در ماده (۴) لایحه قانونی مذکور، خلاف موازین شرع و اصل ۱۵۹ قانون اساسی شناخته شد.

## ۲-۸۴- ماده ۱۵۶ مکرر ۳ بند (۱)

«ماده ۱۵۶ مکرر ۳- به دولت اجازه داده می‌شود تا پایان سال اول برنامه از طریق مراجع ذی‌ربط نسبت به تدوین نظام درآمدهای پایدار شهرداری‌ها با اعمال سیاست‌های ذیل اقدام نماید:

- ۱- یکسان‌سازی نرخ عوارض صدور پروانه ساختمانی در کاربری‌های تجاری، اداری، صنعتی با کاربری‌های مسکونی و نیز تبدیل این عوارض به عوارض و بهای خدمات بهره‌برداری از واحدهای احداثی این کاربری‌ها و همچنین عوارض بر ارزش افزوده اراضی و املاک، ناشی از اجرای طرح‌های توسعه شهری؛
- ۲- تعیین سهم شهروندان در تأمین هزینه‌های خدمات عمومی و شهری، نگهداری، نوسازی و عمران شهری و همچنین تعیین سهم دولت در ایجاد زیرساخت‌های توسعه، عمران شهری و حمل و نقل؛
- ۳- تبدیل عوارض موضوع درآمد شهرداری‌ها از عوارض بر املاک به عوارض ناشی از مصرف و خدمات؛
- ۴- تعیین ضمانت اجرایی برای وصول عوارض، بهای خدمات و سایر درآمدهای قانونی شهرداری‌ها؛
- ۵- افزایش تراکم زمین‌های مشجر با سطح اشغال کمتر نسبت به زمین‌های غیرمشجر با سطح اشغال بیشتر؛
- ۶- تقویت ساز و کارهای مدیریت و نظارت بر هزینه‌کرد شهرداری؛
- ۷- برون‌سپاری وظایف قابل واگذاری و هدایت بودجه شهرداری‌ها به سمت هزینه‌کرد در حوزه وظایف اصلی و قانونی آنها و ممنوعیت پرداخت هرگونه هزینه از اعتبارات شهرداری به دستگاه‌های اجرایی.»

## ۲-۸۴-۱- نظرات استدلالی

### ۲-۸۴-۱-۱- دیدگاه ابهام

مقصود از بند (۱) این ماده در خصوص تکلیف دولت به «یکسان‌سازی نرخ عوارض صدور پروانه ساختمانی در کاربری‌های تجاری، اداری و صنعتی با کاربری‌های مسکونی» ابهام دارد و مشخص نیست که منظور آن است که

عوارض صدور پروانه ساختمانی واحدهای مسکونی، برابر با عوارض صدور پروانه ساختمانی واحدهای تجاری، صنعتی و اداری شود یا آنکه عوارض صدور پروانه در هر یک از این کاربری‌ها با هم‌جنس خود برابر و با کاربری‌های غیرهم‌جنس، متفاوت باشد. در فرض نخست، در صورتی که قرار باشد عوارض کاربری‌های مسکونی افزایش یافته و با عوارض کاربری‌های تجاری، صنعتی و اداری برابر شود، باعث اضرار و اجحاف به مردم و در نتیجه، خلاف موازین شرع است.

## ۲-۸۴-۲- نظر شورای نگهبان

بند یک ماده (۱۵۶ مکرر ۳) در خصوص یکسان سازی نرخ عوارض صدور پروانه ساختمانی در کاربری‌های تجاری، اداری و صنعتی با کاربری‌های مسکونی ابهام دارد؛ پس از رفع ابهام اظهار نظر خواهد شد.

## ۲-۸۵-۲- ماده ۱۵۶ مکرر ۴ بند (ب)

«ماده ۱۵۶ مکرر ۴- در جهت ایجاد درآمد پایدار برای شهرداری‌ها:

الف- سازمان امور مالیاتی موظف به ارائه اطلاعات درآمد مشمول مالیات مشاغل در حدود مقرر در قوانین مرتبط با شهرداری‌ها است.

ب- تبصره (۲) ماده واحده قانون تأسیس شرکت قطار شهری تهران و حومه مصوب ۱۳۵۴/۲/۱۶ به سایر شهرداری‌ها و تونل‌های زیرزمینی آب و فاضلاب، ترافیکی و خدماتی تسری می‌یابد.»

## ۲-۸۵-۱- نظرات استدلالی

### ۲-۸۵-۱-۱- دیدگاه مغایرت

شعاع ملکیت صاحبان املاک و زمین‌ها، هم از طرف بالا و هم از طرف پایین، تابع عرف است؛ بدین معنا که محدوده مشخصی از زیرِ ملک و زمین افراد و همچنین روی آن، به تبع مالکیت آنها بر عین زمین، متعلق به آن افراد و در ملکیت صاحبان عین است. این محدوده و ارتفاع آن در فضای بالای زمین و عمق آن در زیرزمین، به تشخیص عرف می‌باشد. بر این اساس، با توجه به اینکه حکم مندرج در تبصره (۲) ماده واحده قانون تأسیس شرکت قطار شهری تهران و حومه مصوب ۱۳۵۴<sup>۲</sup>- که در بند (ب) ماده ۱۵۶ مکرر ۴ بدان ارجاع شده است- به طور مطلق، به شرکت قطار شهری اجازه داده است که برای تأمین نیازمندی‌های خود از زیر اراضی و املاک محدوده قانونی شهر و حومه

۱. به نظر می‌رسد مقصود، «قانون تأسیس شرکت راه‌آهن شهری تهران و حومه مصوب ۱۳۵۴/۲/۱۶» می‌باشد.

۲. تبصره (۲) ماده واحده قانون تأسیس شرکت راه‌آهن شهری تهران و حومه مصوب ۱۳۵۴: «شرکت می‌تواند به منظور اجرای طرح راه‌آهن شهری تهران و حومه و تأمین نیازمندی‌های خود از زیر اراضی و املاک محدوده قانونی شهر و حومه بدون هیچ‌گونه پرداختی استفاده نماید و در مواردی که برای نقشه‌برداری و گمانه‌زدن، ورود به منازل و املاک عمومی ضروری تشخیص شود با اخطار کتبی ۴۸ ساعته به محل‌های مزبور وارد و در صورت ممانعت با حضور نماینده دادستان شهرستان نسبت به اجرای موارد فوق اقدام می‌نماید. شرکت مکلف است پیش‌بینی‌های لازم را برای جلوگیری و جبران هرگونه صدمه و خسارت به جان و مال اشخاص بنماید...»

استفاده کند، بدون آنکه توابع عرفی ملکیت صاحبان املاک و خانه‌ها را مد نظر قرار داده و به رسمیت شناخته باشد، به نظر می‌رسد با موازین شرع در خصوص حق مالکیت و حرمت تعرض به مالکیت اشخاص مغایر باشد.

## ۲-۸۵-۲- نظر شورای نگهبان

شورای نگهبان، بند (ب) ماده مذکور را مغایر با شرع تشخیص نداد.

## ۲-۸۶- ماده ۱۵۹ بندهای (الف)، (ب)، (ج) و (د)

”ماده ۱۵۹-

الف- به منظور تصمیم‌گیری، تصویب، هدایت، هماهنگی و نظارت در امور برنامه‌ریزی و بودجه استان‌ها، در چهارچوب برنامه‌ها و سیاست‌ها و خط مشی‌های کلان کشور، شورای برنامه‌ریزی و توسعه هر استان به ریاست استاندار و اعضاء زیر تشکیل می‌شود:

۱- رئیس واحد استانی وزارتخانه‌های دارای واحد استانی (یک نفر)

۲- معاون برنامه‌ریزی استان

۳- مدیرکل تربیت‌بدنی استان

۴- رئیس سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری استان

۵- مدیرکل حفاظت محیط زیست استان

۶- فرمانداران (حسب مورد)

۷- فرمانده بسیج استان

تبصره- درمورد وزارتخانه‌هایی که چند واحد استانی دارند، یک نفر از رؤسای واحدهای تابعه استان به انتخاب وزیر در جلسات شورا شرکت می‌کند.

ب- برای افزایش اختیارات شهرستان‌ها در چهارچوب وظایف شورای برنامه‌ریزی توسعه استان، کمیته برنامه‌ریزی در هر شهرستان به ریاست فرماندار تشکیل می‌گردد.

تبصره ۱- اعضاء کمیته برنامه‌ریزی شهرستان شامل رؤسای ادارات کل استانی است.

تبصره ۲- نیابت ریاست شورا در غیاب استاندار و دبیری شورای مذکور برعهده معاون برنامه‌ریزی استان می‌باشد که نصب و عزل وی با پیشنهاد استاندار و حکم معاونت انجام می‌گیرد و تحت نظر معاونت فعالیت می‌کند.

ج- دو نفر از نمایندگان استان با پیشنهاد مجمع نمایندگان استان و تصویب مجلس به عنوان ناظر در شورای برنامه‌ریزی و توسعه استان و نمایندگان هر شهرستان به عنوان ناظر در کمیته برنامه‌ریزی شهرستان عضویت خواهند داشت.

د- جلسات شورا با حضور دوسوم اعضا، رسمی و مصوبات آن با اکثریت بیش از نصف اعضا حاضر معتبر است. رأی گیری در جلسات شورای برنامه ریزی و توسعه استان با ورقه و به صورت مخفی است.

## ۲-۸۶-۱- نظرات استدلالی

### ۲-۸۶-۱-۱- دیدگاه مغایرت

پیش‌بینی تشکیل شورای برنامه‌ریزی و توسعه در هر استان و کمیته برنامه‌ریزی در هر شهرستان، به منظور نیل به اهداف مقرر (تصمیم‌گیری، تصویب، هدایت، هماهنگی و نظارت در امور برنامه‌ریزی و بودجه استان‌ها، در چهارچوب برنامه‌ها و سیاست‌ها و خط‌مشی‌های کلان کشور) در این ماده، بدون پیش‌بینی هر گونه نقشی در عضویت و نظارت از سوی «اعضای شورای شهر و شهرستان و...» مغایر با اصل ۱۰۰ قانون اساسی است؛ چه آنکه وفق اصل ۱۰۰ قانون اساسی، شوراهای ده، بخش، شهر، شهرستان یا استان برای نظارت بر اداره امور مناطق مزبور و در جهت پیشبرد سریع برنامه‌های اجتماعی، اقتصادی، عمرانی، بهداشتی، فرهنگی، آموزشی و سایر امور رفاهی تشکیل می‌شوند. بنابراین، با عدم پیش‌بینی عضویت اعضای از شوراهای ترکیب شورای برنامه‌ریزی و توسعه استان‌ها و کمیته برنامه‌ریزی شهرستان‌ها، و در نتیجه، عدم اطلاع از تصمیمات اتخاذ شده در این مجامع، امکان نظارت و ایفای نقش مد نظر قانون اساسی برای شوراهای مذکور در اصل ۱۰۰ قانون اساسی فراهم نمی‌باشد.

## ۲-۸۶-۲- نظر شورای نگهبان

شورای نگهبان، بندهای (الف)، (ب)، (ج) و (د) ماده مذکور را مغایر با قانون اساسی تشخیص نداد.

### ۲-۸۷-۱- ماده ۱۵۹ بند (ه)

”ماده ۱۵۹-

الف- به منظور تصمیم‌گیری، تصویب، هدایت، هماهنگی و نظارت در امور برنامه‌ریزی و بودجه استان‌ها، در چهارچوب برنامه‌ها و سیاست‌ها و خط‌مشی‌های کلان کشور، شورای برنامه‌ریزی و توسعه هر استان به ریاست استاندار و اعضا زیر تشکیل می‌شود:

...

ه- آئین‌نامه اجرایی این ماده شامل وظایف، اختیارات و کارگروه‌های تخصصی شورای برنامه‌ریزی و توسعه استان و کمیته برنامه‌ریزی شهرستان به پیشنهاد معاونت به تصویب هیأت وزیران می‌رسد.

## ۲-۸۷-۱- نظرات استدلالی

### ۲-۸۷-۱-۱- دیدگاه مغایرت

با توجه به اینکه در بند (ه) این ماده، تدوین و تعیین «وظایف و اختیارات» شورای برنامه‌ریزی و توسعه استان‌ها و کمیته برنامه‌ریزی شهرستان‌ها را به عهده هیأت وزیران گذارده است و با عنایت به اینکه «تعیین وظایف و اختیارات»، ماهیتی تقنینی دارد که وفق اصل ۸۵ قانون اساسی در صلاحیت مجلس شورای اسلامی و غیرقابل واگذاری به غیر است؛ بنابراین، این بند مغایر با قانون اساسی است.

#### ۲-۸۷-۲- نظر شورای نگهبان

در بند (ه) ماده (۱۵۹)، از آن جا که تعیین وظایف شورای مذکور نیازمند تقنین است، واگذاری تعیین وظایف به آئین‌نامه اجرایی، مغایر اصل ۸۵ قانون اساسی است.

#### ۲-۸۸-۲- ماده ۱۵۹ بند (و)

”ماده ۱۵۹- ...

و- استانداران موظفند علاوه بر ارسال نسخه‌ای از بودجه و برنامه‌های مصوب استانی و شهرستانی به نمایندگان استان، هر ساله گزارش عملکرد استانی برنامه و هر سه ماه یکبار نیز گزارش پیشرفت بودجه را در اختیار نمایندگان استان مربوطه قرار دهند.”

#### ۲-۸۸-۱- نظرات استدلالی

#### ۲-۸۸-۱-۱- دیدگاه مغایرت

با توجه به آنکه وفق اصول متعدد قانون اساسی؛ از جمله اصول ۸۸، ۸۹، ۱۲۲، ۱۳۴ و ۱۳۷ از میان مقامات اجرایی، صرفاً وزراء و رئیس جمهور در مقابل مجلس مسئول هستند، و از سوی دیگر، وفق اصل ۵۷ قانون اساسی، قوای حاکم در جمهوری اسلامی ایران، مستقل از یکدیگر هستند، بنابراین، الزام استانداران به ارسال نسخه‌ای از بودجه و برنامه‌های مصوب استانی و شهرستانی و گزارش عملکرد استانی برنامه به نمایندگان استان به صورت سالانه و نیز ارسال گزارش پیشرفت بودجه به نمایندگان استان در طی هر سه ماه یکبار، مغایر با اصل ۵۷ قانون اساسی ناظر بر استقلال قوا می‌باشد.

#### ۲-۸۸-۲- نظر شورای نگهبان

بند (و) ماده (۱۵۹)، از آن جا که وزراء و رئیس جمهور در مقابل مجلس مسئول هستند، الزام استانداران به ارسال نسخه‌ای از بودجه و برنامه‌های مصوب استانی و شهرستانی به نمایندگان استان به صورت هر ساله و نیز هر سه ماه یکبار، ارسال گزارش پیشرفت آن، مغایر اصل ۵۷ قانون اساسی است.

## ۲-۸۹- ماده ۱۶۰ بند (ه)

"ماده ۱۶۰- به منظور تمرکززدایی و افزایش اختیارات در جهت توسعه و عمران استان‌ها، نظام درآمد- هزینه استانی به شرح زیر ساماندهی می‌گردد:  
الف- ...

ه- به تناسب واگذاری و اجرای فعالیت‌ها و طرح‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای ملی به استانی، معاونت علاوه بر اعتبارات تملک دارایی سرمایه‌ای مذکور نسبت به جابه‌جایی بخشی از اعتبارات هزینه‌ای دستگاه‌های اجرایی ملی به استان‌ها در طول سال اقدام می‌نماید."

## ۲-۸۹-۱- نظرات استدلالی

### ۲-۸۹-۱-۱- دیدگاه مغایرت

با توجه به آنکه وفق اصل ۵۳ قانون اساسی، کلیه پرداخت‌ها و هزینه‌های دولت، باید در حدود اعتبارات مصوب و به موجب قانون و در حدود آن باشد، حکم مقرر در بند (ه) مبنی بر واگذاری اختیار جابجایی بخشی از اعتبارات هزینه‌ای دستگاه‌های اجرایی ملی به استان‌ها در طول هر سال، به معاونت برنامه‌ریزی و نظارت راهبردی رئیس جمهور، بدون وجود هر گونه معیار مشخص و بدون تصریح در قانون بودجه سالانه، مغایر با اصل ۵۳ قانون اساسی می‌باشد.

### ۲-۸۹-۲- نظر شورای نگهبان

بند (ه) ماده (۱۶۰)، از آن جا که طبق اصل ۵۳ قانون اساسی همه پرداخت‌ها باید در حدود اعتبارات مصوب و به موجب قانون انجام گیرد، این بند از حیث صدور مجوز برای معاونت جهت جابجایی بخشی از اعتبارات هزینه‌ای، مغایر با اصل مذکور است.

## ۲-۹۰- ماده ۱۶۲

"ماده ۱۶۲- در راستای تحقق اصل چهل و هشتم (۴۸) قانون اساسی، سیاست‌های کلی و جهت حصول به اهداف چشم‌انداز و به منظور استفاده متوازن از امکانات کشور و توزیع عادلانه و رفع تبعیض و ارتقاء سطح مناطق کمتر توسعه یافته و تحقق پیشرفت و عدالت، دولت مکلف است در توزیع منابع عمومی و یارانه سود تسهیلات به نحوی عمل نماید که فاصله شاخص برخورداری شهرستان‌های با کمتر از سطح متوسط کشور در پایان برنامه چهارم در بخش‌های اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، زیر بنایی و امنیتی در هر سال برنامه حداقل ده درصد (۱۰٪) به سطح یاد شده نزدیک شود.

معادل دو درصد (۲٪) از اعتبارات بودجه عمومی دولت در قالب بودجه سنواتی در اختیار معاونت قرار می‌گیرد تا در راستای تحقق اهداف فوق توزیع و هزینه شود."



## ۲-۹۰-۱- نظرات استدلالی

### ۲-۹۰-۱-۱- دیدگاه مغایرت

با توجه به اصل ۵۳ قانون اساسی، از آنجا که همه پرداخت‌ها و هزینه‌های دولت باید در حدود اعتبارات مصوب و به موجب قانون باشد، حکم مقرر در این ماده مبنی بر اعطای مجوز عام و کلی به معاونت برنامه‌ریزی و نظارت راهبردی رئیس جمهور جهت توزیع و هزینه معادل دو درصد از اعتبارات بودجه عمومی دولت در قالب بودجه سنواتی، به منظور نیل به اهداف مذکور در این ماده، به دلیل کلی بودن و عدم تعیین موارد آن به نحو جزئی، مغایر با قانون اساسی است.

### ۲-۹۰-۲- نظر شورای نگهبان

از آنجا که بر اساس اصل ۵۳ قانون اساسی تمام پرداخت‌ها باید در حدود اعتبارات مصوب و به موجب قانون انجام گیرد، بنابراین فراز اخیر ماده (۱۶۲) مغایر اصل مذکور شناخته شد.

## ۲-۹۱- ماده ۱۶۴

«ماده ۱۶۴- به منظور هماهنگی و نظارت بر تهیه و اجرای برنامه‌ها و طرح‌های توسعه سرزمینی، «شورای آمایش سرزمین» با مسئولیت معاون برنامه‌ریزی و نظارت راهبردی رئیس جمهور و با شرح وظایف اصلی ذیل تشکیل می‌شود:

۱- تدوین، تصویب و نظارت بر استقرار «نظام یکپارچه برنامه‌ریزی و مدیریت توسعه سرزمینی» و تنظیم روابط ارکان اصلی آن

۲- بررسی و تصویب برنامه‌ها و طرح‌های توسعه سرزمینی در سطوح ملی، منطقه‌ای و استانی و نظارت بر اجرای آنها

دو نفر از اعضاء کمیسیون‌های برنامه و بودجه و محاسبات و عمران مجلس شورای اسلامی به انتخاب مجلس به‌عنوان عضو ناظر در جلسات شورا شرکت می‌نمایند.

آئین‌نامه اجرایی این ماده شامل ترکیب اعضاء، شرح وظایف تفصیلی، مسئولیت‌ها، اختیارات و ارکان شورا حداکثر ظرف شش ماه پس از تصویب این قانون به پیشنهاد معاونت (دبیرخانه) به تصویب هیأت وزیران می‌رسد.»

## ۲-۹۱-۱- نظرات استدلالی

### ۲-۹۱-۱-۱- دیدگاه مغایرت

واگذاری اختیار تعیین ترکیب اعضای شورای آمایش به آئین‌نامه اجرایی مصوب هیأت وزیران، مغایر با اصل ۸۵ قانون اساسی است؛ زیرا علاوه بر آنکه ترکیب اعضای شورای مذکور باید از میان هیأت وزیران تشکیل شود، تعیین این ترکیب نیز به دلیل شأنیت تقنینی این شورا، می‌باید به موجب قانون مصوب مجلس شورای اسلامی انجام پذیرد.

## ۲-۹۱-۲- نظر شورای نگهبان

در فراز آخر ماده (۱۶۴)، واگذاری تعیین ترکیب اعضای شورای آمایش سرزمین به هیأت وزیران، مغایر با اصل ۸۵ قانون اساسی شناخته شد.

## ۲-۹۲-۲- ماده ۱۶۹

”ماده ۱۶۹- به دولت اجازه داده می‌شود نسبت به تدوین برنامه جامع تقسیمات کشوری، دربردارنده شاخص-های ناظر بر بازنگری واحدهای تقسیماتی موجود برای ایجاد سطوح تقسیمات کشوری جدید با جهت‌گیری عدم تمرکز و تفویض اختیار به مدیران محلی و تقویت نقش استانداران به‌عنوان نمایندگان عالی دولت در استان‌ها، اقدام نماید. واگذاری اختیارات وزراء به استانداران و اختیارات استانداران و مدیران کل به فرمانداران بر اساس آئین‌نامه‌ای است که به تصویب هیأت وزیران می‌رسد.“

## ۲-۹۲-۱- نظرات استدلالی

### ۲-۹۲-۱-۱- دیدگاه مغایرت

الف) اعطای مجوز به هیأت وزیران در خصوص واگذاری اختیارات وزراء به استانداران در این ماده، مغایر با اصل ۶۰ قانون اساسی است؛ زیرا وفق اصل مزبور، اعمال قوه مجریه - جز در اموری که مستقیماً بر عهده رهبری گذارده شده - صرفاً بر عهده رئیس جمهور و وزراء دانسته شده است، بنابراین نمی‌توان بخشی از وظایف مربوط به اعمال قوه مجریه وزیران را از آنان گرفت و به استانداران واگذار کرد.

ب) حکم مقرر در این ماده مبنی بر واگذاری اختیارات وزراء به استانداران بر اساس آئین‌نامه مصوب هیأت وزیران، مغایر با قانون اساسی است؛ زیرا وفق اصل ۱۳۳ قانون اساسی، حدود اختیارات وزیران را «قانون» معین می‌کند. بنابراین، هیأت وزیران نمی‌تواند بر اساس آئین‌نامه مصوب خویش، اختیارات قانونی وزراء را به استانداران و... واگذار کند.

## ۲-۹۲-۲- نظر شورای نگهبان

در ماده (۱۶۹)، واگذاری اختیارات وزراء به استانداران، مغایر اصول متعدد از جمله اصل ۶۰ قانون اساسی شناخته شد.

## ۲-۹۳- ماده ۱۷۰ بند (ب)

"ماده ۱۷۰-

الف- ...

ب- دولت موظف است نسبت به تشکیل سازمان توسعه و عمران دریا و سواحل جهت مطالعه و اجرای طرح- های بهسازی و شنا زیر نظر وزارت کشور به عنوان متولی اصلی ساماندهی سواحل و طرح‌های شنا در سال اول برنامه اقدام نماید."

## ۲-۹۳-۱- نظرات استدلالی

### ۲-۹۳-۱-۱- دیدگاه ابهام

با توجه به الزام دولت در تشکیل «سازمان توسعه و عمران دریا و سواحل» در سال اول برنامه در بند (ب) این ماده، و با لحاظ اینکه تشکیل این سازمان، نیازمند تصویب اساسنامه مربوط به وظایف، اختیارات و تشکیلات مربوط به آن می‌باشد و در این لایحه، مرجع وضع اساسنامه سازمان مزبور مشخص نگردیده تا مطابقت یا عدم مطابقت آن با مراجع صالح مذکور در اصل ۸۵ قانون اساسی بررسی گردد، قابل اظهار نظر نیست و ابهام دارد.

### ۲-۹۳-۲- نظر شورای نگهبان

در بند (ب) ماده (۱۷۰)، از حیث نامشخص بودن مرجع وضع اساسنامه ابهام دارد، مشخص شود تا اظهار نظر گردد.

## ۲-۹۴- ماده ۱۷۳ بند (الف)

"ماده ۱۷۳-

الف- شهرداری شهرهای بالای دویست هزار نفر جمعیت و شهرهای ساحلی و شهرهای حاشیه تالاب‌های داخلی در راستای مدیریت پسماند شهری موظفند تا پایان سال چهارم برنامه، پسماندهای خود را با روش‌های نوین و فناوری‌های جدید با اولویت روش‌های ارگانیک از قبیل ورمی کمپوست بازیافت نمایند. از سال پایانی برنامه، هرگونه دفن پسماندها در این گونه شهرها مطلقاً ممنوع است."

## ۲-۹۴-۱- نظرات استدلالی

### ۲-۹۴-۱-۱- دیدگاه مغایرت

استفاده از واژه غیر فارسی «ارگانیک» و «ورمی کمپوست» در بند (الف) این ماده، مغایر با اصل ۱۵ قانون اساسی مبنی بر لزوم به کارگیری زبان فارسی در متون رسمی می‌باشد.

### ۲-۹۴-۲- نظر شورای نگهبان

در بند (الف) ماده (۱۷۳)، استفاده از واژه‌های «ارگانیک» و «ورمی کمپوست»، مغایر اصل ۱۵ قانون اساسی است.

## ۲-۹۵- مادۀ ۱۷۴

«ماده ۱۷۴- دولت مکلف است به منظور بهبود وضعیت روستاها در زمینه سیاستگذاری، برنامه‌ریزی، راهبری، نظارت و هماهنگی بین دستگاه‌های اجرایی، ارتقاء سطح درآمد و کیفیت زندگی روستائیان و کشاورزان و کاهش نابرابری‌های موجود بین جامعه روستایی، عشایری و جامعه شهری، حمایت لازم را از اقدامات زیر به عمل آورد:

الف- ...

آئین‌نامه اجرایی این ماده شامل تعیین مدیر ارشد روستا، چگونگی و فرآیند اعمال حمایت‌های ذکر شده، نحوه مشارکت و تعاریف و چگونگی مدیریت مجموعه روستایی در سال اول برنامه با پیشنهاد معاونت به تصویب هیأت وزیران می‌رسد.»

## ۲-۹۵-۱- نظرات استدلالی

### ۲-۹۵-۱-۱- دیدگاه مغایرت

قسمت انتهایی این ماده که اختیار تعیین مدیر ارشد روستا را با پیشنهاد معاونت برنامه‌ریزی و نظارت راهبردی رئیس جمهور و به موجب مصوبه هیأت وزیران دانسته است، مغایر با اصل ۸۵ قانون اساسی مبنی بر صلاحیت مجلس شورای اسلامی در خصوص قانونگذاری است؛ زیرا تعیین مقامات اجرایی مناطق مختلف کشور؛ از جمله استاندار، فرماندار، بخشدار و ... می‌باید به موجب قانون باشد. حال، چنانچه «تعیین مدیر ارشد روستا» نیز در همان سلسله مراتب مقامات وزارت کشور باشد، تعیین آن باید به موجب قانون مصوب مجلس شورای اسلامی انجام پذیرد.

### ۲-۹۵-۲- نظر شورای نگهبان

شورای نگهبان، ماده مذکور را مغایر با قانون اساسی تشخیص نداد.

## ۲-۹۶- مادۀ ۱۷۶ بند (هـ)

«ماده ۱۷۶- دولت موظف است به منظور تقویت کمی و کیفی بسیج مستضعفان و حضور بیشتر نیروهای مردمی در صحنه‌های امنیت و دفاع از کشور، آرمان‌ها و مبانی اندیشه انقلاب اسلامی و توسعه فرهنگ امر به معروف و نهی از منکر اقدامات و تسهیلات لازم را در طول برنامه به شرح زیر فراهم نماید:

الف- ...

ه- پشتیبانی و کمک به مقابله با جنگ نرم در حوزه‌های مختلف با اولویت حضور فزاینده در فضای مجازی و سایبری با رویکرد بومی.

## ۲-۹۶-۱- نظرات استدلالی

### ۲-۹۶-۱-۱- دیدگاه مغایرت

استفاده از واژه غیر فارسی «سایبری» در بند (ه) این ماده، مغایر با اصل ۱۵ قانون اساسی مبنی بر لزوم به کارگیری زبان فارسی در متون رسمی می‌باشد.

### ۲-۹۶-۲- نظر شورای نگهبان

در بند (ه) ماده (۱۷۶)، استفاده از واژه «سایبری»، مغایر اصل ۱۵ قانون اساسی است.

## ۲-۹۷- ماده ۱۷۷ بند (الف)

«ماده ۱۷۷- به دولت اجازه داده می‌شود به منظور توسعه توان علمی و فناوری نیروهای مسلح، اقدامات زیر را به عمل آورد:

الف- پیش‌بینی اعتبارات مورد نیاز برای حمایت از کسب دانش و فناوری‌های نو و توسعه مرزهای دانش و تولید محصولات بدیع دفاعی با اختصاص حداقل ده درصد (۱۰٪) از اعتبارات تجهیز و توسعه دفاعی، به طریقی که در طول سال‌های برنامه در محورهای زیر به سمت خود اتکایی حرکت نماید:

۱- تولید مواد حیاتی و کلیدی مورد نیاز صنایع دفاعی

۲- توسعه فناوری‌های نوین به ویژه در حوزه‌های ناوبری و اجزاء دقیق، میکروالکترونیک، لیزر، اپتیک، نانو، زیستی، اطلاعات و ارتباطات، موادشناختی و نرم، حساسه‌ها، میکرومکانیک‌ها و ساخت و پرتاب ماهواره امن و پایدار»

## ۲-۹۷-۱- نظرات استدلالی

### ۲-۹۷-۱-۱- دیدگاه مغایرت

استفاده از واژه غیر فارسی «میکروالکترونیک» و «میکرومکانیک» در جزء (۲) بند (الف) این ماده، مغایر با اصل ۱۵ قانون اساسی مبنی بر لزوم به کارگیری زبان فارسی در متون رسمی می‌باشد.

### ۲-۹۷-۲- نظر شورای نگهبان

در جزء (۲) بند (الف) ماده (۱۷۷)، استفاده از واژه‌های «میکروالکترونیک» و «میکرومکانیک»، مغایر اصل ۱۵ قانون اساسی است.

## ۲-۹۸- تبصره ماده ۱۷۸

"ماده ۱۷۸- به منظور کاهش آسیب‌پذیری زیرساخت‌ها، ارتقاء پایداری ملی، حفاظت از مردم و منابع ملی کشور و تضمین تداوم خدمات به آنان در راستای تکمیل چرخه دفاع غیرنظامی، اقدامات زیر انجام می‌شود:  
الف- ...

تبصره- پدافند غیرعامل فقط در حوزه تهدیدات دفاعی و امنیتی است. دستورالعمل هماهنگی حوزه‌های پدافند غیرعامل و سازمان مدیریت بحران کشور در چهارچوب تدابیر ستاد کل نیروهای مسلح با پیشنهاد مشترک دبیرخانه کمیته دائمی پدافند غیرعامل و سازمان مدیریت بحران به تصویب هیأت وزیران می‌رسد."

## ۲-۹۸-۱- نظرات استدلالی

### ۲-۹۸-۱-۱- دیدگاه مغایرت

الف) واگذاری تصویب دستورالعمل هماهنگی حوزه‌های پدافند غیرعامل و سازمان مدیریت بحران کشور به هیأت وزیران، مغایر با اصل ۱۱۰ قانون اساسی است؛ زیرا وفق این اصل، مسئولیت فرماندهی کل قوا بر عهده رهبری است و بنابراین، دستورالعمل‌های مربوط به پدافند غیرعامل در حوزه تهدیدات دفاعی و امنیتی باید در چهارچوب تدابیر رهبری در ستاد کل نیروهای مسلح انجام پذیرد.

ب) پدافند غیرعامل؛ اعم از پیشگیری و جلوگیری از آسیب‌های ناشی از حملات نظامی و غیرنظامی است که در تبصره این ماده، آن را صرفاً در حوزه تهدیدات دفاعی و امنیتی محدود کرده و پدافند غیرعامل مربوط به امور غیرنظامی را از آن جدا کرده است؛ به عبارت دیگر، پدافند غیرعامل در این تبصره، صرفاً به پیشگیری در خصوص حملات نظامی و تهدیدات دفاعی و امنیتی در حوزه نظامی مربوط می‌شود. از این رو، با توجه به شأن فرماندهی کل قوای مقام رهبری در اصل ۱۱۰ قانون اساسی، کلیه امور مربوط به پدافند غیرعامل در حوزه نظامی؛ از جمله دستورالعمل مذکور در این تبصره، نیازمند تأیید مقام رهبری می‌باشد.

### ۲-۹۸-۱-۲- دیدگاه عدم مغایرت

الف) با توجه به آنکه در تبصره تصریح گردیده که صدور دستورالعمل هماهنگی حوزه‌های پدافند غیرعامل و سازمان مدیریت بحران کشور در چهارچوب تدابیر ستاد کل نیروهای مسلح انجام می‌پذیرد و ستاد کل نیروهای مسلح نیز زیر نظر مقام معظم رهبری است و قاعداً در چهارچوب نظر مقام معظم رهبری، تدابیر مذکور را اتخاذ می‌کند، لذا مغایرتی با اصول قانون اساسی ندارد.

ب) با عنایت به اینکه عمده فعالیت‌های مربوط به پدافند غیرعامل، مربوط به امور غیرنظامی است که اجاریات آن در صلاحیت مراکزی دولتی (کمیته‌های دائمی پدافند غیرعامل و سازمان مدیریت بحران) می‌باشد، رعایت چهارچوب تدابیر ستاد کل نیروهای مسلح در زمینه پدافند غیرعامل برای صدور دستورالعمل مذکور در این تبصره، کافی به نظر

می‌رسد. به عبارت دیگر، اقدامات لازم در خصوص پدافند غیرعامل، شأنی اجرایی دارد که دستورالعمل‌های مربوط به آن نیز توسط هیأت دولت و البته با لحاظ تدابیر ستاد کل نیروهای مسلح تهیه می‌شود.

## ۲-۹۸-۲- نظر شورای نگهبان

از آنجا که موارد مطروحه در تبصره ماده (۱۷۸) باید به تأیید فرماندهی کل قوا برسد، این تبصره از این حیث مغایر اصل ۱۱۰ قانون اساسی شناخته شد.

## ۲-۹۹- ماده ۱۷۹ مکرر ۱

”ماده ۱۷۹ مکرر ۱- دولت موظف است به منظور تقویت بنیه دفاعی کشور و ارتقاء توان بازدارندگی نیروهای مسلح و حفاظت از تمامیت ارضی و امنیت کشور و آمادگی در برابر تهدیدات و حفاظت از منافع ملی، انقلاب اسلامی ایران و منابع حیاتی کشور و هوشمندسازی سیستم‌های دفاعی، اقدام‌های ذیل را در صورت تصویب فرماندهی کل نیروهای مسلح به عمل آورد:

۱- تقویت مؤلفه‌های بنیه دفاعی با تأکید بر مدرن‌سازی و هوشمندسازی تجهیزات، ارتقاء منابع انسانی و سامانه‌های (سیستم‌های) فرماندهی (C4I)

۲- ارتقاء فناوری‌های نوین و هوشمند و سامانه‌های (سیستم‌های) اطلاعاتی در به کارگیری سامانه‌های دفاعی به ویژه سامانه‌های الکترونیکی، هوافضا، دریایی و پدافند هوایی

۳- بهینه‌سازی و بهبود ساختارهای چابک و پاسخگو در دفاع ملی

۴- ارتقاء حضور و سهم نیروهای مردمی در استقرار امنیت و دفاع از کشور و به‌کارگیری متقابل و بهینه از امکانات و توان منابع انسانی

۵- نوسازی و بازسازی و بهبود صنایع دفاعی با نگرش به سامانه و فرآیندهای صنعتی نوین

۶- ارتقاء ابتکار عمل و توان مقابله مؤثر در برابر تهدیدها و حفاظت از منافع ملی، منابع حیاتی و انقلاب اسلامی ایران

۷- ارتقاء و افزایش سطح دانش و مهارت نیروهای مسلح، به صورت کمی و کیفی

۸- ارتقاء سطح آموزش، تحقیقات، فناوری در بخش دفاع و گسترش همکاری‌ها با مراکز علمی دانشگاهی داخلی و خارجی

۹- حضور و استقرار متناسب با تهدیدها در حوزه‌های آبی کشور (خلیج فارس، دریای عمان و دریای خزر)

۱۰- ارتقاء منزلت اجتماعی و معیشت کارکنان نیروهای مسلح

۱۱- رعایت اصول پدافند غیرعامل در طراحی و اجرای طرح‌های حساس و مهم و یا در دست مطالعه و نیز تأسیسات زیربنایی و ساختمان‌های حساس و شریان‌های اصلی و حیاتی کشور و آموزش عمومی مردم توسط

دستگاه‌های اجرایی موضوع ماده (۱۶۰) این قانون، به منظور پیشگیری و کاهش مخاطرات ناشی از سوانح غیرطبیعی

آئین‌نامه‌های اجرایی این ماده ظرف مدت دو ماه از تصویب این قانون، توسط معاونت و وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح و ستاد کل نیروهای مسلح تهیه و به تصویب هیأت وزیران خواهد رسید و در صورت تأیید فرماندهی کل نیروهای مسلح به مرحله اجراء گذاشته می‌شود.

## ۲-۹۹-۱- نظرات استدلالی

### ۲-۹۹-۱-۱- دیدگاه مغایرت

الف) به کارگیری واژه انگلیسی (C4I) در بند (۱) این ماده با توجه به الزام مندرج در اصل ۱۵ قانون اساسی مبنی بر لزوم استفاده از خط و زبان فارسی در کلیه متون رسمی، مغایر با قانون اساسی است.

ب) با توجه به آنکه بخشی از وظایفی که در این ماده بر عهده دولت گذارده شده، به نوعی تهیه و تدوین سیاست‌های دفاعی-امنیتی کشور است که وفق اصل ۱۷۶ قانون اساسی در صلاحیت شورای عالی امنیت ملی است، لذا واگذاری تهیه و تدوین این سیاست‌ها به عهده دولت، مغایر با اصل ۱۷۶ قانون اساسی می‌باشد.

### ۲-۹۹-۲- نظر شورای نگهبان

در بند (۱) ماده (۱۷۹ مکرر ۱)، ذکر لاتین کلمه «C4I» ایراد دارد.

## ۲-۱۰۰-۱- ماده ۱۸۰

”ماده ۱۸۰- در راستای تأمین امنیت پایدار مناطق مرزی و کنترل مؤثر مرزها، وزارت کشور موظف است با همکاری وزارت امور اقتصادی و دارایی، وزارت دادگستری، وزارت اطلاعات، نیروی انتظامی و سایر وزارتخانه‌ها و سازمان‌های ذی‌ربط طرح جامع امنیت پایدار مناطق مرزی را تا پایان سال اول برنامه تهیه و به تصویب شورای عالی امنیت ملی برساند به گونه‌ای که تا پایان برنامه طرح‌های مصوب کنترل و انسداد مرزها به صورت کامل اجراء گردد.

تبصره- طرح جامع شامل کنترل، مدیریت، حریم امنیتی، اقدام‌های عمرانی، انسدادی، اطلاعاتی، علمی، تجهیزاتی، فرهنگی و اجتماعی، اقتصادی و تقویت مرزبانی، به کارگیری بسیج و نیروی مردمی است. هرگونه اقدام در مرزها و مناطق مرزی براساس برنامه و شاخص‌های مندرج در این طرح صورت می‌پذیرد.”

## ۲-۱۰۰-۱- نظرات استدلالی

### ۲-۱۰۰-۱-۱- دیدگاه مغایرت



وظایف مقرر در این ماده، چنانچه در صلاحیت شورای عالی امنیت ملی باشد، دخالت دادن وزارت کشور در تهیه طرح جامع امنیت پایدار مغایر با اصل ۱۷۶ قانون اساسی است. آنچه که مربوط به مرزها و تمامیت ارضی کشور است، در صلاحیت شورای عالی امنیت ملی می‌باشد که مداخله مجلس شورای اسلامی یا دستگاه‌های اجرایی در قانونگذاری یا سایر امور مربوطه وجهی ندارد.

## ۲-۱۰۰-۲- نظر شورای نگهبان

شورای نگهبان، ماده مذکور را مغایر با قانون اساسی تشخیص نداد.

## ۲-۱۰۱-۱۸۳- ماده ۱۸۳

”ماده ۱۸۳- وزارت اطلاعات موظف است با هدف دفاع از حاکمیت و منافع ملی و تقویت تعامل با جامعه اطلاعاتی و پیشگیری و مقابله با تهدیدات و تهاجم اطلاعاتی و امنیتی داخلی و خارجی به ویژه استکبار جهانی اقدامات زیر را انجام دهد:

الف- ارتقاء کمی و کیفی زیرساخت‌های اطلاعاتی با هدف تحکیم و تقویت امنیت پایدار و فراگیر

ب- پیشگیری و مقابله با فساد و اختلال در امنیت اقتصادی، جرائم سازمان یافته ضد امنیتی، اقدامات تروریستی و تهدیدات نرم امنیتی در مقام ضابط دادگستری

ج- ایجاد و گسترش زیرساخت‌ها و سازوکارهای لازم برای مشارکت هر چه بیشتر مردم در راستای تقویت و تحکیم امنیت پایدار کشور

آئین‌نامه این ماده حداکثر تا پایان سال اول برنامه توسط وزارت اطلاعات و با همکاری معاونت تهیه و به تصویب شورای عالی امنیت ملی می‌رسد.”

## ۲-۱۰۱-۱- نظرات استدلالی

### ۲-۱۰۱-۱-۱- دیدگاه مغایرت

واگذاری تصویب آئین‌نامه اجرایی این ماده به عهده شورای عالی امنیت ملی، مغایر با اصول متعدد قانون اساسی است؛ زیرا آنچه که شورای عالی امنیت ملی طبق این ماده تصویب می‌کند، چنانچه در حد امنیت ملی و وظایف مقرر در اصل ۱۷۶ قانون اساسی است، «آئین‌نامه» نیست، بلکه «سیاست‌های دفاعی- امنیتی» است و چنانچه در حد آئین‌نامه اجرایی قوانین اجرایی است، دستگاه‌های اجرایی مربوطه و یا هیأت وزیران وفق اصل ۱۳۸ قانون اساسی مسئولیت تهیه و تصویب آن را بر عهده دارند و چنانچه آئین‌نامه مربوط به مسئولیت‌های قوه قضائیه است، وفق اصل ۱۵۷ قانون اساسی، تهیه و تصویب آن بر عهده دستگاه قضائی و رئیس قوه قضائیه می‌باشد.

## ۲-۱۰۱-۲- نظر شورای نگهبان

در فراز آخر ماده (۱۸۳)، تصویب آئین‌نامه توسط شورای عالی امنیت ملی، مغایر اصول ۱۳۸، ۱۵۷ و ۱۷۶ قانون اساسی است.

## ۲-۱۰۲-۱ ماده ۱۸۳ مکرر بند (الف)

”ماده ۱۸۳ مکرر- وزارت اطلاعات موظف است اقدامات زیر را انجام دهد:

الف- تهیه طرح جامع و دریافت یک نسخه از بانک‌های رقومی (دیجیتالی) موجود در کشور برای تأمین اطلاعات و توسعه بانک جامع اطلاعاتی کشور تا نود درصد (۹۰٪) اطلاعات مورد نیاز برای سرویس‌دهی بهینه به کلیه دستگاه‌ها و ارگان‌های متقاضی تبصره- کلیه دستگاه‌ها و نهادهایی که از بودجه عمومی کشور استفاده می‌نمایند موظفند نسبت به در اختیار قرار دادن بانک‌های رقومی (دیجیتالی) خود و روزآمد کردن اطلاعات مزبور مطابق توافقات دوجانبه اقدام نمایند.”

## ۲-۱۰۲-۱-۱ نظرات استدلالی

### ۲-۱۰۲-۱-۱-۱ دیدگاه مغایرت

الف) با توجه به آنکه وزارت اطلاعات، صرفاً در حوزه مسائل امنیتی و اطلاعاتی کشور، اختیار و مسئولیت دارد و بنابراین، بانک جامع اطلاعاتی این وزارتخانه نیز در حیطه مسائل مزبور موضوعیت پیدا می‌کند، اطلاق و عموم بند الف) این ماده و تبصره آن، مبنی بر تکلیف کلیه دستگاه‌ها و نهادهایی که از بودجه عمومی کشور استفاده می‌نمایند برای در اختیار قرار دادن کلیه بانک‌های رقومی و اطلاعات خود به این وزارتخانه که شامل مسائل و اطلاعات غیرامنیتی، خصوصی و اجتماعی افراد می‌شود و ارتباطی با حوزه وظایف وزارت اطلاعات (مسائل امنیتی) ندارد، مغایر با موازین شرع و اصول متعدد قانون اساسی است.

ب) با توجه به اینکه اطلاق حکم مندرج در بند الف) و تبصره آن، شامل کلیه دستگاه‌ها؛ از جمله شورای نگهبان، مجمع تشخیص مصلحت نظام، شورای عالی انقلاب فرهنگی و... می‌شود و با عنایت به اینکه، برخی اطلاعات مربوط به نهادهای مزبور، جنبه سری و محرمانه درون‌سازمانی دارد و ارتباطی نیز با مسائل امنیتی داخل در حوزه وظایف و اختیارات وزارت اطلاعات ندارد، مغایر با موازین شرع و اصول قانون اساسی است.

### ۲-۱۰۲-۲-۲ نظر شورای نگهبان

اطلاق اطلاعات مذکور در بند الف) ماده (۱۸۳ مکرر) که شامل همه نوع اطلاعات اعم از سری و امور مربوط به حریم خصوصی اشخاص و اطلاعات مربوط به همه دستگاه‌ها و اطلاعاتی که ارتباطی با وظایف وزارت اطلاعات نداشته نیز می‌شود، خلاف موازین شرع و مغایر اصول متعدد قانون اساسی شناخته شد.

## ۲-۱۰۳- ماده ۱۸۳ مکرر بند (ج)

”ماده ۱۸۳ مکرر- وزارت اطلاعات موظف است اقدامات زیر را انجام دهد:

الف- ...

ج- تشکیل کمیسیون ویژه‌ای مرکب از دستگاه‌های اصلی ذی‌ربط برای تهیه و اجرای طرح جامع مبارزه با «بیوتروریسم» و تعیین وظایف هر یک از دستگاه‌ها به منظور مبارزه هماهنگ با بیوتروریسم به صورت یک اصل نهادینه شده در کشور تا پایان برنامه تبصره- کمیسیون مذکور موارد نیازمند قانون در زمینه بیوتروریسم را به مجلس شورای اسلامی ارائه می‌کند.”

## ۲-۱۰۳-۱- نظرات استدلالی

### ۲-۱۰۳-۱-۱- دیدگاه مغایرت

استفاده از واژه غیر فارسی «بیوتروریست» در بند (ج) این ماده، مغایر با اصل ۱۵ قانون اساسی مبنی بر لزوم به کارگیری زبان فارسی در متون رسمی می‌باشد.

### ۲-۱۰۳-۲- نظر شورای نگهبان

در بند (ج) ماده ۱۸۳ مکرر، استفاده از واژه «بیوتروریسم»، مغایر اصل ۱۵ قانون اساسی است.

## ۲-۱۰۴- ماده ۱۸۷ مکرر بند (الف)

”ماده ۱۸۷ مکرر-

الف- به مؤسسات حقوقی دارای مجوز از کانون وکلا یا قوه قضائیه اجازه داده می‌شود از خدمات فارغ‌التحصیلان رشته حقوق بعد از طی دوره یکساله کارآموزی در مؤسسات مذکور به عنوان نماینده حقوقی موضوع ماده (۳۲) قانون آئین دادرسی دادگاه‌های عمومی و انقلاب در امور مدنی برای طرح پی‌گیری دعاوی و سایر امور حقوقی تحت نظر مدیر یا مدیران مسئول مؤسسه استفاده نمایند. تعرفه خدمات حقوقی مؤسسات یادشده مطابق تعرفه خدمات وکلای دادگستری است.”

## ۲-۱۰۴-۱- نظرات استدلالی

### ۲-۱۰۴-۱-۱- دیدگاه مغایرت

الف) با توجه به اینکه ماده مزبور به کلیه مؤسسات حقوقی اجازه می‌دهد که بدون هرگونه ضابطه مشخص، با یکسال کارآموزی فارغ‌التحصیلان رشته حقوق، به عنوان نماینده حقوقی؛ همچون وکلای دادگستری، اقدام به طرح و پیگیری دعاوی و... نمایند، مستلزم «تبعیض ناروا» و مغایر با بند (۹) اصل ۳ قانون اساسی می‌باشد؛ زیرا بر اساس قوانین

موجود، کانون وکلای دادگستری و مرکز مشاوران حقوقی قوه قضائیه، طی یک فرایند مشخص و با ضابطه، اقدام به صدور مجوز برای وکلا و مشاوران حقوقی می‌نمایند، لیکن با این مصوبه، بدون رعایت ضوابط مشخص و بررسی صلاحیت افراد مزبور، اجازه فعالیت به فارغ‌التحصیلان رشته حقوق در زمینه طرح و پیگیری دعوی حقوقی داده می‌شود که باعث به مخاطره افتادن حقوق شهروندان و مغایر با اهداف مندرج در اصل ۱۵۶ قانون اساسی برای قوه قضائیه؛ از جمله بند (۲) این اصل، مبنی بر «احیای حقوق عامه و گسترش عدل و آزادی‌های مشروع» می‌شود.

(ب) وکیل دادگستری که پرونده قضایی در اختیارش قرار می‌گیرد، امین دستگاه قضایی شمرده می‌شود و به جهت همین خصلت امانتش، پرونده‌های قضایی که حاوی مسائل مربوط به افراد حقیقی و حقوقی است، به وی واگذار می‌شود. بدین لحاظ، در اختیار قرار دادن پرونده به اشخاصی که از لحاظ صلاحیت، مورد تأیید قرار نگرفته‌اند و صرفاً فارغ‌التحصیل رشته حقوق بوده و کارآموزی یکساله را در مؤسسات حقوقی گذرانده‌اند، فاقد وجاهت است، ضمن آنکه باعث بروز مشکل در دستگاه قضایی از لحاظ خارج شدن اوراق موجود در پرونده‌های قضایی نیز می‌شود.

(ج) در بند (۱۳) سیاست‌های کلی نظام در امور قضایی، یکی از سیاست‌هایی که در امور قضایی، لازم‌الرعايه دانسته شده است، «تعیین ضوابط اسلامی مناسب برای کلیه امور قضایی؛ از قبیل قضاوت، وکالت، کارشناسی و ضابطان و نظارت مستمر و پیگیری قوه قضائیه بر حسن اجرای آنها» مقرر شده است؛ حال آنکه حکم مندرج در ماده مزبور، با بی‌ضابطگی موجود در آن، کاملاً مغایر با این بند از سیاست‌های کلی نظام در امور قضایی است. بدین لحاظ، این ماده، با اصل ۵۷ قانون اساسی ناظر بر اعمال حاکمیت قوای حاکم در جمهوری اسلامی ایران، تحت نظر ولایت مطلقه فقیه و امامت امت در تعارض است؛ زیرا وفق بند (۱) اصل ۱۱۰ قانون اساسی، یکی از وظایف و اختیارات رهبری، «تعیین سیاست‌های کلی نظام جمهوری اسلامی ایران پس از مشورت با مجمع تشخیص مصلحت نظام» است. این سیاست‌ها، برای کلیه قوای حاکم در جمهوری اسلامی که وفق اصل ۵۷ قانون اساسی، زیر نظر ولایت مطلقه امر و امامت امت، لازم‌الرعايه می‌باشد.

(د) با توجه به اصل ۸۵ قانون اساسی مبنی بر صلاحیت مجلس شورای اسلامی در امر تقنین و ضابطه‌گذاری و با عنایت به اینکه در این ماده، مجلس شورای اسلامی هیچ‌گونه ضابطه مشخصی را برای به کارگیری افراد واجد صلاحیت در امر وکالت و پیگیری امور حقوقی در محاکم، مقرر نکرده است، این مقرر، مغایر با اصل ۸۵ قانون اساسی است.

## ۲-۱۰۴-۲- نظر شورای نگهبان

از آنجا که بندهای (الف)، (ب) و (ج) ماده ۱۸۷ مکرر، خلاف سیاست‌های کلی قضائی است، بنابراین مغایر اصل ۵۷ قانون اساسی و همچنین مغایر اصل ۸۵ و بند دوم اصل ۱۵۶ قانون اساسی شناخته شد.

## ۲-۱۰۵- ماده ۱۸۷ مکرر بند (ب)

”ماده ۱۸۷ مکرر- ...

ب- به قوه قضائیه، سازمان ثبت اسناد و املاک، سازمان امور مالیاتی، سازمان تأمین اجتماعی و صندوق‌های بازنشستگی اجازه داده می‌شود از خدمات فارغ‌التحصیلان رشته‌های حقوق و مؤسسات حقوقی دارای مجوز از کانون وکلا یا قوه قضائیه و دستگاه مربوط و کارکنان واجد صلاحیت مؤسسات حقوقی مذکور با عنوان مأمورین غیردولتی اجرای احکام و اسناد استفاده نمایند.

## ۲-۱۰۵-۱- نظرات استدلالی

### ۲-۱۰۵-۱-۱- دیدگاه مغایرت

الف) کلیه اشکالات مندرج در بند (الف) این ماده، بر بند (ب) نیز وارد است؛ زیرا در این بند نیز، بدون هیچ گونه ضابطه مشخص، واگذاری امور حقوقی را به فارغ‌التحصیلان رشته‌های حقوق و مؤسسات حقوقی و کارکنان این مؤسسات، مجاز شمرده است.

ب) با توجه به اینکه «اجرای احکام» در دادگستری؛ به ویژه «اجرای احکام کیفری»، مهم‌ترین و مشکل‌ترین بخش قوه قضائیه می‌باشد، تجویز واگذاری «اجرای احکام و اسناد» به مأمورین غیردولتی مقرر در این ماده، فاقد جاهت است و با اهداف در نظر گرفته شده در اصل ۱۵۶ قانون اساسی برای قوه قضائیه جمهوری اسلامی ایران، ناسازگار است.

ج) تجویز واگذاری «اجرای احکام و اسناد» قوه قضائیه و سازمان ثبت اسناد و املاک به مأمورین غیردولتی مقرر در این ماده، مغایر با اصل ۱۵۷ قانون اساسی مبنی بر ریاست رئیس قوه قضائیه بر کلیه امور قضایی، اداری و «اجرایی» این قوه می‌باشد.

### ۲-۱۰۵-۲- نظر شورای نگهبان

از آنجا که بندهای (الف)، (ب) و (ج) ماده ۱۸۷ مکرر، خلاف سیاست‌های کلی قضائی است، بنابراین مغایر اصل ۵۷ قانون اساسی و همچنین مغایر اصل ۸۵ و بند دوم اصل ۱۵۶ قانون اساسی شناخته شد.

### ۲-۱۰۶-۱- ماده ۱۸۷ مکرر بند (ج)

”ماده ۱۸۷- ...

ج- دستگاه‌های اجرایی مجازند امور حقوقی خود را با رعایت قانون به «مؤسسات حقوقی و وصول مطالبات» دارای مجوز از کانون وکلا یا قوه قضائیه واگذار نمایند. در این صورت کارشناسان حقوقی این مؤسسات به عنوان نماینده حقوقی موضوع ماده (۳۲) قانون آئین دادرسی دادگاه‌های عمومی و انقلاب در امور مدنی پذیرفته می‌شوند. این حکم شامل بانک‌های غیردولتی و دستگاه‌هایی که در فهرست واگذاری قرار دارند، نیز می‌شود.

### ۲-۱۰۶-۱- نظرات استدلالی

## ۲-۱۰۶-۱-۱- دیدگاه مغایرت

با توجه به اینکه حکم مقرر در بند (ج) این ماده، مبتنی بر پذیرش احکام مقرر در بندهای (الف) و (ب)؛ یعنی به رسمیت شناختن فعالیت حقوقی فارغ‌التحصیلان رشته حقوق و مؤسسات حقوقی مدّ نظر در این بندها است؛ بنابراین، کلیه اشکالات وارد بر بندهای (الف) و (ب)، در خصوص بند (ج) نیز وجود دارد.

## ۲-۱۰۶-۲- نظر شورای نگهبان

از آنجا که بندهای (الف)، (ب) و (ج) ماده ۱۸۷ مکرر، خلاف سیاست‌های کلی قضائی است، بنابراین مغایر اصل ۵۷ قانون اساسی و همچنین مغایر اصل ۸۵ و بند دوم اصل ۱۵۶ قانون اساسی شناخته شد.

## ۲-۱۰۷-۱- ماده ۱۹۱ بند (ه)

”ماده ۱۹۱- پیشنهاد طرح‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای جدید در لوایح بودجه سنواتی با رعایت موارد زیر امکان‌پذیر است:  
الف- ...

ه- معاونت موظف است خلاصه‌ای از جمع‌بندی گزارش‌های توجیهی طرح‌هایی که از منابع عمومی تأمین مالی می‌شود، به استثنای طرح‌های دفاعی و امنیتی را یک‌سال پس از تصویب از طریق وبگاه معاونت در دسترس عموم کارشناسان و پژوهشگران قرار دهد.”

## ۲-۱۰۷-۱- نظرات استدلالی

## ۲-۱۰۷-۱-۱- دیدگاه مغایرت

استفاده از واژه غیر فارسی «وبگاه» در بند (ه) این ماده، مغایر با اصل ۱۵ قانون اساسی مبنی بر لزوم به کارگیری زبان فارسی در کلیه متون رسمی می‌باشد.

## ۲-۱۰۷-۲- نظر شورای نگهبان

در بند (ه) ماده (۱۹۱)، استفاده از واژه «وبگاه»، مغایر اصل ۱۵ قانون اساسی است.

## ۲-۱۰۸-۱- ماده ۱۹۲ بندهای (الف) و (ب)

”ماده ۱۹۲-

الف- تخصیص اعتبار، تعهد و پرداخت در اجرای موافقتنامه‌های متبادله با دستگاه‌های اجرایی، مشروط به رعایت شرح عملیات و فعالیت‌های موضوع موافقتنامه و شروط الزام‌آوری که به منظور اعمال نظارت بیشتر بر اجرای برنامه و بودجه توسط معاونت درج می‌شود، خواهد بود.

ب- متناسب با وظایف و اختیارات واگذار شده، بخشی از اعتبارات هزینه‌ای دستگاه با پیشنهاد معاونت و تصویب هیأت وزیران به استان‌ها یا دستگاه‌های دیگر حسب مورد واگذار می‌گردد.

## ۲-۱۰۸-۱- نظرات استدلالی

### ۲-۱۰۸-۱-۱- دیدگاه ابهام

الف) بندهای (الف) و (ب) این ماده از لحاظ مفهوم، واجد ابهام است؛ در بند (الف) مشخص نیست مرجع تشخیص شروط مدّ نظر در این بند، چه نهادی است. همچنین، منظور از حکم مقرر در بند (ب) نیز مشخص نیست؛ لذا اظهار نظر در خصوص این بندها امکان‌پذیر نمی‌باشد.

ب) در بند (ب) این ماده، مشخص نیست که آیا حکم مقرر در آن مبنی بر تجویز اختیار واگذار کردن بخشی از اعتبارات هزینه‌ای دستگاه‌ها، شامل دستگاه قضایی هم می‌شود یا خیر؟ ضمن آنکه حکم مقرر در این ماده، باعث اختلال در سیستم برنامه‌ریزی کشور و وزارتخانه‌های دولتی را نیز فراهم می‌آورد؛ زیرا دستگاه‌های اجرایی بر اساس برآورد میزان بودجه خود، اقدام به پذیرش تعهد می‌کنند که مدلول حکم مقرر در این بند، موجبات اختلال در این برنامه‌ریزی‌ها و تعهدات انجام شده را فراهم می‌آورد.

### ۲-۱۰۸-۲- نظر شورای نگهبان

در بند (الف) ماده (۱۹۲)، مرجع تعیین شروط مشخص شود، تا اظهارنظر گردد.  
بند (ب) ماده (۱۹۲)، واجد ابهام است، منظور مشخص گردد تا اظهارنظر شود.

## ۲-۱۰۹-۱- ماده ۱۹۶

”ماده ۱۹۶- به منظور تقویت نهادهای نظارتی کشور، کارآمد نمودن نظام نظارت، حذف اقدامات موازی، شفاف‌سازی، ایجاد هماهنگی، ارتقاء بهره‌وری و تقویت مدیریت کشور شورای دستگاه‌های نظارتی کشور متشکل از دو نفر از مسئولین نظارتی هر قوه با انتخاب رئیس قوه با حفظ استقلال دستگاه‌ها و انجام وظایف و اختیارات و مسئولیت‌های قانونی هریک از آنها در حدود مقرر در قانون اساسی تشکیل می‌شود. دستورالعمل اجرایی این ماده مشتمل بر نحوه تشکیل جلسات شورا، نحوه تصمیم‌گیری و نحوه پیگیری تصمیمات ظرف شش ماه اول برنامه به پیشنهاد اعضاء شورا و با توافق سران قوا تعیین می‌گردد.“

## ۲-۱۰۹-۱- نظرات استدلالی

## ۲-۱۰۹-۱-۱- دیدگاه مغایرت

**الف)** حکم به تشکیل شورای دستگاه‌های نظارتی کشور متشکل از مسئولیت نظارتی هر سه قوه در این ماده، هر چند مقید به لزوم «حفظ استقلال دستگاه‌ها و انجام وظایف و اختیارات و مسئولیت‌های قانونی هر یک» شده است، لیکن در نهایت، عملاً باعث خدشه‌دار شدن استقلال قوا و وظایف و اختیارات نهادهای نظارتی آنها خواهد شد؛ چه آنکه در انتهای ماده، دستورالعمل اجرایی مربوط به این ماده مشتمل بر نحوه تشکیل جلسات شورا، نحوه تصمیم‌گیری و نحوه پیگیری را بر عهده این شورا قرار داده است که تصمیم‌گیری راجع به این امور، مآلاً تداخل قوا را موجب خواهد شد. بر این اساس، این ماده مغایر با اصل ۵۷ قانون اساسی ناظر بر استقلال عملکرد قوای سه‌گانه از یکدیگر می‌باشد.

**ب)** هر یک از دستگاه‌های نظارتی مستقر در هر قوه (همچون دیوان محاسبات، کمیسیون اصل ۹۰ و... در قوه مقننه، سازمان بازرسی کل کشور، دیوان عالی کشور و دیوان عدالت اداری در قوه قضائیه)، بر اساس اصول قانون اساسی و قوانین عادی ناظر بر آن، وظایف، اختیارات و حیطة عملکردی مخصوص به خود دارد که بر اساس آن عمل می‌کند. بدین لحاظ، امکان توافق، پیگیری و تصمیم‌گیری شورای مذکور در این ماده نسبت به دستگاه‌های نظارتی هر قوه وجود ندارد؛ زیرا هر گونه تصمیم‌گیری، توافق و پیگیری این شورا، مستلزم دخالت در صلاحیت‌های خاص هر نهاد نظارتی و مغایر با اصول ناظر بر هر نهاد در قانون اساسی؛ از جمله اصول ۵۴، ۵۵، ۷۶، ۹۰، ۱۶۱، ۱۷۳، ۱۷۴ و بند (۳) اصل ۱۵۶ می‌باشد. از سوی دیگر، صلاحیت «پیگیری» که به شورای نظارتی کشور محول شده، معمولاً از شئون مربوط به «امور اجرایی» است که وفق اصل ۶۰ قانون اساسی بر عهده قوه مجریه (رئیس‌جمهور و وزراء) است.

## ۲-۱۰۹-۱-۲- دیدگاه عدم مغایرت

**الف)** موضوع شورای مذکور در این ماده، نهادهای نظارتی مختلفی است که قوای سه‌گانه کشور در اختیار دارند. بر اساس این ماده، دو نفر به نمایندگی از نهادهای نظارتی هر قوه، شورای نظارتی کشور را برای تبادل نظر و مشورت راجع به امور نظارتی خویش تشکیل می‌دهند، با این قید که هیچ گونه تداخلی در وظایف و اختیارات و مسئولیت‌های قانونی این دستگاه‌ها ایجاد نشود. بنابراین، با وجود قید مزبور، چون هیچ خدشه‌ای به حیطة صلاحیت و میزان اختیارات دستگاه‌های نظارتی ایجاد نمی‌شود و تصمیم‌گیری و مشورت این شورا، صرفاً در حد تبادل نظر و فکر می‌باشد، مغایرتی با قانون اساسی نخواهد داشت.

**ب)** با دقت در عبارات به کار رفته در این ماده، به نظر می‌رسد حکم مندرج در این ماده، هیچ خدشه‌ای به موضوع نظارت و اختیارات و صلاحیت نظارتی نهادهای ناظر در قوا ایجاد نمی‌کند؛ زیرا این ماده بیان کرده که دستورالعمل اجرایی مربوط به این ماده، با توافق سران قوا تهیه گردد، نه اینکه اصل نظارت دستگاه‌های ناظر با توافق سران قوا صورت پذیرد.

## ۲-۱۰۹-۲- نظر شورای نگهبان

در ماده (۱۹۶)، تشکیل شورای دستگاه‌های نظارتی کشور، مغایر اصول ۵۴، ۵۵، ۵۷، ۶۰، ۷۶، ۸۷، ۹۰ و بند ۳ اصل ۱۵۶ و اصول ۱۶۱، ۱۷۳ و ۱۷۴ قانون اساسی شناخته شد.



## ۲-۱۱۰- ماده ۱۹۸

”ماده ۱۹۸- در کلیه مواردی که برای اجرای احکام و مواد این قانون و قوانین بودجه سنواتی یا اجرای سایر قوانین در طول برنامه تصویب آئین نامه، تصویب نامه، دستورالعمل، بسته اجرایی و سایر مقررات نظیر اسناد توسعه ملی و استانی و اسناد راهبردی مورد نیاز باشد، پیشنهاد دستگاه مربوط پس از تأیید معاونت از جهت انطباق با اهداف برنامه و قانون بودجه به تصویب هیأت وزیران یا مرجع مربوط در قوه مجریه می رسد. دستگاه های اجرایی موظفند کلیه اطلاعات و اسناد و مدارک مربوط را در موارد لازم در اختیار معاونت قرار دهند. اسناد و اطلاعات طبقه بندی شده مشمول مقررات خاص خود است. دستورالعمل ها و بخشنامه های معاونت در چهارچوب مفاد این قانون و قانون برنامه و بودجه و قوانین بودجه سنواتی و آئین نامه های مربوط برای کلیه دستگاه های اجرایی لازم الاجراء است.”

## ۲-۱۱۰-۱- نظرات استدلالی

### ۲-۱۱۰-۱-۱- دیدگاه مغایرت

**الف)** لازم شمردن تأیید معاونت برنامه ریزی و نظارت راهبردی رئیس جمهور نسبت به تطبیق آئین نامه ها، تصویب نامه ها، دستورالعمل ها، اسناد راهبردی و... با اهداف برنامه و قانون بودجه و به عبارت دیگر، مقید کردن تصویب کلیه این مقررات به تأیید معاونت رئیس جمهور، مغایر با قانون اساسی است.<sup>۱</sup>

**ب)** واگذاری مسئولیت انطباق آئین نامه ها، تصویب نامه ها، دستورالعمل ها، اسناد راهبردی و... با اهداف برنامه و قانون بودجه به معاونت برنامه ریزی و نظارت راهبردی رئیس جمهور، در مواردی که این مقررات در حیطه صلاحیتی مربوط به غیر قوه مجریه است، مغایر با قانون اساسی است؛ زیرا اولاً دخالت معاونت برنامه ریزی و نظارت راهبردی رئیس جمهور نسبت به مقرراتی که در چارچوب وظایف مربوط به قوه قضائیه و مقننه و دستگاه های تحت نظر آنها یا دستگاه های مستقل؛ همچون شورای نگهبان و مجمع تشخیص مصلحت نظام و... تهیه می شود، مستلزم تداخل قوا و بروز مغایرت با اصل ۵۷ قانون اساسی می گردد؛ ثانیاً دخالت این معاونت، با وظایف و صلاحیت های خاص نهادهای مزبور و قوای مقننه و قضائیه که در قانون اساسی بدانها تصریح شده است، نیز در تعارض است. توضیح آنکه نهادهایی همچون شورای نگهبان، مجمع تشخیص مصلحت نظام، مجلس خبرگان رهبری و قوه قضائیه به ترتیب بر اساس اصول ۹۱، ۱۰۷ و ۱۰۸، ۱۱۲، ۱۵۶ و ۱۵۷ وظایف و صلاحیت های خاصی را بر عهده دارند که بر اساس این وظایف، مبادرت به تنظیم مقررات و دستورالعمل های مربوط به خویش می نمایند. بنابراین، هر گونه دخالت معاونت برنامه ریزی و نظارت راهبردی رئیس جمهور در بررسی و انطباق این مقررات با قانون برنامه و قانون بودجه، مغایر با صلاحیت ها و وظایف خاصی است که این دستگاه ها وفق قانون اساسی بر عهده دارند.

<sup>۱</sup>. برای توضیح بیشتر راجع به این ایراد، بنگرید به ایراد مذکور در ماده ۹۷ این مصوبه.

## ۲-۱۱۰-۲- نظر شورای نگهبان

ماده (۱۹۸)، اطلاق این ماده علاوه بر اشکال کلی وارده «تأیید معاونت»، در مورد سایر قوا و دستگاه‌های مستقل و دستگاه‌های تحت نظر آنها و همچنین در مواردی که مربوط به وظایف خاص دستگاه‌ها می‌شود، مغایر اصول متعدد از جمله اصل ۵۷، ۹۱، ۱۰۷، ۱۱۲، ۱۵۶ و ۱۵۷ قانون اساسی است.

## ۲-۱۱۱- ماده ۱۹۹ بند (۴)

«ماده ۱۹۹- قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت مصوب سال ۱۳۸۰ و اصلاحات و الحاقات بعدی آن با اصلاحات و الحاقات زیر برای دوره برنامه پنجم تنفیذ می‌شود.

۱- ...

۴- معاونت مجاز است در سقف اعتبارات مصوب هزینه از محل درآمدهای اختصاصی مندرج در قوانین بودجه سنواتی کل کشور نسبت به افزایش هزینه از محل درآمدهای اختصاصی برخی دستگاه‌های اجرایی که درآمدهای اختصاصی آنها بیش از رقم پیش‌بینی شده تحقق یافته است اقدام نماید. معادل ارقام افزایش اعتبار موضوع این‌بند، از اعتبار درآمد اختصاصی دستگاه‌های اجرایی که درآمدهای اختصاصی آنها کمتر از مبلغ پیش‌بینی شده تحقق یافته است، کاهش می‌یابد.»

## ۲-۱۱۱-۱- نظرات استدلالی

### ۲-۱۱۱-۱-۱- دیدگاه مغایرت

اختیار واگذار شده در این بند به معاونت برنامه‌ریزی و نظارت راهبردی رئیس جمهور مبنی بر جواز دخل و تصرف در ارقام بودجه مغایر با اصل ۵۳ قانون اساسی است؛ زیرا وفق اصل ۵۳ قانون اساسی، کلیه دریافت‌های دولت باید در حساب خزانه‌داری کل متمرکز شود و همه پرداخت‌ها نیز باید در حدود اعتبارات مصوب و به موجب قانون مصوب مجلس شورای اسلامی باشد؛ حال آنکه این ماده، به معاونت رئیس جمهور اختیار می‌دهد تا اعتباراتی را که در داخل قانون بودجه نبوده است، بدون تصویب مجلس جابجا کند؛ یعنی در واقع این ماده، تصویب و تغییر در ارقام بودجه را که وفق اصل ۵۲ قانون اساسی در زمره صلاحیت‌های قوه مقننه است، به قوه مجریه منتقل می‌کند.

## ۲-۱۱۱-۲- نظر شورای نگهبان

از آن جا که بر اساس اصل ۵۳ قانون اساسی کلیه دریافت‌ها و پرداخت‌های دولت باید در حدود اعتبارات مصوب باشد، بنابراین بند (۴) ماده (۱۹۹)، مغایر اصل ۵۳ قانون اساسی است.

## ۲-۱۱۲- ماده ۱۹۹ بند (۷)

"ماده ۱۹۹- قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت مصوب سال ۱۳۸۰ و اصلاحات و الحاقات بعدی آن با اصلاحات و الحاقات زیر برای دوره برنامه پنجم تنفیذ می شود.

۱- ...

۷- انجام تعهد و هرگونه پرداخت و کمک مالی توسط دستگاه‌های اجرایی، فقط بر اساس مفاد موافقتنامه و بعد از تخصیص و در حدود آن مجاز است. همچنین هر گونه کمک غیر نقدی و واگذاری دارایی‌های سرمایه‌ای و مالی از جمله عین، منفعت و مشابه آن شامل اموال منقول و غیر منقول و نیز رد دیون، مطالبات، حقوق و مانند آن در قالب فرم‌ها، شرایط و دستورالعمل‌های ابلاغی معاونت مجاز است. نسخه‌ای از این فرم‌ها ضمیمه موافقتنامه اعتبارات هزینه‌ای دستگاه خواهد شد. احکام این بند درخصوص نهادها و مؤسسات عمومی غیردولتی در حدود اعتبارات مندرج در قانون و ما به ازاء یا معوض آن لازم‌الاجراء است."

## ۲-۱۱۲-۱- نظرات استدلالی

### ۲-۱۱۲-۱-۱- دیدگاه ابهام

بند (۷) این ماده از لحاظ مفهوم، واجد ابهام است؛ چه آنکه در این بند مشخص نیست مرجع تعیین شرایط مذکور در ماده، چه نهادی است؛ لذا اظهار نظر در خصوص این بند امکان‌پذیر نمی‌باشد.

### ۲-۱۱۲-۲- نظر شورای نگهبان

بند (۷) ماده (۱۹۹)، از جهت اینکه مرجع تعیین شرایط در این بند روشن نیست ابهام دارد، روشن شود تا اظهارنظر گردد.

## ۲-۱۱۳- ماده ۱۹۹ بند (۱۲)

"ماده ۱۹۹- قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت مصوب سال ۱۳۸۰ و اصلاحات و الحاقات بعدی آن با اصلاحات و الحاقات زیر برای دوره برنامه پنجم تنفیذ می شود.

۱- ...

۱۲-

الف- اعتبار طرح‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای مندرج در قوانین بودجه سنواتی حداکثر ده درصد (۱۰٪) از محل کاهش اعتبارات سایر طرح‌های مندرج در قوانین مذکور با تأیید معاونت و در قالب سقف اعتبار کل طرح قابل افزایش است و عوامل اجرایی طرح‌های مذکور با رعایت ماده (۲۲) قانون برنامه و بودجه مصوب ۱۳۵۱ انتخاب می‌شوند.

ب- اعتبارات هر یک از ردیف‌های متفرقه، تملک دارایی‌های مالی و هزینه‌ای مندرج در قوانین بودجه سنواتی حداکثر ده درصد (۱۰٪) از محل کاهش اعتبارات سایر ردیف‌های متفرقه، اعتبار تملک دارایی‌های مالی و هزینه‌ای توسط معاونت قابل افزایش است.

## ۲-۱۱۳-۱- نظرات استدلالی

### ۲-۱۱۳-۱-۱- دیدگاه مغایرت

الف) احکام مقرر در جزء الف) و ب) مبنی بر واگذاری اختیار جابجایی اعتبارات مقرر در قانون بودجه سنواتی برای دستگاه‌ها به معاونت برنامه‌ریزی و نظارت راهبردی رئیس جمهور، مغایر با اصل ۵۳ قانون اساسی است؛ زیرا وفق اصل ۵۳ قانون اساسی، پرداخت‌های دولت به دستگاه‌ها و هزینه‌های دولت در طول هر سال مالی، باید بر اساس قانون بودجه مصوب مجلس و در حدود اعتبارات مصوب باشد؛ حال آنکه احکام مقرر در این ماده، اختیار نادیده گرفتن اعتبارات قانونی بودجه و تغییر در آنها را به معاونت می‌دهد. از سوی دیگر، تعیین میزان اعتبارات دستگاه‌ها اساساً باید در قانون بودجه سنواتی انجام گیرد و با قانون کلی (قانون برنامه)، نمی‌توان آن را تعیین کرد.

ب) مرجع صلاحیتدار برای جابجایی اعتبارات مصوب در بودجه، بر اساس اصول ۵۲ و ۵۳ قانون اساسی، مجلس شورای اسلامی است. مجلس نیز بر اساس اصل ۸۵ قانون اساسی، نمی‌تواند صلاحیت قانونگذاری خویش را به غیر تفویض کند. بنابراین واگذار کردن اختیار تغییر و جابجایی اعتبارات در بندهای الف) و ب) به معاونت برنامه‌ریزی و نظارت راهبردی رئیس جمهور مغایر با اصل ۸۵ قانون اساسی است.

ج) احکام مقرر در جزء الف) و ب) مبنی بر واگذاری اختیار جابجایی اعتبارات مقرر در قانون بودجه سنواتی برای دستگاه‌ها به معاونت برنامه‌ریزی و نظارت راهبردی رئیس جمهور، با اصل ۵۲ قانون اساسی نیز در تضاد است؛ زیرا جابجایی مذکور، مستلزم تغییر در ارقام بودجه است که ساز و کار آن وفق اصل ۵۲ قانون اساسی با ارائه لایحه از سوی دولت به مجلس شورای اسلامی و تصویب آن در مجلس امکان‌پذیر است، نه با تشخیص معاونت رئیس جمهور.

### ۲-۱۱۳-۱-۲- دیدگاه عدم مغایرت

حکم مقرر در بند الف) ایرادی ندارد؛ زیرا قانونگذار که اعتبار لازم برای یک طرح خاص را تصویب کرده است، می‌تواند با مصوبه‌ای دیگر، تغییر در اعتبارات را تجویز کند؛ بنابراین حکم مقرر در این ماده که اختیار تغییر در اعتبار مصوب یک طرح را حداکثر تا میزان ده درصد، در قالب سقف اعتبار کل طرح برای هزینه کردن در طرحی دیگر، با تأیید معاونت برنامه‌ریزی و نظارت راهبردی رئیس جمهور می‌دهد، بدون اشکال است.

### ۲-۱۱۳-۲- نظر شورای نگهبان

از آن جا که بر اساس اصل ۵۳ قانون اساسی کلیه دریافت‌ها و پرداخت‌های دولت باید در حدود اعتبارات مصوب باشد، جزء ب) بند (۱۲) ماده (۱۹۹) از این حیث مغایر با اصل مذکور است.

## ۲-۱۱۴- ماده ۱۹۹ بند (۱۳)

”ماده ۱۹۹- قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت مصوب سال ۱۳۸۰ و اصلاحات و الحاقات بعدی آن با اصلاحات و الحاقات زیر برای دوره برنامه پنجم تنفیذ می شود.

۱- ...

۱۳-

الف- کلیه دستگاه‌های اجرایی و مراکز تحقیقاتی وابسته به آنها و شرکت‌های دولتی که از اعتبارات بخش تحقیقات کشور (توسعه علوم و فناوری و یا اعتبارات پژوهشی) استفاده می‌کنند، موظفند این اعتبارات را بر اساس سیاستگذاری‌ها و اولویت‌های تحقیقاتی تعیین شده توسط شورای عالی علوم، تحقیقات و فناوری هزینه نمایند و هر سه ماه یکبار گزارش عملکرد خود را به دبیرخانه شورای عالی علوم، تحقیقات و فناوری ارائه دهند. شورا موظف است پس از دریافت گزارش و حداکثر تا پایان اردیبهشت ماه سال بعد گزارش جامعی از عملکرد اعتبارات تحقیقاتی کشور را به همراه نتایج و دستاوردهای پژوهشی تهیه و پس از تأیید در شورای عالی علوم، تحقیقات و فناوری به مجلس شورای اسلامی ارائه نماید.

ب- مازاد درآمد اختصاصی دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی و پژوهشی که دارای مجوز از شورای گسترش آموزش عالی وزارتخانه‌های علوم، تحقیقات و فناوری و بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و سایر مراجع قانونی ذی‌ربط می‌باشند، در سقف اعتباراتی که برای این منظور در قوانین بودجه سنواتی پیش‌بینی می‌شود حسب مورد به همان دانشگاه و مؤسسه‌ای که درآمد را کسب کرده‌اند، اختصاص می‌یابد.

ج- طرح‌های دانشگاهی که در قوانین بودجه سالانه کشور، ذیل ردیف‌های وزارت مسکن و شهرسازی، ذکر می‌شود مشمول تسهیلات قانونی موضوع قانون اجرای طرح‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای دانشگاهی وزارتخانه‌های علوم، تحقیقات و فناوری و بهداشت، درمان و آموزش پزشکی است.”

## ۲-۱۱۴-۱- نظرات استدلالی

### ۲-۱۱۴-۱-۱- دیدگاه مغایرت

با توجه به اینکه شورای عالی علوم، زیر مجموعه قوه مجریه است و ترکیب اعضای تشکیل دهنده آن نیز غالباً از اعضای قوه مجریه هستند، موظف کردن کلیه دستگاه‌های اجرایی و مراکز تحقیقاتی وابسته به آنها به رعایت هزینه کردن اعتبارات مصوب بر اساس سیاستگذاری‌ها و اولویت‌های تحقیقاتی شورای پیش‌گفته و همچنین الزام به گزارش‌دهی آنها به شورای مزبور، مغایر با اصل ۵۷ قانون اساسی مبنی بر استقلال قوا است؛ زیرا اولاً این شورا، به دلیل ناآگاهی از نیازهای قوای دیگر، امکان سیاستگذاری و اولویت‌بندی طرح‌های تحقیقاتی دیگر قوا و مراکز تحقیقاتی وابسته به آنها را ندارد؛ ثانیاً الزام به رعایت اولویت‌ها و سیاست‌گذاری‌های مصوب شورای عالی علوم،

استقلال قوه قضائیه و قوه مقننه از قوه مجریه را مخدوش می‌کند و موجبات دخالت قوه مجریه در تصمیمات گرفته شده در قوای مزبور را فراهم می‌کند.

#### ۲-۱۱۴-۱-۲- دیدگاه عدم مغایرت

شورای عالی علوم وفق قانون، جهت ایجاد سیاستگذاری واحد در بخش علوم و تحقیقات در کشور ایجاد شده است. در ماده (۴) قانون مربوط به تشکیل این شورا نیز یکی از وظایف این شورا را اولویت‌بندی و انتخاب طرح‌های اجرایی بلندمدت و... مقرر کرده است. بنابراین، حکم مقرر در این ماده، منطبق با قانون و بدون اشکال است.

#### ۲-۱۱۴-۲- نظر شورای نگهبان

شورای نگهبان، بند (۱۳) ماده مذکور را مغایر با قانون اساسی تشخیص نداد.

#### ۲-۱۱۵-۱- ماده ۱۹۹ بند (۱۴)

"ماده ۱۹۹- قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت مصوب سال ۱۳۸۰ و اصلاحات و الحاقات بعدی آن با اصلاحات و الحاقات زیر برای دوره برنامه پنجم تنفیذ می‌شود.  
۱- ...

۱۴- کلیه دستگاه‌های اجرایی دارای ردیف در قوانین بودجه سنواتی موظفند حداکثر تا پایان اردیبهشت‌ماه هر سال بر اساس اعتبار ابلاغی اعم از هزینه‌ای، مالی و نیز تملک دارایی‌های سرمایه‌ای جدید متن پیشنهادی موافقتنامه مربوط را براساس الزامات قانون برنامه و قوانین بودجه سنواتی و سایر قوانین و مقررات مربوط در چهارچوب فرم‌ها، شرایط و دستورالعمل‌های ابلاغی معاونت ارائه نمایند.  
معاونت موظف است در صورت موافقت با متن پیشنهادی حداکثر ظرف پانزده روز نسبت به امضاء موافقتنامه و ابلاغ آن اقدام نماید و در صورت عدم موافقت با متن پیشنهادی خود نسبت به اصلاح و ابلاغ موافقتنامه نهایی ظرف پانزده روز رأساً اقدام کند، موافقتنامه ابلاغی لازم‌الاجراء است."

#### ۲-۱۱۵-۱- نظرات استدلالی

#### ۲-۱۱۵-۱-۱- دیدگاه ابهام

الف) مفهوم فراز اول از بند (۱۴) این ماده، واجد ابهام است؛ چه آنکه در این بند مشخص نیست مرجع تعیین شرایط مد نظر، چه نهادی است؛ لذا اظهار نظر در خصوص این بند امکان‌پذیر نمی‌باشد.  
ب) فراز انتهایی بند (۱۴) که به معاونت برنامه‌ریزی و نظارت راهبردی رئیس جمهور اجازه می‌دهد رأساً نسبت به اصلاح موافقتنامه‌های دستگاه‌های اجرایی عمل کند، به دلیل نامشخص بودن معیارهای مد نظر برای تغییر و اصلاح، واجد ابهام است؛ لذا اظهار نظر در خصوص این بند امکان‌پذیر نمی‌باشد.

## ۲-۱۱۵-۲- دیدگاه مغایرت

فراز دوم بند (۱۴) که به معاونت برنامه‌ریزی و نظارت راهبردی رئیس جمهور اجازه می‌دهد رأساً نسبت به اصلاح موافقتنامه‌های دستگاه‌های اجرایی عمل کند، محدود کننده صلاحیت‌ها و اختیارات دستگاه‌ها در تدبیر و اجرای امور محوله به آنها است؛ زیرا وزراء و مسئولین دستگاه‌های اجرایی به عنوان مجری، اختیار تدبیر اعتبار تخصیص یافته به دستگاه خود را در حدود مقررات مربوطه دارند و امضای موافقتنامه با معاونت نیز صرفاً جهت مشخص کردن میزان بودجه اختصاص یافته به هر یک از طرح‌های در دست اجرای دستگاه‌ها می‌باشد.

## ۲-۱۱۵-۲- نظر شورای نگهبان

فراز آخر بند (۱۴) ماده (۱۹۹)، از این حیث که مشخص نیست معاونت با چه معیاری رأساً اقدام می‌کند ابهام دارد؛ روشن شود تا اظهار نظر گردد.

## ۲-۱۱۶- ماده ۱۹۹ بند (۱۵)

"ماده ۱۹۹- قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت مصوب سال ۱۳۸۰ و اصلاحات و الحاقات بعدی آن با اصلاحات و الحاقات زیر برای دوره برنامه پنجم تنفیذ می‌شود.

۱- ...

۱۵- مازاد درآمدهای استانی مندرج در قوانین بودجه نسبت به ارقام مصوب با اعلام خزانه‌داری کل کشور در مقاطع سه ماهه توسط معاونت توزیع می‌شود.

پنجاه درصد (۵۰٪) از مازاد درآمدهای مذکور به خود همان استان به نسبت هشتاد درصد (۸۰٪) تملک دارایی- های سرمایه‌ای و بیست درصد (۲۰٪) اعتبارات هزینه‌ای و مابقی اعتبار در اختیار معاونت قرار می‌گیرد تا در راستای تعادل بخشی و ارتقاء شاخص‌های توسعه یافتگی بین استان‌ها توزیع گردد."

## ۲-۱۱۶-۱- نظرات استدلالی

## ۲-۱۱۶-۱-۱- دیدگاه مغایرت

الف) فراز ابتدایی بند (۱۵) که اجازه توزیع مازاد درآمدهای استانی مندرج در قوانین بودجه نسبت به ارقام مصوب را می‌دهد، مغایر با اصل ۵۳ قانون اساسی است؛ زیرا جهت تحقق مفاد اصل مزبور، باید ردیف‌های قانون بودجه سنواتی مشتمل بر پیش‌بینی مبلغی معین یا سقفی مشخص برای اعتبارات باشد؛ حال آنکه در این فراز از ماده، نه مبلغی برای مازاد درآمدهای استانی مشخص شده و نه سقفی برای آن تعیین شده است. نتیجه اینکه، این مقرر سقف قانون بودجه را به هم می‌زند؛ بدین لحاظ مغایر با اصول ۵۲ و ۵۳ قانون اساسی ناظر بر فلسفه تصویب قانون بودجه و لزوم ارائه لایحه متمم بودجه به مجلس برای تغییر در ارقام بودجه است.

ب) با توجه به ملاک ارائه شده در فراز ابتدایی بند (۱۵) برای مازاد درآمدهای استانی، فراز ابتدایی ناظر بر واگذاری ۵۰ درصد از درآمدهای مازاد به استان‌ها بدون ایراد است. ملاک ارائه شده، مبالغ پیش‌بینی شده برای درآمدهای استان‌ها در قوانین بودجه است که طبق این ماده، ۵۰ درصد از مازاد درآمدهای پیش‌بینی شده استانی به خود آن استان‌ها واگذار می‌شود. اما فراز انتهایی بند (۱۵) که به معاونت برنامه‌ریزی و نظارت راهبردی رئیس جمهور اختیار می‌دهد که ۵۰ درصد مابقی درآمدهای مازاد استانی را بین استان‌ها توزیع کند، مغایر با اصل ۵۳ است؛ زیرا در حالت اخیر، پرداخت‌های صورت گرفته به موجب قانون بودجه و در حدود اعتبارات مصوب و پیش‌بینی شده نیست.

#### ۲-۱۱۶-۱-۲- دیدگاه عدم مغایرت

در بودجه سنواتی، میزان درآمدهای دستگاه‌ها و هزینه‌های آنها پیش‌بینی شده و به تصویب مجلس می‌رسد. بر این اساس، آنچه در فراز ابتدایی بند (۱۵) آمده است هم در همین چارچوب می‌گنجد؛ یعنی مازاد درآمدهای استانی، درآمد دیگری تصور شده که محل مصرف و هزینه‌کرد آن نیز مشخص شده است؛ بنابراین این مقرر مغایرتی با اصول قانون اساسی ناظر بر بودجه سنواتی ندارد.

#### ۲-۱۱۶-۲- نظر شورای نگهبان

فراز دوم بند (۱۵) ماده (۱۹۹)، مغایر اصل ۵۳ قانون اساسی است.

#### ۲-۱۱۷-۱- ماده ۱۹۹ بند (۱۶)

”ماده ۱۹۹- قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت مصوب سال ۱۳۸۰ و اصلاحات و الحاقات بعدی آن با اصلاحات و الحاقات زیر برای دوره برنامه پنجم تنفیذ می‌شود.

۱- ...

۱۶- کلیه مراجع و دستگاه‌های ماده (۵) قانون مدیریت خدمات کشوری که زیر مجموعه قوه مجریه می‌باشند و صلاحیت وضع مصوبه لازم‌الاجراء را دارند، در کلیه مصوبات و تصمیماتی که تکالیفی برای مصرف اعتبار بودجه کل کشور تعیین می‌نماید، قبل از اتخاذ تصمیم یا تصویب باید تأیید معاونت را مبنی بر وجود اعتبار برای آن منظور و عدم مغایرت با احکام و ردیف‌های بودجه را اخذ نمایند.

کلیه مراجع و دستگاه‌ها و دارندگان ردیفی که زیر مجموعه قوه مجریه نیستند، در مصوبات و تصمیمات خود مکلفند در سقف اعتبارات مصوب موضوع قوانین بودجه سنواتی با رعایت احکام و ردیف‌های آن اقدام نمایند.”

#### ۲-۱۱۷-۱- نظرات استدلالی

#### ۲-۱۱۷-۱-۱- دیدگاه مغایرت



طبق اصل ۱۳۸ قانون اساسی هیئت وزیران و هر یک از وزراء، صلاحیت وضع مصوبه لازم‌الاجرا (آئین‌نامه، دستورالعمل و...) را در حیطة تحت مسئولیت خویش دارد. لیکن حکم مقرر در این بند، اختیار مراجع صلاحیتدار برای وضع مصوبه لازم‌الاجرا را محدود و مشروط به تأیید معاونت برنامه‌ریزی و نظارت راهبردی رئیس جمهور مبنی بر وجود اعتبار کرده است. بدین لحاظ، این بند مغایر با اطلاق اصل ۱۳۸ قانون اساسی است.

#### ۲-۱۱۷-۱-۲- دیدگاه عدم مغایرت

آنچه در این بند مورد تأکید قرار گرفته، صرفاً اخذ تأییدیه وجود اعتبار و بودجه لازم از معاونت برنامه‌ریزی جهت اجرایی شدن مصوبات لازم‌الاجرا است. بدیهی است که وضع مصوبه لازم‌الاجرای که اعتبار و بودجه اجرایی برای آن وجود ندارد، وجهی ندارد. بدین لحاظ، این حکم محدودیتی بر اختیار مراجع صلاحیتدار برای وضع مصوبات لازم‌الاجرا محسوب نمی‌کند.

#### ۲-۱۱۷-۲- نظر شورای نگهبان

شورای نگهبان، بند (۱۶) ماده مذکور را مغایر با قانون اساسی تشخیص نداد.

#### ۲-۱۱۸-۱- ماده ۲۰۰ مکرر ۱

"ماده ۲۰۰ مکرر ۱- «سند ملی امنیت بانوان و کودکان در روابط اجتماعی» با مشارکت و برنامه‌ریزی نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران، قوه قضائیه، سازمان بهزیستی کشور، شهرداری، وزارت کشور، شورای عالی استان‌ها، مرکز امور زنان و خانواده ریاست جمهوری، وزارتخانه‌های بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و کار و امور اجتماعی توسط دولت در طول سال‌های برنامه تهیه و تدوین می‌شود."

#### ۲-۱۱۸-۱- نظرات استدلالی

#### ۲-۱۱۸-۱-۱- دیدگاه ابهام

در این ماده، تدوین «سند ملی امنیت بانوان و کودکان در روابط اجتماعی» به عهده دولت گذارده شده است. با توجه به اینکه جایگاه این سند و مفاد آن، از لحاظ سلسله مراتب قوانین و مقررات مشخص نشده است، در خصوص مغایرت یا عدم مغایرت مرجع تدوین این سند نمی‌توان اظهار نظر کرد؛ زیرا چنانچه این سند، متضمن حق و تکلیف و مفاد لازم‌الاجرا در سطح «قانون» باشد، مرجع تصویب آن وفق اصل ۸۵ قانون اساسی، مجلس شورای اسلامی است. در این صورت، واگذاری تدوین آن به دولت، با اصل مزبور مغایرت دارد. اما در صورتی که این سند و مفاد آن، در عنوان «آئین‌نامه» داخل شود یا متضمن توصیه‌های غیر لازم‌الاجرا باشد، واگذاری تدوین آن به دولت، مغایرتی با اصول قانون اساسی نخواهد داشت.

#### ۲-۱۱۸-۲- نظر شورای نگهبان

در ماده (۲۰۰ مکرر ۱) چون مشخص نیست «سند ملی امنیت بانوان و کودکان در روابط اجتماعی» متضمن چه مواردی است، ابهام دارد؛ پس از رفع ابهام اظهارنظر خواهد شد.

## ۲-۱۱۹- ماده ۲۰۰ مکرر ۳

«ماده ۲۰۰ مکرر ۳- وزارت نفت موظف است نسبت به تولید صیانتی میدان‌های نفتی و گازی در طی سال‌های برنامه به توالی با حداقل ده، بیست، پنجاه، هفتاد و پنج و صد درصد (۱۰٪، ۲۰٪، ۵۰٪، ۷۵٪ و ۱۰۰٪) از میادین اقدام نماید. به این منظور سالانه ده درصد (۱۰٪) از ارزش نفت خام و میعانات و مایعات گازی تولیدی پس از واریز به خزانه برای عملیات زیر به شرکت ملی نفت ایران تخصیص می‌یابد: ...»

## ۲-۱۱۹-۱- نظرات استدلالی

### ۲-۱۱۹-۱-۱- دیدگاه ابهام

با توجه به عدم تصویب اساسنامه شرکت ملی نفت ایران به عنوان یک شرکت دولتی و در نتیجه، نامشخص بودن وضعیت این شرکت، استفاده از عنوان «شرکت ملی نفت ایران» در بند (ب) این ماده، واجد ابهام است.

### ۲-۱۱۹-۲- نظر شورای نگهبان

در ماده (۲۰۰ مکرر ۳) عنوان «شرکت ملی نفت ایران»، همان ابهام معموله در لوایح بودجه کل کشور را دارد؛ پس از رفع ابهام اظهارنظر می‌گردد.

## ۲-۱۲۰- ماده ۲۰۰ مکرر ۴

«ماده ۲۰۰ مکرر ۴- مرکز امور زنان و خانواده موظف است با همکاری سازمان‌ها و دستگاه‌های ذی‌ربط با هدف تقویت نهاد خانواده و جایگاه زنان در عرصه‌های اجتماعی و استیفای حقوق شرعی و قانونی بانوان در همه زمینه‌ها نسبت به تدوین و تصویب «برنامه جامع توسعه امور زنان و خانواده» مشتمل بر محورهای تحکیم بنیان خانواده، بازنگری قوانین و مقررات مربوطه، پیشگیری از آسیب‌های اجتماعی، توسعه و ساماندهی امور اقتصادی- معیشتی با اولویت ساماندهی مشاغل خانگی برای زنان سرپرست خانوار و زنان بدسرپرست، تأمین اجتماعی، اوقات فراغت، پژوهش، گسترش فرهنگ عفاف و حجاب، ارتقاء سلامت، توسعه توانایی‌های سازمان‌های مردم‌نهاد، ارتقاء توانمندی‌های زنان مدیر و نخبه، توسعه تعاملات بین‌المللی، تعمیق باورهای دینی و اصلاح ساختار اداری تشکیلاتی زنان و خانواده اقدام نماید.

آئین‌نامه اجرایی این ماده به پیشنهاد مرکز امور زنان و خانواده و معاونت برنامه‌ریزی و نظارت راهبردی رئیس جمهور در سال اول برنامه تهیه و جهت تصویب به هیأت وزیران ارائه خواهد شد.»

## ۲-۱۲۰-۱- نظرات استدلالی

### ۲-۱۲۰-۱-۱- دیدگاه مغایرت

الف) در این ماده، اختیار تدوین و تصویب «برنامه جامع توسعه امور زنان و خانواده» به عهده مرکز امور زنان و خانواده گذارده شده است. محتوای برنامه پیش‌گفته با توجه به اهداف و موضوعات بیان شده در این ماده، برخی ماهیت تقنینی دارد (همچون بازنگری در قوانین و مقررات، پیشگیری از آسیب‌های اجتماعی و...) و برخی ماهیت آئین‌نامه‌ای یا اجرایی (همچون ساماندهی امور اقتصادی- معیشتی، تأمین اجتماعی و...). مرجع وضع موضوعات واجد ماهیت تقنینی، وفق اصل ۸۵ قانون اساسی، مجلس شورای اسلامی است و مرجع وضع آئین‌نامه، وفق اصل ۱۳۸ قانون اساسی، هیأت وزیران یا هر یک از وزراء می‌باشد. بنابراین، واگذاری تصویب این برنامه به مرکز امور زنان و خانواده، با اصول ۸۵ و ۱۳۸ قانون اساسی مغایرت دارد.

ب) مرکز امور زنان و خانواده، وزارتخانه نیست و رئیس آن نیز معاون رئیس جمهور نمی‌باشد، بلکه رئیس این مرکز، مشاور رئیس جمهور است. بنابراین، واگذاری تدوین و تصویب «برنامه جامع توسعه امور زنان و خانواده» به این مرکز، مغایر با اصل ۱۳۸ قانون اساسی است.

ج) با توجه به ظاهر حکم مقرر در ذیل این ماده مبنی بر تصویب آئین‌نامه اجرایی مربوط به ماده در هیأت وزیران، مشخص می‌گردد که برنامه‌ای که مرکز امور زنان و خانواده تدوین و تصویب می‌کند، نیازی به گذراندن سیر مراحل قانونگذاری و... ندارد، بلکه پس از تصویب، هیأت دولت برای اجرایی کردن آن مبادرت به تهیه آئین‌نامه اجرایی می‌کند؛ لذا مغایرت آن با اصل ۸۵ قانون اساسی در خصوص موضوعات دارای ماهیت تقنینی مندرج در این برنامه، روشن است.

د) بسیاری از موضوعاتی که در «برنامه جامع توسعه امور زنان و خانواده» لحاظ شده، مربوط به صلاحیت وزارتخانه‌ها و دستگاه‌های اجرایی دولتی است؛ بنابراین واگذاری تدوین برنامه برای این موضوعات به مرکز امور زنان و خانواده، مغایر با صلاحیت‌های ذاتی وزراء و دستگاه‌های اجرایی است که وفق اصل ۶۰ قانون اساسی، عهده‌دار انجام آن هستند.

### ۲-۱۲۰-۱-۲- دیدگاه عدم مغایرت

با توجه به برخی تعبیرات به کار رفته در اجزای «برنامه جامع توسعه امور زنان و خانواده»؛ همچون «بازنگری قوانین و مقررات مربوطه»، مسلماً مقصود ورود در صلاحیت مجلس شورای اسلامی و تقنین نیست، بلکه مقصود انجام مطالعات لازم و تهیه برنامه اولیه برای بازنگری آن در مراجع صالح؛ از جمله مجلس یا دولت است. با این وصف، به نظر می‌رسد این ماده، مغایرتی با قانون اساسی ندارد.

### ۲-۱۲۰-۲- نظر شورای نگهبان

در ماده (۲۰۰ مکرر ۴)، با توجه به اینکه تصویب موارد مذکور در این ماده بر عهده «مرکز امور زنان و خانواده» گذاشته شده است و این امور بعضاً تقنینی و یا اجرایی هستند، لذا مغایر اصول ۸۵ و ۱۳۸ قانون شناخته شد.

## ۳- بحث و بررسی شورای نگهبان پیرامون لایحه برنامه پنجم توسعه جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۸۹/۱۰/۱۴ مجلس شورای اسلامی (مرحله دوم)

### ۳-۱- ماده ۳

"ماده ۳- به منظور تعمیق ارزش‌های اسلامی، باورهای دینی و اعتلای معرفت دینی و تقویت هنجارهای فرهنگی و اجتماعی و روحیه کار جمعی، ابتکار، ترویج فرهنگ مقاومت و ایثار، تبلیغ ارزش‌های اسلامی و انقلاب اسلامی و گسترش خط و زبان فارسی، دولت مکلف است حمایت‌های لازم را از بخش غیردولتی اعم از حقیقی و حقوقی در موارد زیر به عمل آورد:

الف- ..."

### ۳-۱-۱- نظرات استدلالی

ابهام مذکور در اظهارنظر پیشین شورای نگهبان نسبت به ماده (۳)، با اصلاحات به عمل آمده (حذف عبارت دارای ابهام)، برطرف شده است.

### ۳-۱-۲- نظر شورای نگهبان

ماده (۳) مصوبه، با توجه به اصلاحات به عمل آمده در مجلس شورای اسلامی، مغایرتی با قانون اساسی و موازین شرع ندارد.

### ۳-۲- ماده ۵

"ماده ۵- به منظور توسعه فضاهاى مذهبی فرهنگی و بهره‌گیری بهینه از بقاع متبرکه، گلزار شهدا و اماکن مذهبی و تثبیت جایگاه مسجد به عنوان اصلی‌ترین پایگاه عبادی و تربیتی، سیاسی، اجتماعی و فرهنگی اقدامات زیر انجام می‌شود:

الف- ..."

و- به منظور ارتقاء کارکرد فرهنگی و هنری مساجد، برقراری عدالت فرهنگی و ترویج فرهنگ اسلامی و جذب جوانان و نوجوانان به مساجد، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی مکلف است با رعایت موازین اسلامی ترتیبی اتخاذ نماید تا پایان برنامه پنجم حداقل یک چهارم مساجد شهری و روستاهای بالای هزار نفر جمعیت برخوردار از کانون فرهنگی و هنری باشند."

### ۳-۲-۱- نظرات استدلالی

ایراد مذکور در اظهارنظر پیشین شورای نگهبان نسبت به ماده (۵)، با اصلاحات به عمل آمده (افزودن عبارت «با رعایت موازین اسلامی» بعد از عبارت «مکلف است»)، برطرف شده است.

### ۲-۲-۳- نظر شورای نگهبان

ماده (۵) مصوبه، با توجه به اصلاحات به عمل آمده در مجلس شورای اسلامی، مغایرتی با قانون اساسی و موازین شرع ندارد.

### ۳-۳- ماده ۱۱

ماده ۱۱- دولت موظف است به منظور ساماندهی فضای رسانه‌ای کشور، مقابله با تهاجم فرهنگ بیگانه و جرایم و ناهنجاری‌های رسانه‌ای، در چهارچوب سیاست و ضوابط مصوب شورای عالی انقلاب فرهنگی و فراهم آوردن زمینه بهره‌برداری حداکثری از ظرفیت رسانه‌ای اقدامات قانونی در موارد ذیل را انجام دهد:  
الف- تهیه و تدوین «نظام جامع رسانه‌ها» تا پایان سال اول برنامه با رویکرد تسهیل فعالیت‌های بخش غیردولتی  
ب- ...

### ۱-۳-۳- نظرات استدلالی

ایراد مذکور در اظهارنظر پیشین شورای نگهبان نسبت به ماده (۱۱)، با اصلاحات به عمل آمده، برطرف شده است.

### ۲-۳-۳- نظر شورای نگهبان

ماده (۱۱) مصوبه، با توجه به اصلاحات به عمل آمده در مجلس شورای اسلامی، مغایرتی با قانون اساسی و موازین شرع ندارد.

### ۴-۳- ماده ۱۳ بند (الف) و (ب)

ماده ۱۳- سازمان میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی مجاز است:  
الف- اقدامات قانونی در جهت امکان ایجاد مراکز فرهنگی و گردشگری و نحوه تأسیس مراکز تخصصی غیردولتی را در زمینه میراث فرهنگی از قبیل موزه‌ها، مرمت آثار فرهنگی و تاریخی، کارشناسی اموال تاریخی و فرهنگی و همچنین مراکزی جهت نظارت بر مراکز اقامتی، پذیرایی دفاتر خدمات مسافرتی و گردشگری با استاندارد لازم و شرایط سهل و آسان را فراهم نماید.

### ۱-۴-۳- نظرات استدلالی

ایراد مذکور در اظهارنظر پیشین شورای نگهبان نسبت به بندهای (الف) و (ب) ماده (۱۳)، با ادغام این بندها در یکدیگر و اصلاحات به عمل آمده نسبت به آن، برطرف شده است.

### ۳-۴-۲- نظر شورای نگهبان

بند (الف) ماده (۱۳) مصوبه، با توجه به اصلاحات به عمل آمده در مجلس شورای اسلامی، مغایرتی با قانون اساسی و موازین شرع ندارد.

### ۳-۵-۵- ماده ۱۳ بند (د)

"ماده ۱۳- سازمان میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی مجاز است:

الف- ...

د- از ایجاد مراکز حفظ آثار و فرهنگ سنتی عشایری و روستایی توسط بخش خصوصی و نهادهای عمومی غیردولتی و تعاونی با رعایت موازین اسلامی به منظور توسعه گردشگری آن مناطق حمایت مالی نماید."

### ۳-۵-۱- نظرات استدلالی

ایراد مذکور در اظهارنظر پیشین شورای نگهبان نسبت به بند (د) ماده (۱۳)، با اصلاحات به عمل آمده (افزودن عبارت «با رعایت موازین اسلامی» بعد از عبارت «غیردولتی و تعاونی»)، برطرف شده است.

### ۳-۵-۲- نظر شورای نگهبان

بند (د) ماده (۱۳) مصوبه، با توجه به اصلاحات به عمل آمده در مجلس شورای اسلامی، مغایرتی با قانون اساسی و موازین شرع ندارد.

### ۳-۶-۶- ماده ۱۸ بند (ه)

"ماده ۱۸- به منظور تحول بنیادین در آموزش عالی به ویژه در رشته‌های علوم انسانی، تحقق جنبش نرم افزاری و تعمیق مبانی اعتقادی، ارزش‌های اسلامی و اخلاق حرفه‌ای و با هدف ارتقاء کیفی در حوزه دانش و تربیت اسلامی، وزارتخانه‌های علوم، تحقیقات و فناوری و بهداشت، درمان و آموزش پزشکی مکلفند اقدامات زیر را انجام دهند:

الف- ...

ه- استقرار نظام جامع نظارت و ارزیابی و رتبه بندی دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی و پژوهشی بر اساس شاخص‌های مورد تأیید وزارتخانه‌های مذکور منوط به عدم مغایرت با مصوبات شورای عالی انقلاب فرهنگی با هدف ارتقاء کیفیت آموزشی و پژوهشی"

### ۳-۶-۱- نظرات استدلالی

ایراد مذکور در اظهارنظر پیشین شورای نگهبان نسبت به بند (هـ) ماده (۱۸)، با اصلاحات به عمل آمده (افزودن عبارت «منوط به عدم مغایرت با مصوبات شورای عالی انقلاب فرهنگی» بعد از عبارت «وزارتخانه‌های مذکور»)، برطرف شده است.

### ۳-۶-۲- نظر شورای نگهبان

بند (هـ) ماده (۱۸) مصوبه، با توجه به اصلاحات به عمل آمده در مجلس شورای اسلامی، مغایرتی با قانون اساسی و موازین شرع ندارد.

### ۳-۷-۷- ماده ۲۳ بند (ج)

”ماده ۲۳-

الف- ...

ج- آموزش و پرورش مجاز است در حدود مقرر در اصل پانزدهم (۱۵) قانون اساسی گویش محلی و ادبیات بومی را در مدارس تقویت نماید.”

### ۳-۷-۱- نظرات استدلالی

ایراد مذکور در اظهارنظر پیشین شورای نگهبان نسبت به بند (ج) ماده (۲۳)، با اصلاحات به عمل آمده (افزودن عبارت «در حدود مقرر در اصل پانزدهم (۱۵) قانون اساسی» بعد از عبارت «مجاز است»)، برطرف شده است.

### ۳-۷-۲- نظر شورای نگهبان

بند (ج) ماده (۲۳) مصوبه، با توجه به اصلاحات به عمل آمده در مجلس شورای اسلامی، مغایرتی با قانون اساسی و موازین شرع ندارد.

### ۳-۸- ماده ۲۴ بندهای (ح) و (ی)

”ماده ۲۴-

الف- ...

ح- دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی و تحقیقاتی مجازند از ظرفیت مازاد بر سهمیه آموزش رایگان خود و یا ظرفیت‌های جدیدی که ایجاد می‌کنند، براساس قیمت تمام‌شده یا توافقی با بخش غیردولتی و با تأیید هیأت

امناء در مقاطع مختلف دانشجو بپذیرند و منابع مالی دریافتی را حسب مورد پس از واریز به خزانه کل، به حساب درآمدهای اختصاصی منظور کنند.

ط - ...

ی- دانشگاه‌های کشور، حسب مورد به تشخیص وزارتخانه‌های علوم، تحقیقات و فناوری و بهداشت، درمان و آموزش پزشکی با تصویب شورای گسترش وزارتخانه‌های مربوط، می‌توانند نسبت به تأسیس شعب در شهر محل استقرار خود یا دیگر شهرها و مناطق آزاد داخل کشور و نیز در خارج کشور به صورت خودگردان و با دریافت شهریه از داوطلبان اقدام کنند.

...

تبصره ۵- نحوه پذیرش دانشجو موضوع بندهای (ح) و (ی) این ماده در مقاطع مختلف به پیشنهاد هیأت امناء دانشگاه‌ها و مؤسسات یادشده و حسب مورد با تأیید وزارتخانه‌های ذی‌ربط و با رعایت قانون پذیرش دانشجو در دانشگاه‌ها مصوب ۱۳۸۶/۸/۱۶ خواهد بود. در مقاطع کارشناسی ارشد و بالاتر با استفاده از ظرفیت‌های جدید از طریق امتحانات ورودی مؤسسات یاد شده، با در نظر گرفتن توان علمی داوطلبان با رعایت ضوابط سازمان سنجش آموزش کشور خواهد بود.

تبصره ۶- مدرک تحصیلی دانشجویان موضوع بندهای (ح) و (ی) این ماده با درج نوع پذیرش و محل تحصیل صادر می‌گردد.

### ۳-۸-۱- نظرات استدلالی

ایراد مذکور در اظهار نظر پیشین شورای نگهبان نسبت به بندهای (ح) و (ی) ماده (۲۴)، با اصلاحات به عمل آمده (الحاق تبصره‌های ۵ و ۶ به ماده)، برطرف شده است.

### ۳-۸-۲- نظر شورای نگهبان

بندهای (ح) و (ی) ماده (۲۴) مصوبه، با توجه به اصلاحات به عمل آمده در مجلس شورای اسلامی، مغایرتی با قانون اساسی و موازین شرع ندارد.

### ۳-۹- ماده ۳۳

"ماده ۳۳- کلیه تصویب‌نامه‌ها، بخشنامه‌ها، دستورالعمل‌ها و همچنین تصمیمات و مصوبات هیأت‌های امناء و سایر مقامات و مراجع قوه مجریه به استثناء احکام محاکم قضائی که متضمن بار مالی برای صندوق‌های بازنشستگی یا دستگاه‌های اجرایی و دولت باشد، در صورتی قابل اجراء است که بار مالی ناشی از آن قبلاً محاسبه و در قوانین بودجه کل کشور و یا بودجه سالانه دستگاه یا صندوق ذی‌ربط تأمین اعتبار شده باشد. در غیر این صورت، عمل مراجع مذکور در حکم تعهد زائد بر اعتبار است و مشمول پرداخت از سوی دستگاه یا



صندوق‌های مربوطه نخواهد بود. دستگاه‌ها و صندوق‌های مربوط مجاز به اجرای احکام مقامات اجرایی و مراجع قوه مجریه که بار مالی آن تأمین نشده است، نیستند. اجرای احکام یادشده فقط در حدود منابع مذکور ممکن است. در هر حال، تحمیل کسری بودجه به دولت و دستگاه‌های اجرایی و صندوق‌ها غیرقابل پذیرش می‌باشد. مسئولیت اجرای این بند به عهده رؤسای دستگاه‌ها و صندوق‌ها و مدیران و مقامات مربوط است.

### ۳-۹-۱- نظرات استدلالی

ابهام مذکور در اظهارنظر پیشین شورای نگهبان نسبت به ماده (۳۳)، با اصلاحات به عمل آمده در این ماده، برطرف شده است.

### ۳-۹-۲- نظر شورای نگهبان

ماده (۳۳) مصوبه، با توجه به اصلاحات به عمل آمده در مجلس شورای اسلامی، مغایرتی با قانون اساسی و موازین شرع ندارد.

### ۳-۱۰-۱- ماده ۳۵

"ماده ۳۵- در صورتی که نرخ رشد حقوق و دستمزد اعلام شده بیمه‌شدگان در دو سال آخر خدمت آنها بیش از نرخ رشد طبیعی حقوق و دستمزد بیمه‌شدگان باشد و با سال‌های قبل سازگار نباشد، مشروط بر آن که این افزایش دستمزد به دلیل ارتقاء شغلی نباشد، صندوق بیمه‌ای مکلف است برقراری حقوق بازنشستگی بیمه‌شده را بر مبنای میانگین حقوق و دستمزد پنج سال آخر خدمت محاسبه و پرداخت نماید."

### ۳-۱۰-۱- نظرات استدلالی

ایراد مذکور در اظهارنظر پیشین شورای نگهبان نسبت به ماده (۳۵)، با اصلاحات به عمل آمده (حذف عبارت مورد ایراد)، برطرف شده است.

### ۳-۱۰-۲- نظر شورای نگهبان

ماده (۳۵) مصوبه، با توجه به اصلاحات به عمل آمده در مجلس شورای اسلامی، مغایرتی با قانون اساسی و موازین شرع ندارد.

### ۳-۱۱- ماده ۴۲ بند (ز)

"ماده ۴۲- به منظور توسعه کمی و کیفی بیمه‌های سلامت، دستیابی به پوشش فراگیر و عادلانه خدمات سلامت و کاهش سهم مردم از هزینه‌های سلامت به سی درصد (۳۰٪) از طرق مختلف مانند اصلاح ساختار صندوق‌ها،

مدیریت منابع، متناسب نمودن تعرفه‌ها، استفاده از منابع داخلی صندوق‌ها و در صورت لزوم از محل کمک دولت در قالب بودجه سنواتی و در طول برنامه اقدامات زیر انجام می‌شود:

الف- ...

ز- سازمان بیمه سلامت ایران مکلف است با رعایت نظام ارجاع و سطح‌بندی خدمات بر اساس سیاست‌های مصوب نسبت به خرید راهبردی خدمات سلامت از بخش‌های دولتی و غیردولتی اقدام نماید. آئین‌نامه اجرایی این بند مشتمل بر اصلاح نظام پرداخت و فهرست خدمات مورد تعهد بیمه پایه سلامت ظرف یک‌سال توسط وزارتخانه‌های رفاه و تأمین اجتماعی و بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و معاونت تهیه و به تصویب هیأت وزیران می‌رسد.

### ۳-۱۱-۱- نظرات استدلالی

ایراد مذکور در اظهارنظر پیشین شورای نگهبان نسبت به بند (ز) ماده (۴۲)، با اصلاحات به عمل آمده (جایگزین کردن عبارت «آئین‌نامه» به جای «دستورالعمل» و واگذاری تصویب آن به هیأت وزیران)، برطرف شده است.

### ۳-۱۱-۲- نظر شورای نگهبان

بند (ز) ماده (۴۲) مصوبه، با توجه به اصلاحات به عمل آمده در مجلس شورای اسلامی، مغایرتی با قانون اساسی و موازین شرع ندارد.

### ۳-۱۲- ماده ۴۸ بند (الف)

”ماده ۴۸- دولت به منظور استمرار، توسعه و ترویج فرهنگ ایثار و شهادت، در جهت حفظ کرامت ایثارگران با اولویت عرضه منابع مالی، فرصت‌ها، امکانات و تسهیلات و امتیازات به ایثارگران، پدر، مادر، همسر و فرزندان شهداء و همچنین جانبازان، آزادگان و افراد تحت تکفل آنان، اقدامات زیر را انجام می‌دهد:

الف- فرزندان شهداء از کلیه امتیازات و مزایای مقرر در قوانین و مقررات مختلف برای جانبازان پنجاه درصد (۵۰٪) و بالاتر نیز به استثناء تسهیلات خودرو و حق پرستاری و کاهش ساعت کاری برخوردارند. امتیازات ناشی از این بند شامل وابستگی فرزندان شهید نمی‌شود.”

### ۳-۱۲-۱- نظرات استدلالی

ابهام مذکور در اظهارنظر پیشین شورای نگهبان نسبت به بند (الف) ماده (۴۸)، با اصلاحات به عمل آمده (اضافه کردن جمله آخر به بند)، برطرف شده است.

### ۳-۱۲-۲- نظر شورای نگهبان

بند (الف) ماده (۴۸) مصوبه، با توجه به اصلاحات به عمل آمده در مجلس شورای اسلامی، مغایرتی با قانون اساسی و موازین شرع ندارد.

### ۳-۱۳- ماده ۴۸ بند (و)

”ماده ۴۸- دولت به منظور استمرار، توسعه و ترویج فرهنگ ایثار و شهادت، در جهت حفظ کرامت ایثارگران با اولویت عرضه منابع مالی، فرصت‌ها، امکانات و تسهیلات و امتیازات به ایثارگران، پدر، مادر، همسر و فرزندان شهداء و همچنین جانبازان، آزادگان و افراد تحت تکفل آنان، اقدامات زیر را انجام می‌دهد:  
الف- ...

و- دستگاه‌های اجرایی موظفند حداقل بیست و پنج درصد (۲۵٪) نیاز استخدامی خود را از میان فرزندان شهداء، جانبازان پنجاه درصد (۵۰٪) و بالاتر و آزادگانی که حداقل پنج‌سال سابقه اسارت دارند و فرزندان جانبازان هفتاد درصد (۷۰٪) و بالاتر، بدون الزام به رعایت شرط سنی، تحصیلی و آزمونی تأمین و از ابتداء آنان را به صورت رسمی قطعی استخدام نمایند. پنج درصد (۵٪) سهمیه استخدامی به سایر جانبازان، آزادگان، رزمندگان و همسر و فرزندان آنان اختصاص می‌یابد. در مواردی که نیاز به تخصص دارد، شرایط علمی لازم-الرعایه است.”

### ۳-۱۳-۱- نظرات استدلالی

ابهام مذکور در اظهارنظر پیشین شورای نگهبان نسبت به بند (و) ماده (۴۸)، با اصلاحات به عمل آمده (اضافه کردن جمله آخر به بند)، برطرف شده است.

### ۳-۱۳-۲- نظر شورای نگهبان

بند (و) ماده (۴۸) مصوبه، با توجه به اصلاحات به عمل آمده در مجلس شورای اسلامی، مغایرتی با قانون اساسی و موازین شرع ندارد.

### ۳-۱۴- ماده ۴۹ بند (الف)

”ماده ۴۹- به منظور بسط خدمات دولت الکترونیک، صنعت فناوری اطلاعات، سواد اطلاعاتی و افزایش بهره‌وری در حوزه‌های اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی اقدامات زیر انجام می‌شود:  
الف- وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات مکلف است نسبت به ایجاد و توسعه شبکه ملی اطلاعات و مراکز داده داخلی امن و پایدار با پهنای باند مناسب با رعایت موازین شرعی و امنیتی کشور اقدام و با استفاده از توان و ظرفیت بخش‌های عمومی غیردولتی، خصوصی و تعاونی، امکان دسترسی پرسرعت مبتنی بر توافقنامه سطح

خدمات را به صورتی فراهم نماید که تا پایان سال دوم کلیه دستگاه‌های اجرایی و واحدهای تابعه و وابسته و تا پایان برنامه، شصت درصد (۶۰٪) خانوارها و کلیه کسب و کارها بتوانند به شبکه ملی اطلاعات و اینترنت متصل شوند. میزان پهنای باند اینترنت بین‌الملل و شاخص آمادگی الکترونیک و شاخص توسعه دولت الکترونیک باید به گونه‌ای طراحی شود که سرانه پهنای باند و سایر شاخص‌های ارتباطات و فناوری اطلاعات در پایان برنامه در رتبه دوم منطقه قرار گیرد. حمایت از بخش‌های عمومی غیردولتی، خصوصی و تعاونی در صنعت فناوری اطلاعات کشور به ویژه بخش نرم‌افزار و امنیت باید به گونه‌ای ساماندهی شود که سهم این صنعت در تولید ناخالص داخلی در سال آخر برنامه به دو درصد (۲٪) برسد. آئین‌نامه اجرایی این بند مشتمل بر حمایت از صنعت فناوری اطلاعات توسط وزارتخانه‌های ارتباطات و فناوری اطلاعات، صنایع و معادن و بازرگانی و معاونت، ظرف شش ماه اول برنامه تهیه و به تصویب هیأت وزیران می‌رسد.

### ۳-۱۴-۱- نظرات استدلالی

ایراد مذکور در اظهار نظر پیشین شورای نگهبان نسبت به بند (الف) ماده (۴۹)، با اصلاحات به عمل آمده (اضافه کردن عبارت «با رعایت موازین شرعی و امنیتی کشور» بعد از عبارت «پهنای باند مناسب» و اصلاح صورت گرفته در قسمت انتهایی این بند)، برطرف شده است.

### ۳-۱۴-۲- نظر شورای نگهبان

بند (الف) ماده (۴۹) مصوبه، با توجه به اصلاحات به عمل آمده در مجلس شورای اسلامی، مغایرتی با قانون اساسی و موازین شرع ندارد.

### ۳-۱۵- ماده ۴۹ بند (ب)

”ماده ۴۹- به منظور بسط خدمات دولت الکترونیک، صنعت فناوری اطلاعات، سواد اطلاعاتی و افزایش بهره‌وری در حوزه‌های اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی اقدامات زیر انجام می‌شود:  
الف- ...

ب- کلیه دستگاه‌های اجرایی مکلفند ضمن اتصال به شبکه ملی اطلاعات و توسعه و تکمیل پایگاه‌های اطلاعاتی خود حداکثر تا پایان سال دوم برنامه بر اساس فصل پنجم قانون مدیریت خدمات کشوری، اطلاعات خود را در مراکز داده داخلی با رعایت مقررات امنیتی و استانداردهای لازم نگهداری و به‌روزرسانی نمایند و بر اساس آئین‌نامه اجرایی که در شش ماه اول برنامه توسط وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات و وزارت اطلاعات و معاونت، تهیه و به تصویب هیأت وزیران خواهد رسید، نسبت به تبادل و به اشتراک‌گذاری رایگان اطلاعات به منظور ایجاد سامانه‌های اطلاعاتی و کاهش تولید و نگهداری اطلاعات تکراری در این شبکه با

تأمین و حفظ امنیت تولید، پردازش و نگهداری اطلاعات اقدام نمایند. قوه قضائیه از شمول این بند مستثنی است.

### ۳-۱۵-۱- نظرات استدلالی

ایراد مذکور در اظهارنظر پیشین شورای نگهبان نسبت به بند (ب) ماده (۴۹)، با اصلاحات به عمل آمده، برطرف شده است.

### ۳-۱۵-۲- نظر شورای نگهبان

بند (ب) ماده (۴۹) مصوبه، با توجه به اصلاحات به عمل آمده در مجلس شورای اسلامی، مغایرتی با قانون اساسی و موازین شرع ندارد.

### ۳-۱۶- ماده ۴۹ بند (ج)

"ماده ۴۹- به منظور بسط خدمات دولت الکترونیک، صنعت فناوری اطلاعات، سواد اطلاعاتی و افزایش بهره‌وری در حوزه‌های اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی اقدامات زیر انجام می‌شود:

الف- ...

ج- کلیه دستگاه‌های اجرایی مکلفند:

۱- ...

۲- تا پایان برنامه، خدمات قابل ارائه خود را به صورت الکترونیکی از طریق شبکه ملی اطلاعات عرضه نمایند و نیز کلیه خدمات قابل ارائه در خارج از محیط اداری خود و قابل واگذاری یا برون‌سپاری را به دفاتر پستی و پیشخوان خدمات دولت که توسط بخش‌های غیردولتی اعم از خصوصی یا تعاونی ایجاد و مدیریت می‌شود، واگذار کنند. سایر دفاتر دایر فعلی دستگاه‌های مذکور که این نوع خدمات را ارائه می‌کنند باید به دفاتر پیشخوان دولت تغییر یابند. محدوده فعالیت و نهادهای مشمول و نیز ضوابط مربوط به دفاتر پیشخوان و خصوصیات اشخاص تشکیل دهنده و متصدیان آنها را قانون مشخص می‌کند."

### ۳-۱۶-۱- نظرات استدلالی

ایراد مذکور در اظهارنظر پیشین شورای نگهبان نسبت به بند (ج) ماده (۴۹)، با اصلاحات به عمل آمده، برطرف شده است.

### ۳-۱۶-۲- نظر شورای نگهبان

بند (ج) ماده (۴۹) مصوبه، با توجه به اصلاحات به عمل آمده در مجلس شورای اسلامی، مغایرتی با قانون اساسی و موازین شرع ندارد.

### ۳-۱۷- ماده ۴۹ بند (ط)

”ماده ۴۹- به منظور بسط خدمات دولت الکترونیک، صنعت فناوری اطلاعات، سواد اطلاعاتی و افزایش بهره‌وری در حوزه‌های اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی اقدامات زیر انجام می‌شود:  
الف- ...

ط- به وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات اجازه داده می‌شود با تصویب کمیسیون تنظیم مقررات ارتباطات، مبالغی به‌عنوان حق امتیاز، خسارت و جریمه عدم انجام تعهدات مندرج در پروانه‌های صادره اخذ و به حساب درآمد عمومی نزد خزانه‌داری کل کشور واریز نماید. وجوه مورد نیاز جهت توسعه زیرساخت‌های ارتباطی و فناوری اطلاعات مناطق کمتر توسعه‌یافته در قالب بودجه سنواتی تأمین می‌گردد.”

### ۳-۱۷-۱- نظرات استدلالی

ابهام پیشین شورای نگهبان نسبت به بند (ط) ماده (۴۹)، همچنان وجود دارد؛ شورای نگهبان در اظهار نظر پیشین، بیان کرده بود که مشخص نیست اخذ خسارت و جریمه مقرر در این بند، به صورت شرط ضمن عقد است یا خیر؟ با این حال، اصلاح به عمل آمده در مجلس نسبت به این بند (جایگزین کردن عبارت «مندرج» به جای «مذکور»)، رافع ابهام مذکور نیست و همچنان مشخص نیست که آیا اخذ خسارت و جریمه به صورت شرط ضمن عقد است یا خیر؟

### ۳-۱۷-۲- نظر شورای نگهبان

علی‌رغم اصلاح به عمل آمده در بند (ط) ماده (۴۹) ابهام همچنان باقی است. اگر ضمن عقد شرط شود، رافع اشکال خواهد بود.

### ۳-۱۸- ماده ۵۵ مکرر ۲

”ماده ۵۵ مکرر ۲- به منظور ایجاد یکنواختی در امر تولید نقشه و اطلاعات مکانی در کشور، راهبری، هماهنگی و اقدامات مورد نیاز در زمینه کلیه فعالیت‌های مرتبط با نقشه‌برداری و اطلاعات مکانی، عکسبرداری هوایی، تهیه و تولید نقشه‌های پوششی و شهری در مقیاس‌های مختلف و نظارت بر آن در بخش غیرنظامی، بر عهده سازمان نقشه‌برداری کشور است. دستورالعمل‌ها و استانداردهای مربوطه توسط معاونت تهیه و ابلاغ می‌گردد.”

### ۳-۱۸-۱- نظرات استدلالی

ایراد مذکور در اظهار نظر پیشین شورای نگهبان نسبت به ماده (۵۵ مکرر ۲)، با اصلاح به عمل آمده (حذف کلمه «ضوابط» از انتهای ماده)، برطرف شده است.

### ۳-۱۸-۲- نظر شورای نگهبان

ماده (۵۵ مکرر ۲)، با توجه به اصلاح به عمل آمده در مجلس شورای اسلامی، مغایرتی با قانون اساسی و موازین شرع ندارد.

### ۳-۱۹-۱- ماده ۶۸ مکرر ۸

”ماده ۶۸ مکرر ۸- به منظور تقویت و ساماندهی تشکلهای خصوصی و تعاونی و کمک به انجام وظایف قانونی از بند (د) ماده (۹۱) قانون اصلاح موادی از قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران و اجراء سیاستهای کلی اصل چهل و چهارم (۴۴) قانون اساسی و ارائه خدمات بازاریابی، مشاوره‌ای و کارشناسی، کلیه اعضاء اتاق بازرگانی و صنایع و معادن ایران و اتاق تعاون مرکزی جمهوری اسلامی ایران مکلفند یک در هزار رقم فروش کالا و خدمات خود را حسب مورد به حساب اتاقهای مذکور واریز نمایند و تأییدیه اتاقهای مذکور را هنگام صدور و تمدید کارت بازرگانی تسلیم کنند.“

### ۳-۱۹-۱- نظرات استدلالی

ایراد مذکور در اظهارنظر پیشین شورای نگهبان نسبت به ماده (۶۸ مکرر ۸)، با اصلاحات به عمل آمده، برطرف شده است.

### ۳-۱۹-۲- نظر شورای نگهبان

- ماده (۶۸ مکرر ۸)، با توجه به اصلاح به عمل آمده در مجلس شورای اسلامی، مغایرتی با قانون اساسی و موازین شرع ندارد.  
- تذکر: ماده (۶۸ مکرر ۸) نیاز به اصلاح عبارتی دارد؛ بعد از عبارت «وظایف قانونی از» کلمه «جمله» اضافه گردد.

### ۳-۲۰-۱- ماده ۶۸ مکرر ۱۰

ماده (۶۸ مکرر ۱۰) حذف شد.

### ۳-۲۰-۱- نظرات استدلالی

با توجه به حذف ماده (۶۸ مکرر ۱۰)، ایراد مذکور در اظهارنظر پیشین شورای نگهبان، سالبه به انتفاء موضوع است.

### ۳-۲۰-۲- نظر شورای نگهبان

با توجه به حذف ماده (۶۸ مکرر ۱۰)، ایراد مذکور در اظهارنظر پیشین شورای نگهبان، سالبه به انتفاء موضوع است.

### ۳-۲۱- ماده ۷۱ بند (ز)

"ماده ۷۱- به دولت اجازه داده می‌شود در راستای ایجاد اشتغال پایدار، توسعه کارآفرینی، کاهش عدم تعادل منطقه‌ای و توسعه مشاغل نو اقدام‌های زیر را انجام دهد:  
الف- ...

ز- برای استمرار فرصت‌های شغلی، ماده (۱۰) قانون تنظیم بخشی از مقررات تسهیل نوسازی صنایع کشور و اصلاح ماده (۱۱۳) قانون برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران در طول سال‌های برنامه پنجم تنفیذ می‌گردد."

### ۳-۲۱-۱- نظرات استدلالی

ایراد مذکور در اظهارنظر پیشین شورای نگهبان راجع به بند (ز) ماده (۷۱)، برطرف شده است؛ زیرا در مصوبه قبلی مجلس، اختیار تمدید موادی از قانون برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران را به دولت واگذار کرده بود که این موضوع، از آنجا که شأنی تقنینی داشت مغایر با اصل ۸۵ قانون اساسی مبنی بر صلاحیت قانون‌گذاری مجلس و غیرقابل واگذاری بودن آن تلقی شد. حال با توجه اینکه در اصلاح حکم این بند، مجلس شورای اسلامی خود، اقدام به قانون‌گذاری و تنفیذ مواد قانون برنامه سوم مقرر در این بند کرده است، اشکال اصل ۸۵ برطرف شده است.

### ۳-۲۱-۲- نظر شورای نگهبان

بند (ز) ماده ۷۱، با توجه به اصلاح به عمل آمده در مجلس شورای اسلامی، مغایرتی با قانون اساسی و موازین شرع ندارد.

### ۳-۲۲- تبصره ماده ۷۱

متن تبصره ماده ۷۱ به ذیل بند (و) منتقل و به شرح زیر اصلاح شد:  
"ماده ۷۱- به دولت اجازه داده می‌شود در راستای ایجاد اشتغال پایدار، توسعه کارآفرینی، کاهش عدم تعادل منطقه‌ای و توسعه مشاغل نو اقدام‌های زیر را انجام دهد:  
الف- ...

و- اعمال تخفیف پلکانی و یا تأمین بخشی از حق بیمه سهم کارفرمایان کارگاه‌هایی که با تأیید و یا معرفی واحدهای وزارت کار و امور اجتماعی در جهت به کارگیری نیروی کار جدید مبادرت می‌نمایند، به شرط آن‌که واحد، تازه تأسیس بوده و یا در سال قبل از آن، کاهش نیروی کار نداشته باشد.

تبصره- آئین‌نامه اجرایی بندهای فوق شامل نحوه، میزان و مدت زمان استفاده از امتیازات موضوع بندهای فوق حداکثر ظرف شش ماه پس از تصویب این قانون به تصویب هیأت وزیران می‌رسد."



### ۳-۲۲-۱- نظرات استدلالی

ایراد مذکور در اظهارنظر پیشین شورای نگهبان راجع به تبصره ماده (۷۱)، با توجه به اصلاحات به عمل آمده، برطرف شده است.

### ۳-۲۲-۲- نظر شورای نگهبان

تبصره بند (و) ماده ۷۱، با توجه به اصلاح به عمل آمده در مجلس شورای اسلامی، مغایرتی با قانون اساسی و موازین شرع ندارد.

### ۳-۲۳- ماده ۷۳ بندهای (الف)، (ب) و (ج)

مجلس در مورد بندهای (الف)، (ب) و (ج) ماده (۷۳) بر مصوبه قبلی خود اصرار نمود.  
"ماده ۷۳-

الف- به دستگاه‌های اجرایی اجازه داده می‌شود برای تأمین منابع مالی طرح‌های خود از روش بیع متقابل با رعایت اصل عدم تضمین بازگشت تعهدات ایجاد شده توسط دولت، بانک مرکزی و بانک‌های دولتی پس از تصویب شورای اقتصاد استفاده نمایند.

ب- بانک‌های تجاری و تخصصی مجازند بدون تضمین دولت، نسبت به تأمین منابع مالی طرح‌های سرمایه‌گذاری بخش‌های غیردولتی و شهرداری‌ها از منابع بین‌المللی اقدام نمایند. تعیین نسبت بدهی به دارایی‌های ارزی هر بانک با تصویب شورای پول و اعتبار خواهد بود.

ج- در استفاده از تسهیلات مالی خارجی، رعایت موارد زیر توسط دستگاه‌های اجرایی و بانک‌های عامل ضروری است:

۱- تمامی طرح‌های دستگاه‌های اجرایی با رعایت سیاست‌های کلی اصل چهل و چهارم (۴۴) قانون اساسی با مسئولیت وزیر و یا بالاترین مقام اجرایی دستگاه ذی‌ربط و تأیید شورای اقتصاد، باید دارای توجیه فنی، اقتصادی و مالی باشند و مجموع هزینه‌های اجرای کامل آنها از سقف‌های تعیین شده تجاوز نکند. زمان‌بندی دریافت و بازپرداخت تسهیلات هر طرح و میزان استفاده آن از ساخت داخل با توجه به ظرفیت‌ها، امکانات و توانایی‌های داخلی و رعایت قانون «حداکثر استفاده از توان فنی و مهندسی، تولیدی، صنعتی و اجرایی کشور در اجرای پروژه‌ها و ایجاد تسهیلات به‌منظور صدور خدمات مصوب ۱۳۷۵/۱۲/۱۲» و نیز رعایت شرایط زیست‌محیطی در اجرای هر یک از طرح‌ها باید به تصویب شورای اقتصاد برسد.

۲- استفاده‌کنندگان از بیع متقابل و تسهیلات مالی خارجی شامل تسهیلات مالی خارجی (فاینانس) و وام‌های مستقیم باید ظرف دو ماه از زمان انعقاد قرارداد، جدول زمانی و میزان تعهدات ایجاد شده و یا استفاده شده و نیز زمان‌بندی بازپرداخت بدهی‌ها و تعهدات ارزی خود را در اختیار بانک مرکزی قرار دهند. پس از اجرایی

شدن طرح‌های مذکور، گزارش عملکرد طرح مشتمل بر اصل و سود وجوه دریافتی یا پرداختی و باقیمانده تعهد در فواصل سه‌ماهه به بانک مرکزی و معاونت اعلام می‌شود.  
تبصره- استفاده‌کنندگان از وام‌های مستقیم موظفند در ایجاد تعهد با بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران هماهنگی لازم را به عمل آورند."

### ۳-۲۳-۱- نظرات استدلالی

ایراد مذکور در اظهارنظر پیشین شورای نگهبان راجع به ماده (۷۳)، با توجه به اصرار مجلس بر مصوبه قبلی خویش و عدم اصلاح، برطرف نشده و همچنان باقی است.

### ۳-۲۳-۲- نظر شورای نگهبان

در بندهای (الف)، (ب) و (ج) ماده (۷۳) نظر به اینکه اصلاحی به عمل نیامده، ایراد قبلی شورا کماکان به قوت خود باقی است.

### ۳-۲۴- ماده ۷۳ بند (د)

"ماده ۷۳-

الف- ...

د- تمامی معاملات و قراردادهای خارجی که بیش از یک میلیون (۱,۰۰۰,۰۰۰) دلار باشد با رعایت قوانین مربوط شامل قانون «حداکثر استفاده از توان فنی و مهندسی، تولیدی، صنعتی و اجرایی کشور در اجرای پروژه‌ها و ایجاد تسهیلات به منظور صدور خدمات مصوب ۱۳۷۵/۱۲/۱۲» تنها از طریق مناقصه محدود و یا بین‌المللی با درج آگهی در روزنامه‌های کثیرالتنشار و رسانه‌های الکترونیکی داخلی و خارجی انجام و منعقد می‌شود. موارد استثناء به تأیید کمیته سه نفره متشکل از وزیر امور اقتصادی و دارایی، معاون برنامه‌ریزی و نظارت راهبردی ریاست جمهوری و وزیر وزارتخانه مربوطه یا بالاترین مقام اجرایی ذی‌ربط می‌رسد. در کلیه مناقصه‌ها، حق کنترل و بازرسی کمی و کیفی و کنترل قیمت برای کلیه کالاهای وارداتی و پروژه‌ها برای خریدار محفوظ است. وزیر یا بالاترین مقام اجرایی ذی‌ربط، مسئول حسن اجراء این موضوع است. بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران فقط مجاز به تعهد یا پرداخت بهای معاملات و قراردادهایی است که تأیید بالاترین مقام دستگاه‌های اجرایی، مبنی بر رعایت مفاد این بند را داشته باشد."

### ۳-۲۴-۱- نظرات استدلالی

ابهام مذکور در اظهارنظر پیشین شورای نگهبان راجع به بند (د) ماده (۷۳)، با توجه به اصلاح به عمل آمده (اضافه کردن عبارت «قوانین مربوط شامل» بعد از عبارت «با رعایت»)، برطرف شده است.

### ۳-۲۴-۲- نظر شورای نگهبان

بند (د) ماده ۷۳، با توجه به اصلاح به عمل آمده در مجلس شورای اسلامی، مغایرتی با قانون اساسی و موازین شرع ندارد.

### ۳-۲۵-۲- ماده ۷۴

"ماده ۷۴-

الف- به بانک مرکزی اجازه داده می‌شود در چهارچوب قانون بودجه سنواتی جهت تأمین مالی پروژه‌های زیربنایی توسعه ای دولتی نسبت به انتشار اوراق مشارکت و انواع صکوک اسلامی در بازارهای بین‌المللی اقدام نماید.

ب- به شرکت‌های دولتی و شهرداری‌ها اجازه داده می‌شود در راستای تأمین منابع ارزی طرح‌های سرمایه‌گذاری خود، پس از تأیید وزارت امور اقتصادی و دارایی و بانک مرکزی، اقدام به انتشار اوراق مشارکت و انواع صکوک اسلامی نمایند. تضمین اصل و سود این اوراق با شرکت‌ها و شهرداری‌های مذکور است."

### ۳-۲۵-۱- نظرات استدلالی

ابهام مذکور در اظهارنظر پیشین شورای نگهبان راجع به بندهای (الف) و (ب) ماده (۷۴)، با توجه به اصلاح به عمل آمده و روشن شدن نوع اوراق (اوراق مشارکت و انواع صکوک اسلامی)، برطرف شده است.

### ۳-۲۵-۲- نظر شورای نگهبان

ماده ۷۴، با توجه به اصلاح به عمل آمده در مجلس شورای اسلامی، مغایرتی با قانون اساسی و موازین شرع ندارد.

### ۳-۲۶-۲- ماده ۷۶

مجلس بر مصوبه قبلی خود در مورد صدر ماده (۷۶) اصرار نمود.

"ماده ۷۶- صندوق توسعه ملی که در این ماده صندوق نامیده می‌شود، با هدف تبدیل بخشی از عواید ناشی از فروش نفت و گاز و میعانات گازی به ثروت‌های ماندگار، مولد و سرمایه‌های زاینده اقتصادی و نیز حفظ سهم نسل‌های آینده از منابع نفت و گاز و فرآورده‌های نفتی به صورت مؤسسه عمومی غیردولتی، تشکیل می‌شود و این ماده در حکم اساسنامه صندوق است.

صندوق در تهران مستقر است و در تهران و سایر نقاط کشور شعبه‌ای نخواهد داشت. ..."

### ۳-۲۶-۱- نظرات استدلالی

ایراد مذکور در اظهار نظر پیشین شورای نگهبان راجع به صدر ماده (۷۶)، با توجه به اصرار مجلس بر مصوبه قبلی خویش و عدم اصلاح، برطرف نشده و همچنان باقی است.

### ۳-۲۶-۲- نظر شورای نگهبان

در مورد صدر ماده (۷۶) ...، چون اصلاحی به عمل نیامده، ایراد قبلی این شورا همچنان به قوت خود باقی است.

### ۳-۲۷-۲- ماده ۷۶ بند (ب)

"ماده ۷۶- ...

ب- هیأت امناء به عنوان بالاترین رکن صندوق، دارای وظایف و اختیارات زیر است:

۱- راهبری، تعیین سیاست‌ها و خط مشی‌ها

۲- تصویب شرایط و نحوه اعطاء تسهیلات برای تولید و سرمایه‌گذاری به بخش‌های خصوصی، تعاونی و عمومی غیردولتی

۳- تصویب نظامنامه‌ها، برنامه‌های راهبردی، بودجه سالانه، صورت‌های مالی و گزارش عملکرد صندوق

۴- نصب رئیس و اعضای هیأت عامل با پیشنهاد رئیس‌جمهور

۵- عزل رئیس و اعضای هیأت عامل با پیشنهاد هریک از اعضای هیأت امناء و تصویب هیأت امناء

۶- اتخاذ تصمیم درباره ارجاع دعاوی به داوری و صلح دعاوی با رعایت اصل یکصد و سی و نهم (۱۳۹) قانون اساسی

۷- تعیین انواع فعالیت‌های مورد قبول و واجد اولویت پرداخت تسهیلات در بخش‌ها و زیربخش‌های تولیدی و خدماتی زاینده و با بازده مناسب اقتصادی

۸- تعیین حداقل نرخ بازده مورد انتظار از منابع صندوق و همچنین نرخ بازده مورد قبول طرح‌های تولیدی و سرمایه‌گذاری برای پرداخت تسهیلات و تعیین نرخ سهم مشارکت در طرح‌های سرمایه‌گذاری به نحوی که میانگین این نرخ‌ها کمتر از متوسط نرخ بازده سپرده‌های بانک مرکزی در بازارهای خارجی نباشد."

### ۳-۲۷-۱- نظرات استدلالی

ایراد مذکور در اظهار نظر پیشین شورای نگهبان راجع به جزء (۶) بند (ب) ماده (۷۶)، با توجه به اصلاح به عمل آمده (افزودن عبارت «با رعایت اصل یکصد و سی و نهم (۱۳۹) قانون اساسی» به انتهای جزء ۶)، برطرف شده است.

### ۳-۲۷-۲- نظر شورای نگهبان

بند (ب) ماده ۷۶، با توجه به اصلاح به عمل آمده در مجلس شورای اسلامی، مغایرتی با قانون اساسی و موازین شرع ندارد.

### ۳-۲۸- ماده ۷۶ بند (ج)

مجلس بر مصوبه قبلی خود در مورد بند (ج) ماده (۷۶) اصرار نمود.  
"ماده ۷۶- ...

ج- هیأت امناء

ترکیب اعضای هیأت امناء به شرح زیر است:

۱- رئیس جمهور (رئیس هیأت امناء)

۲- معاون برنامه‌ریزی و نظارت راهبردی رئیس جمهور (دبیر هیأت امناء)

۳- وزیر امور اقتصادی و دارایی

۴- وزیر جهاد کشاورزی

۵- وزیر صنایع و معادن

۶- وزیر کار و امور اجتماعی

۷- رئیس کل بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران

۸- رئیس اتاق بازرگانی و صنایع و معادن ایران

۹- رئیس اتاق تعاون ایران

۱۰- دو نفر نماینده از کمیسیون‌های اقتصادی و برنامه و بودجه و محاسبات به انتخاب مجلس شورای اسلامی

۱۱- دادستان کل کشور"

### ۳-۲۸-۱- نظرات استدلالی

ایراد مذکور در اظهار نظر پیشین شورای نگهبان راجع به بند (ج) ماده (۷۶)، با توجه به اصرار مجلس بر مصوبه قبلی خویش و عدم اصلاح، برطرف نشده و همچنان باقی است.

### ۳-۲۸-۲- نظر شورای نگهبان

در مورد صدر ماده (۷۶) و بندهای (ج) ...، چون اصلاحی به عمل نیامده، ایراد قبلی این شورا همچنان به قوت خود باقی است.

### ۳-۲۹- ماده ۷۶ بندهای (و) و (ز) و تبصره‌های (۱) و (۲) آن

مجلس بر مصوبه قبلی خود در مورد بندهای (و) و (ز) ماده ۷۶ و تبصره‌های (۱) و (۲) آن اصرار نمود.  
"ماده ۷۶- ...

و- هیأت نظارت:

به منظور حصول اطمینان از تحقق اهداف صندوق و نظارت مستمر بر عملیات جاری آن و جلوگیری از هرگونه انحراف احتمالی از مفاد اساسنامه، خط مشی‌ها و سیاست‌ها، هیأت نظارت با ترکیب پنج نفر صاحب‌نظر در امور حسابرسی، مالی، اقتصادی و حقوقی با معرفی کمیسیون برنامه و بودجه و محاسبات مجلس و رأی اکثریت مجلس شورای اسلامی برای مدت دو سال انتخاب می‌شوند.

تبصره- هیأت نظارت دارای یک رئیس، یک نایب‌رئیس و یک دبیر خواهد بود که در اولین جلسه هیأت نظارت انتخاب خواهند شد.

ز- وظایف هیأت نظارت:

۱- رسیدگی به صورت‌ها و گزارش‌های مالی صندوق و تهیه گزارش‌های موردی و ادواری برای هیأت امناء و مجلس شورای اسلامی؛

۲- رسیدگی به صورت ریز دارایی‌ها، مطالبات، تعهدات و خلاصه حساب‌های صندوق و گواهی آنها برای انتشار در روزنامه رسمی کشور؛

۳- رسیدگی به عملکرد صندوق از لحاظ انطباق با موازین قانونی و اساسنامه و اهداف صندوق.

این هیأت در ایفای وظایف خود و بدون مداخله در امور جاری، کلیه اسناد و دارایی‌ها و حساب‌های صندوق را مورد رسیدگی قرار داده و می‌تواند به اطلاعات و مدارک و مستندات صندوق که لازم می‌داند دسترسی داشته باشد. این هیأت موظف است گزارش نظارتی خود را هر شش ماه یک‌بار به هیأت امناء و مجلس شورای اسلامی ارائه دهد.

تبصره ۱- هیأت نظارت می‌تواند برای حسابرسی از عملکرد صندوق، از خدمات اشخاص حقیقی و حقوقی صاحب صلاحیت استفاده نماید.

تبصره ۲- حقوق و مزایای اعضای هیأت نظارت و همچنین امکانات مورد نیاز هیأت توسط هیأت رئیسه مجلس تعیین و از محل بودجه مجلس شورای اسلامی تأمین می‌گردد.

تبصره ۳- اعضای هیأت نظارت در دوران تصدی خود نمی‌توانند در دستگاه‌های دولتی، تعاونی، خصوصی و عمومی غیردولتی به جز تدریس در دانشگاه یا مؤسسات آموزش عالی سِمَت داشته باشند."

### ۳-۲۹-۱- نظرات استدلالی

ایرادهای مذکور در اظهارنظر پیشین شورای نگهبان راجع به بندهای (و) و (ز) ماده ۷۶ و تبصره‌های (۱) و (۲) آن، با توجه به اصرار مجلس بر مصوبه قبلی خویش و عدم اصلاح، برطرف نشده و همچنان باقی است.

### ۳-۲۹-۲- نظر شورای نگهبان

در مورد صدر ماده (۷۶) و بندهای (ج)، (و) و نیز بند (ز) و تبصره‌های (۱) و (۲) آن، چون اصلاحی به عمل نیامده، ایراد قبلی این شورا همچنان به قوت خود باقی است.

### ۳-۳۰- ماده ۷۶ بند (ح)

"ماده ۷۶- ..."

ح- منابع صندوق:

- ۱- حداقل معادل بیست درصد (۲۰٪) از منابع حاصل از صادرات نفت (نفت خام و میعانات گازی، گاز و فرآورده‌های نفتی) در سال‌های برنامه و تعیین مبلغ آن در قوانین بودجه سنواتی؛
  - ۲- حداقل بیست درصد (۲۰٪) ارزش صادرات تهاتری اقلام فوق‌الذکر؛
  - ۳- افزایش سهم واریزی از منابع بندهای (۱) و (۲) هر سال به میزان سه واحد درصد؛
  - ۴- پنجاه درصد (۵۰٪) مانده نقدی حساب ذخیره ارزی در پایان سال ۱۳۸۹ و سال‌های بعد؛
  - ۵- منابع قابل تحصیل از بازارهای پولی بین‌المللی با مجوز هیأت امناء با رعایت قوانین مربوط؛
  - ۶- سود خالص صندوق طی سال مالی؛
  - ۷- درآمد حاصل از سود موجودی حساب صندوق در بانک مرکزی، معادل میانگین نرخ سود سپرده‌های بانک مرکزی در بازارهای خارجی با محاسبه و پرداخت هر سه ماه یک‌بار؛
  - ۸- بیست درصد (۲۰٪) منابع موضوع جزء (د) بند (۴) قانون بودجه سال ۱۳۸۹ کل کشور.
- تبصره ۱- بازپرداخت اصل و سود تسهیلات پرداختی از محل صندوق توسعه ملی به حساب صندوق واریز و مجدداً در جهت اهداف صندوق به کار گرفته می‌شود.
- تبصره ۲- حساب‌های صندوق فقط نزد بانک مرکزی نگهداری خواهد شد."

### ۳-۳۰-۱- نظرات استدلالی

ابهام مذکور در اظهارنظر پیشین شورای نگهبان راجع به جزء (۵) بند (ح) ماده (۷۶)، با توجه به اصلاح به عمل آمده (افزودن عبارت «با رعایت قوانین مربوط» به انتهای جزء ۵)، برطرف شده است.

### ۳-۳۰-۲- نظر شورای نگهبان

بند (ح) ماده ۷۶، با توجه به اصلاح به عمل آمده در مجلس شورای اسلامی، مغایرتی با قانون اساسی و موازین شرع ندارد.

### ۳-۳۱- ماده ۷۶ بند (ی)

"ماده ۷۶- ..."

ی- سایر مقررات:

- ۱- سهم عاملیت بانک‌ها در شرایط رقابتی متناسب با نرخ کارمزد و توان تخصصی و کارشناسی بانک‌ها توسط هیأت عامل تعیین می‌شود.

- ۲- سهم صندوق از منابع موضوع جزء (۱) و (۲) بند (ح) این ماده ماهانه توسط بانک مرکزی به حساب صندوق واریز و در پایان سال مالی با توجه به قطعی شدن منابع تسویه می‌شود.
- ۳- پرداخت تسهیلات از محل منابع صندوق بدون تأیید توجیه فنی، اقتصادی، مالی و اهلیت متقاضی توسط بانک عامل ممنوع است و در حکم تصرف غیرقانونی در اموال عمومی خواهد بود. ارزیابی گزارش‌های توجیه فنی، اقتصادی و مالی و احراز کفایت بازدهی طرح‌های سرمایه‌گذاری با لحاظ عامل خطرپذیری، به میزانی که از نرخ سود تسهیلات مورد انتظار اعلام شده توسط هیأت امناء کمتر نباشد، به عهده بانک عامل و به مثابه تضمین بانک عامل در بازپرداخت اصل و سود تسهیلات به صندوق است.
- صندوق، منابع مورد نیاز طرح‌های سرمایه‌گذاری بخش کشاورزی، آب و منابع طبیعی را از طریق بانک عامل یا صندوق حمایت از توسعه سرمایه‌گذاری بخش کشاورزی به صورت ارزی و با سود انتظاری کمتر در اختیار سرمایه‌گذاران بخش قرار می‌دهد.
- ۴- مجموع تسهیلات اختصاص‌یافته از منابع صندوق با عاملیت بانک‌ها به مؤسسات و نهادهای عمومی غیردولتی و شرکت‌های تابعه و وابسته، در هر حال نباید بیش از بیست درصد (۲۰٪) منابع صندوق باشد.
- تبصره ۱- از نظر این ماده، مؤسسات و شرکت‌ها در صورتی غیر عمومی محسوب می‌شوند که حداقل هشتاد درصد (۸۰٪) سهام، یا سهم‌الشرکه آنها مستقیم و یا با واسطه اشخاص حقوقی متعلق به اشخاص حقیقی باشد.
- مؤسسات و شرکت‌هایی که اکثریت مطلق سهام آنها متعلق به مؤسسات عمومی و عام‌المنفعه نظیر موقوفات، صندوق‌های بیمه‌ای و بازنشستگی و مؤسسات خیریه عمومی است، از نظر این ماده در حکم مؤسسات و شرکت‌های وابسته به نهادهای عمومی غیردولتی هستند.
- تبصره ۲- بنگاه‌های اقتصادی که صرف‌نظر از نوع مالکیت بیش از بیست درصد (۲۰٪) اعضاء هیأت مدیره آنها توسط مقامات دولتی تعیین می‌شوند، از نظر این ماده دولتی محسوب می‌گردند و پرداخت از منابع صندوق به آنها ممنوع است.
- تبصره ۳- صندوق موظف است در توزیع منابع بین بخش‌های اقتصادی و استان‌ها، توازن منطقه‌ای را مدنظر قرار دهد.
- ۵- سال مالی صندوق از اول فروردین‌ماه هر سال تا پایان اسفندماه همان سال است.
- ۶- اداره صندوق در چهارچوب این اساسنامه است و در موارد پیش‌بینی نشده تابع مقررات عمومی می‌باشد.
- ۷- رئیس هیأت عامل صندوق توسعه ملی موظف است هر شش ماه یک‌بار میزان منابع و مصارف و محل مصارف صندوق را به هیأت امناء، هیأت نظارت و مجلس شورای اسلامی گزارش نماید.
- ۸- هیأت نظارت در صورت برخورد با تخلف در اجرای احکام این ماده، پرونده تخلف را به قوه قضائیه ارجاع می‌کند.
- ۹- ترازنامه و حساب سود و زیان صندوق باید حداقل پانزده روز قبل از تشکیل جلسه و طرح در هیأت امناء به هیأت نظارت تسلیم گردد.



۱۰- صدور هرگونه ضمانت‌نامه و پرداخت هرگونه تسهیلات از محل منابع صندوق فقط از طریق بانک‌های عامل اعم از دولتی یا غیردولتی و صندوق حمایت از توسعه سرمایه‌گذاری بخش کشاورزی انجام می‌شود.  
۱۱- تغییر در اساسنامه و انحلال صندوق تنها با تصویب مجلس شورای اسلامی است."

### ۳-۳۱-۱- نظرات استدلالی

ایراد مذکور در اظهارنظر پیشین شورای نگهبان راجع به جزءهای (۷)، (۸) و (۹) بند (ی) ماده ۷۶، با توجه به اینکه مبتنی بر ایراد بند (و) ماده (۷۶) بود و مجلس بر مصوبه قبلی خویش نسبت به بند (و) اصرار کرده و آن را اصلاح نکرده است، همچنان به قوت خود باقی است.

### ۳-۳۱-۲- نظر شورای نگهبان

در جزءهای (۷)، (۸) و (۹) بند (ی) ماده (۷۶) چون اصلاحی صورت نگرفته، ایراد قبلی این شورا کماکان به قوت خود باقی است.

### ۳-۳۲-۳- ماده ۷۷ مکرر

مجلس در مورد ماده (۷۷ مکرر) بر مصوبه قبلی خود اصرار نمود.  
"ماده ۷۷ مکرر- استفاده از تسهیلات مالی خارجی توسط دستگاه‌های اجرایی در طول برنامه در قالب قوانین بودجه سنواتی مجاز است. سهمیه‌های باقیمانده تسهیلات مصوب بیع متقابل و تسهیلات مالی خارجی (فاینانس) مربوط به برنامه‌های سوم و چهارم در طول برنامه پنجم نیز به قوت خود باقی است."

### ۳-۳۲-۱- نظرات استدلالی

ایراد مذکور در اظهارنظر پیشین شورای نگهبان راجع به ماده (۷۷ مکرر)، با توجه به اصرار مجلس بر مصوبه قبلی خویش و عدم اصلاح، برطرف نشده و همچنان باقی است.

### ۳-۳۲-۲- نظر شورای نگهبان

در مورد ماده (۷۷ مکرر) چون اصلاحی به عمل نیامده، ایراد قبلی این شورا همچنان به قوت خود باقی است.

### ۳-۳۳-۳- ماده ۷۹

"ماده ۷۹- سقف سهم مشارکت طرف خارجی از تأسیس بانک مشترک ایرانی و خارجی موضوع قانون الحاق یک تبصره به قانون اصلاح موادی از قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری

اسلامی ایران و اجراء سیاست‌های کلی اصل چهل و چهارم (۴۴) قانون اساسی مصوب ۱۳۸۹/۴/۲۶ توسط بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران تعیین می‌شود.

### ۳-۳۳-۱- نظرات استدلالی

ایراد مذکور در اظهارنظر پیشین شورای نگهبان راجع به ماده (۷۹)، با توجه به اصلاح به عمل آمده، برطرف شده است.

### ۳-۳۳-۲- نظر شورای نگهبان

ماده ۷۹ مصوبه، با توجه به اصلاح به عمل آمده در مجلس شورای اسلامی، مغایرتی با قانون اساسی و موازین شرع ندارد.

### ۳-۳۴- ماده ۸۰

”ماده ۸۰ - ترکیب مجمع عمومی بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران عبارت است از:

رئیس جمهور (ریاست مجمع)

وزیر امور اقتصادی و دارایی

معاون برنامه‌ریزی و نظارت راهبردی رئیس جمهور

و دونفر از وزراء به انتخاب هیأت وزیران

تبصره ۱- رئیس کل بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران به پیشنهاد رئیس جمهور و پس از تأیید مجمع عمومی بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران و رأی اکثریت مطلق مجلس شورای اسلامی با حکم رئیس جمهور منصوب می‌شود.

تبصره ۲- قائم مقام بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران به پیشنهاد رئیس کل بانک مرکزی و پس از تأیید مجمع عمومی بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران با حکم رئیس جمهور منصوب می‌شود.

تبصره ۳- رئیس کل بانک مرکزی و قائم مقام وی باید از میان متخصصان مجرب پولی بانکی و اقتصادی با حداقل ده سال تجربه کاری و تحصیلات حداقل کارشناسی ارشد در رشته‌های مرتبط و دارای حسن شهرت انتخاب شوند.

### ۳-۳۴-۱- نظرات استدلالی

هر چند مجلس شورای اسلامی با اصلاح ماده ۸۰ و حذف افراد غیردولتی، ایراد مربوط به اصل ۴۴ قانون اساسی نسبت به این ماده را برطرف کرده، لیکن با اصلاح صورت گرفته ایراد جدیدی نسبت به تبصره (۱) این ماده وارد است و آن اینکه در این تبصره، انتخاب رئیس کل بانک مرکزی منوط به معرفی به مجلس و اخذ رأی اکثریت مطلق نمایندگان مجلس شورای اسلامی شده است؛ این حکم با اصول متعددی از قانون اساسی در تضاد است؛ چه آنکه در

قانون اساسی، کلیه مقاماتی که مجلس شورای اسلامی در انتخاب آنها دخیل است یا برای احراز سمت باید از مجلس رأی اعتماد بگیرند، به طور مشخص احصاء شده است که رئیس کل بانک مرکزی جزء این موارد نیست. بنابراین، داخل کردن رئیس کل بانک مرکزی در زمره این موارد، توسعه صلاحیت مجلس شورای اسلامی در این خصوص است و از این لحاظ، چنین حکمی مغایر با قانون اساسی است.

### ۳-۳۴-۲- نظر شورای نگهبان

در تبصره (۱) ماده (۸۰)، نظر به این که مقاماتی که باید توسط مجلس شورای اسلامی انتخاب یا از مجلس رأی اعتماد بگیرند، در قانون اساسی احصاء شده و رئیس کل بانک مرکزی جزء این موارد نیست، بنابراین تبصره مذکور مغایر اصول متعدد قانون اساسی شناخته شد.

### ۳-۳۵-۲- ماده ۸۱

”ماده ۸۱- ترکیب اعضای شورای پول و اعتبار به شرح ذیل اصلاح می‌گردد:

- وزیر امور اقتصادی و دارایی یا معاون وی.
  - رئیس کل بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران.
  - رئیس سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور یا معاون وی.
  - دو تن از وزراء به انتخاب هیأت وزیران.
  - وزیر بازرگانی.
  - دو نفر کارشناس و متخصص پولی و بانکی به پیشنهاد رئیس کل بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران و تأیید ریاست جمهوری.
  - دادستان کل کشور یا معاون وی.
  - رئیس اتاق بازرگانی و صنایع و معادن.
  - رئیس اتاق تعاون.
  - نمایندگان کمیسیون‌های اقتصادی و برنامه و بودجه و محاسبات مجلس شورای اسلامی (هرکدام یک نفر) به عنوان ناظر با انتخاب مجلس.
- تبصره ۱- ریاست شورا برعهده رئیس کل بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران خواهد بود.
- تبصره ۲- هریک از اعضاء خبره شورای پول و اعتبار هر دو سال یک بار تغییر می‌یابند. انتخاب مجدد آنها بلامانع است.”

### ۳-۳۵-۱- نظرات استدلالی

ایراد مذکور در اظهار نظر پیشین شورای نگهبان راجع به ترکیب اعضای شورای پول و اعتبار در ماده (۸۱)، به رغم اصلاح به عمل آمده، همچنان به قوت خود باقی است؛ زیرا در ترکیب این شورا، افرادی همچون دو تن از کارشناسان متخصص پولی، دادستان کل کشور یا معاون وی و... عضویت دارند که با توجه به وظایف اجرایی پیش‌بینی شده برای این شورا در این لایحه، عضویت آنها مغایر با اصل ۶۰ قانون اساسی است که اعمال قوه مجریه را - جز در مواردی که بر عهده رهبر است - از طریق رئیس جمهور و وزراء می‌داند. بنابراین، ایراد قبلی شورا برطرف نشده است.

### ۳-۳۵-۲- نظر شورای نگهبان

در مورد ماده (۸۱) علی‌رغم اصلاح به عمل آمده ایراد قبلی این شورا کماکان به قوت خود باقی است.

### ۳-۳۶-۳- ماده ۸۸

"ماده ۸۸- به منظور تضمین بازپرداخت وجوه متعلق به سپرده‌گذاران بانک‌ها و سایر مؤسسات اعتباری در صورت ورشکستگی، به بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران اجازه داده می‌شود حداکثر تا پایان سال اول برنامه، نسبت به ایجاد صندوق ضمانت سپرده‌ها با رعایت شرایط ذیل اقدام نماید:

الف- صندوق ضمانت سپرده‌ها نهاد عمومی غیردولتی است که از محل حق عضویت‌های دریافتی از بانک‌ها و سایر مؤسسات اعتباری اداره خواهد شد.

ب- عضویت کلیه بانک‌ها و سایر مؤسسات اعتباری در صندوق ضمانت سپرده‌ها الزامی است.

ج- میزان حق عضویت‌ها متناسب با گردش مالی بانک‌ها و مؤسسات اعتباری مذکور بنا به پیشنهاد بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران به تصویب هیأت وزیران می‌رسد.

د- اساسنامه صندوق ضمانت سپرده‌ها بنا به پیشنهاد بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران و با هماهنگی معاونت به تصویب هیأت وزیران خواهد رسید."

### ۳-۳۶-۱- نظرات استدلالی

---

### ۳-۳۶-۲- نظر شورای نگهبان

شورای نگهبان نسبت به این ماده، مغایرتی اعلام نکرده است.

### ۳-۳۷- تبصره (۱) ماده ۸۹ مکرر ۱

"ماده ۸۹ مکرر ۱- اداره امور بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران بر اساس قانون پولی و بانکی و مصوبات شورای پول و اعتبار است.

تبصره ۱- ایجاد و ثبت نهادهای پولی و اعتباری از قبیل بانکها، مؤسسات اعتباری، تعاونی‌های اعتبار، صندوق‌های قرض‌الحسنه، صرافی‌ها، شرکت‌های واسپاری (لیزینگ‌ها) و همچنین ثبت تغییرات نهادهای مذکور فقط با اخذ مجوز از بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران امکان‌پذیر است."

### ۳-۳۷-۱- نظرات استدلالی

ایراد مذکور در اظهارنظر پیشین شورای نگهبان راجع به تبصره (۱) ماده (۸۹ مکرر ۱)، با توجه به اصلاح به عمل آمده و آوردن معادل فارسی واژه «لیزینگ» (واسپاری)، برطرف شده است.

### ۳-۳۷-۲- نظر شورای نگهبان

تبصره (۱) ماده (۸۹ مکرر ۱)، با توجه به اصلاح به عمل آمده در مجلس شورای اسلامی، مغایرتی با قانون اساسی و موازین شرع ندارد.

### ۳-۳۸- تبصره (۳) ماده ۸۹ مکرر ۱

"ماده ۸۹ مکرر ۱- اداره امور بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران بر اساس قانون پولی و بانکی و مصوبات شورای پول و اعتبار است.

...

تبصره ۳- بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران بر اساس مقررات قانونی، اختیار سلب صلاحیت حرفه‌ای و لغو مجوز و وضع جریمه رأی تخلفات فعالان حوزه پولی را دارد.

در صورت سلب صلاحیت حرفه‌ای، اعضاء هیأت مدیره و مدیران عامل بانکها و مؤسسات اعتباری توسط بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران از مسئولیت مربوطه منفصل می‌گردند."

### ۳-۳۸-۱- نظرات استدلالی

- ایراد مذکور در اظهارنظر پیشین شورای نگهبان راجع به تبصره (۳) ماده (۸۹ مکرر ۱)، به رغم اصلاح به عمل آمده و جایگزین کردن «بانک مرکزی» به جای «شورای پول و اعتبار»، برطرف نشده است؛ زیرا واگذاری تعیین و تصویب ضوابط سلب صلاحیت حرفه‌ای، لغو مجوز و وضع جریمه برای تخلفات فعالان حوزه پولی به عهده بانک مرکزی با توجه به ماهیت تقنینی این امور، مغایر با اصل ۸۵ قانون اساسی است؛ چه آنکه وفق اصل مزبور، ضابطه‌گذاری و تقنین از جمله کارویژه‌های مجلس شورای اسلامی است که غیر قابل واگذاری به غیر می‌باشد.

- به کار بردن عبارت «رأی تخلفات» در مصوبه اصلاحی نامفهوم است و مشخص نیست مقصود از این عبارت چیست؟ از این رو، اظهارنظر نسبت به این قسمت از مصوبه نیز امکان‌پذیر نیست.

### ۳-۳۸-۲- نظر شورای نگهبان

وضع جرمه در تبصره (۳) ماده (۸۹ مکرر ۱) توسط بانک مرکزی مغایر اصل ۸۵ قانون اساسی شناخته شد. علاوه بر این عبارت «رای تخلفات» روشن نیست؛ باید روشن شود تا اظهار نظر به عمل آید.

### ۳-۳۹- تبصره (۵) ماده ۸۹ مکرر ۱

تبصره (۵) ماده (۸۹ مکرر ۱) حذف گردید.

### ۳-۳۹-۱- نظرات استدلالی

با توجه به حذف تبصره (۵) ماده (۸۹ مکرر ۱)، ایراد مذکور در اظهار نظر پیشین شورای نگهبان، سالبه به انتفاء موضوع است.

### ۳-۳۹-۲- نظر شورای نگهبان

با توجه به حذف تبصره (۵) ماده (۸۹ مکرر ۱)، ایراد مذکور در اظهار نظر پیشین شورای نگهبان، سالبه به انتفاء موضوع است.

### ۳-۴۰- ماده ۸۹ مکرر ۳

"ماده ۸۹ مکرر ۳-

به عقود مندرج در فصل سوم قانون عملیات بانکی بدون ربا، عقود اسلامی استصناع، مباحه و خرید دین اضافه می‌شود. آئین‌نامه اجرائی این ماده به تصویب هیأت وزیران می‌رسد."

### ۳-۴۰-۱- نظرات استدلالی

ایراد مذکور در اظهار نظر پیشین شورای نگهبان راجع به ماده (۸۹ مکرر ۳)، با توجه به اصلاح به عمل آمده (جایگزین کردن عبارت «آئین‌نامه» به جای «دستورالعمل» و واگذاری تصویب آن به عهده هیأت وزیران)، برطرف شده است.

### ۳-۴۰-۲- نظر شورای نگهبان

ماده (۸۹ مکرر ۳)، با توجه به اصلاح به عمل آمده در مجلس شورای اسلامی، مغایرتی با قانون اساسی و موازین شرع ندارد.

### ۳-۴۱- تبصره (۱) ماده ۹۴

"ماده ۹۴- ...

تبصره ۱- تشکیل‌ها، اتحادیه‌ها و تعاونی‌های موضوع این ماده، در مقابل اختیارات واگذار شده در چهارچوب آئین‌نامه اجرایی که به پیشنهاد وزارت بازرگانی و معاونت به تصویب هیأت وزیران می‌رسد، پاسخگو و مسئول جبران خسارت خواهند بود.

### ۳-۴۱-۱- نظرات استدلالی

ایراد مذکور در اظهارنظر پیشین شورای نگهبان راجع به تبصره (۱) ماده ۹۴، با توجه به اصلاح به عمل آمده (جایگزین کردن عبارت «آئین‌نامه» به جای «دستورالعمل» و واگذاری تصویب آن به عهده هیأت وزیران)، برطرف شده است.

### ۳-۴۱-۲- نظر شورای نگهبان

تبصره (۱) ماده ۹۴، با توجه به اصلاح به عمل آمده در مجلس شورای اسلامی، مغایرتی با قانون اساسی و موازین شرع ندارد.

### ۳-۴۲- ماده ۹۷ بند (الف) و تبصره آن

ماده ۹۷-

الف- به منظور ارتقاء مشارکت بنگاه‌ها و افزایش سهم تشکیل‌ها، شبکه‌ها، خوشه‌ها، اتحادیه شرکت‌ها (کنسرسیوم‌ها)، شرکت‌های مدیریت صادرات و شرکت‌های بزرگ صادراتی و دارای تنوع محصول، دولت مجاز است کمک‌ها، تسهیلات، مشوق‌ها و حمایت‌های مستقیم و غیرمستقیم خود در حوزه صادرات غیرنفتی را از طریق این تشکیل‌ها اعطاء نماید. تشکیل‌های موضوع این ماده، در مقابل اختیارات واگذار شده پاسخگو و مسئول جبران خسارت خواهند بود. آئین‌نامه اجرایی این بند توسط وزارت بازرگانی و معاونت تهیه و به تصویب هیأت وزیران می‌رسد.

### ۳-۴۲-۱- نظرات استدلالی

ایراد مذکور در اظهارنظر پیشین شورای نگهبان راجع به بند (الف) ماده ۹۷ و تبصره آن، با توجه به اصلاحات به عمل آمده در این ماده (جایگزین کردن عبارت «آئین‌نامه» به جای «دستورالعمل» و واگذاری تصویب آن به عهده هیأت وزیران)، برطرف شده است.

### ۳-۴۲-۲- نظر شورای نگهبان

ماده ۹۷، با توجه به اصلاحات به عمل آمده در مجلس شورای اسلامی، مغایرتی با قانون اساسی و موازین شرع ندارد.

الف- ادغام شرکت‌های تجاری، مادامی که موجب ایجاد تمرکز و بروز قدرت انحصاری نشود، به شکل یک‌جانبه (بقاء یکی از شرکت‌ها- شرکت پذیرنده) و ادغام دو یا چند جانبه (محو شخصیت حقوقی شرکت- های ادغام شونده و ایجاد شخصیت حقوقی جدید- شرکت جدید به استثناء مواردی که شرعاً قابل انتقال نمی‌باشد)، در چهارچوب اساسنامه آن شرکت در سایر شرکت‌های تجاری موضوع ادغام، مجاز است. کلیه حقوق و تعهدات، دارایی، دیون و مطالبات شرکت یا شرکت‌های موضوع ادغام، به شرکت پذیرنده ادغام یا شرکت جدید منتقل می‌شود.

کارکنان شرکت‌های موضوع ادغام به شرکت پذیرنده یا شرکت جدید انتقال می‌یابند. در صورت عدم تمایل برخی کارکنان با انتقال به شرکت پذیرنده ادغام یا شرکت جدید، مزایای پایان کار مطابق مقررات قانون کار توسط شرکت مزبور به کارکنان یاد شده پرداخت می‌شود. در مورد نیروی کار مازاد مطابق قانون تنظیم بخشی از مقررات تسهیل نوسازی صنایع کشور و اصلاح ماده (۱۱۳) قانون برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران، مصوب ۱۳۸۲/۵/۲۶ عمل می‌شود.

سرمایه شرکتی که از ادغام شرکت‌های موضوع این بند حاصل می‌گردد تا سقف مجموع سرمایه شرکت‌های ادغام شده در آن، از پرداخت مالیات موضوع ماده (۴۸) قانون مالیات‌های مستقیم مصوب ۱۳۶۶/۱۲/۳ و اصلاحیه‌های آن معاف است."

### ۳-۴۳-۱- نظرات استدلالی

- با توجه به اینکه مجلس در ماده ۹۹ اصلاحی در فراز اول بند (الف)، قید «به استثناء مواردی که شرعاً قابل انتقال نمی‌باشد» را صرفاً برای ادغام شرکت‌های دو یا چند جانبه آورده است و بنابراین، این قید در خصوص شرکت‌های ادغام شده به صورت یک‌جانبه لازم‌الرعايه نیست، اشکال شورای نگهبان در خصوص شرکت‌های اخیر کماکان به قوت خود باقی است؛ توضیح آنکه اشکال شورای نگهبان از این لحاظ بود که به طور کلی ادغام شرکت‌ها در یکدیگر؛ چه به صورت یک‌جانبه و چه به صورت دو یا چندجانبه، به صورتی که پس از ادغام کلیه حقوق و تعهدات، دارایی، دیون و مطالبات شرکت یا شرکت‌های موضوع ادغام، به شرکت پذیرنده ادغام یا شرکت جدید منتقل شود، در صورتی مجاز است که از لحاظ شرعی چنین حقوق و تعهدات و دیونی قابل انتقال باشد؛ چه آنکه انتقال برخی از حقوق و تعهدات و... به شرکت جدید از لحاظ شرعی وجاهت ندارد؛ مانند حقوق و تعهداتی که در ایجاد یا بقای آنها، شخصیت فرد تعهد کننده یا تعهد پذیرنده، موضوعیت دارد. در این موارد، با از بین رفتن یا انحلال شخصیت مزبور، تعهد یا حق موصوف نیز از بین خواهد رفت و انتقال این حق یا تعهد به دیگر اشخاص وجهی ندارد. همچنین نمی‌توان به طور عام و مطلق، قراردادی که دیون یک شخص حقیقی یا حقوقی را به دیگری قابل انتقال می‌داند، معتبر دانست، مگر تحت عناوین خاصی؛ همچون حواله.



- سایر ایرادها و ابهام‌های مذکور در اظهارنظر پیشین شورای نگهبان راجع به فرازهای اول و دوم بند (الف) ماده ۹۹، با توجه به اصلاحات به عمل آمده در این ماده، برطرف شده است.

### ۳-۴۳-۲- نظر شورای نگهبان

در فراز اول بند (الف) ماده (۹۹) قید «استثناء» باید مربوط به هر دو مورد باشد و الا اشکال شرعی دارد.

### ۳-۴۴-۲- ماده ۱۰۱ و تبصره‌های آن

«ماده ۱۰۱- تشکیل گروه اقتصادی با منافع مشترک با مشارکت دو یا چند شخص حقیقی و حقوقی به منظور تسهیل و گسترش فعالیت اقتصادی و تجاری برای یک دوره محدود و بر اساس قراردادی کتبی پس از ثبت در مرجع ثبت شرکت‌ها در قالب شرکت مدنی و ضوابط و شرایط مربوط به آن و با رعایت موازین اسلامی و اصل منع اضرار به غیر و منع انحصار مجاز است.

تبصره ۱- تغییر در حیطه اختیارات مدیران در قرارداد در قبال اشخاص ثالث قابل استناد نیست و اعضاء گروه بطور تضامنی مسئول پرداخت دیون گروه از اموال شخصی خود می‌باشند، مگر این‌که با اشخاص ثالث طرف قرارداد به ترتیب دیگری توافق شده باشد.

تبصره ۲- عملیات مربوط به دفاتر تجاری، بازرسی و تصفیه، مطابق ماده (۶) و احکام باب یازدهم قانون تجارت و مواد (۱۵۱) و (۱۵۲) لایحه قانونی اصلاح قسمتی از قانون تجارت مصوب سال ۱۳۴۷ انجام می‌شود.

تبصره ۳- فوت یا حجر یا ممنوعیت قانونی یکی از اشخاص حقیقی یا انحلال یا ورشکستگی یکی از اشخاص حقوقی موجب انحلال گروه می‌شود، مگر این‌که در قرارداد تشکیل گروه اقتصادی طور دیگری مقرر شده باشد.»

### ۳-۴۴-۱- نظرات استدلالی

#### ۳-۴۴-۱-۱- دیدگاه مغایرت

حکم مقرر در تبصره (۳) این ماده، مغایر با موازین شرع است؛ زیرا بر اساس حکم این تبصره، می‌توان طبق قرارداد تشکیل گروه اقتصادی مقرر کرد که به رغم فوت یا حجر یا ممنوعیت قانونی یکی از اشخاص حقیقی یا حقوقی تشکیل‌دهنده گروه، انحلال گروه به وجود نیاید، حال آنکه در شرکت مدنی با فوت یکی از شرکاء، شرکت منحل خواهد شد؛ زیرا هر شخص تنها تا زمانی که در قید حیات است، اختیار اموالش را دارد و پس از فوت، اختیار اموالش در دست ورثه است. بر این اساس، شرط عدم انحلال و بقای شرکت پس از فوت، در متن قرارداد شرکت نیز نمی‌تواند اثری داشته باشد؛ چون شخص اختیار اموال خویش پس از فوت را ندارد تا حق تصمیم‌گیری نسبت به آنها را داشته باشد.

### ۳-۴۴-۱-۲- دیدگاه عدم مغایرت

تشکیل شرکت مدنی به دو گونه است؛ گاهی شرکت مدنی به صورت قهری به وجود می‌آید (مانند شرکت وراثت در ترکه میت) و گاهی به صورت قراردادی و اختیاری به وجود می‌آید که دو یا چند نفر با اختیار خویش با انعقاد قراردادی در حیطه موضوع قرارداد با یکدیگر مشارکت می‌کنند. حکم مقرر در تبصره (۳) این ماده مربوط به شرکت نوع دوم است که در آن طرفین قرارداد شرط می‌کنند چنانچه یکی از طرفین در خلال مدت قرارداد فوت کرد، به محض فوت، این شرکت منحل نشود، بلکه قرارداد شرکت همچنان پابرجا است تا زمانی که ورثه متوفی در خصوص بقا یا انحلال شرکت، تصمیم‌گیری کنند. از این لحاظ، چنین حکمی مغایرتی با موازین شرع و قانون اساسی ندارد.

### ۳-۴۴-۲- نظر شورای نگهبان

شورای نگهبان، ماده ۱۰۱ و تبصره‌های آن را با توجه به اصلاحات به عمل آمده در مجلس شورای اسلامی، مغایر با قانون اساسی و موازین شرع تشخیص نداد.

### ۳-۴۵- تبصره ماده ۱۰۲ مکرر ۲

”ماده ۱۰۲ مکرر ۲- واردات هر نوع کالا به کشور موکول به رعایت ضوابط فنی، ایمنی و بهداشتی قرنطینه‌ای است که پس از تصویب مرجع ذیصلاح مربوط، توسط وزارت بازرگانی به گمرک ابلاغ می‌شود. رعایت این ضوابط برای ترخیص کالاهای وارداتی از جمله کالاهای متروکه، ضبطی قطعیت یافته، کالاهای بلاصاحب، صاحب متواری و مکشوفات قاچاق الزامی است.

تبصره- کالاهای غیرمنطبق با ضوابط موضوع این ماده به هزینه صاحب اولیه کالا (در صورت وجود و احراز) یا ورثه وی، به خارج از کشور عودت می‌شود و در غیر این صورت، چنانچه جزئاً یا کلاً دارای قابلیت تصرف ثانویه نبوده و این اقدام، اسراف محرم نباشد معدوم می‌گردد و سازمان اموال تملیکی و ستاد اجرای فرمان حضرت امام (ره) مجاز به دراختیار گرفتن، فروش و عرضه آنها در داخل جز در موارد قابلیت استفاده برای مصرف ثانویه و اطمینان از مصرف ثانویه نیست.”

### ۳-۴۵-۱- نظرات استدلالی

ایراد مذکور در اظهارنظر پیشین شورای نگهبان راجع به تبصره ماده (۱۰۲ مکرر ۲)، با توجه به اصلاحات به عمل آمده در تبصره (اضافه کردن عبارت «چنانچه جزئاً یا کلاً دارای قابلیت تصرف ثانویه نبوده و این اقدام اسراف محرم نباشد»)، برطرف شده است.

### ۳-۴۵-۲- نظر شورای نگهبان

- تبصره ماده (۱۰۲ مکرر ۲)، با توجه به اصلاحات به عمل آمده در مجلس شورای اسلامی، مغایرتی با قانون اساسی و موازین شرع ندارد.

- در تبصره ماده (۱۰۲ مکرر ۲) واژه «تصرف» به «مصرف» اصلاح گردد.

### ۳-۴۶- ماده ۱۰۵ بند (و)

«ماده ۱۰۵- به منظور ساماندهی مناطق آزاد و ویژه اقتصادی و ایفاء نقش مؤثر آنها در تحقق اهداف سند چشم‌انداز بیست ساله نظام، اعمال مدیریت یکپارچه و ایجاد رشد اقتصادی مناسب در این مناطق، هم‌پوندی و تعامل اثرگذار اقتصاد ملی با اقتصاد جهانی و ارائه الگوی توسعه ملی در بخش‌های مختلف:

...

و- محدوده آبی مناطق آزاد تجاری- صنعتی با رعایت ملاحظات امنیتی و دفاعی که به تأیید ستاد کل می‌رسد، به فاصله هشتصد متر از قلمرو خاکی مناطق آزاد تعیین می‌گردد و از امتیازات قانون «چگونگی اداره مناطق آزاد تجاری- صنعتی ایران» مصوب ۱۳۷۲/۶/۷ و اصلاحات بعدی آن برخوردار است.»

### ۳-۴۶-۱- نظرات استدلالی

ایراد مذکور در اظهار نظر پیشین شورای نگهبان راجع به بند (و) ماده ۱۰۵، با توجه به اصلاحات به عمل آمده در این بند (تعیین محدوده مناطق آزاد تجاری)، برطرف شده است.

### ۳-۴۶-۲- نظر شورای نگهبان

بند (و) ماده ۱۰۵، با توجه به اصلاحات به عمل آمده در مجلس شورای اسلامی، مغایرتی با قانون اساسی و موازین شرع ندارد.

### ۳-۴۷- ماده ۱۰۶

«ماده ۱۰۶- مشارکت شرکت‌های بیمه خارجی با شرکت‌های بیمه تجاری داخلی با اولویت بخش غیردولتی به منظور ایجاد شرکت بیمه مشترک بازرگانی در ایران، جذب سرمایه خارجی توسط شرکت‌های بیمه داخلی و همچنین تأسیس و فعالیت شعب و نمایندگی شرکت‌های بیمه بازرگانی خارجی با رعایت سیاست‌های کلی اصل (۴۴) قانون اساسی و قوانین مربوط مجاز است.»

### ۳-۴۷-۱- نظرات استدلالی

ابهام مذکور در اظهار نظر پیشین شورای نگهبان راجع به ماده ۱۰۶، با توجه به اصلاحات به عمل آمده در این ماده (اضافه کردن عبارت «با رعایت سیاست‌های کلی اصل (۴۴) قانون اساسی و قوانین مربوط»)، برطرف شده است.

### ۳-۴۷-۲- نظر شورای نگهبان

ماده ۱۰۶، با توجه به اصلاحات به عمل آمده در مجلس شورای اسلامی، مغایرتی با قانون اساسی و موازین شرع ندارد.

### ۳-۴۸- ماده ۱۲۱ مکرر ۱ بند (ب)

”ماده ۱۲۱ مکرر ۱- وزارت نفت موظف است:

الف- ...

ب- برای فعالیتهای اکتشاف، توسعه، استخراج و تولید نفت و گاز توسط شرکت‌های تابعه وزارت نفت و شرکت‌های صاحب صلاحیت، با اتخاذ ضوابط تولید صیانتی، پروانه بهره‌برداری بدون حق مالکیت نسبت به نفت و گاز تولیدی صادر و بر اساس طرح مصوب، بر عملیات اکتشاف، توسعه و تولید شرکت‌های فوق‌الذکر از نظر مقدار تولید و صیانت مخزن و معیارهای سلامتی- ایمنی و زیست محیطی نظارت نماید.”

### ۳-۴۸-۱- نظرات استدلالی

ابهام مذکور در اظهارنظر پیشین شورای نگهبان راجع به بند (ب) ماده (۱۲۱ مکرر ۱)، با توجه به اصلاح به عمل آمده در این ماده (حذف عبارت «شرکت‌های ملی نفت ایران»)، برطرف شده است.

### ۳-۴۸-۲- نظر شورای نگهبان

بند (ب) ماده (۱۲۱ مکرر ۱)، با توجه به اصلاح به عمل آمده در مجلس شورای اسلامی، مغایرتی با قانون اساسی و موازین شرع ندارد.

### ۳-۴۹- ماده ۱۲۲ تبصره بند (ز)

”ماده ۱۲۲- به منظور تنوع در عرضه انرژی کشور، بهینه‌سازی تولید و افزایش راندمان نیروگاه‌ها، کاهش اتلاف و توسعه تولید همزمان برق و حرارت، شرکت توانیر و شرکت‌های وابسته و تابعه وزارت نیرو موظفند:

الف- ...

ز- چنانچه بخش خصوصی با سرمایه خود تلفات انرژی برق را در شبکه انتقال و توزیع کاهش دهد، وزارت نیرو موظف است نسبت به خرید انرژی بازیافت‌شده با قیمت و شرایط در دوره زمانی که به تصویب شورای اقتصاد می‌رسد، اقدام و یا مجوز صادرات به همان میزان را صادر نماید.

تبصره- آئین‌نامه اجرایی مربوط به این بند باید ظرف سه‌ماه پس از تصویب این قانون به تصویب وزیر نیرو برسد.”

### ۳-۴۹-۱- نظرات استدلالی

ایرادهای مذکور در اظهارنظر پیشین شورای نگهبان راجع به تبصره بند (ز) ماده ۱۲۲، با توجه به اصلاحات به عمل آمده در این ماده (تبدیل «دستورالعمل» به «آئین‌نامه» و واگذاری اختیار تصویب آن به وزیر مربوطه)، برطرف شده است.

### ۳-۴۹-۲- نظر شورای نگهبان

تبصره بند (ز) ماده ۱۲۲، با توجه به اصلاحات به عمل آمده در مجلس شورای اسلامی، مغایرتی با قانون اساسی و موازین شرع ندارد.

### ۳-۵۰- تبصره (۲) ماده ۱۲۳

«ماده ۱۲۳- به منظور اعمال صرفه‌جویی، تشویق و حمایت از مصرف‌کنندگان در راستای منطقی کردن و اصلاح الگوی مصرف انرژی و برق، حفظ ذخایر انرژی کشور و حفاظت از محیط زیست به وزارتخانه‌های نیرو، نفت و صنایع و معادن اجازه داده می‌شود بر اساس دستورالعملی که حداکثر تا پایان سال اول برنامه به تصویب شورای اقتصاد می‌رسد، نسبت به اعمال مشوق‌های مالی جهت رعایت الگوی مصرف و بهینه‌سازی مصرف انرژی، تولید محصولات کم‌مصرف و با استاندارد بالا اقدام نمایند. منابع مالی مورد نیاز اجرای این ماده از محل وجوه حاصل از اجرای قانون هدفمند کردن یارانه‌ها، منابع داخلی شرکت‌های تابعه وزارتخانه‌های نفت، نیرو و صنایع و معادن و یا فروش نیروگاه‌ها و سایر دارایی‌ها از جمله اموال منقول و غیرمنقول، سهام و سهم‌الشرکه وزارت نیرو و سایر شرکت‌های تابعه و وابسته و بنگاه‌ها در قالب بودجه سنواتی تأمین می‌شود.

تبصره ۱- ...

تبصره ۲- به دستگاه‌های اجرایی اجازه داده می‌شود برای صرفه‌جویی در مصرف انرژی با حفظ و عدم کاهش میزان بهره‌مندی قبلی، نسبت به انعقاد قرارداد با بخش‌های خصوصی و تعاونی اقدام نمایند. مبلغ قرارداد فقط از محل صرفه‌جویی ناشی از کاهش مصرف به شرح قرارداد در قالب موافقتنامه متبادله با معاونت قابل تأمین و پرداخت است. دستورالعمل این تبصره با پیشنهاد وزارتخانه‌های نیرو و نفت و معاونت به تصویب هیأت وزیران می‌رسد.»

### ۳-۵۰-۱- نظرات استدلالی

ایرادهای مذکور در اظهارنظر پیشین شورای نگهبان راجع به تبصره (۲) ماده ۱۲۳، با توجه به اصلاحات به عمل آمده در این ماده (واگذاری اختیار تصویب دستورالعمل اجرایی تبصره به هیأت وزیران)، برطرف شده است.

### ۳-۵۰-۲- نظر شورای نگهبان

تبصره (۲) ماده ۱۲۳، با توجه به اصلاحات به عمل آمده در مجلس شورای اسلامی، مغایرتی با قانون اساسی و موازین شرع ندارد.

### ۳-۵۱- ماده ۱۲۴ و به طور کلی مواد مربوط به مبحث انرژی پاک

یک تبصره به انتهای ماده (۱۲۶) به شرح ذیل اضافه شد:

”ماده ۱۲۶- ...

تبصره- اقداماتی که در اجرای این ماده و مواد (۱۲۴) و (۱۲۵) به عمل می‌آید، نباید مغایر با مصوبات شورای عالی امنیت ملی باشد.”

### ۳-۵۱-۱- نظرات استدلالی

ابهام مذکور در اظهارنظر پیشین شورای نگهبان راجع به مواد مربوط به مبحث انرژی پاک، با توجه به اصلاحات به عمل آمده (اضافه کردن تبصره به ماده ۱۲۶)، برطرف شده است.

### ۳-۵۱-۲- نظر شورای نگهبان

مواد مربوط به مبحث انرژی پاک، با توجه به اصلاحات به عمل آمده در مجلس شورای اسلامی، مغایرتی با قانون اساسی و موازین شرع ندارد.

### ۳-۵۲- ماده ۱۲۹ بند (ب)

”ماده ۱۲۹- به منظور تقویت بازارهای محلی و منطقه‌ای و توجه به ارزش آب:

الف- به وزارت نیرو اجازه داده می‌شود خرید آب استحصالی و پساب تصفیه شده از سرمایه‌گذاران؛ اعم از داخلی و خارجی، آب مازاد ناشی از صرفه‌جویی حقابه‌داران در بخش‌های مصرف و همچنین هزینه‌های انتقال آب توسط بخش غیردولتی را با قیمت توافقی یا با پرداخت یارانه، براساس دستورالعمل مصوب شورای اقتصاد، تضمین نماید.

ب- سرمایه‌گذاری و مالکیت، مدیریت و بهره‌برداری سدها و شبکه‌های آبرسانی با حفظ کلیه حقوق حقابه‌بران، توسط بنگاه‌ها و نهادهای عمومی غیردولتی و بخش‌های تعاونی و خصوصی با رعایت سیاست‌های کلی اصل چهل و چهارم (۴۴) قانون اساسی و قانون مربوط مجاز است.”

### ۳-۵۲-۱- نظرات استدلالی

ابهام مذکور در اظهارنظر پیشین شورای نگهبان راجع به بند (ب) ماده ۱۲۹، با توجه به اصلاحات به عمل آمده (اضافه کردن عبارت «با رعایت سیاست‌های کلی اصل چهل و چهارم (۴۴) قانون اساسی و قانون مربوط»)، برطرف شده است.

### ۳-۵۲-۲- نظر شورای نگهبان

بند (ب) ماده ۱۲۹، با توجه به اصلاحات به عمل آمده در مجلس شورای اسلامی، مغایرتی با قانون اساسی و موازین شرع ندارد.

### ۳-۵۳-۲- ماده ۱۳۲ بند (ج)

”ماده ۱۳۲- به منظور اقتصادی و رقابتی نمودن تولید و افزایش صادرات محصولات کشاورزی، ساماندهی مدیریت منابع، حفاظت از منابع پایه و ارزش افزایی و تکمیل زنجیره ارزش محصولات کشاورزی:  
الف- ...

ج- عملیات تولید، فرآوری، ذخیره سازی، قرنطینه و بازرسانی محصولات، نهاده ها و کالاهای کشاورزی نوپدید، ارائه خدمات نوین کشاورزی، عاملین و گواهی کنندگان فرآیندها بر اساس مقررات و استانداردهایی خواهد بود که توسط وزارت جهاد کشاورزی در سال اول برنامه تهیه و به تصویب هیأت وزیران می رسد.”

### ۳-۵۳-۱- نظرات استدلالی

ایراد مغایرت با اصل ۸۵ قانون اساسی، مذکور در اظهار نظر پیشین شورای نگهبان راجع به بند (ج) ماده ۱۳۲، با توجه به اصلاح به عمل آمده (حذف واژه «ضوابط») از بند (ج) و در نتیجه، حذف اختیار ضابطه گذاری به هیأت وزیران، برطرف شده است.

### ۳-۵۳-۲- نظر شورای نگهبان

بند (ج) ماده ۱۳۲، با توجه به اصلاحات به عمل آمده در مجلس شورای اسلامی، مغایرتی با قانون اساسی و موازین شرع ندارد.

### ۳-۵۴-۲- ماده ۱۴۵ بند (ه)

(حذف بند (ه) از مصوبه مجلس)

### ۳-۵۴-۱- نظرات استدلالی

ایراد مغایرت با اصل ۱۵ قانون اساسی، مذکور در اظهار نظر پیشین شورای نگهبان راجع به بند (ه) ماده ۱۴۵، با توجه به حذف این بند، سالبه به انتفاء موضوع است.

### ۳-۵۴-۲- نظر شورای نگهبان

ایراد مربوط به بند (هـ) ماده ۱۴۵، با توجه به اصلاحات به عمل آمده در مجلس شورای اسلامی، سالبه به انتفاء موضوع بوده، مغایرتی با قانون اساسی و موازین شرع ندارد.

### ۳-۵۵- ماده ۱۴۷ بند (هـ)

”ماده ۱۴۷-

الف- ...

هـ- به شرکت‌های ایرانی حمل و نقل جاده‌ای اجازه داده می‌شود که با تأیید و تشخیص سازمان راهداری و حمل و نقل جاده‌ای، کامیون‌های مورد نیاز خود را که استانداردهای روز را دارا بوده و عمری کمتر از سه سال داشته باشند، مشروط به وجود خدمات پس از فروش موضوع قانون حمایت از حقوق مصرف‌کنندگان خودرو مصوب ۱۳۸۶/۳/۲۳ به نام شرکت خود وارد کنند. دولت مجاز است در این رابطه تخفیفات و تسهیلات گمرکی را اعمال نماید. استفاده از این تخفیفات منوط به خروج یک کامیون فرسوده با عمر بیش از بیست و پنج سال به ازای هر کامیون وارداتی است. دستورالعمل نحوه اجرای این بند توسط وزارتخانه‌های راه و ترابری و امور اقتصادی و دارایی و معاونت تهیه و حداکثر ظرف شش ماه به تصویب هیأت وزیران می‌رسد.”

### ۳-۵۵-۱- نظرات استدلالی

ایرادهای مذکور در اظهارنظر پیشین شورای نگهبان راجع به بند (هـ) ماده ۱۴۷، با توجه به اصلاحات به عمل آمده در این ماده (تبدیل «دستورالعمل» به «آئین‌نامه» و واگذاری اختیار تصویب آن به هیأت وزیران)، برطرف شده است.

### ۳-۵۵-۲- نظر شورای نگهبان

بند (هـ) ماده ۱۴۷، با توجه به اصلاحات به عمل آمده در مجلس شورای اسلامی، مغایرتی با قانون اساسی و موازین شرع ندارد.

### ۳-۵۶- ماده ۱۴۷ بند (ز)

”ماده ۱۴۷-

الف- ...

ز- به منظور تسهیل تجارت، رقابت‌پذیر کردن فعالیت‌های حمل و نقل با توجه به مزیت‌های نسبی در زنجیره عرضه و خدمات ترابری منطقه‌ای و بین‌المللی، دولت مجاز است:

۱- از ایجاد پارک‌های پشتیبانی (لجستیک)، احداث پایانه‌ها، شهرک‌های حمل و نقل ترکیبی مسافری و باری و گسترش بنادر خشک توسط بخش خصوصی و تعاونی حمایت نماید.



۲- نسبت به تهیه طرح مکان‌یابی پایانه‌های بارگنج (کانتینری) و حمل و نقل ترکیبی در شبکه اصلی و عبوری (ترانزیتی) کشور اعم از شمالی- جنوبی، شرقی- غربی و نیز شبکه آسیایی تا پایان سال دوم برنامه و اجرای آن از طریق بخش خصوصی و تعاونی اقدام نماید.

### ۳-۵۶-۱- نظرات استدلالی

ایراد مغایرت با اصل ۱۵ قانون اساسی، مذکور در اظهارنظر پیشین شورای نگهبان راجع به بند (ز) ماده ۱۴۷، با توجه به اصلاحات به عمل آمده در این بند، برطرف شده است.

### ۳-۵۶-۲- نظر شورای نگهبان

بند (ز) ماده ۱۴۷، با توجه به اصلاحات به عمل آمده در مجلس شورای اسلامی، مغایرتی با قانون اساسی و موازین شرع ندارد.

### ۳-۵۷- ماده ۱۴۸ مکرر ۲ تبصره بند (الف)

"ماده ۱۴۸ مکرر ۲- به منظور تقویت موقعیت کشور در شبکه حمل و نقل هوایی بین‌المللی و افزایش درآمد ناشی از عبور (ترانزیت) و حمل و نقل کالا و مسافر و اشتغال مولد و تبدیل شدن فرودگاه بین‌المللی امام خمینی (ره) به قطب اول حمل و نقل بار منطقه و قطب دوم حمل و نقل مسافری منطقه با تأکید بر استقلال سازمانی، مالی و مدیریتی این فرودگاه و ایجاد جریان پایدار منابع مالی ذی‌نفعان، دولت اقدامات زیر را انجام دهد:

الف- ایجاد شهر فرودگاهی در محدوده فرودگاه بین‌المللی امام خمینی (ره) و ایجاد منطقه آزاد تجاری و منطقه ویژه اقتصادی در بخشی از اراضی فرودگاه جهت ارائه خدمات بانکی و بیمه‌ای و سایر خدمات شهر فرودگاهی از قبیل گردشگری، پزشکی، رفاهی و مشابه آن.

تبصره- محدوده مناطق آزاد تجاری و ویژه اقتصادی به ترتیب از انتهای ضلع‌های جنوبی و غربی بخش هوایی فرودگاه امام خمینی (ره) به مساحت ۱۵۰۰ هکتار و ۲۵۰۰ هکتار خواهد بود. اداره شهر فرودگاهی موضوع این ماده که شامل مناطق آزاد تجاری و ویژه اقتصادی فوق نیز خواهد بود، در قالب شرکت دولتی وابسته به شرکت مادر تخصصی فرودگاه‌های کشور است که اساسنامه آن به پیشنهاد وزارت راه و ترابری و معاونت به تصویب هیأت وزیران خواهد رسید.

### ۳-۵۷-۱- نظرات استدلالی

ایراد مذکور در اظهارنظر پیشین شورای نگهبان راجع به تبصره بند (الف) ماده (۱۴۸ مکرر ۲)، با توجه به اصلاحات به عمل آمده در آن (تعیین محدوده مناطق آزاد تجاری)، برطرف شده است.

### ۳-۵۷-۲- نظر شورای نگهبان

تبصره بند (الف) ماده (۱۴۸ مکرر ۲)، با توجه به اصلاحات به عمل آمده در مجلس شورای اسلامی، مغایرتی با قانون اساسی و موازین شرع ندارد.

### ۳-۵۸- ماده ۱۵۰ تبصره بند (الف)

"ماده ۱۵۰- به منظور مقاومسازی ساختمانها و اصلاح الگوی مصرف به ویژه مصرف انرژی در بخش ساختمان و مسکن اقدامات زیر انجام می‌شود:

الف- شهرداریها مکلفند نسبت به درج الزام رعایت مقررات ملی ساختمان در پروانه‌های ساختمانی اقدام نمایند. صدور پایان کار برای واحدهای احداث شده بر مبنای این پروانه‌ها، منوط به رعایت کامل این مقررات است.

تبصره- متخلفان از مقررات ملی ساختمان از جمله طراح، ناظر، مجری و مالک براساس آئین‌نامه‌ای که به تصویب هیأت وزیران می‌رسد، موظف به رفع نقص و جبران خسارت می‌شوند."

### ۳-۵۸-۱- نظرات استدلالی

ایراد مذکور در اظهارنظر پیشین شورای نگهبان راجع به تبصره بند (الف) ماده ۱۵۰، با توجه به اصلاحات به عمل آمده در آن، برطرف شده است.

### ۳-۵۸-۲- نظر شورای نگهبان

تبصره بند (الف) ماده ۱۵۰، با توجه به اصلاحات به عمل آمده در مجلس شورای اسلامی، مغایرتی با قانون اساسی و موازین شرع ندارد.

### ۳-۵۹- ماده ۱۵۴ تبصره بند (الف)

"ماده ۱۵۴-

الف- شورای عالی شهرسازی و معماری ایران مکلف است نسبت به احصاء مناطق ویژه نیازمند بهسازی و نوسازی در بافت‌های فرسوده و دسته‌بندی طرح‌های واقع در این مناطق، با اولویت:

۱- طرح‌هایی که به دلیل وجود منافع عمومی، اجرای به موقع آنها ضروری است،

۲- طرح‌هایی که از طریق تدوین ضوابط و مقررات و مشارکت مردم و حمایت دولت، شهرداریها و دهیاریها به مرور زمان قابل انجام است،

اقدام نماید.

تبصره- طرح‌های گروه (۱) مشمول برنامه‌های عمومی و عمرانی دولت موضوع «لایحه قانونی نحوه خرید و تملک اراضی و املاک مصوب ۱۳۵۸ شورای انقلاب» می‌باشد که تمام یا بخشی از منابع مورد نیاز آن می‌تواند از طریق بخش‌های غیردولتی تأمین شود. رأی صادره موضوع ماده (۴) قانون مذکور قابل اعتراض در مراجع صالحه قضائی است.

### ۳-۵۹-۱- نظرات استدلالی

ایراد مذکور در اظهارنظر پیشین شورای نگهبان راجع به تبصره بند (الف) ماده ۱۵۴، با توجه به اصلاحات به عمل آمده در آن (قابل اعتراض دانستن رأی صادره در مراجع صالح قضائی)، برطرف شده است.

### ۳-۵۹-۲- نظر شورای نگهبان

تبصره بند (الف) ماده ۱۵۴، با توجه به اصلاحات به عمل آمده در مجلس شورای اسلامی، مغایرتی با قانون اساسی و موازین شرع ندارد.

### ۳-۶۰- ماده ۱۵۶ مکرر ۳ بند (۱)

«ماده ۱۵۶ مکرر ۳- شوراها و شهرداری‌ها و سایر مراجع ذی‌ربط موظفند تا پایان سال اول برنامه نسبت به تدوین نظام درآمدهای پایدار شهرداری‌ها با اعمال سیاست‌های ذیل اقدام نمایند:

۱- کاهش نرخ عوارض صدور پروانه ساختمانی در کاربری‌های تجاری، اداری، صنعتی متناسب با کاربری‌های مسکونی همان منطقه با توجه به شرایط اقلیمی و موقعیت محلی و نیز تبدیل این عوارض به عوارض و بهای خدمات بهره‌برداری از واحدهای احداثی این کاربری‌ها و همچنین عوارض بر ارزش افزوده اراضی و املاک، ناشی از اجرای طرح‌های توسعه شهری؛

۲- تعیین سهم شهروندان در تأمین هزینه‌های خدمات عمومی و شهری، نگهداری، نوسازی و عمران شهری و همچنین تعیین سهم دولت در ایجاد زیرساخت‌های توسعه، عمران شهری و حمل و نقل؛

۳- تبدیل عوارض موضوع درآمد شهرداری‌ها از عوارض بر املاک به عوارض ناشی از مصرف و خدمات؛

۴- تعیین ضمانت اجرایی برای وصول عوارض، بهای خدمات و سایر درآمدهای قانونی شهرداری‌ها؛

۵- افزایش تراکم زمین‌های مشجر با سطح اشغال کمتر نسبت به زمین‌های غیرمشجر با سطح اشغال بیشتر؛

۶- تقویت ساز و کارهای مدیریت و نظارت بر هزینه‌کرد شهرداری؛

۷- برون‌سپاری وظایف قابل واگذاری و هدایت بودجه شهرداری‌ها به سمت هزینه‌کرد در حوزه وظایف اصلی و قانونی آنها و ممنوعیت پرداخت هرگونه هزینه از اعتبارات شهرداری به دستگاه‌های اجرایی.

### ۳-۶۰-۱- نظرات استدلالی

ابهام مذکور در اظهارنظر پیشین شورای نگهبان راجع به ماده (۱۵۶ مکرر ۳)، با توجه به اصلاحات به عمل آمده در آن، برطرف شده است.

### ۳-۶۰-۲- نظر شورای نگهبان

ماده (۱۵۶ مکرر ۳)، با توجه به اصلاحات به عمل آمده در مجلس شورای اسلامی، مغایرتی با قانون اساسی و موازین شرع ندارد.

### ۳-۶۱-۳- ماده ۱۵۹ بند (ه)

"ماده ۱۵۹-

الف- به منظور تصمیم‌گیری، تصویب، هدایت، هماهنگی و نظارت در امور برنامه‌ریزی و بودجه استان‌ها، در چهارچوب برنامه‌ها و سیاست‌ها و خط‌مشی‌های کلان کشور، شورای برنامه‌ریزی و توسعه هر استان به ریاست استاندار و اعضاء زیر تشکیل می‌شود:

...

ه- آئین‌نامه اجرایی این ماده شامل شرح وظایف، اختیارات مندرج در این ماده و کارگروه‌های تخصصی شورای برنامه‌ریزی و توسعه استان و کمیته برنامه‌ریزی شهرستان به پیشنهاد معاونت به تصویب هیأت وزیران می‌رسد."

### ۳-۶۱-۱- نظرات استدلالی

ایراد مذکور در اظهارنظر پیشین شورای نگهبان راجع به بند (ه) ماده ۱۵۹، با توجه به اصلاحات به عمل آمده در آن، برطرف شده است.

### ۳-۶۱-۲- نظر شورای نگهبان

بند (ه) ماده ۱۵۹، با توجه به اصلاحات به عمل آمده در مجلس شورای اسلامی، مغایرتی با قانون اساسی و موازین شرع ندارد.

### ۳-۶۲-۳- ماده ۱۵۹ بند (و)

"ماده ۱۵۹- ...

و- وزارت کشور موظف است علاوه بر اخذ و ارائه نسخه‌ای از بودجه و برنامه‌های مصوب استانی و شهرستانی به نمایندگان استان، هر ساله گزارش عملکرد استانی برنامه و هر سه ماه یکبار نیز گزارش پیشرفت بودجه را در اختیار مجلس شورای اسلامی قرار دهند."

### ۳-۶۲-۱- نظرات استدلالی

ایراد مذکور در اظهار نظر پیشین شورای نگهبان راجع به بند (و) ماده ۱۵۹، با توجه به اصلاحات به عمل آمده در آن، برطرف شده است.

### ۳-۶۲-۲- نظر شورای نگهبان

بند (و) ماده ۱۵۹، با توجه به اصلاحات به عمل آمده در مجلس شورای اسلامی، مغایرتی با قانون اساسی و موازین شرع ندارد.

### ۳-۶۳- ماده ۱۶۰ بند (ه)

"ماده ۱۶۰- به منظور تمرکززدایی و افزایش اختیارات در جهت توسعه و عمران استان‌ها، نظام درآمد- هزینه استانی به شرح زیر ساماندهی می‌گردد:  
الف- ...

ه- به تناسب واگذاری و اجرای فعالیت‌ها و طرح‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای ملی به استانی، معاونت علاوه بر اعتبارات تملک دارایی سرمایه‌ای مذکور در طول سال بخش مربوط از اعتبارات هزینه‌ای دستگاه‌های اجرایی ملی با تشخیص معاونت به استان‌ها منتقل می‌شود."

### ۳-۶۴-۱- نظرات استدلالی

ایراد مذکور در اظهار نظر پیشین شورای نگهبان راجع به بند (ه) ماده ۱۶۰، با توجه به اصلاحات به عمل آمده در آن، برطرف شده است.

### ۳-۶۴-۲- نظر شورای نگهبان

بند (ه) ماده ۱۶۰، با توجه به اصلاحات به عمل آمده در مجلس شورای اسلامی، مغایرتی با قانون اساسی و موازین شرع ندارد.

### ۳-۶۵- ماده ۱۶۲

"ماده ۱۶۲- در راستای تحقق اصل چهل و هشتم (۴۸) قانون اساسی، سیاست‌های کلی و جهت حصول به اهداف چشم‌انداز و به منظور استفاده متوازن از امکانات کشور و توزیع عادلانه و رفع تبعیض و ارتقاء سطح مناطق کمتر توسعه یافته و تحقق پیشرفت و عدالت، دولت مکلف است در توزیع منابع عمومی و یارانه سود تسهیلات به نحوی عمل نماید که فاصله شاخص برخورداری شهرستان‌های با کمتر از سطح متوسط کشور در

پایان برنامه چهارم در بخش‌های اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، زیربنایی و امنیتی در هر سال برنامه حداقل ده درصد (۱۰٪) به سطح یاد شده نزدیک شود. معادل دو درصد (۲٪) از اعتبارات بودجه عمومی دولت در قالب ردیف‌های مشخص برای مصارف معین در بودجه سنواتی در اختیار معاونت قرار می‌گیرد تا در راستای تحقق اهداف فوق توزیع و هزینه شود.

### ۳-۶۵-۱- نظرات استدلالی

ایراد مذکور در اظهارنظر پیشین شورای نگهبان راجع به ماده ۱۶۲، با توجه به اصلاحات به عمل آمده در آن (مشخص کردن ردیف بودجه‌ای برای مصارف تعیین شده در ماده)، برطرف شده است.

### ۳-۶۵-۲- نظر شورای نگهبان

ماده ۱۶۲، با توجه به اصلاحات به عمل آمده در مجلس شورای اسلامی، مغایرتی با قانون اساسی و موازین شرع ندارد.

### ۳-۶۶- ماده ۱۶۴

«ماده ۱۶۴- به منظور هماهنگی و نظارت بر تهیه و اجرای برنامه‌ها و طرح‌های توسعه سرزمینی، «شورای آمایش سرزمین» با مسئولیت معاون برنامه‌ریزی و نظارت راهبردی رئیس جمهور و با شرح وظایف اصلی ذیل تشکیل می‌شود:

۱- تدوین، تصویب و نظارت بر استقرار «نظام یکپارچه برنامه‌ریزی و مدیریت توسعه سرزمینی» و تنظیم روابط ارکان اصلی آن

۲- بررسی و تصویب برنامه‌ها و طرح‌های توسعه سرزمینی در سطوح ملی، منطقه‌ای و استانی و نظارت بر اجرای آنها

دو نفر از اعضاء کمیسیون‌های برنامه و بودجه و محاسبات و عمران مجلس شورای اسلامی به انتخاب مجلس به‌عنوان عضو ناظر در جلسات شورا شرکت می‌نمایند.

آئین‌نامه اجرایی این ماده شامل شرح وظایف تفصیلی، مسئولیت‌ها، اختیارات و ارکان شورا حداکثر ظرف شش ماه پس از تصویب این قانون به پیشنهاد معاونت (دبیرخانه) به تصویب هیأت وزیران می‌رسد.

تبصره- ترکیب اعضاء شورا علاوه بر معاون برنامه‌ریزی و نظارت راهبردی رئیس جمهور عبارتند از: وزیران کشور، اطلاعات، جهادکشاورزی، اقتصادی و دارایی، مسکن و شهرسازی، دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح، رئیس سازمان حفاظت محیط زیست و سه نفر صاحب‌نظر شاغل در دستگاه‌های اجرایی به انتخاب رئیس جمهور.

### ۳-۶۶-۱- نظرات استدلالی

ایراد مذکور در اظهارنظر پیشین شورای نگهبان راجع به ماده ۱۶۴، با توجه به اصلاحات به عمل آمده در مجلس تعیین ترکیب اعضای شورای آمایش سرزمین در ضمن تبصره ماده)، برطرف شده است.

### ۳-۶۶-۲- نظر شورای نگهبان

ماده ۱۶۴، با توجه به اصلاحات به عمل آمده در مجلس شورای اسلامی، مغایرتی با قانون اساسی و موازین شرع ندارد.

### ۳-۶۷-۱- ماده ۱۶۹

"ماده ۱۶۹- به دولت اجازه داده می‌شود نسبت به تدوین برنامه جامع تقسیمات کشوری، دربردارنده شاخص-های ناظر بر بازنگری واحدهای تقسیماتی موجود برای ایجاد سطوح تقسیمات کشوری جدید با جهت‌گیری عدم تمرکز و تفویض اختیار به مدیران محلی و تقویت نقش استانداران به عنوان نمایندگان عالی دولت در استان‌ها، اقدام نماید."

### ۳-۶۷-۱- نظرات استدلالی

ایراد مذکور در اظهارنظر پیشین شورای نگهبان راجع به ماده ۱۶۹، با توجه به اصلاحات به عمل آمده در مجلس (حذف عبارت دارای ایراد)، برطرف شده است.

### ۳-۶۷-۲- نظر شورای نگهبان

ماده ۱۶۹، با توجه به اصلاحات به عمل آمده در مجلس شورای اسلامی، مغایرتی با قانون اساسی و موازین شرع ندارد.

### ۳-۶۸- ماده ۱۷۰ بند (ب)

بند (ب) ماده (۱۷۰) به ذیل تبصره (۳) همین ماده منتقل شد.

"ماده ۱۷۰- ...

تبصره ۱- ...

تبصره ۳- آئین‌نامه اجرایی این ماده توسط سازمان حفاظت محیط زیست با همکاری وزارتخانه‌های نیرو، مسکن و شهرسازی و جهاد کشاورزی و معاونت تهیه و به تصویب هیأت وزیران می‌رسد. دولت موظف است نسبت به تشکیل سازمان توسعه و عمران دریا و سواحل جهت مطالعه و اجرای طرح‌های بهسازی و شنا زیر نظر وزارت کشور به عنوان متولی اصلی ساماندهی سواحل و طرح‌های شنا در سال اول برنامه اقدام نماید. اساسنامه سازمان مذکور به تصویب هیأت وزیران می‌رسد."

### ۳-۶۸-۱- نظرات استدلالی

ابهام مذکور در اظهارنظر پیشین شورای نگهبان راجع به ماده ۱۷۰ (نامشخص بودن مرجع وضع اساسنامه سازمان توسعه و عمران دریا و سواحل)، با توجه به اصلاحات به عمل آمده در مجلس و تعیین تکلیف موضوع ابهام در انتهای تبصره (۳)، برطرف شده است.

### ۳-۶۸-۲- نظر شورای نگهبان

ماده ۱۷۰، با توجه به اصلاحات به عمل آمده در مجلس شورای اسلامی، مغایرتی با قانون اساسی و موازین شرع ندارد.

### ۳-۶۹-۲- ماده ۱۷۳ بند (الف)

”ماده ۱۷۳-

الف- شهرداری شهرهای بالای دویست هزار نفر جمعیت و شهرهای ساحلی و شهرهای حاشیه تالاب‌های داخلی در راستای مدیریت پسماند شهری موظفند تا پایان سال چهارم برنامه، پسماندهای خود را با روش‌های نوین و فناوری‌های جدید با اولویت روش‌های آلی (ارگانیک) از قبیل کرم پوسال (ورمی کمپوست) بازیافت نمایند. از سال پایانی برنامه، هرگونه دفن پسماندها در این‌گونه شهرها مطلقاً ممنوع است.”

### ۳-۶۹-۱- نظرات استدلالی

ایراد مذکور در اظهارنظر پیشین شورای نگهبان راجع به بند (الف) ماده ۱۷۳ در خصوص عدم رعایت اصل ۱۵ قانون اساسی، با توجه به اصلاحات به عمل آمده در مجلس (به‌کاربردن واژگان فارسی در ماده)، برطرف شده است.

### ۳-۶۹-۲- نظر شورای نگهبان

بند (الف) ماده ۱۷۳، با توجه به اصلاحات به عمل آمده در مجلس شورای اسلامی، مغایرتی با قانون اساسی و موازین شرع ندارد.

### ۳-۷۰-۲- ماده ۱۷۶ بند (ه)

”ماده ۱۷۶- دولت موظف است به منظور تقویت کمی و کیفی بسیج مستضعفان و حضور بیشتر نیروهای مردمی در صحنه‌های امنیت و دفاع از کشور، آرمان‌ها و مبانی اندیشه انقلاب اسلامی و توسعه فرهنگ امر به معروف و نهی از منکر اقدامات و تسهیلات لازم را در طول برنامه به شرح زیر فراهم نماید:  
الف- ...



ه- پشتیبانی و کمک به مقابله با جنگ نرم در حوزه‌های مختلف با اولویت حضور فزاینده در فضای مجازی و رایانه‌ای (سایبری) با رویکرد بومی.

### ۳-۷۰-۱- نظرات استدلالی

ایراد مذکور در اظهارنظر پیشین شورای نگهبان راجع به بند (ه) ماده ۱۷۶ در خصوص عدم رعایت اصل ۱۵ قانون اساسی، با توجه به اصلاحات به عمل آمده در مجلس (به‌کاربردن واژه فارسی در ماده)، برطرف شده است.

### ۳-۷۰-۲- نظر شورای نگهبان

بند (ه) ماده ۱۷۶، با توجه به اصلاحات به عمل آمده در مجلس شورای اسلامی، مغایرتی با قانون اساسی و موازین شرع ندارد.

### ۳-۷۱- ماده ۱۷۷ بند (الف)

”ماده ۱۷۷- به دولت اجازه داده می‌شود به منظور توسعه توان علمی و فناوری نیروهای مسلح، اقدامات زیر را به عمل آورد:

الف- پیش‌بینی اعتبارات مورد نیاز برای حمایت از کسب دانش و فناوری‌های نو و توسعه مرزهای دانش و تولید محصولات بدیع دفاعی با اختصاص حداقل ده درصد (۱۰٪) از اعتبارات تجهیز و توسعه دفاعی، به طریقی که در طول سال‌های برنامه در محورهای زیر به سمت خود اتکایی حرکت نماید:

۱- تولید مواد حیاتی و کلیدی مورد نیاز صنایع دفاعی

۲- توسعه فناوری‌های نوین به ویژه در حوزه‌های نانو، زیستی، اطلاعات و ارتباطات، موادشناختی و نرم، حساسه‌ها، ریزمکانیک‌ها (میکرومکانیک‌ها)،

لیزر، اپتیک، نانو، زیستی، اطلاعات و ارتباطات، موادشناختی و نرم، حساسه‌ها، ریزمکانیک‌ها (میکرومکانیک‌ها)

و ساخت و پرتاب ماهواره امن و پایدار”

### ۳-۷۱-۱- نظرات استدلالی

ایراد مذکور در اظهارنظر پیشین شورای نگهبان راجع به بند (الف) ماده ۱۷۷ در خصوص عدم رعایت اصل ۱۵ قانون اساسی، با توجه به اصلاحات به عمل آمده در مجلس (به‌کاربردن واژگان فارسی در ماده)، برطرف شده است.

### ۳-۷۱-۲- نظر شورای نگهبان

بند (الف) ماده ۱۷۷، با توجه به اصلاحات به عمل آمده در مجلس شورای اسلامی، مغایرتی با قانون اساسی و موازین شرع ندارد.

### ۳-۷۲- تبصره ماده ۱۷۸

”ماده ۱۷۸- به منظور کاهش آسیب‌پذیری زیرساخت‌ها، ارتقاء پایداری ملی، حفاظت از مردم و منابع ملی کشور و تضمین تداوم خدمات به آنان در راستای تکمیل چرخه دفاع غیرنظامی، اقدامات زیر انجام می‌شود:  
الف- ...

تبصره- پدافند غیرعامل فقط در حوزه تهدیدات دفاعی و امنیتی است. دستورالعمل هماهنگی حوزه‌های پدافند غیرعامل و سازمان مدیریت بحران کشور با پیشنهاد مشترک دبیرخانه کمیته دائمی پدافند غیرعامل و سازمان مدیریت بحران به تصویب هیأت وزیران تأیید ستادکل نیروهای مسلح می‌رسد.”

### ۳-۷۲-۱- نظرات استدلالی

ایراد مذکور در اظهارنظر پیشین شورای نگهبان راجع به تبصره ماده ۱۷۸، با توجه به اصلاحات به عمل آمده در مجلس، برطرف شده است.

### ۳-۷۲-۲- نظر شورای نگهبان

تبصره ماده ۱۷۸، با توجه به اصلاحات به عمل آمده در مجلس شورای اسلامی، مغایرتی با قانون اساسی و موازین شرع ندارد.

### ۳-۷۳- ماده ۱۸۳

”ماده ۱۸۳- وزارت اطلاعات موظف است با هدف دفاع از حاکمیت و منافع ملی و تقویت تعامل با جامعه اطلاعاتی و پیشگیری و مقابله با تهدیدات و تهاجم اطلاعاتی و امنیتی داخلی و خارجی به ویژه استخبار جهانی اقدامات زیر را انجام دهد:

الف- ارتقاء کمی و کیفی زیرساخت‌های اطلاعاتی با هدف تحکیم و تقویت امنیت پایدار و فراگیر

ب- پیشگیری و مقابله با فساد و اختلال در امنیت اقتصادی، جرائم سازمان یافته ضد امنیتی، اقدامات تروریستی و تهدیدات نرم امنیتی در مقام ضابط دادگستری

ج- ایجاد و گسترش زیرساخت‌ها و سازوکارهای لازم برای مشارکت هر چه بیشتر مردم در راستای تقویت و تحکیم امنیت پایدار کشور

آئین‌نامه این ماده حداکثر تا پایان سال اول برنامه توسط وزارت اطلاعات و با همکاری معاونت تهیه و به تصویب هیأت وزیران می‌رسد.”

### ۳-۷۳-۱- نظرات استدلالی

ایراد مذکور در اظهارنظر پیشین شورای نگهبان راجع به ماده ۱۸۳، با توجه به اصلاحات به عمل آمده در مجلس (تغییر مرجع تصویب آئین‌نامه اجرایی ماده از «شورای عالی امنیت ملی» به «هیأت وزیران»)، برطرف شده است.

### ۳-۷۳-۲- نظر شورای نگهبان

ماده ۱۸۳، با توجه به اصلاحات به عمل آمده در مجلس شورای اسلامی، مغایرتی با قانون اساسی و موازین شرع ندارد.

### ۳-۷۴-۱- ماده ۱۸۳ مکرر بند (الف)

”ماده ۱۸۳ مکرر- وزارت اطلاعات موظف است در محدوده قوانین موضوعه کشور و در چهارچوب اختیارات قانونی خود با هماهنگی دستگاه‌های ذی‌ربط در خصوص موارد ذیل اقدام قانونی به عمل آورد:  
الف- تهیه طرح بانک جامع اطلاعاتی کشور  
تبصره- کلیه دستگاهها و نهادهایی که از بودجه عمومی کشور استفاده می‌نمایند موظفند نسبت به در اختیار قراردادن بانک‌های رقومی (دیجیتالی) خود به استثناء موارد طبقه‌بندی شده، حریم خصوصی و مواردی که در قوانین افشاء اطلاعات ممنوع شده است، اقدام نمایند.“

### ۳-۷۴-۱- نظرات استدلالی

ایراد مذکور در اظهار نظر پیشین شورای نگهبان راجع به بند (الف) ماده ۱۸۳ مکرر، با توجه به اصلاحات به عمل آمده در صدر ماده و بند (الف)، برطرف شده است.

### ۳-۷۴-۲- نظر شورای نگهبان

ماده ۱۸۳ مکرر، با توجه به اصلاحات به عمل آمده در مجلس شورای اسلامی، مغایرتی با قانون اساسی و موازین شرع ندارد.

### ۳-۷۵-۱- ماده ۱۸۳ مکرر بند (ج)

”ماده ۱۸۳ مکرر- وزارت اطلاعات موظف است اقدامات زیر را انجام دهد:  
الف- ...

ج- تشکیل کمیسیون ویژه‌ای مرکب از دستگاه‌های اصلی ذی‌ربط برای تهیه و اجرای طرح جامع مبارزه با تروریسم زیستی (بیوتروریسم) و تعیین وظایف هر یک از دستگاه‌ها به منظور مبارزه هماهنگ با تروریسم زیستی (بیوتروریسم) به صورت یک اصل نهادینه شده در کشور تا پایان برنامه.  
تبصره- کمیسیون مذکور موارد نیازمند قانون در زمینه بیوتروریسم را به مجلس شورای اسلامی ارائه می‌کند.“

### ۳-۷۵-۱- نظرات استدلالی

ایراد مذکور در اظهارنظر پیشین شورای نگهبان راجع به بند (ج) ماده ۱۸۳ مکرر در خصوص عدم رعایت اصل ۱۵ قانون اساسی، با توجه به اصلاحات به عمل آمده در مجلس (به‌کاربردن واژه فارسی در ماده)، برطرف شده است.

### ۳-۷۵-۲- نظر شورای نگهبان

بند (ج) ماده ۱۸۳ مکرر، با توجه به اصلاحات به عمل آمده در مجلس شورای اسلامی، مغایرتی با قانون اساسی و موازین شرع ندارد.

### ۳-۷۶- ماده ۱۸۷ مکرر

”ماده ۱۸۷ مکرر- قوه قضائیه موظف است با رعایت سیاست‌های کلی نظام در امور قضائی، لایحه جامع وکالت و مشاوره حقوقی را در طول سال اول برنامه تهیه و از طریق دولت به مجلس شورای اسلامی تقدیم نماید.“

### ۳-۷۶-۱- نظرات استدلالی

ایراد مذکور در اظهارنظر پیشین شورای نگهبان راجع به بندهای ماده ۱۸۷ مکرر، با توجه به اصلاحات کلی به عمل آمده در این ماده، برطرف شده است.

### ۳-۷۶-۲- نظر شورای نگهبان

ماده ۱۸۷ مکرر، با توجه به اصلاحات به عمل آمده در مجلس شورای اسلامی، مغایرتی با قانون اساسی و موازین شرع ندارد.

### ۳-۷۷- ماده ۱۹۱ بند (ه)

مجلس بر در بند (ه) ماده (۱۹۱) بر واژه «وبگاه» اصرار نمود.

”ماده ۱۹۱- پیشنهاد طرح‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای جدید در لوایح بودجه سنواتی با رعایت موارد زیر امکان‌پذیر است:

الف- ...

ه- معاونت موظف است خلاصه‌ای از جمع‌بندی گزارش‌های توجیهی طرح‌هایی که از منابع عمومی تأمین مالی می‌شود، به استثنای طرح‌های دفاعی و امنیتی را یک‌سال پس از تصویب از طریق وبگاه معاونت در دسترس عموم کارشناسان و پژوهشگران قرار دهد.“

### ۳-۷۷-۱- نظرات استدلالی

با توجه به اینکه واژه معادل فارسی برای کلمه «وبگاه» تا کنون وضع نشده است، به رغم اصرار مجلس بر مصوبه قبلی خویش در بند (ه) ماده ۱۹۱، ایراد اصل ۱۵ قانون اساسی بر این مصوبه وارد نیست و لذا شورای نگهبان، این مصوبه را تأیید کرد.

### ۳-۷۷-۲- نظر شورای نگهبان

بند (ه) ماده ۱۹۱، مغایرتی با قانون اساسی و موازین شرع ندارد.

### ۳-۷۸- ماده ۱۹۲ بندهای (الف) و (ب)

”ماده ۱۹۲-

الف- تخصیص اعتبار، تعهد و پرداخت در اجرای موافقتنامه‌های متبادله با دستگاه‌های اجرائی، مشروط به رعایت شرح عملیات و فعالیت‌های موضوع موافقتنامه و شروط الزام‌آوری که به منظور اعمال نظارت بیشتر بر اجرای برنامه و بودجه توسط معاونت درج می‌شود، خواهد بود. شروط یادشده نباید مغایر قانون باشد.  
ب- متناسب با وظایف و اختیارات واگذار شده، آن بخش از اعتبارات هزینه‌ای دستگاه که با توجه به واگذاری وظایف، هزینه‌کرد آن توسط دستگاه موضوعیت ندارد، با پیشنهاد معاونت و تصویب هیأت وزیران به استان‌ها یا دستگاه‌های دیگر حسب مورد واگذار می‌گردد.”

### ۳-۷۸-۱- نظرات استدلالی

ابهام‌های مذکور در اظهارنظر پیشین شورای نگهبان راجع به بندهای (الف) و (ب) ماده ۱۹۲، با توجه به اصلاحات به عمل آمده در مجلس و تعیین تکلیف موضوع ابهام، برطرف شده است.

### ۳-۷۸-۲- نظر شورای نگهبان

ماده ۱۹۲، با توجه به اصلاحات به عمل آمده در مجلس شورای اسلامی، مغایرتی با قانون اساسی و موازین شرع ندارد.

### ۳-۷۹- ماده ۱۹۶

”ماده ۱۹۶- در اجراء بند (۱۶) سیاست‌های کلی ابلاغی برنامه پنجم و به منظور جلوگیری از تداخل وظایف، موازی‌کاری، کارآمد نمودن نظام نظارت و جهت تقویت مدیریت کشور، شورای هماهنگی دستگاه‌های نظارتی متشکل از دو نفر از مسؤولین نظارتی هر قوه با انتخاب رئیس قوه مربوطه با حفظ استقلال دستگاه‌ها و انجام وظایف و اختیارات و مسؤولیت‌های قانونی هر یک از آنها در حدود مقرر در قانون اساسی تشکیل می‌شود.

دستورالعمل اجرایی این ماده مشتمل بر نحوه تشکیل جلسات شورا، نحوه تصمیم‌گیری ظرف شش ماه اول برنامه به پیشنهاد اعضاء شورا و با توافق سران قوا تعیین می‌گردد.

### ۳-۷۹-۱- نظرات استدلالی

ایراد مذکور در اظهارنظر پیشین شورای نگهبان راجع به بندهای ماده ۱۸۷ مکرر، به رغم اصلاح به عمل آمده در این ماده، برطرف نشده و همچنان به قوت خود باقی است؛ زیرا حکم به تشکیل شورای دستگاه‌های نظارتی کشور متشکل از مسئولیت نظارتی هر سه قوه در این ماده، هر چند مقید به لزوم «حفظ استقلال دستگاه‌ها و انجام وظایف و اختیارات و مسئولیت‌های قانونی هر یک» شده است، لیکن در نهایت، عملاً باعث خدشه‌دار شدن استقلال قوا و وظایف و اختیارات نهادهای نظارتی آنها خواهد شد؛ بر این اساس، این ماده مغایر با اصل ۵۷ قانون اساسی ناظر بر استقلال عملکرد قوای سه‌گانه از یکدیگر می‌باشد. از سوی دیگر، هر یک از دستگاه‌های نظارتی مستقر در هر قوه (همچون دیوان محاسبات، کمیسیون اصل ۹۰ و... در قوه مقننه، سازمان بازرسی کل کشور، دیوان عالی کشور و دیوان عدالت اداری در قوه قضائیه)، بر اساس اصول قانون اساسی و قوانین عادی ناظر بر آن، وظایف، اختیارات و حیطه عملکردی مخصوص به خود دارد که بر اساس آن عمل می‌کند. بدین لحاظ، امکان توافق، پیگیری و تصمیم‌گیری شورای مذکور در این ماده نسبت به دستگاه‌های نظارتی هر قوه وجود ندارد؛ زیرا هر گونه تصمیم‌گیری، توافق و پیگیری این شورا، مستلزم دخالت در صلاحیت‌های خاص هر نهاد نظارتی و مغایر با اصول ناظر بر هر نهاد در قانون اساسی؛ از جمله اصول ۵۴، ۵۵، ۷۶، ۹۰، ۱۶۱، ۱۷۳، ۱۷۴ و بند (۳) اصل ۱۵۶ می‌باشد.

### ۳-۷۹-۲- نظر شورای نگهبان

در ماده (۱۹۶) علی‌رغم اصلاح انجام شده، ایراد سابق این شورا همچنان باقی است.

### ۳-۸۰- ماده ۱۹۸

”ماده ۱۹۸- در کلیه مواردی که برای اجرای احکام و مواد این قانون و قوانین بودجه سنواتی یا اجرای سایر قوانین در طول برنامه تصویب آئین‌نامه، تصویب‌نامه، دستورالعمل، بسته اجرائی و سایر مقررات نظیر اسناد توسعه ملی و استانی و اسناد راهبردی مربوط به قوه مجریه اعم از مراجع، مقامات و دستگاه‌های اجرائی مورد نیاز باشد، پیشنهاد دستگاه مربوط پس از تأیید معاونت از جهت انطباق با اهداف برنامه و قانون بودجه به تصویب هیأت وزیران یا مرجع مربوط در قوه مجریه می‌رسد.

دستگاه‌های اجرائی موظفند کلیه اطلاعات و اسناد و مدارک مربوط را در موارد لازم در اختیار معاونت قرار دهند. اسناد و اطلاعات طبقه‌بندی شده مشمول مقررات خاص خود است. دستورالعمل‌ها و بخشنامه‌های معاونت در چهارچوب مفاد این قانون و قانون برنامه و بودجه و قوانین بودجه سنواتی و آئین‌نامه‌های مربوط برای کلیه دستگاه‌های اجرائی لازم‌الاجراء است.”

### ۳-۸۰-۱- نظرات استدلالی

ایرادهای مذکور در اظهارنظر پیشین شورای نگهبان راجع به ماده ۱۹۸، با توجه به اصلاحات به عمل آمده در مجلس (اختصاص موضوع و حکم ماده به مقامات و دستگاه‌های زیر نظر قوه مجریه)، برطرف شده است.

### ۳-۸۰-۲- نظر شورای نگهبان

ماده ۱۹۸، با توجه به اصلاحات به عمل آمده در مجلس شورای اسلامی، مغایرتی با قانون اساسی و موازین شرع ندارد.

### ۳-۸۱- ماده ۱۹۹ بند (۴)

"ماده ۱۹۹- قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت مصوب سال ۱۳۸۰ و اصلاحات و الحاقات بعدی آن با اصلاحات و الحاقات زیر برای دوره برنامه پنجم تنفیذ می‌شود.  
۱- ...

۴- مزاد درآمدهای اختصاصی دستگاه‌های اجرایی از سقف رقم پیش‌بینی شده در قوانین بودجه سنواتی کل کشور به نسبت مقرر در بودجه سنواتی با تأیید معاونت توسط همان دستگاه قابل هزینه است."

### ۳-۸۱-۱- نظرات استدلالی

ایراد مذکور در اظهارنظر پیشین شورای نگهبان راجع به مغایرت بند (۴) ماده ۱۹۹ با اصل ۵۳ قانون اساسی، با توجه به اصلاحات کلی به عمل آمده در مجلس نسبت به این بند (مشخص کردن چگونگی هزینه‌کرد مزاد درآمدهای اختصاصی بر اساس قانون بودجه)، برطرف شده است.

### ۳-۸۱-۲- نظر شورای نگهبان

بند (۴) ماده ۱۹۹، با توجه به اصلاحات به عمل آمده در مجلس شورای اسلامی، مغایرتی با قانون اساسی و موازین شرع ندارد.

### ۳-۸۲- ماده ۱۹۹ بند (۷)

"ماده ۱۹۹- قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت مصوب سال ۱۳۸۰ و اصلاحات و الحاقات بعدی آن با اصلاحات و الحاقات زیر برای دوره برنامه پنجم تنفیذ می‌شود.  
۱- ...

۷- در کلیه موارد قانونی انجام تعهد و هرگونه پرداخت و کمک مالی توسط دستگاه‌های اجرائی، فقط بر اساس مفاد موافقتنامه و بعد از تخصیص و در حدود آن مجاز است. همچنین در کلیه موارد قانونی هرگونه کمک غیر نقدی و واگذاری دارایی‌های سرمایه‌ای و مالی از جمله عین، منفعت و مشابه آن شامل اموال منقول و غیر منقول و نیز رد دیون، مطالبات، حقوق و مانند آن در قالب فرم‌ها، شرایط و دستورالعمل‌های ابلاغی معاونت مجاز است. نسخه‌ای از این فرم‌ها ضمیمه موافقتنامه اعتبارات هزینه‌ای دستگاه خواهد شد. احکام این بند درخصوص نهادها و مؤسسات عمومی غیردولتی در حدود اعتبارات مندرج در قانون و ما به ازاء یا معوض آن لازم‌الاجراء است. شرایط موضوع این بند نباید مغایر قانون باشد.

### ۳-۸۲-۱- نظرات استدلالی

ابهام مذکور در اظهارنظر پیشین شورای نگهبان راجع به بند (۷) ماده ۱۹۹، با توجه به اصلاحات به عمل آمده در مجلس نسبت به این بند، برطرف شده است.

### ۳-۸۲-۲- نظر شورای نگهبان

بند (۷) ماده ۱۹۹، با توجه به اصلاحات به عمل آمده در مجلس شورای اسلامی، مغایرتی با قانون اساسی و موازین شرع ندارد.

### ۳-۸۳- ماده ۱۹۹ بند (۱۲)

"ماده ۱۹۹- قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت مصوب سال ۱۳۸۰ و اصلاحات و الحاقات بعدی آن با اصلاحات و الحاقات زیر برای دوره برنامه پنجم تنفیذ می‌شود.

۱- ...

۱۲-

الف- اعتبار طرح‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای مندرج در قوانین بودجه سنواتی حداکثر ده درصد (۱۰٪) از محل کاهش اعتبارات سایر طرح‌های مندرج در قوانین مذکور با تأیید معاونت و در قالب سقف اعتبار کل طرح قابل افزایش است و عوامل اجرائی طرح‌های مذکور با رعایت ماده (۲۲) قانون برنامه و بودجه مصوب ۱۳۵۱ انتخاب می‌شوند.

ب- اعتبارات هر یک از ردیف‌های متفرقه، تملک دارایی‌های مالی و هزینه‌ای مندرج در قوانین بودجه سنواتی حداکثر ده درصد (۱۰٪) از محل کاهش اعتبارات سایر ردیف‌های متفرقه، اعتبار تملک دارایی‌های مالی و هزینه‌ای توسط معاونت در سقف بودجه سنواتی کل کشور قابل افزایش است.

### ۳-۸۳-۱- نظرات استدلالی



ایراد مذکور در اظهارنظر پیشین شورای نگهبان راجع به مغایرت جزء (ب) بند (۱۲) ماده ۱۹۹ با اصل ۵۳ قانون اساسی، با توجه به اصلاحات به عمل آمده در مجلس نسبت به این بند (محدود کردن سقف اعتبارات به قانون بودجه سنواتی کل کشور)، برطرف شده است.

### ۳-۸۳-۲- نظر شورای نگهبان

بند (۱۲) ماده ۱۹۹، با توجه به اصلاحات به عمل آمده در مجلس شورای اسلامی، مغایرتی با قانون اساسی و موازین شرع ندارد.

### ۳-۸۴-۱- ماده ۱۹۹ بند (۱۴)

”ماده ۱۹۹- قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت مصوب سال ۱۳۸۰ و اصلاحات و الحاقات بعدی آن با اصلاحات و الحاقات زیر برای دوره برنامه پنجم تنفیذ می شود.

۱- ...

۱۴- کلیه دستگاه‌های اجرائی دارای ردیف در قوانین بودجه سنواتی موظفند حداکثر تا پایان اردیبهشت‌ماه هر سال بر اساس اعتبار ابلاغی اعم از هزینه‌ای، مالی و نیز تملک دارایی‌های سرمایه‌ای جدید متن پیشنهادی موافقتنامه مربوط را براساس الزامات قانون برنامه و قوانین بودجه سنواتی و سایر قوانین و مقررات مربوط در چهارچوب فرم‌ها، شرایط و دستورالعمل‌های ابلاغی معاونت ارائه نمایند. معاونت موظف است در صورت موافقت با متن پیشنهادی حداکثر ظرف پانزده روز نسبت به امضاء موافقتنامه و ابلاغ آن اقدام نماید و در صورت عدم موافقت با متن پیشنهادی خود نسبت به اصلاح و ابلاغ موافقتنامه نهایی به نحوی که مغایر قانون نباشد، ظرف پانزده روز رأساً اقدام کند، موافقتنامه ابلاغی لازم‌الاجراء است.”

### ۳-۸۴-۱- نظرات استدلالی

ابهام مذکور در اظهارنظر پیشین شورای نگهبان راجع به بند (۱۴) ماده ۱۹۹، با توجه به اصلاحات به عمل آمده در مجلس نسبت به این بند (مشخص کردن «قانون» به عنوان معیار نحوه عمل معاونت در قسمت انتهایی بند)، برطرف شده است.

### ۳-۸۴-۲- نظر شورای نگهبان

بند (۱۴) ماده ۱۹۹، با توجه به اصلاحات به عمل آمده در مجلس شورای اسلامی، مغایرتی با قانون اساسی و موازین شرع ندارد.

### ۳-۸۵-۱- ماده ۱۹۹ بند (۱۵)

”ماده ۱۹۹- قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت مصوب سال ۱۳۸۰ و اصلاحات و الحاقات بعدی آن با اصلاحات و الحاقات زیر برای دوره برنامه پنجم تنفیذ می‌شود.  
... ۱-

۱۵- مازاد درآمدهای استانی نسبت به ارقام مصوب در ردیف مستقل در قوانین بودجه سنواتی پیش‌بینی می‌گردد که با اعلام خزانه‌داری کل کشور در مقاطع سه ماهه توسط معاونت توزیع می‌شود.  
پنجاه درصد (۵۰٪) از مازاد درآمدهای مذکور به خود همان استان به نسبت هشتاد درصد (۸۰٪) تملک دارایی‌های سرمایه‌ای و بیست درصد (۲۰٪) اعتبارات هزینه‌ای و مابقی اعتبار در اختیار معاونت قرار می‌گیرد تا در راستای تعادل بخشی و ارتقاء شاخص‌های توسعه یافتگی بین استان‌ها توزیع گردد.”

### ۳-۸۵-۱- نظرات استدلالی

ایراد مذکور در اظهارنظر پیشین شورای نگهبان راجع به مغایرت بند (۱۵) ماده ۱۹۹ با اصل ۵۳ قانون اساسی، با توجه به اصلاحات به عمل آمده در مجلس نسبت به این بند (مقید کردن امکان هزینه‌کرد مازاد درآمدهای استانی، به آنچه در قانون بودجه سنواتی کل کشور پیش‌بینی می‌شود)، برطرف شده است.

### ۳-۸۵-۲- نظر شورای نگهبان

بند (۱۵) ماده ۱۹۹، با توجه به اصلاحات به عمل آمده در مجلس شورای اسلامی، مغایرتی با قانون اساسی و موازین شرع ندارد.

### ۳-۸۶- ماده ۲۰۰ مکرر ۱

”ماده ۲۰۰ مکرر ۱- «دولت نسبت به تهیه و تدوین سند ملی امنیت بانوان و کودکان در روابط اجتماعی» با مشارکت و برنامه‌ریزی نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران، قوه قضائیه، سازمان بهزیستی کشور، شهرداری، وزارت کشور، شورای عالی استان‌ها، مرکز امور زنان و خانواده ریاست جمهوری، وزارتخانه‌های بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و کار و امور اجتماعی توسط دولت در طول سال‌های برنامه اقدام قانونی به عمل آورد.”

### ۳-۸۶-۱- نظرات استدلالی

ابهام و ایراد مذکور در اظهارنظر پیشین شورای نگهبان راجع به ماده (۲۰۰ مکرر ۱)، با توجه به اصلاحات به عمل آمده در آن (مشخص شدن محتوای سند ملی امنیت بانوان و کودکان در روابط اجتماعی از طریق ارائه لایحه دولت به مجلس)، برطرف شده است.

### ۳-۸۶-۲- نظر شورای نگهبان

ماده (۲۰۰ مکرر ۱)، با توجه به اصلاحات به عمل آمده در مجلس شورای اسلامی، مغایرتی با قانون اساسی و موازین شرع ندارد.

### ۳-۸۷- ماده ۲۰۰ مکرر ۳

”ماده ۲۰۰ مکرر ۳- وزارت نفت موظف است نسبت به تولید صیانتی میدان‌های نفتی و گازی در طی سال‌های برنامه به توالی با حداقل ده، بیست، پنجاه، هفتاد و پنج و صد درصد (۱۰٪، ۲۰٪، ۵۰٪، ۷۵٪ و ۱۰۰٪) از میادین اقدام نماید. به این منظور سالانه ده درصد (۱۰٪) از ارزش نفت خام و میعانات و مایعات گازی تولیدی پس از واریز به خزانه برای عملیات زیر به شرکت‌های تابعه وزارت نفت تخصیص می‌یابد: ...”

### ۳-۸۷-۱- نظرات استدلالی

ابهام مذکور در اظهار نظر پیشین شورای نگهبان راجع به ماده (۲۰۰ مکرر ۳)، با توجه به اصلاحات به عمل آمده در آن (جایگزین کردن عبارت «شرکت‌های تابعه وزارت نفت» به جای «شرکت ملی نفت ایران»)، برطرف شده است.

### ۳-۸۷-۲- نظر شورای نگهبان

ماده (۲۰۰ مکرر ۳)، با توجه به اصلاحات به عمل آمده در مجلس شورای اسلامی، مغایرتی با قانون اساسی و موازین شرع ندارد.

### ۳-۸۸- ماده ۲۰۰ مکرر ۴

”ماده ۲۰۰ مکرر ۴- دولت با همکاری سازمان‌ها و دستگاه‌های ذی‌ربط از جمله مرکز امور زنان و خانواده با هدف تقویت نهاد خانواده و جایگاه زنان در عرصه‌های اجتماعی و استیفای حقوق شرعی و قانونی بانوان در همه زمینه‌ها نسبت به تدوین و تصویب «برنامه جامع توسعه امور زنان و خانواده» مشتمل بر محورهای تحکیم بنیان خانواده، بازنگری قوانین و مقررات مربوطه، پیشگیری از آسیب‌های اجتماعی، توسعه و ساماندهی امور اقتصادی- معیشتی با اولویت ساماندهی مشاغل خانگی برای زنان سرپرست خانوار و زنان بدسرپرست، تأمین اجتماعی، اوقات فراغت، پژوهش، گسترش فرهنگ عفاف و حجاب، ارتقاء سلامت، توسعه توانایی‌های سازمان‌های مردم‌نهاد، ارتقاء توانمندی‌های زنان مدیر و نخبه، توسعه تعاملات بین‌المللی، تعمیق باورهای دینی و اصلاح ساختار اداری تشکیلاتی زنان و خانواده اقدام نماید.”

### ۳-۸۸-۱- نظرات استدلالی

ایراد مذکور در اظهار نظر پیشین شورای نگهبان راجع به مغایرت ماده (۲۰۰ مکرر ۴) با اصل ۸۵ قانون اساسی، به رغم اصلاحات به عمل آمده در این ماده (جایگزین کردن «دولت» به جای «مرکز امور زنان و خانواده» در صدر ماده و

حذف پاراگراف دوم مصوبه سابق)، برطرف نشده است؛ زیرا برخی از محتوای «برنامه جامع توسعه امور زنان و خانواده» با توجه به اهداف و موضوعات بیان شده در این ماده، ماهیت تقنینی دارد (همچون بازنگری در قوانین و مقررات، پیشگیری از آسیب‌های اجتماعی و...)، که مرجع وضع این موضوعات، وفق اصل ۸۵ قانون اساسی، صرفاً مجلس شورای اسلامی است و این صلاحیت نیز غیر قابل واگذاری به غیر می‌باشد. از این رو، از آنجا که در این مصوبه، صلاحیت تقنینی ذکر شده به دولت واگذار شده است، ایراد مربوط به مغایرت با اصل ۸۵ در اظهار نظر پیشین شورای نگهبان، همچنان به قوت خود باقی است.

### ۳-۸۸-۲- نظر شورای نگهبان

در فراز اول ماده (۲۰۰ مکرر ۴) علی‌رغم اصلاح به عمل آمده، از جهت تقنینی بودن بعضی از امور، اشکال سابق این شورا همچنان باقی است.

## ۴- بحث و بررسی شورای نگهبان پیرامون لایحه برنامه پنجم توسعه جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۸۹/۱۰/۱۵ مجلس شورای اسلامی (مرحله سوم)

### ۴-۱- ماده ۴۹ بند (ط)

"ماده ۴۹- به منظور بسط خدمات دولت الکترونیک، صنعت فناوری اطلاعات، سواد اطلاعاتی و افزایش بهره‌وری در حوزه‌های اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی اقدامات زیر انجام می‌شود:  
الف- ...

ط- به وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات اجازه داده می‌شود با تصویب کمیسیون تنظیم مقررات ارتباطات، مبالغی به‌عنوان حق امتیاز، خسارت و جریمه عدم انجام تعهدات مندرج در پروانه‌های صادره اخذ و به حساب درآمد عمومی نزد خزانه‌داری کل کشور واریز نماید. وجوه مورد نیاز جهت توسعه زیرساخت‌های ارتباطی و فناوری اطلاعات مناطق کمتر توسعه‌یافته در قالب بودجه سنواتی تأمین می‌گردد. جریمه موضوع این بند و میزان آن در صورتی قابل وصول است که در ضمن عقد شرط شده باشد."

### ۴-۱-۱- نظرات استدلالی

ابهام مذکور در اظهارنظر پیشین شورای نگهبان راجع به بند (ط) ماده ۴۹، با توجه به اصلاحات به عمل آمده و روشن شدن وضعیت جریمه موضوع این بند (اضافه کردن عبارت «جریمه موضوع این بند و میزان آن در صورتی قابل وصول است که در ضمن عقد شرط شده باشد»)، برطرف شده است.

### ۴-۱-۲- نظر شورای نگهبان

بند (ط) ماده ۴۹، با توجه به اصلاحات به عمل آمده در مجلس شورای اسلامی، مغایرتی با قانون اساسی و موازین شرع ندارد.

### ۴-۲- ماده ۷۳ بندهای (الف)، (ب) و (ج)

مجلس در مورد بندهای (الف)، (ب) و (ج) ماده (۷۳) بر مصوبه قبلی خود اصرار نمود.  
"ماده ۷۳-

الف- به دستگاه‌های اجرایی اجازه داده می‌شود برای تأمین منابع مالی طرح‌های خود از روش بیع متقابل با رعایت اصل عدم تضمین بازگشت تعهدات ایجاد شده توسط دولت، بانک مرکزی و بانک‌های دولتی پس از تصویب شورای اقتصاد استفاده نمایند.

ب- بانک‌های تجاری و تخصصی مجازند بدون تضمین دولت، نسبت به تأمین منابع مالی طرح‌های سرمایه‌گذاری بخش‌های غیردولتی و شهرداری‌ها از منابع بین‌المللی اقدام نمایند. تعیین نسبت بدهی به دارایی‌های ارزی هر بانک با تصویب شورای پول و اعتبار خواهد بود.

ج- در استفاده از تسهیلات مالی خارجی، رعایت موارد زیر توسط دستگاه‌های اجرایی و بانک‌های عامل ضروری است:

۱- تمامی طرح‌های دستگاه‌های اجرایی با رعایت سیاست‌های کلی اصل چهل و چهارم (۴۴) قانون اساسی با مسئولیت وزیر و یا بالاترین مقام اجرایی دستگاه ذی‌ربط و تأیید شورای اقتصاد، باید دارای توجیه فنی، اقتصادی و مالی باشند و مجموع هزینه‌های اجرای کامل آنها از سقف‌های تعیین شده تجاوز نکند. زمان‌بندی دریافت و بازپرداخت تسهیلات هر طرح و میزان استفاده آن از ساخت داخل با توجه به ظرفیت‌ها، امکانات و توانایی‌های داخلی و رعایت قانون «حداکثر استفاده از توان فنی و مهندسی، تولیدی، صنعتی و اجرایی کشور در اجرای پروژه‌ها و ایجاد تسهیلات به منظور صدور خدمات مصوب ۱۳۷۵/۱۲/۱۲» و نیز رعایت شرایط زیست‌محیطی در اجرای هر یک از طرح‌ها باید به تصویب شورای اقتصاد برسد.

۲- استفاده‌کنندگان از بیع متقابل و تسهیلات مالی خارجی شامل تسهیلات مالی خارجی (فاینانس) و وام‌های مستقیم باید ظرف دو ماه از زمان انعقاد قرارداد، جدول زمانی و میزان تعهدات ایجاد شده و یا استفاده شده و نیز زمان‌بندی بازپرداخت بدهی‌ها و تعهدات ارزی خود را در اختیار بانک مرکزی قرار دهند. پس از اجرایی شدن طرح‌های مذکور، گزارش عملکرد طرح مشتمل بر اصل و سود وجوه دریافتی یا پرداختی و باقیمانده تعهد در فواصل سه‌ماهه به بانک مرکزی و معاونت اعلام می‌شود.

تبصره- استفاده‌کنندگان از وام‌های مستقیم موظفند در ایجاد تعهد با بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران هماهنگی لازم را به عمل آورند.

#### ۴-۲-۱- نظرات استدلالی

ایراد مذکور در اظهارنظر پیشین شورای نگهبان راجع به بندهای (الف)، (ب) و (ج) ماده (۷۳)، با توجه به اصرار مجلس بر مصوبه قبلی خویش و عدم اصلاح، برطرف نشده و همچنان باقی است.

#### ۴-۲-۲- نظر شورای نگهبان

اشکالات بندهای (۲)، ... موضوع نامه شماره ۸۹/۳۰/۴۱۱۱۴ مورخ ۱۳۸۹/۱۰/۱۵، به لحاظ اینکه اصلاحی به عمل نیامده، کماکان به قوت خود باقی است.

مجلس بر مصوبه قبلی خود در مورد صدر ماده (۷۶) و بندهای (ج)، (و)، (ز) و تبصره‌های (۱) و (۲) آن و همچنین اجزاء (۷)، (۸) و (۹) بند (ی) این ماده اصرار نمود.

”ماده ۷۶- صندوق توسعه ملی که در این ماده صندوق نامیده می‌شود، با هدف تبدیل بخشی از عواید ناشی از فروش نفت و گاز و میعانات گازی به ثروت‌های ماندگار، مولد و سرمایه‌های زاینده اقتصادی و نیز حفظ سهم نسل‌های آینده از منابع نفت و گاز و فرآورده‌های نفتی به صورت مؤسسه عمومی غیردولتی تشکیل می‌شود و این ماده در حکم اساسنامه صندوق است.

صندوق در تهران مستقر است و در تهران و سایر نقاط کشور شعبه‌ای نخواهد داشت.

...

ج- هیأت امناء

ترکیب اعضای هیأت امناء به شرح زیر است:

۱- رئیس جمهور (رئیس هیأت امناء)

۲- معاون برنامه‌ریزی و نظارت راهبردی رئیس جمهور (دبیر هیأت امناء)

۳- وزیر امور اقتصادی و دارایی

۴- وزیر جهاد کشاورزی

۵- وزیر صنایع و معادن

۶- وزیر کار و امور اجتماعی

۷- رئیس کل بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران

۸- رئیس اتاق بازرگانی و صنایع و معادن ایران

۹- رئیس اتاق تعاون ایران

۱۰- دو نفر نماینده از کمیسیون‌های اقتصادی و برنامه و بودجه و محاسبات به انتخاب مجلس شورای اسلامی

۱۱- دادستان کل کشور

...

و- هیأت نظارت:

به منظور حصول اطمینان از تحقق اهداف صندوق و نظارت مستمر بر عملیات جاری آن و جلوگیری از هرگونه انحراف احتمالی از مفاد اساسنامه، خط مشی‌ها و سیاست‌ها، هیأت نظارت با ترکیب پنج نفر صاحب‌نظر در امور حسابرسی، مالی، اقتصادی و حقوقی با معرفی کمیسیون برنامه و بودجه و محاسبات مجلس و رأی اکثریت مجلس شورای اسلامی برای مدت دو سال انتخاب می‌شوند.

...

ز- وظایف هیأت نظارت:

۱- رسیدگی به صورت‌ها و گزارش‌های مالی صندوق و تهیه گزارش‌های موردی و ادواری برای هیأت امناء و

مجلس شورای اسلامی؛

۲- رسیدگی به صورت ریز دارایی‌ها، مطالبات، تعهدات و خلاصه حساب‌های صندوق و گواهی آنها برای انتشار در روزنامه رسمی کشور؛

۳- رسیدگی به عملکرد صندوق از لحاظ انطباق با موازین قانونی و اساسنامه و اهداف صندوق.

این هیأت در ایفای وظایف خود و بدون مداخله در امور جاری، کلیه اسناد و دارایی‌ها و حساب‌های صندوق را مورد رسیدگی قرار داده و می‌تواند به اطلاعات و مدارک و مستندات صندوق که لازم می‌داند دسترسی داشته باشد. این هیأت موظف است گزارش نظارتی خود را هر شش ماه یکبار به هیأت امناء و مجلس شورای اسلامی ارائه دهد.

تبصره ۱- هیأت نظارت می‌تواند برای حسابرسی از عملکرد صندوق، از خدمات اشخاص حقیقی و حقوقی صاحب صلاحیت استفاده نماید.

تبصره ۲- حقوق و مزایای اعضای هیأت نظارت و همچنین امکانات مورد نیاز هیأت توسط هیأت رئیسه مجلس تعیین و از محل بودجه مجلس شورای اسلامی تأمین می‌گردد.

...

ی- سایر مقررات:

۱- ...

۷- رئیس هیأت عامل صندوق توسعه ملی موظف است هر شش ماه یکبار میزان منابع و مصارف و محل مصارف صندوق را به هیأت امناء، هیأت نظارت و مجلس شورای اسلامی گزارش نماید.

۸- هیأت نظارت در صورت برخورد با تخلف در اجرای احکام این ماده، پرونده تخلف را به قوه قضائیه ارجاع می‌کند.

۹- ترازنامه و حساب سود و زیان صندوق باید حداقل پانزده روز قبل از تشکیل جلسه و طرح در هیأت امناء به هیأت نظارت تسلیم گردد.

۱۰- ..."

#### ۴-۳-۱- نظرات استدلالی

ایرادهای مذکور در اظهارنظر پیشین شورای نگهبان راجع به ماده (۷۶) و بندهای (ج)، (و)، (ز) و تبصره‌های (۱) و (۲) آن و همچنین اجزاء (۷)، (۸) و (۹) بند (ی)، با توجه به اصرار مجلس بر مصوبه قبلی خویش و عدم اصلاح، برطرف نشده و همچنان باقی است.

۴-۳-۲-

اشکالات بندهای ... (۳)، (۴)، ... موضوع نامه شماره ۴۱۱۱۴/۳۰/۸۹ مورخ ۱۳۸۹/۱۰/۱۵، به لحاظ اینکه اصلاحی به عمل نیامده، کماکان به قوت خود باقی است.



#### ۴-۴- ماده ۷۷ مکرر

مجلس در مورد ماده (۷۷ مکرر) بر مصوبه قبلی خود اصرار نمود.  
"ماده ۷۷ مکرر- استفاده از تسهیلات مالی خارجی توسط دستگاه‌های اجرایی در طول برنامه در قالب قوانین بودجه سنواتی مجاز است. سهمیه‌های باقیمانده تسهیلات مصوب بیع متقابل و تسهیلات مالی خارجی (فاینانس) مربوط به برنامه‌های سوم و چهارم در طول برنامه پنجم نیز به قوت خود باقی است."

#### ۴-۴-۱- نظرات استدلالی

ایراد مذکور در اظهار نظر پیشین شورای نگهبان راجع به ماده (۷۷ مکرر)، با توجه به اصرار مجلس بر مصوبه قبلی خویش و عدم اصلاح، برطرف نشده و همچنان باقی است.

#### ۴-۴-۲- نظر شورای نگهبان

اشکالات بندهای ... (۵)، ... موضوع نامه شماره ۸۹/۳۰/۴۱۱۱۴ مورخ ۱۳۸۹/۱۰/۱۵، به لحاظ اینکه اصلاحی به عمل نیامده، کماکان به قوت خود باقی است.

#### ۴-۵- تبصره (۱) ماده ۸۰

مجلس در مورد تبصره (۱) ماده ۸۰ بر مصوبه قبلی خود اصرار نمود.  
"ماده ۸۰ - ترکیب مجمع عمومی بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران عبارت است از:  
رئیس جمهور (ریاست مجمع)  
وزیر امور اقتصادی و دارایی  
معاون برنامه‌ریزی و نظارت راهبردی رئیس جمهور  
و دو نفر از وزراء به انتخاب هیأت وزیران  
تبصره ۱- رئیس کل بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران به پیشنهاد رئیس جمهور و پس از تأیید مجمع عمومی بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران و رأی اکثریت مطلق مجلس شورای اسلامی با حکم رئیس جمهور منصوب می‌شود."

#### ۴-۵-۱- نظرات استدلالی

ایراد مذکور در اظهار نظر پیشین شورای نگهبان راجع به تبصره (۱) ماده ۸۰، با توجه به اصرار مجلس بر مصوبه قبلی خویش و عدم اصلاح، برطرف نشده و همچنان باقی است.

#### ۴-۵-۲- نظر شورای نگهبان

اشکالات بندهای ... (۶)، ... موضوع نامه شماره ۸۹/۳۰/۴۱۱۱۴ مورخ ۱۳۸۹/۱۰/۱۵، به لحاظ اینکه اصلاحی به عمل نیامده، کماکان به قوت خود باقی است.

#### ۴-۶- ماده ۸۱

مجلس در مورد ماده ۸۱ بر مصوبه قبلی خود اصرار نمود.

”ماده ۸۱- ترکیب اعضای شورای پول و اعتبار به شرح ذیل اصلاح می‌گردد:

- وزیر امور اقتصادی و دارایی یا معاون وی.

- رئیس کل بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران.

- رئیس سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور یا معاون وی.

- دو تن از وزراء به انتخاب هیأت وزیران.

- وزیر بازرگانی.

- دو نفر کارشناس و متخصص پولی و بانکی به پیشنهاد رئیس کل بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران و تأیید ریاست جمهوری.

- دادستان کل کشور یا معاون وی.

- رئیس اتاق بازرگانی و صنایع و معادن.

- رئیس اتاق تعاون.

- نمایندگان کمیسیون‌های اقتصادی و برنامه و بودجه و محاسبات مجلس شورای اسلامی (هرکدام یک نفر) به عنوان ناظر با انتخاب مجلس.

تبصره ۱- ریاست شورا بر عهده رئیس کل بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران خواهد بود.

تبصره ۲- هریک از اعضاء خبره شورای پول و اعتبار هر دو سال یک بار تغییر می‌یابند. انتخاب مجدد آنها بلامانع است.”

#### ۴-۶-۱- نظرات استدلالی

ایراد مذکور در اظهارنظر پیشین شورای نگهبان راجع به ماده ۸۱، با توجه به اصرار مجلس بر مصوبه قبلی خویش و عدم اصلاح، برطرف نشده و همچنان باقی است.

#### ۴-۶-۲- نظر شورای نگهبان

اشکالات بندهای ... (۷)، ... موضوع نامه شماره ۸۹/۳۰/۴۱۱۱۴ مورخ ۱۳۸۹/۱۰/۱۵، به لحاظ اینکه اصلاحی به عمل نیامده، کماکان به قوت خود باقی است.

#### ۴-۷- تبصره (۳) ماده ۸۹ مکرر ۱

"ماده ۸۹ مکرر ۱- اداره امور بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران بر اساس قانون پولی و بانکی و مصوبات شورای پول و اعتبار است.

...

تبصره ۳- بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران بر اساس مقررات قانونی، اختیار سلب صلاحیت حرفه‌ای و لغو مجوز و محکومیت متخلفین فعال در حوزه پولی به پرداخت جریمه را دارد.  
در صورت سلب صلاحیت حرفه‌ای، اعضاء هیأت مدیره و مدیران عامل بانک‌ها و مؤسسات اعتباری توسط بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران از مسئولیت مربوطه منفصل می‌گردند."

#### ۴-۷-۱- نظرات استدلالی

ایراد مذکور در اظهارنظر پیشین شورای نگهبان راجع به تبصره (۳) ماده (۸۹ مکرر ۱)، با توجه به اصلاحات به عمل آمده در مجلس، برطرف شده است.

#### ۴-۷-۲- نظر شورای نگهبان

تبصره (۳) ماده (۸۹ مکرر ۱)، با توجه به اصلاحات به عمل آمده در مجلس شورای اسلامی، مغایرتی با قانون اساسی و موازین شرع ندارد.

#### ۴-۸- ماده ۹۹

"ماده ۹۹-

الف- ادغام شرکت‌های تجاری، مادامی که موجب ایجاد تمرکز و بروز قدرت انحصاری نشود، به شکل یک‌جانبه (بقاء یکی از شرکت‌ها- شرکت پذیرنده) و ادغام دو یا چند جانبه (محو شخصیت حقوقی شرکت- های ادغام شونده و ایجاد شخصیت حقوقی جدید- شرکت جدید)، در چهارچوب اساسنامه آن شرکت در سایر شرکت‌های تجاری موضوع ادغام، مجاز است. امور موضوع این بند شامل مواردی که شرعاً قابل انتقال نمی‌باشد، نمی‌گردد.

کلیه حقوق و تعهدات، دارایی، دیون و مطالبات شرکت یا شرکت‌های موضوع ادغام، به شرکت پذیرنده ادغام یا شرکت جدید منتقل می‌شود. ..."

#### ۴-۸-۱- نظرات استدلالی

ایراد مذکور در اظهارنظر پیشین شورای نگهبان راجع به بند (الف) ماده ۹۹، با توجه به اصلاحات به عمل آمده در مجلس، برطرف شده است.

#### ۴-۸-۲- نظر شورای نگهبان

ماده ۹۹، با توجه به اصلاحات به عمل آمده در مجلس شورای اسلامی، مغایرتی با قانون اساسی و موازین شرع ندارد.

#### ۴-۹-۹- ماده ۱۹۶

مجلس در مورد ماده ۱۹۶ بر مصوبه قبلی خود اصرار نمود.

”ماده ۱۹۶- در اجراء بند (۱۶) سیاست‌های کلی ابلاغی برنامه پنجم و به منظور جلوگیری از تداخل وظایف، موازی‌کاری، کارآمد نمودن نظام نظارت و جهت تقویت مدیریت کشور، شورای هماهنگی دستگاه‌های نظارتی متشکل از دو نفر از مسؤولین نظارتی هر قوه با انتخاب رئیس قوه مربوطه با حفظ استقلال دستگاه‌ها و انجام وظایف و اختیارات و مسؤولیت‌های قانونی هر یک از آنها در حدود مقرر در قانون اساسی تشکیل می‌شود. دستورالعمل اجرایی این ماده مشتمل بر نحوه تشکیل جلسات شورا، نحوه تصمیم‌گیری ظرف شش‌ماه اول برنامه به پیشنهاد اعضاء شورا و با توافق سران قوا تعیین می‌گردد.“

#### ۴-۹-۱- نظرات استدلالی

ایراد مذکور در اظهار نظر پیشین شورای نگهبان راجع به ماده ۱۹۶، با توجه به اصرار مجلس بر مصوبه قبلی خویش و عدم اصلاح، برطرف نشده و همچنان باقی است.

#### ۴-۹-۲- نظر شورای نگهبان

اشکالات بندهای ... (۱۰) موضوع نامه شماره ۴۱۱۱۴/۳۰/۸۹ مورخ ۱۳۸۹/۱۰/۱۵، به لحاظ اینکه اصلاحی به عمل نیامده، کماکان به قوت خود باقی است.

#### ۴-۱۰-۱- ماده ۲۰۰ مکرر ۴

”ماده ۲۰۰ مکرر ۴- دولت با همکاری سازمان‌ها و دستگاه‌های ذی‌ربط از جمله مرکز امور زنان و خانواده با هدف تقویت نهاد خانواده و جایگاه زنان در عرصه‌های اجتماعی و استیفای حقوق شرعی و قانونی بانوان در همه زمینه‌ها نسبت به تدوین و تصویب «برنامه جامع توسعه امور زنان و خانواده» مشتمل بر محورهای تحکیم بنیان خانواده، بازنگری قوانین و مقررات مربوطه، پیشگیری از آسیب‌های اجتماعی، توسعه و ساماندهی امور اقتصادی- معیشتی با اولویت ساماندهی مشاغل خانگی برای زنان سرپرست خانوار و زنان بدسرپرست، تأمین اجتماعی، اوقات فراغت، پژوهش، گسترش فرهنگ عفاف و حجاب، ارتقاء سلامت، توسعه توانایی‌های سازمان‌های مردم‌نهاد، ارتقاء توانمندی‌های زنان مدیر و نخبه، توسعه تعاملات بین‌المللی، تعمیق باورهای دینی و اصلاح ساختار اداری تشکیلاتی زنان و خانواده اقدام قانونی نماید.“

#### ۴-۱۰-۱- نظرات استدلالی

ایراد مذکور در اظهارنظر پیشین شورای نگهبان راجع به ماده (۲۰۰ مکرر ۴)، با توجه به اصلاحات به عمل آمده در مجلس، برطرف شده است.

#### ۴-۱۰-۲- نظر شورای نگهبان

ماده (۲۰۰ مکرر ۴)، با توجه به اصلاحات به عمل آمده در مجلس شورای اسلامی، مغایرتی با قانون اساسی و موازین شرع ندارد.

نظر نهایی شورای نگهبان: مصوبه مجلس در خصوص لایحه برنامه پنجم توسعه جمهوری اسلامی ایران، در مواردی مغایر با موازین شرع و قانون اساسی شناخته شد.<sup>۱</sup>

---

<sup>۱</sup>. با توجه به عدم تأمین نظر شورای نگهبان نسبت به مواد مغایر دانسته شده با شرع و قانون اساسی، رئیس مجلس در اجرای اصل ۱۱۲ قانون اساسی با اعلام اصرار مجلس بر مصوبه خویش به لحاظ در نظر گرفتن مصلحت، آن را برای بررسی به مجمع تشخیص مصلحت نظام ارسال کرد.